

Miljoenennota 1961

Miljoenennota 1961

RIJKSBEGROTING

VOOR HET DIENSTJAAR

1961

NOTA BETREFFENDE DE TOESTAND VAN
'S RIJKS FINANCIËN

Nr. 1

NOTA

betreffende de

TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

BEHORENDE BIJ DE ONTWERPBEGROTING

VOOR 1961

Ter begeleiding van de stukken inzake de ontwerpen van wet tot vaststelling van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1961 heeft de ondergetekende de eer over te leggen de nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën met de daarbij behorende bijlagen.

Aan de nota zijn de volgende bijlagen toegevoegd:

Algemene begrotingsoverzichten

1. Algemene verzamelstaat van de ontwerp-rijksbegroting voor het dienstjaar 1961
2. Analyse van de begrotingen 1959, 1960 en 1961, aangepast aan de methode van de nationale boekhouding
3. De ontwikkeling van de begroting 1960
4. Overzicht van de diensten 1949 tot en met 1959

Analyses van de uitgaven

5. Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1954 tot en met 1961
6. Overzicht van de uitgaven voor investeringen door het Rijk en door de fondsen en de staatsbedrijven

Analyses van de middelen

7. Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1954 tot en met 1961
8. Overzicht van de aan de rijksbegroting ten goede komende belastingen voor 1960 en 1961

Bijzondere overzichten en onderwerpen

9. De sterkte van het burgerlijk rijkspersoneel
10. Enige gegevens over de financiën van de lagere publiekrechtelijke lichamen
11. De staatsbalans
12. Overzicht van de ontwikkeling van de nationale schuld sinds 1952
13. Beknopt overzicht van de begrotingen van de fondsen en de staatsbedrijven voor 1961

De nota is als volgt ingedeeld: Blz.

I. <i>Algemeen begrotingsbeeld</i>	2
1. De huidige economische toestand en het perspectief voor 1961	2
2. Hoofdlijnen van het beleid	5
A. Budgettair beleid (met inbegrip van het probleem der z.g. „prioriteiten”)	5
B. Enkele bijzondere beleidspunten	6
3. Samenvattend begrotingsbeeld voor 1961	8
4. De financiering van de begroting 1961	9
5. De conjunctuurpolitieke betekenis van de begroting 1961	9
6. Het peil van de rijksuitgaven	10
7. De begroting 1960 en haar financiering	15
8. Begrotingsvergelijking 1960—1961	15
II. <i>De uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg</i>	17
1. Samenvattend overzicht	17
2. Nadere beschouwing van de uitgaven	18
III. <i>De middelen van het Rijk</i>	32
1. Samenvattend overzicht	32
2. Nadere beschouwing van de middelen	32
IV. <i>Uitgavenbeleid, doelmatigheid en sterkte rijkspersoneel</i>	37
1. Invloed van beleidsbeslissingen op het uitgavenpeil	37
2. Burgerlijk apparaat	37
V. <i>De nationale schuld</i>	39
VI. <i>De kasontwikkeling van het Rijk</i>	40
VII. <i>Slotbeschouwing</i>	43

I. Algemeen begrotingsbeeld

§ 1. De huidige economische toestand en het perspectief voor 1961

De hoogconjunctuur, die het economisch beeld van ons land in het afgelopen jaar beheerste, heeft zich met onverminderde kracht voortgezet. De verwachtingen, die hieromtrent bij de jaarwisseling bestonden, zijn belangrijk overtroffen.

Het is verheugend, dat onze economie in staat is gebleken, de recessie van 1958 snel te overwinnen en deze te doen plaats maken voor een hernieuwde expansie, gepaard gaande met een grote werkgelegenheid en een hoog peil van de produktie. Het tempo van de expansie brengt echter het gevaar met zich mee, dat de bestedingen sneller toenemen dan de produktie. In verschillende sectoren doen zich knelpunten voor, waardoor terughoudendheid ten aanzien van een verdere vergroting van de bestedingen noodzakelijk is.

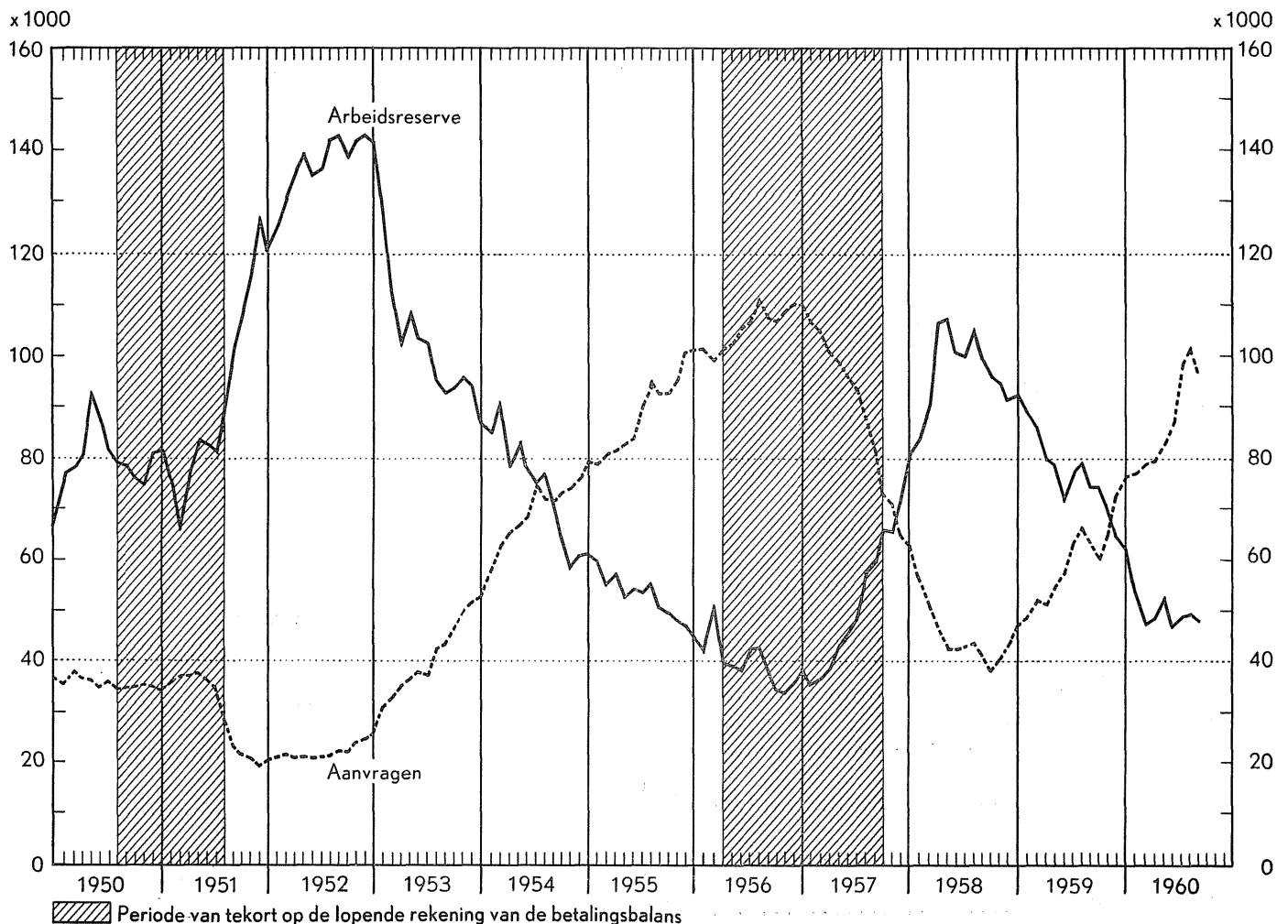
De arbeidsmarkt

Afgezien van een korte inzinking in de recessiejaren 1952 en 1958 heeft de werkgelegenheid zich in ons land na de tweede wereldoorlog op een hoog peil bewogen. Zelfs in de genoemde jaren was de werkloosheid nauwelijks groter of nog geringer dan in jaren van hoogconjunctuur vóór de oorlog. In 1952 bedroeg de gemiddelde arbeidsreserve van mannen en vrouwen 4,6 pct. van de afhankelijke beroepsbevolking, in 1958 2,9 pct. In de hoogconjunctuur van 1925 tot 1929 was de gemiddelde werkloosheid 4 à 4½ pct.

Dat de vraag naar goederen en diensten in de jaren 1952 en 1958 op een hoog peil bleef, waardoor de werkloosheid in vergelijking met vooroorlogse jaren beperkt was, is voor een groot deel te danken aan de uitvoer; terwijl andere bestedingen terugliepen, bleef de uitvoer stijgen. Tot de verbetering van de conjunctuur in de loop van beide recessiejaren hebben mede bijgedragen de door de Regering getroffen maatregelen (uitvoering van openbare werken, bevordering van de investeringsactiviteit van de lagere publiekrechtelijke lichamen e.d.). Voorts vergemakkelijkte de verruiming van de kapitaalmarkt de financiering van gemeentelijke investeringen en van de particuliere woningbouw, waardoor de werkgelegenheid eveneens werd bevorderd.

Als gevolg van de expansie der bestedingen daalde de werkloosheid gedurende 1959 (voor seizoen gecorrigeerd) van 92 000 tot 63 000 personen. In het lopende jaar heeft de daling zich snel voortgezet. Eind augustus jl. bedroeg de arbeidsreserve 48 000 personen, overeenkomende met 1,4 pct. van de afhankelijke beroepsbevolking; de vraag naar arbeidskrachten gaat in toenemende mate het aanbod te boven. In verschillende sectoren — in het bijzonder in het westen van het land in de metaalindustrie en de bouwnijverheid — zijn spanningen ontstaan. In enkele delen van ons land, met name in de noordelijke provincies, handhaaft zich enige structurele werkloosheid, welke door gerichte maatregelen wordt bestreden. Naar verwachting zal de spanning op de arbeidsmarkt in de komende maanden verder toenemen.

Geregistreeerde arbeidsreserve mannen en vrouwen en aanvragen van werkgevers (na seizoencorrectie)

De produktie

Met de toeneming van de werkgelegenheid is een sterke uitbreiding van de produktie gepaard gegaan. Deze is in 1959 in totaal met ongeveer 5½ pct. gestegen. Tegen het einde van dat jaar deed de krapte op de arbeidsmarkt verwachten, dat het tempo van de expansie in 1960 enigszins zou afnemen. Niettemin heeft het lopende jaar tot nu toe een aanmerkelijke stijging van de produktie te zien gegeven. De reserves in het produktie-apparaat blijken groter te zijn geweest dan aanvankelijk werd gedacht. De toeneming van het bruto reële nationale produkt wordt voor 1960 geschat op 8½ pct.¹⁾ tegenover 5½ pct. voor 1959. Deze stijging is mede mogelijk geworden door de omvangrijke investeringen in de afgelopen jaren.

Bestedingen en betalingsbalans

Als gevolg van de sterke expansie in West-Duitsland en andere landen waarop onze buitenlandse handel is geconcentreerd zijn de exportmogelijkheden voor ons land, gesteund door de voortgaande opheffing van de beperkingen in het handelsverkeer, gunstig gebleven. In 1959 nam de uitvoer van goederen en diensten met circa 12 pct. toe; voor 1960 wordt een accres van ruim 11 pct. geraamd.

De aanzienlijke uitbreiding van de werkgelegenheid heeft de binnenlandse afzetmogelijkheden vergroot, waardoor de investeringen — reeds begunstigd door de toegenomen afzet in het buitenland — verder werden gestimuleerd. Mede onder invloed van de doorwerking van de herziene regelingen voor de vervroegde afschrijving en de investeringsaftrek namen de bruto-investeringen in vaste activa van de bedrijven in 1959 (in volume) met 11 pct. toe. Voor 1960 wordt een accres van circa 15 pct. geraamd. Met name de investeringen in bedrijfsuitrustingen nemen sterk toe; de omvang van de investeringen in gebouwen voor industriële en handelsdoeleinden wordt beperkt door de produktiecapaciteit in de bouwnijverheid.

De voorraadvorming is in 1959 opgelopen tot circa 600 miljoen; voor 1960 wordt een bedrag van 1¼ miljard geraamd.

De woningbouw is ongeveer op hetzelfde peil gebleven. Het bouwprogramma omvat, sinds 1958, 80 000 woningen per jaar.

Als gevolg van de differentiële loonsverhogingen en de stijging van de overige inkomens neemt de particuliere consumptie dit jaar sterk toe (in volume ruim 6 pct. tegenover ruim 3 pct. in 1959).

Na een vermindering in 1959 met ongeveer 2 pct. zal de overheidsconsumptie dit jaar naar schatting met ca. 2½ pct. stijgen. De toeneming van de overheidsinvesteringen (van de centrale en lagere Overheid te zamen, exclusief woningbouw) is dit jaar minder sterk dan in 1959. Tegenover een toename in laatstgenoemd jaar met 21 pct. — waarbij de bouw van scholen en de aanleg van wegen en waterwerken belangrijk waren — wordt voor het lopende jaar, in volume gemeten, een stijging van circa 14 pct. geraamd.

De expansie van de bestedingen leidt tot een toeneming van de invoer van goederen en diensten. Gaf 1959 reeds een stijging met circa 13½ pct. te zien, voor 1960 wordt een accres van circa 14 pct. geraamd. Het dekkingspercentage van de handelsbalans bedroeg dit jaar over de periode januari/augustus 87; gedurende de overeenkomstige periode van 1959 was dit percentage 88.

Over 1959 bedroeg het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans op transactiebasis ruim 1800 miljoen. Naar verwachting zal het saldo over 1960 teruglopen tot 1250 à 1300 miljoen. Op kasbasis gaf de lopende rekening van de betalingsbalans het eerste halfjaar 1960 een overschot van 545 miljoen tegenover 715 miljoen in de overeenkomstige periode van 1959.

Het prijspeil heeft zich sedert 1958 rustig ontwikkeld. De kosten van levensonderhoud waren in 1959 ruim 1 pct. hoger

dan in 1958. Ten gevolge van de huurverhoging op 1 april jl. en de opheffing van de consumentensubsidie op melk zijn de kosten van levensonderhoud dit jaar ten opzichte van 1959 met ca. 2 pct. toegenomen. Overigens is het prijspeil dit jaar stabiel gebleven. De regelingslonen in de nijverheid, het transportbedrijf en de landbouw te zamen zijn van medio augustus 1959 tot medio juni jl. in totaal met ongeveer 10 pct. gestegen.

Conjunctuurpolitieke maatregelen

Kon in 1959 de sterke groei van de vraag in verband met de ruimte in het produktie-apparaat vrijwel zonder spanningen worden opgevangen, naarmate de hoogconjunctuur voortschrijdt beginnen zich knelpunten voor te doen. Dit geldt met name voor de arbeidsmarkt, waar de situatie van 1956 wordt benaderd. Anders dan toen echter geeft de betalingsbalans op lopende rekening een overschot. Dit verschil is daaruit te verklaren, dat de overspanning in 1956 het gevolg was van een excessieve verruiming van de binnenlandse bestedingen, die vooral samenhang met een belangrijke loonsverhoging, een belastingverlaging en een sterke uitbreiding van de woningbouw. Thans gaat de oorspronkelijke impuls veel meer uit van de export. Ook hierdoor treden spanningen op, doch de betalingsbalans is tot dusverre gunstig gebleven.

Een verschil met 1956 valt ook te constateren op de kapitaalmarkt. Toen stegen de investeringen en daalden de besparingen, waardoor de rente op de kapitaalmarkt opliep. Thans is de kapitaalmarkt, mede dank zij de aanmerkelijk grotere besparingen, vrij ruim en vertoont de rentevoet eerder een neiging tot dalen. De lagere Overheid financiert sedert 1957 al haar investeringen met lang geld.

Hoewel de huidige situatie belangrijk van die in 1956 verschilt, heeft de Regering in de snelle toeneming van de bestedingen en de daarmee gepaard gaande spanning op de arbeidsmarkt aanleiding gevonden tot een bijsturing van de economie. Daarbij is overwogen, dat blijkens de ervaring een snel doorschieten van de binnenlandse bestedingen, met als gevolg toeneming van de invoer en afremming van de uitvoer, op korte termijn de ontwikkeling van de betalingsbalans in ongunstige richting kan doen ombuigen. Ook is in aanmerking genomen, dat, indien tijdig maatregelen van bescheiden kaliber worden genomen, later een krachtige ingreep, zoals de bestedingsbeperking in 1957, kan worden vermeden. Op 29 april jl. zijn — bij beschikking van de Staatssecretaris van Financiën en de ondergetekende, nr. BO/6758 (*Stcrt.* 83) — enkele beperkingen aangebracht in de fiscale investeringsfaciliteiten (vervroegde afschrijving en investeringsaftrek). Daarnaast heeft de Regering in verband met de groeiende spanning op de arbeidsmarkt de projecten voor aanvullende werkgelegenheid in sommige gebieden in de loop van de maand mei niet langer opengesteld voor arbeiders van bepaalde leeftijdsgroepen, c.q. geheel gesloten.

Gezien de grote betekenis, die de bouwnijverheid heeft voor de investeringen en daarmee voor de arbeidsmarkt, vergt deze sector uit conjunctuurpolitiek oogpunt bijzondere aandacht. Door de sterke stijging in 1959 van de produktie in de sector van de bouwnijverheid waren de grenzen van de capaciteit in deze bedrijfstak tegen het einde van genoemd jaar bijna bereikt. Bij het opstellen van het bouwprogramma 1960 is ervan uitgegaan, dat voor 1960 geen groter bouwvolume mogelijk is dan voor 1959. Door middel van het vergunningenbeleid ziet de Regering erop toe, dat het bouwprogramma niet wordt overschreden.

Wat het financiële beleid betreft vindt, evenals in 1959, binding van liquiditeiten plaats doordat meer middelen aan de kapitaalmarkt worden onttrokken dan voor de financiering van het tekort in de overheidssector nodig zijn. Mede omdat het aanbod op de kapitaalmarkt de laatste jaren aanmerkelijk is verruimd door de verkoop van effecten naar het buitenland, werd in het afgelopen jaar ten behoeve van de centrale en de lagere Overheid te zamen ruim 1 miljard meer geleend dan voor financiering van de uitgaven nodig was. In de ge-

¹⁾ Voor de raming van de cijfers voor 1960 en 1961 betreffende de economische situatie is overleg gepleegd met het Centraal Planbureau.

meentelijke sfeer konden daardoor met de consolidatie van vlottende schuld aanzienlijke vorderingen worden gemaakt. Hoewel in 1960 een dergelijk bedrag wel niet zal worden bereikt, zal naar verwachting ook dit jaar de Overheid een belangrijke bijdrage leveren tot de liquiditeitsbinding. Het Rijk heeft door uitgifte van twee langlopende leningen een bedrag van 600 miljoen aan de kapitaalmarkt onttrokken; dit is reeds meer dan uit financieringsoogpunt voor het gehele jaar nodig is. Ook bij de gemeenten vindt schuldsolidatie plaats.

Samenvattend kan worden gesteld, dat 1960 het beeld vertoont van een volledige werkgelegenheid en een rustige prijsontwikkeling. De productie bevindt zich op een hoog peil, terwijl de betalingsbalans op dit ogenblik bevredigend is.

Hierna volgt een overzicht van de binnenlandse bestedingen sedert 1954 in nominale bedragen en in procenten van het nationale inkomen. Tevens is een nadere specificatie opgenomen van de bruto-investeringen in bedrijven.

Binnenlandse bestedingen ¹⁾

(in miljarden gulden)

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Consumptieve bestedingen							
Particuliere sector	16,26	17,71	19,54	20,64	21,22	22,11	23,79
Overheid	3,88	4,34	4,91	5,28	5,15	5,09	5,56
Bruto investeringen in vaste activa							
Bedrijven	3,60	4,59	5,36	5,72	5,09	5,69	6,85
Overheid	0,99	1,08	1,25	1,50	1,35	1,59	1,85
Woningbouw (inclusief onderhanden werk)	1,09	1,12	1,51	1,83	1,77	1,84	1,90
Totaal exclusief voorraadvorming	25,82	28,84	32,57	34,97	34,58	36,32	39,95
Voorraadvorming	1,00	0,65	0,72	0,91	0,11	0,56	1,23
Totaal inclusief voorraadvorming	26,82	29,49	33,29	35,88	34,69	36,88	41,18
Betalingsbalanssaldo	0,25	0,81	-0,70	-0,56	1,57	1,82	1,27
Bruto nationaal inkomen (tegen marktprijzen)	27,07	30,30	32,59	35,32	36,26	38,70	42,45

¹⁾ Bron: 1954 t/m 1959 — Centraal Bureau voor de Statistiek.
1960 — Raming Centraal Planbureau.

Binnenlandse bestedingen in procenten van het bruto nationale inkomen (tegen marktprijzen)

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Consumptieve bestedingen							
Particuliere sector	60,1	58,4	60,0	58,4	58,5	57,1	56,0
Overheid	14,3	14,3	15,1	14,9	14,2	13,2	13,1
Bruto investeringen in vaste activa							
Bedrijven	13,3	15,1	16,4	16,2	14,0	14,7	16,1
Overheid	3,7	3,6	3,8	4,3	3,7	4,1	4,4
Woningbouw (incl. onderhanden werk)	4,0	3,7	4,6	5,2	4,9	4,8	4,5
Totaal exclusief voorraadvorming	95,4	95,1	99,9	99,0	95,3	93,9	94,1
Voorraadvorming	3,7	2,1	2,2	2,6	0,4	1,4	2,9
Totaal inclusief voorraadvorming	99,1	97,2	102,1	101,6	95,7	95,3	97,0
Saldo lopende rekening betalingsbalans	0,9	2,8	-2,1	-1,6	4,3	4,7	3,0
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Specificatie bruto investeringen in vaste activa van bedrijven ¹⁾

(in miljarden gulden)

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Overheidsbedrijven						
P.T.T.	0,10	0,12	0,16	0,15	0,14	0,16
Staatsmijnen	0,07	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09
Gas, water, elektriciteit	0,41	0,46	0,41	0,61	0,49	0,55
Overige overheidsbedrijven	0,23	0,28	0,31	0,36	0,25	0,21
Sub-totaal	0,81	0,94	0,96	1,20	0,96	1,01
Particuliere bedrijven	2,79	3,65	4,40	4,52	4,13	4,68
Bruto investeringen in vaste activa van bedrijven	3,60	4,59	5,36	5,72	5,09	5,69

¹⁾ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Perspectief voor 1961

Voor de begroting 1961 en het daarin vervatte beleid is vooral van betekenis, welke de economische vooruitzichten zijn voor het komende jaar.

De snelle expansie van de bestedingen doet de vraag rijzen of voor 1961 niet een overgaan moet worden gevreesd van de reeds aanwezige spanning in overspanning, met alle gevolgen van dien.

Hiervóór werd reeds gewezen op de belangrijke impulswerking, die thans van de export uitgaat. Het valt te voorzien, dat dit ook voor de naaste toekomst het geval zal zijn. De expansie in onze belangrijke Westeuropese afzetgebieden vertoont geen tekenen van afnemend.

Ook voor de binnenlandse bestedingen wordt een verdere toeneming voorzien. Wel kunnen enkele factoren bijdragen tot een vermindering van het tempo. Aangenomen mag worden, dat de particuliere consumptie in 1961 minder zal toenemen dan in 1960. Ook de investeringen in vaste activa van bedrijven, die dit jaar naar schatting met 15 pct. stijgen, zullen in het komende jaar, gezien de grenzen van het productieapparaat en rekening houdende met de doorwerking van de beperking der fiscale faciliteiten, naar verwachting wat minder toenemen. Het accres van deze investeringen in 1961 wordt geraamd op ongeveer 13 pct. De woningbouw zal ongeveer hetzelfde peil hebben als in 1960; ditzelfde wordt eveneens voor de voorraadvorming verwacht. De overheidsbestedingen zullen enigszins toenemen. De stijging van de totale bruto nationale productie in 1961 wordt geschat op 5 à 6 pct. tegenover 8½ pct. dit jaar.

Ook wanneer men ervan uitgaat, dat voor 1961 nog ruime exportmogelijkheden aanwezig zullen zijn, valt te verwachten, dat de uitvoer van goederen en diensten in het komende jaar, mede als gevolg van de schaarste aan arbeidskrachten, minder zal toenemen dan dit jaar. Geschat wordt, dat het accres, naar volume gemeten, gemiddeld 8 à 9 pct. zal bedragen (tegenover ruim 11 pct. in 1960), met een dalend verloop gedurende het jaar. Hoewel in verband met het afnemen van de stijging van de verschillende bestedingscategoriegén ook de import waarschijnlijk minder sterk zal toenemen, zal naar verwachting de betalingsbalans in 1961 opnieuw een kleiner overschot vertonen dan in het voorafgaande jaar.

De algemene conclusie kan luiden, dat de economische situatie gespannen blijft. In sterkere mate nog dan voor 1960 zal ten aanzien van de toeneming van de bestedingen voorzichtigheid moeten worden betracht. Een te sterke opvoering van de binnenlandse bestedingen zal niet nalaten haar weerslag te hebben op prijs- en kostenpeil en ten slotte ook op de betalingsbalans en de deviezenreserves. Behoedzaamheid bij de vergroting van

uitgaven, zowel in de overheidsfeer als in de particuliere sector, zal een herhaling van de bestedingsbeperking kunnen voorkomen.

§ 2. Hoofdpijnen van het beleid

A. Budgettaire beleid (met inbegrip van het probleem der z.g. „prioriteiten”)

Overeenkomstig de door de Minister-President in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 26 mei 1959 afgelegde regeringsverklaring is het beleid in structureel opzicht o.m. gericht op een vermindering van de belastingdruk en op een toeneming van de rijksuitgaven, welke relatief geringer is dan die van het nationale inkomen.

Daarnaast is het beleid van de Regering uit conjunctuurpolitiek oogpunt erop gericht door middel van de rijksfinanciën en met behulp van de andere beleidsinstrumenten welke haar ten dienste staan een zekere compenserende invloed uit te oefenen ten aanzien van de bestedingen in de particuliere sector, opdat de totale bestedingen in overeenstemming blijven met de reële produktiemogelijkheden.

Aan het streven van de Regering naar een evenwichtige ontwikkeling van middelen en bestedingen op een zo hoog mogelijk niveau ligt mede de noodzaak ten grondslag, de waarde van de munt te handhaven.

De genoemde uitgangspunten van het budgettaire beleid brengen eisen met zich ten aanzien van het toelaatbare peil van de rijksuitgaven.

De grote verscheidenheid van rijkstaken en de overweging, dat, wanneer alle redelijke plannen in een zo snel mogelijk tempo worden uitgevoerd, inflatie het onvermijdelijke gevolg zou zijn, maken een vaststelling van de ter zake in acht te nemen „prioriteiten” op korte of langere termijn noodzakelijk.

Bij de vaststelling van prioriteiten moet een beslissing worden genomen omtrent de vraag of een bepaalde taak al dan niet zal worden verricht en, zo ja, welke mate van intensiteit bij de uitvoering in acht moet worden genomen, alsmede in welke volgorde de verschillende taken zullen worden gerealiseerd. Deze probleemstelling is op zich zelf geenszins nieuw. Bij de jaarlijkse opstelling van de begroting vindt, tegen de achtergrond van de financiële mogelijkheden, steeds een afweging plaats. Het Kabinet heeft thans evenwel bij de voorbereiding van de begroting voor 1961 — ter bereiking van de in de aanhef van deze paragraaf gestelde doeleinden — het vraagstuk van de prioriteiten ook op wat langere termijn bezien, namelijk over de periode tot en met 1963. Daarbij is overwogen, dat niet alle belangrijke werken en activiteiten in de omvang c.q. het tempo, waarin men dit wenst, kunnen geschieden en dat mitsdien voorzichtigheid moet worden betracht bij de uitbreiding van reeds bestaande taken of het aanvaarden van nieuwe, terwijl ook een kritische instelling ten opzichte van bestaande uitgaven noodzakelijk blijft. De verschillende belangen zullen tegen elkaar moeten worden afgewogen, waarbij uitgavenverhogingen en belastingverlaging in dit verband op één lijn staan.

Aan de prioriteitenbepaling ligt de volgende gedachtengang ten grondslag. Daarbij zij opgemerkt, dat deze geen exacte voorspelling inhoudt, doch slechts dient om vooraf de grote lijnen van het beleid op langere termijn te kunnen vaststellen. Het betreft hier dus een methode ter bepaling van het algemeen budgettaire kader, meer dan een prognose met betrekking tot concrete begrotingen voor komende jaren.

a. Deze methode impliceert in de eerste plaats een oordeel over het uitgangspunt van het beleid. Aangezien de begroting 1960 volgens de vermoedelijke uitkomsten zowel uit budgettaire als uit conjunctuurpolitiek oogpunt een bevredigend beeld geeft, vormt deze naar de mening van de Regering een

aanvaardbaar uitgangspunt voor het beleid in de komende jaren.

b. Ten einde te kunnen vaststellen in welke mate aan bepaalde desiderata op budgettaire gebied in de jaren 1961 tot en met 1963 zal kunnen worden voldaan, zal op basis van ramingen omtrent de normale toeneming van het nationale inkomen een taxatie moeten worden gemaakt van de middelen in reële zin, waarover het Rijk in de genoemde jaren zal kunnen beschikken; met andere woorden: het begrotingsbeleid zal moeten worden geplaatst in het kader van de trendmatige economische groei van onze volkshuishouding. Wat de taxatie van de middelen betreft zij opgemerkt, dat het accres van het nationale inkomen, uitgaande van een stijging van de produktiviteit met — gezien de ervaring — 2 à 2½ pct. per jaar en een toeneming van de beroepsbevolking voor de eerstkomende jaren met 1½ à 2 pct. per jaar, kan worden gesteld op 4 pct. per jaar. Onder de veronderstelling van een gelijkblijvend prijsniveau geldt dit percentage zowel voor het nominale als voor het reële nationale inkomen. Op grond van het progressieve karakter van verschillende belastingen zullen de middelen jaarlijks met meer dan 4 pct. toenemen. Het accres der middelen kan in beginsel worden aangewend voor uitgavenverhoging of belastingverlaging. Hierbij dient te worden bedacht, dat indien geen belastingverlagingen zouden plaatsvinden, een geleidelijke toeneming van de belastingdruk zou optreden als gevolg van de vorenbedoelde progressie.

c. Bij de beoordeling van de verhoging van uitgaven c.q. verlaging van belastingen binnen het kader van het onder b bedoelde middelenaccres, zullen op de begroting vooraf enige correcties moeten worden toegepast met betrekking tot enkele posten, waarvan de uitwerking op onze economie, zoals in § 5 van dit hoofdstuk is uiteengezet, van geen of weinig betekenis is. Dit betreft de uitgaven voor de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds, welke gelden, zonder de bestedingen of de betalingsbalans te beïnvloeden, nagenoeg geheel in de vorm van dekkingsmiddelen weer in de schatkist terugvloeiën; de woningwetvoorschotten, die geen vergroting van de bestedingen veroorzaken, doch slechts een verschuiving betekenen van de financiering van de woningwetbouw van de gemeenten naar het Rijk en de aflossingen op de binnenlandse langlopende schuld. De genoemde posten zullen derhalve bij de prioriteitenbepaling buiten beschouwing moeten blijven.

Uitgaande van de vorenomschreven methode heeft de Regering zich bij de voorbereiding van de begroting 1961 bezonnen op een programma van drie jaren. Op basis van de orde van grootte van het bedrag aan middelen, dat het Kabinet over de periode 1961—1963 meent te kunnen besteden, is een aantal beslissingen voor deze periode genomen. Deze betreffen o.a. een verlaging van de belastingen, welke in punt B, onder 1, van deze paragraaf nader wordt toegelicht, de defensieuitgaven, de cultuurtechnische werken, de bijdrage in de geldmiddelen van Nederlands Nieuw-Guinea, de investeringen t.b.v. het hoger onderwijs en enkele uitgaven op het gebied van het regionale ontwikkelingsbeleid.

In het kader van de onderhavige prioriteitenbepaling is voor 1961 een bepaalde beleidslijn vastgesteld, welke daarna in afzonderlijke begrotingsartikelen is geconcretiseerd. De voor dat jaar genomen beslissingen vinden hun weerslag in de verschillende begrotingshoofdstukken en in het begrotingsbeeld zoals dit in paragraaf 3 van dit hoofdstuk is weergegeven. Een overzicht van de beslissingen, welke ook reeds op de jaren 1962 en 1963 betrekking hebben, is met de terzake geraamde bedragen opgenomen in de tabel op blz. 6.

Het ligt in de bedoeling deze tabel voor een aantal andere belangrijke uitgavengroepen geleidelijk in te vullen. Hierbij dient er rekening mede te worden gehouden, dat ook de salarislast in de komende jaren een zekere groei zal vertonen.

	1961 *)	1962	1963
Militaire (kas)uitgaven	1 788	1 913	1 988
Cultuurtechnische werken (incl. apparaatskosten)	118	118	118
Bijdrage aan de geldmiddelen van Nederlands Nieuw-Guinea	94	104	114
Investerings ten behoeve van het hoger onderwijs ¹⁾	135	150	150
Enkele uitgaven op het gebied van het regionale ontwikkelingsbeleid ²⁾	63	68	73
Belastingcomplex ³⁾	180		480
Verruiming gemeentelijk belastinggebied ⁴⁾			100

*) Ontwerpbegroting (incl. additionele posten).

¹⁾ Exclusief Landbouwhogeschool.

²⁾ Dit betreft voor:

	1961	1962	1963
Verkeer en Waterstaat	15	15	15
Economische Zaken	43	48	53
Maatschappelijk Werk	5	5	5

³⁾ Betreft derving van belastingmiddelen van het Rijk.

⁴⁾ Betreft verlies van rijksmiddelen.

Tevens is in het kader van het voorgaande een beslissing genomen ten aanzien van het voor te stellen voedingspercentage van het Gemeentefonds, zoals is weergegeven in de memorie van antwoord op het ontwerp der Financiële-Verhoudingswet 1960. Met de daaruit voortvloeiende verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst der rijksbelastingen met 0,58 pct. is voor 1961 een bedrag van 57 miljoen gemoeid.

Ten einde een meer concreet beeld te geven van het kader, waarin de afwerking voor 1962 en 1963 verder zal worden voortgezet, volgt hierna een berekening van de financiële ruimte, die naar de mening van de Regering in bedoelde jaren, rekening houdende met de gevolgen van de voorgestelde belastingverlaging, voor verdere uitgavenverhoging ter beschikking zal staan.

Op basis van een jaarlijks accres van 4 pct. zal het nationale inkomen in 1963 ruim 8 pct. hoger zijn dan in 1961. Wegens het progressieve karakter van verschillende belastingen mag worden aangenomen, dat de middelen van 1961 op 1963 circa 11 pct. toenemen. De raming van de middelen in 1961 ten bate van de rijksbegroting bedraagt 9320 miljoen¹⁾. Het accres van de middelen is dan rond één miljard, gerekend voor het jaar 1963, vergeleken met 1961. Bij deze raming is geabstraheerd van conjuncturele fluctuaties in de middelen, die niet tot wijzigingen in de uitgaven (althans niet in dezelfde richting) behoren te leiden, doch slechts het saldo van de begroting zullen mogen beïnvloeden.

Naast een bedrag van ten minste 100 miljoen voor uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied door verlies van rijksmiddelen vraagt het fiscaal beleid waartoe de Regering heeft besloten op jaarbasis — zoals hierna onder punt B. 1 is toegelicht — circa 65 miljoen in verband met de algemene herziening van de belastingwetgeving en rond 500 miljoen als gevolg van het voorgenomen complex van fiscale maatregelen tot verlaging van de belastingdruk. Aangezien de beide laatstgenoemde bedragen zijn berekend vóór aftrek van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds, bedraagt de netto middelenderving voor het Rijk uit dezen hoofde respectievelijk circa 55 miljoen en circa 425 miljoen. In totaal komt het bovenbedoelde neer op een last van rond 580 (100 + 55 + 425) miljoen op jaarbasis. In de begroting 1961 is uit dezen hoofde reeds gerekend op een middelenderving van 180 miljoen, zodat het jaar 1963 in vergelijking met 1961 een derving van belastingmiddelen van rond 400 miljoen te zien zal geven.

Het kasuitgavenbedrag, behorende bij het voor de jaren 1961 tot en met 1963 voorgestelde defensieplafond van 1850 miljoen, vraagt, blijkens het hiervoor opgenomen overzicht, in 1963 rond 200 miljoen meer dan waarmede terzake voor 1961 is gerekend.

Van het vorenvermelde bedrag ad één miljard is met de evengenoemde posten mitsdien een bedrag van rond 600 miljoen

¹⁾ Exclusief E.B.U.-aflossingen en aflossing woningwetvoorschotten.

vastgelegd. Dit betekent derhalve, dat de civiele uitgaven in 1962 en 1963 nog met gemiddeld 200 miljoen per jaar zullen kunnen toenemen. In het licht van dit bedrag klemt te meer de noodzaak om het beleid van de Regering, dat gericht is op vermindering van overdrachtsuitgaven die het karakter van prijssubsidies dragen, voort te zetten.

Voor de civiele uitgaven — behoudens die, genoemd in de nevenstaande tabel — is het overleg over het mogelijk accres per uitgavencategorie voor de genoemde jaren nog gaande. Hierbij zullen vooral de uitgaven voor onderwijs en verkeer en waterstaat een groot deel van de voor 1962 en 1963 beschikbare financiële ruimte vragen. Zo zal er wat het onderwijs betreft rekening mede moeten worden gehouden dat — naast de in de tabel genoemde investeringen ten behoeve van het hoger onderwijs — ten aanzien van het voortgezet onderwijs, zonder dat ter zake nieuwe beslissingen worden genomen, een belangrijke uitgavenstijging kan worden verwacht in verband met de doorwerking van de naoorlogse geboortegolf.

Bij het vorenbedoelde overleg gaat het niet zozeer om de concrete plannen die in uitvoering zullen worden genomen, als wel om de bedragen, die voor bepaalde overheidsstaken ter beschikking zullen komen. Binnen deze bedragen zullen de betrokken Ministers hun plannen dan nader kunnen concretiseren, hetgeen zijn neerslag zal vinden in de ontwerp-begrotingen voor de desbetreffende jaren.

Naast een klein aantal zeer grote taken, zoals onderwijs, verkeer en waterstaat en defensie, staat een groot aantal groepen van uitgaven, welke gezamenlijk een aanzienlijk bedrag vergen. In dit verband zij onder meer gewezen op de in het vorenstaande gereleveerde normale stijging van de salarislust, die, los van een daadwerkelijk gevoerd beleid, tot een uitgavenverhoging leidt.

De Regering heeft er blijkens het vorenstaande naar gestreefd zich, ter bevordering van een evenwichtig beleid, bij de opstelling van de ontwerp-begroting 1961 mede te beraden over de grote lijnen van het beleid voor 1962 en 1963. Geleidelijk zal dit tot een afgerond resultaat voeren. Thans worden reeds in toenemende mate de beslissingen over totaalcijfers voor een komend jaar genomen vóórdat aan de gedetailleerde opzet van de begroting wordt begonnen. Eens te meer komt naar voren, dat 's Rijks schatkist niet onuitputtelijk is en dat het in de verschillende begrotingshoofdstukken neergelegde beleid steeds in onderling verband zal moeten worden bezien.

B. Enkele bijzondere beleidspunten

1. Fiscaal beleid

Een van de doeleinden van het beleid van het Kabinet is, zoals ook in het slot van de nota inzake de algemene herziening van de belastingwetgeving is verklaard, te geraken tot een verlaging van de belastingdruk, met name in de sfeer van de directe belastingen. Bij het uitzetten van het beleid op fiscaal gebied zal rekening moeten worden gehouden niet slechts met het tot stand komen van de algemene herziening, waaruit een verlaagde belastingopbrengst van naar schatting 65 miljoen per jaar voortvloeit, maar ook met de wenselijkheid van een uitbreiding van het gemeentelijke belastinggebied in de komende jaren, waarvoor een bedrag van ten minste 100 miljoen per jaar dient te worden gereserveerd. De fiscale desiderata zijn, zoals hiervóór reeds is opgemerkt, te zamen met de wenselijk geachte plannen tot verhoging van de uitgaven voor bepaalde overheidsstaken, voorwerp geweest van beraad over het financieel beleid voor de jaren 1961 tot en met 1963. De beperkte marge, welke voor uitgavenvergroting en voor verlaging van de druk van de rijksbelastingen aanwezig is, brengt mede, dat ook op fiscaal terrein slechts aan de meest dringende wensen kan worden tegemoet gekomen. De Regering is van oordeel, dat, uitgaande van het huidige peil van middelen en uitgaven van het Rijk, naast de verwezenlijking van de beide zoëven genoemde desiderata, in de bedoelde periode zekere voorzieningen kunnen worden getroffen. Zij is van mening, dat in de loop van deze periode een verlaging van de fiscale druk met een bedrag van rond 500 miljoen, berekend op jaarbasis, mogelijk is.

De omstandigheid, dat een aantal belastingvoorzieningen aan het einde van dit jaar komt te vervallen en de Regering van oordeel is, dat aan sommige andere belastingverlagingen een hogere prioriteit moet worden toegekend dan aan een geheel vervallen van de tijdelijke voorzieningen, heeft ertoe geleid, tegelijk met de begroting een drietal ontwerpen van wet op fiscaal gebied bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in te dienen. De belangrijkste daarin vervatte maatregel is een verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting met een bedrag van 475 miljoen per jaar. Voor het complex van de voorgestelde voorzieningen zij overigens verwezen naar vorenbedoelde wetsontwerpen en met name naar het algemene gedeelte van de memorie van toelichting, behorende bij het ontwerp van wet tot verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting, op welke plaats de algemene beweegredenen, welke tot het complex van maatregelen hebben geleid, uitvoerig zijn uiteengezet. Aldaar en in de slotbeschouwing van deze nota is uiteengezet, dat, gelet op de gespannen conjuncturele situatie, het niet mogelijk is enkele onderdelen van dit belastingplan — waaronder de verlaging van de belastingen naar het inkomen — thans reeds aan een vast invoeringstijdstip te binden; voorgesteld wordt de inwerkingtreding van die maatregelen bij Koninklijk besluit te doen geschieden. Voor zoveel de verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting betreft, is de Regering van plan deze op 1 juli 1961 te doen ingaan, tenzij een verdere verscherping van de conjunctuur uitstel noodzakelijk maakt. Voor de raming van de belastingmiddelen voor de begroting 1961 is intussen ten aanzien van deze beide belastingen van een invoering per de genoemde datum uitgegaan. Voor de betekenis van de fiscale maatregelen voor de opbrengst der belastingen moge overigens worden verwezen naar hoofdstuk III van deze nota.

2. Besparingen

De structurele ontwikkeling van onze maatschappij stelt ons land voor de noodzaak van een aanzienlijke kapitaalvorming. De verbetering van de infrastructuur (zoals de uitbreiding van het hoger onderwijs en de aanleg van wegen, bruggen en tunnels) en de bescherming van het land (defensie en deltawerken) zullen belangrijke investeringen eisen, terwijl ook met de handhaving van een hoog peil van de woningbouw in de eerstkomende jaren nog grote bedragen zullen zijn gemoeid. De besparingen, die sedert 1958 een geleidelijke stijging te zien geven ¹⁾, zullen op een hoog peil moeten blijven. Door een gezond financieel beleid, gericht op handhaving van de monetaire stabiliteit, streeft de Regering ernaar hiervoor een gunstig klimaat te scheppen. Voor meer specifieke maatregelen tot bevordering van de bezitsvorming — uiteraard een aangelegenheid van wijdere dan financieel-economische strekking — moge worden verwezen naar de „Nota over de hoofdlijnen van het in de eerstkomende jaren te voeren beleid ter bevordering van de vorming van duurzaam persoonlijk bezit in brede kring” (stuk nr. 5763) en het deze maand verschenen gewijzigde wetsontwerp nr. 4273 (Voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingspaarregelingen voor werknemers).

Ten einde inflatoire effecten te vermijden, zal het tekort op de rijksbegroting uit de nationale besparingen moeten worden gefinancierd. Aangezien uit deze besparingen tevens de particuliere investeringen, waaronder de woningbouw, en de investeringen van de lagere publiekrechtelijke lichamen moeten worden gefinancierd, zal het tekort op de begroting laag moeten blijven.

3. Werkgelegenheidspolitiek

Hoewel de werkgelegenheid thans een zeer hoog peil heeft bereikt en het gebrek aan arbeidskrachten in sommige sectoren een knelpunt vormt, handhaaft zich in enkele delen van ons land nog een structurele werkloosheid. In verband

¹⁾ De spaarquote (verhouding van de besparingen tot het nationale inkomen) bedroeg in 1958 en 1959 respectievelijk 19,7 pct. en 22,4 pct. Voor 1960 wordt de spaarquote geraamd op ruim 24 pct.

hiermede en gezien het streven om tot een grotere spreiding van de industriële activiteiten over het gehele land te komen, zal de Regering ook in 1961 bijzondere aandacht besteden aan de industriële ontwikkeling van de probleemgebieden, waarbij het accent valt op de noordelijke provincies. In de desbetreffende begrotingshoofdstukken is rekening gehouden met hogere ramingen voor voorzieningen in de genoemde gebieden.

4. Subsidiebeleid

Zoals vermeld, is het streven van de Regering erop gericht, de rijksuitgaven procentueel minder te doen stijgen dan het nationale inkomen. Verschillende uitgaven, zoals de investeringen ten behoeve van het onderwijs en het verkeer en de defensieuitgaven groeien even sterk of sterker dan het nationale inkomen. Ten einde de totale groei van de verschillende uitgavencategorieën binnen redelijke grenzen te houden, zal op andere gebieden van de rijksuitgaven de ruimte voor de groei van deze uitgaven moeten worden gevonden. Hierbij dient met name te worden gedacht aan bepaalde overdrachtsuitgaven die het karakter van prijssubsidies hebben. Wat de subsidies in het algemeen betreft, is een hoogconjunctuur een periode, waarin een extra beroep op een financiële bijdrage van particuliere zijde kan worden gedaan, waartegenover een zekere terughoudendheid van de Overheid gerechtvaardigd is.

Zoals in de miljoenennota 1960 is uiteengezet, is het beleid van het huidige Kabinet, evenals dat van vorige Kabinetten, gericht op een afschaffing van de consumentensubsidies, terwijl daarnaast wordt gestreefd naar een vermindering van de producentensubsidies.

a. Subsidies via het Landbouw-Egalisatiefonds

Een belangrijke stap op het gebied van de beperking van de subsidies is de geleidelijke afschaffing van de *consumentensubsidie op melk* geweest, waarvan het laatste gedeelte op 1 april 1960 werd afgeschaft. Voor de begroting 1960 betekende dit een vermindering van uitgaven met rond 59 miljoen.

Een zware last vormen de via het Landbouw-Egalisatiefonds verleende *producentensubsidies*, waarvan de producentensubsidie op melk het hoofdbestanddeel vormt. De omvang van deze subsidielast wordt enerzijds bepaald door de aard van het garantiebeleid en anderzijds in sterke mate door de ontwikkeling van de marktsituatie van enkele belangrijke agrarische exportprodukten. De invloed van deze laatste factor blijkt o.a. duidelijk uit het feit, dat, na een korte onderbreking in het zeer droge jaar 1959, de structurele afzetmoeilijkheden in de zuivelsector in 1960 opnieuw hebben geleid tot een overschrijding van het oorspronkelijk geraamde begrotingsbedrag met 75 miljoen. Het beleid van de Regering is erop gericht de omvang van deze subsidielast zoveel mogelijk te beperken. In het kader van dit streven zullen bepaalde wijzigingen in de opzet van het garantiebeleid worden tot stand gebracht, terwijl voorts aandacht zal worden geschonken aan de mogelijkheden, die kunnen leiden tot een verhoging van de opbrengstprijis — en een daarmee corresponderende verlaging van de subsidielast — van het produkt melk. Ten einde hierin harerzijds een bijdrage te leveren, heeft de Regering besloten, met spoed een voorstel tot vrijstelling van de boter van omzetbelasting bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in te dienen.

Rekening houdend met de hierboven geschetste beleidslijn, heeft de Regering gemeend, een bedrag van 297 miljoen voor het Landbouw-Egalisatiefonds ten laste van de begroting 1961 te moeten opnemen. Voor een nadere toelichting hieromtrent zij verwezen naar hoofdstuk II, bl. 23, van deze nota.

b. Subsidies via het huurbeleid

De per 1 april 1960 op het gebied van de volkshuisvesting getroffen beleidsmaatregelen, met name een verhoging van het algemeen geldende huurpeil met 20 pct. en de nieuwe subsidieregeling voor de particuliere woningbouw, hebben

een belangrijke invloed op de in 1961 te verlenen subsidies voor woningwetbouw en particuliere woningbouw. De duurdere woningen worden thans niet meer gesubsidieerd. De vrije, dat wil zeggen ongesubsidieerde sector omvatte kortgeleden 2000 woningen per jaar, in 1960 naar schatting 12 000 woningen.

Ten einde te komen tot een verdere inhaal van de achterstand in de woningvoorziening is ook voor 1961 een programma van 80 000 woningen als doel gesteld. Bij de opstelling van dit woningbouwprogramma is ervan uitgegaan, dat 32 500 woningen zullen worden gefinancierd en gesubsidieerd op voet van de Woningwet, dat eveneens 32 500 woningen overeenkomstig de premie- en bijdragebeschikking woningbouw 1960 zullen worden gesubsidieerd en dat de vrije sector voor 1961 naar raming 15 000 woningen zal omvatten.

Ter verzekering van de financiering van de woningwetbouw ligt het voorts wederom in het voornemen deze, door middel van het verlenen van voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet, geheel ten laste van de rijksbegroting te doen geschieden. Voor 1961 is voor de betaling van in vorige jaren toegezegde voorschotten en van een gedeelte van de in 1961 te verlenen voorschotten een bedrag van 670 miljoen in de begroting opgenomen.

Het beleid van de Regering blijft gericht op bevordering van een evenwichtige situatie op de woningmarkt, waarbij de subsidies op de nieuwbouw sterk zullen moeten worden verminderd en de huren van bestaande woningen zullen moeten worden afgestemd op de kostprijshuren van nieuwe woningen.

5. Defensiebeleid

De als gevolg van de samenvoeging van de Departementen van Oorlog en van Marine in nieuwe vorm opgestelde ontwerp-begroting van Defensie voor 1961 is tevens de eerste van de vierde defensieplafondperiode (1961 tot en met 1963).

Het defensieplafond is voor de genoemde periode gesteld op een basisplafond van 1850 miljoen gulden per jaar, verhoogd met de gevolgen van de salaris- en pensioenmaatregelen 1960, voor 1961 geraamd op ca. 63 miljoen. Rekening houdende met de nog komende suppletore verhoging voor 1960 als gevolg van de salaris- en pensioenverhogende maatregelen in dit jaar, betekent het nieuwe plafond een verhoging van rond 200 miljoen.

De militaire kasuitgaven worden voor de periode 1961/1963 gelimiteerd op 5500 miljoen, verhoogd met het boven het basisplafond toe te stane bedrag voor salaris- en pensioenmaatregelen na 1959 ad ca. 63 miljoen per jaar. Voor 1961 wordt uit dien hoofde rekening gehouden met 1788 miljoen (voor 1960 1710 miljoen); voor 1962 en 1963 wordt dit resp. 1913 en 1988 miljoen.

§ 3. Samenvattend begrotingsbeeld voor 1961

De begrotingsbedragen, zoals deze in de onderscheidene ontwerpen van wet zijn opgenomen, geven samengevat het volgende beeld van de ontwerp-begroting 1961¹⁾.

Bij het opstellen van de begroting 1961 is onder meer met de volgende punten rekening gehouden.

1. Het woningbouwprogramma zal 80 000 woningen omvatten, waaronder 32 500 woningen, die ten laste van de begroting zullen worden gefinancierd. Van het bouwprogramma zullen verder eveneens 32 500 woningen worden gesubsidieerd op grond van de premie- en bijdragebeschikking woningbouw 1960.

¹⁾ Waar niet anders is aangegeven, zijn de in de miljoenennota vermelde bedragen uitgedrukt in miljoenen guldens. Voor zover artikelen van de begroting 1960 zijn aangewezen voor toepassing van artikel 24 der Comptabiliteitswet, zijn de daaruit voortvloeiende overboekingen niet in de begrotingsbedragen voor 1961 opgenomen, evenmin als de te verwachten overboekingen ingevolge dat artikel van 1961 naar 1962 op de begrotingsbedragen voor 1961 in mindering zijn gebracht. De verschillen, welke daarbij naar verwachting voor de uitgaven in de militaire sector zullen optreden, zijn evenwel in het overzicht afzonderlijk vermeld.

Omschrijving	Ontwerp-begroting 1961
Gewone Dienst	
Uitgaven	7 765 ¹⁾
Middelen	9 058
Saldo	+ 1 293
Buitengewone Dienst	
Uitgaven	1 897
Middelen	410
Saldo	- 1 487
Gehele Dienst	
Uitgaven	9 662
Middelen	9 468
Saldo ontwerp-begroting	- 194
Voorts zijn nog te verwachten de volgende additionele posten ten laste c.q. ten gunste (—) van de Gewone Dienst:	
Defensie-uitgaven wegens het achterblijven van de kasuitgaven bij de begroting	-125
Lasten c.q. baten, welke zullen voortvloeien uit wettelijke regelingen, die op het tijdstip van indienen der begroting nog niet tot stand zijn gekomen	
Sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds (uitgaven)	266
Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds in de opbrengst der rijksbelastingen met respectievelijk 0,24% en 0,02% in verband met vorengenoemde sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (middelen)	25
Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst der rijksbelastingen met 0,58% ingevolge het voorstel, neergelegd in het ontwerp Financiële-Verhoudingswet 1960 (middelen)	57
Verhoging van de toeslagen op de pensioenen, o.a. in verband met de getroffen loonmaatregelen in 1960	75
Wetsontwerp inzake het wetenschappelijk onderwijs (uitgaven)	34
Vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst der rijksbelastingen met 0,1% in verband met het wetsontwerp inzake het wetenschappelijk onderwijs (middelen)	- 10
Herziening van de lerarensalarissen	7
Hogere uitgaven in verband met het ontwerp wegenfinancieringswet	16
	<hr/>
	345
Begrotingstekort, rekening houdende met de additionele posten	539

¹⁾ Waarin begrepen rond 297 miljoen voor het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds.

2. Het voor 1961 voorgestelde defensieplafond voor militaire uitgaven ad 1850 miljoen dient te worden verhoogd met een bedrag ad rond 55 miljoen als gevolg van de loonmaatregelen 1960. Voorts dient nog te worden gerekend met een bedrag van 8 miljoen wegens verhoging van de toeslagen op de militaire pensioenen, welk bedrag begrepen is in het onder de additionele posten opgenomen bedrag van 75 miljoen. In totaal bedraagt de budgettaire raming voor de defensieuitgaven 1961 derhalve 1913 miljoen. De militaire

kasuitgaven voor dat jaar zijn 125 miljoen lager gesteld, en wel op 1788 miljoen.

3. Bij het opstellen van de belastingramingen is uitgegaan van een verdere expansie van de Nederlandse volkshuishouding, zoals deze in § 1 van dit hoofdstuk is geschetst. Voor het overige zij hier verwezen naar § 2 van hoofdstuk III.

4. Het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst van de daarvoor aangewezen rijksbelastingen is voor 1961 gesteld op het thans voor 1960 geldende percentage van 14,33; het aandeel van het Provinciefonds is overeenkomstig de vigerende bepaling der Provinciale wet gesteld op 0,76 pct. Bij de additionele posten is bovendien nog rekening gehouden met de voorgenomen verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,58 pct. (57 miljoen) ingevolge het voorstel, neergelegd in het ontwerp der Financiële-Verhoudingswet 1960 (gedrukte stukken, zitting 1959—1960—5472), met een verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds met respectievelijk 0,24 pct. en 0,02 pct. in verband met de voorgenomen sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (25 miljoen) en met een vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,1 pct. in verband met het wetsontwerp inzake het wetenschappelijk onderwijs (10 miljoen).

5. Aangezien voor enkele te treffen voorzieningen nog geen wettelijke regeling is tot stand gekomen, zijn de hieruit voor het Rijk voortvloeiende extra lasten vermeld onder de additionele posten.

In § 6 van dit hoofdstuk wordt een beschouwing gegeven over het peil van de rijksuitgaven, terwijl in hoofdstuk IV de betekenis van het beleid voor de uitgaven en de omvang van het ambtelijk apparaat worden besproken. Onder verwijzing naar de desbetreffende beschouwingen moge in deze paragraaf worden volstaan met een enkele kanttekening.

Blijkens bijlage 5 van deze nota liggen de uitgaven van de Gehele Dienst, uitgedrukt in percentages van het nationale inkomen, voor een dertiental onderwerpen van staatszorg lager dan de vermoedelijke uitkomsten van 1960. Ook in absolute cijfers liggen de uitgaven voor een aantal takken van overheidszorg blijkens de genoemde bijlage, voor 1961 lager dan in 1960.

Evenals voor 1960 geeft het personeel van het burgerlijk rijksapparaat, exclusief Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, voor 1961 een vermindering te zien. Verwezen zij hiervoor naar § 2 van hoofdstuk IV en naar bijlage 9.

Ofschoon vele uitgavencategorieën, vooral in verhouding tot het nationale inkomen, een dalende tendens te zien geven, wordt de begroting 1961, evenals die voor 1960, toch in belangrijke mate beïnvloed door uitgavengroepen, die om structurele redenen onvermijdelijk een stijging te zien geven. In hoofdstuk II wordt aan de uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg uitvoerig aandacht geschonken.

De financiering van de woningwetbouw zal ook op de rijksbegroting voor 1961 in sterke mate haar stempel drukken. De verstrekking van in vorige jaren toegezegde voorschotten voor de woningwetbouw zal 670 miljoen vergen, hetgeen ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten van de begroting voor 1960 een verhoging betekent met 70 miljoen. Evenals voor 1960 zullen voor 1961 de budgettaire lasten met betrekking tot Indonesië een aanzienlijk bedrag vergen, namelijk 270 miljoen.

De dalende tendens, welke de rijksuitgaven in verhouding tot het nationale inkomen sedert 1956 te zien hebben gegeven, handhaaft zich in 1961. (Exclusief woningwetvoorschotten, deelneming in het Internationale Monetair Fonds en liquidatie van de Europese Betalingsunie, dalen de uitgaven van 24,6 pct. in 1956 tot 20,9 pct. in 1961; vergelijk de derde tabel van § 6.)

§ 4. De financiering van de begroting 1961

Zoals uit het overzicht in § 3 blijkt, belooft het tekort van de Gehele Dienst van de ontwerpbegroting 1961 194 mil-

joen. Rekening houdende met de additionele posten wordt dit 539 miljoen. Ten aanzien van de financiering van dit tekort moge het volgende worden opgemerkt.

Naar verwachting zal het budgettaire kastekort in 1961, i.v.m. het achterblijven van de kasontvangsten bij de raming van de belastingmiddelen, globaal 150 miljoen hoger zijn dan het nadelig saldo van de Gehele Dienst, rekening houdende met de additionele posten, en derhalve bijna 700 miljoen bedragen. Hierbij dient te worden bedacht, dat onder de middelen een post van 52 miljoen voorkomt wegens te ontvangen aflossingen op in het kader van de afwikkeling van de Europese Betalingsunie aan het buitenland verleende kredieten. Zoals in § 7 van hoofdstuk I van de miljoenennota 1960 is uiteengezet, werd het ten tijde van de consolidatie en overneming door de Staat van de uit de liquidatie van de E.B.U. voortgevloeide vorderingen niet nodig geacht daarvoor bijzondere dekkingsmaatregelen te treffen. Hiertegenover staat thans, dat de evengenoemde opbrengst van 52 miljoen wegens aflossingen van deze vorderingen niet als een monetair adequaat dekkingsmiddel voor de begrotingsuitgaven kan worden aangemerkt. Voor de financiering van het begrotingstekort 1961 zal derhalve een bedrag van globaal 750 miljoen aan middelen dienen te worden gevonden. Naar verwachting zal op de voorschrijfrekeningen voor het Rijk in 1961 (inclusief de uit de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds voortvloeiende middelen) een bedrag van 500 miljoen beschikbaar komen. Daarnaast zal het Rijk derhalve op de open kapitaalmarkt nog een bedrag van rond 250 miljoen moeten lenen.

§ 5. De conjunctuurpolitieke betekenis van de begroting 1961

Aan het slot van de inleidende paragraaf zijn globaal de vooruitzichten geschetst, die momenteel bestaan ten aanzien van de economische ontwikkeling in 1961. Bij het opstellen van de begroting is een belangrijk richtsnoer voor het Kabinet geweest, dat het totaalbeeld afgestemd moest zijn op dit perspectief.

Er dient te worden gerekend met een verder oplopende conjunctuur, gedragen door een opnieuw toenemen van de buitenlandse en binnenlandse bestedingen. Gegeven de toestand van het ogenblik behoort een vergroting c.q. ontstaan van spanningen — vooreerst vooral op de arbeidsmarkt, maar daarna wellicht ook ten aanzien van lonen en prijzen en ten slotte van de betalingsbalans — tot de reële mogelijkheden. Onder deze omstandigheden dient van de overheidsfinanciën tegendruk uit te gaan. Zoals de ondergetekende reeds in de vorige miljoenennota heeft uiteengezet, houdt dit in, dat, hoewel in een groeiende economie een uitgavenvergroting in absolute zin in het algemeen onvermijdelijk zal zijn, deze toch relatief, d.w.z. in vergelijking tot de groei van het nationale inkomen, dient achter te blijven. Daarbij kunnen dan belastingverlaging en uitgavenvergroting op één lijn worden gesteld. Wanneer aan deze eis wordt voldaan, zal tevens het begrotingssaldo van het ene jaar op het andere een verbetering ondergaan, dit te meer omdat de progressiewerking de belastingopbrengst in het algemeen sterker doet toenemen dan het nationale inkomen.

Uit het voorgaande volgt, dat bij deze beschouwing de begroting 1961 vooral moet worden gezien in vergelijking tot die van 1960. Over de vermoedelijke uitkomsten van dit jaar wordt later in deze nota (§ 7 van dit hoofdstuk en bijlage 3) uitvoeriger gerapporteerd. Daarop vooruitlopend worden thans enkele hoofdpunten in de analyse betrokken.

Uitgaande van deze begrotingsbedragen zonder meer blijken de uitgaven nog vrij belangrijk te stijgen, nl. met 390 miljoen of ruim 4 pct. Doordat het geraamde nominale nationale inkomen sterker toeneemt, treedt toch enige relatieve daling op, nl. van 24,6 tot 23,8 pct. Het begrotingssaldo verbetert voorts met een klein bedrag, nl. met 40 miljoen.

Nu mag men niet bij deze gegevens blijven staan. De uitgaven en middelen zijn, wat betreft hun uitwerking op de economie van ons land, heterogeen van aard. Bij het analy-

seren van de begroting naar dit gezichtspunt kan men meer of minder ver gaan. De ondergetekende wil volstaan met het elimineren uit de vermoedelijke uitkomsten 1960, resp. de begroting 1961 van de volgende posten, waaraan in dit verband geen of zeer geringe betekenis kan worden toegekend. Het betreft in de eerste plaats de 266 miljoen, opgenomen in de begroting 1961 voor de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds; deze gelden vloeien in feite weer vrijwel geheel, zonder de bestedingen of de betalingsbalans te beïnvloeden, in de vorm van dekkingsmiddelen in de schatkist terug. In de tweede plaats stijgen de woningwetvoorschotten met 70 miljoen, zonder dat dit gepaard gaat met een toeneming van het aantal te bouwen woningwoningen. Het is slechts het restant van de verschuiving van de financiering van de gemeenten naar het Rijk. In de derde plaats mogen, zolang niet van duidelijke spanningsverschijnselen op de kapitaalmarkt is gebleken, ook de aflossingen op de binnenlandse langlopende schuld (362 miljoen in 1960 en 398 miljoen in 1961) buiten beschouwing blijven. Voorts verdient het de voorkeur, evenals dit in het verleden is geschied, alle betalingen en verrekeningen in samenhang met de liquidatie van de Europese Betalingsunie te elimineren; voor 1960 en 1961 betreft dit resp. 162 en 52 miljoen onder de niet-belastingmiddelen opgenomen te ontvangen aflossingen. Ten slotte moeten uit de vermoedelijke uitkomsten 1960 nog de volgende posten worden gelicht: de verzilvering van schatkistpapier wegens trekking door één der leden op het Internationale Monetair Fonds (67 miljoen), de storting van 30 miljoen in het Industrieel Garantiefonds en de resp. onder de uitgaven en de middelen opgenomen deelneming in de emissie Hoogovens en de verkoop van Hoogovenaandelen (21 miljoen).

Na het aanbrengen van deze correcties blijkt nog ongeveer een derde van de uitgavenstijging te resteren. Het totaal neemt nl. toe van 8465 miljoen tot 8601 miljoen of 136 miljoen; dit is anderhalf procent van het genoemde uitgavenpeil voor 1960. Aldus blijft de groei van de uitgaven ten achter niet alleen bij de stijging van het nationale inkomen van 1960 op 1961, maar ook bij de toeneming, die, wat dit laatste betreft, op langere termijn reëel optreedt.

Naast de ontwikkeling van de uitgaven is ook die aan de middelenzijde van belang. De in de rijksbegroting verwerkte belastingmiddelen stijgen met bijna 600 miljoen. Hierboven is reeds opgemerkt, dat belastingverlaging met uitgavenvergroting moet worden gelijkgesteld. De belangrijkste post betreft hier de verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting, waarvan, zoals reeds is medegedeeld, een datum van ingang in de begrotingsramingen is verwerkt van 1 juli 1961. Het verlies aan opbrengst uit dezen hoofde te zamen met de mutatie, voortvloeiende uit andere wijzigingen op fiscaal gebied¹⁾, belooft na aftrek van de aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds circa 170 miljoen. Voegt men deze bij de hierboven berekende vermeerdering van uitgaven, dan stijgt het groeipercentage van $1\frac{1}{2}$ tot ongeveer $3\frac{1}{2}$. Aldus blijft een van de begroting uitgaande tegendruk aanwezig. Het percentage van $3\frac{1}{2}$ lijkt daarbij zeker niet te laag berekend. Immers in de eerste plaats is de op zichzelf van de progressie uitgaande negatieve impuls buiten beschouwing gebleven. Bovendien wordt in de hier gebezigde belastingbedragen de invloed van de beperking van de investeringsfaciliteiten van 29 april jl. nagenoeg gecompenseerd door die van de eertijds tot stand gekomen verruiming, terwijl toch waarschijnlijk van 1960 op 1961 de afremming meer gewicht in de schaal zal leggen.

Zoals opgemerkt vertoont het begrotingssaldo, uitgaande van de ongecorrigeerde begrotingen, een verbetering van 40 miljoen. Na eliminering van de verschillende genoemde irrelevante posten (sanering pensioenfonds, woningwetvoorschotten, binnenlandse aflossingen, enz.) blijkt een op grond

van de economische omstandigheden gewenste substantiële verbetering van het tekort van 425 miljoen.

De in het begin van deze paragraaf ontwikkelde grondgedachte van het anticyclische begrotingsbeleid, leidende tot een vermindering van het begrotingstekort, is ook van betekenis uit monetair en financieringsopgongpunt. Het is een bekend verschijnsel, dat, naarmate de conjuncturele opgang verder voortschrijdt, de spanningen, die zich allereerst op de arbeidsmarkt manifesteren, ook op de kapitaalmarkt merkbaar worden. Het is dan gewenst, dat de centrale Overheid, door een vermindering van haar dekkingsbehoefte, in staat is voldoende ruimte te laten om de gerechtvaardigde vraag van de andere sectoren te bevredigen.

Nu lijkt bij een vergelijking van de in de paragrafen 4 en 7 vermelde ramingen van het monetair relevante kastekort voor 1960 en 1961 het beeld hier op het eerste gezicht ongunstiger dan wanneer men van de begrotingsbedragen uitgaat: het tekort stijgt van 485 tot 750 miljoen. Dit is ten dele toe te schrijven aan overloopverschijnselen: terwijl in 1960 het kastekort bij het begrotingstekort ten achter blijft, is in 1961 het omgekeerde het geval. Daarnaast moet men in aanmerking nemen, dat het kastekort van 1961 mede wordt bepaald door de uitgaven ad 266 miljoen vanwege de sanering van de pensioenfonds en dat het Rijk via de voorinschrijfrekeningen weer de beschikking krijgt over nagenoeg dit gehele bedrag. Laat men deze post buiten beschouwing, dan zijn de kastekorten in beide jaren ongeveer gelijk, nl. circa 485 miljoen. Voor 1960 staat intussen reeds vast, dat het Rijk over 200 miljoen meer aan langlopende middelen de beschikking krijgt, nl. 600 miljoen uit hoofde van een tweetal op de open kapitaalmarkt geplaatste leningen en 85 miljoen van de voorinschrijfrekeningen. Neemt men daarenboven in aanmerking, dat in 1961, ook afgezien van de sanering der pensioenfonds, aanzienlijk meer op de voorinschrijfrekeningen beschikbaar zal komen dan dit jaar, dan mag, ondanks het in eerste instantie grotere kastekort, een gemakkelijker financiering verzekerd worden geacht. Laat aldus enerzijds, overeenkomstig het hierboven geformuleerde richtsnoer, het Rijk op de kapitaalmarkt meer ruimte voor de particuliere sector en de gemeenten, anderzijds kan worden voldaan aan de uit monetair oogpunt gewichtige eis, dat het kastekort volledig uit lopende besparingen kan worden gefinancierd.

§ 6. Het peil van de rijksuitgaven

a. Algemene beschouwingen

Sedert de oorlog heeft er een accentverschuiving in de dominerende posten van de begroting plaatsgevonden. Vlak na de bevrijding lag het accent op de uitgaven voor herstel en wederopbouw, terwijl ook de consumentensubsidies in het kader van de loon- en prijspolitiek omvangrijk waren. In 1950 en 1951 waren het de gevolgen van de ontwikkeling in Indonesië en de defensieuitgaven, die een stempel drukten op de begroting; in 1953 de uitgaven voor de watersnood, terwijl de uitgaven in de jaren 1957 en 1958 sterk zijn beïnvloed door het woningbouwprogramma, de verhoging van het garantiepeil voor landbouwproducten en de in het laatstgenoemde jaar doorzettende zuivelcrisis. In de laatste jaren krijgen de uitgaven voor de structurele voorzieningen in de civiele sfeer, welke nauw verband houden met de groei van de bevolking en de ontwikkeling van de volkshuishouding (zogenoemde infrastructuuruitgaven), de overhand en bepalen daarmee in belangrijke mate de achtergrond van het budgettair beleid.

Geleidelijk aan beginnen de gevolgen van de geboortetop van de jaren 1946 en 1947 zich sterker te manifesteren. Aanvankelijk steeg alleen het beroep op minder kostbare voorzieningen zoals scholen voor lager onderwijs. De laatste jaren weerspiegelt de geboortetop zich in een stijgend beroep op kostbaarder voorzieningen in de onderwijssector (middelbaar, nijverheids- en hoger onderwijs). Dit beroep wordt nog vergroot door de stijging van de belangstelling voor voortge-

¹⁾ De invloed van deze andere wijzigingen (de investeringsaftrek, de vervroegde afschrijving, de invoerrechten en de omzetbelasting betreffende) is per saldo nagenoeg nihil.

zet onderwijs en door een verschuiving naar technische en natuurwetenschappelijke opleidingen. Van jaar op jaar nemen de uitgaven voor onderwijs toe. Bij de uitgaven voor het onderwijs speelt tevens een rol, dat in aansluiting aan de hoge investeringen de exploitatielasten toenemen.

Het toenemende verkeer stelt hogere eisen aan de aanleg van wegen, bruggen, tunnels, waterwerken en telefoonaansluitingen. Dit betekent, dat de investeringen in de sector van verkeer en waterstaat (inclusief posten, telegrafie en telefonie) een onvermijdelijk accres vertonen. Tegen 1970 zullen op de woningmarkt de gevolgen van de geboortetop in 1946—1947 te voelen zijn door de versterkte vraag naar woningen. Dan zal de woningnood echter zijn ingehaald en zal naar mag worden aangenomen op het gebied van de huren evenwicht zijn bereikt. De bevolkingsgroei ad 1,2 pct. per jaar zou zonder emigratie ongeveer een vijfde groter zijn.

Hoewel bij voortdurende door bevordering van de efficiency in de overheidsdienst ernaar wordt gestreefd de omvang van het overheidsapparaat beperkt te houden, groeit dit apparaat toch geleidelijk met de bevolking mede, al komt dit soms, b.v. door krapte op de arbeidsmarkt, eerst vertraagd tot uiting. Ook door periodieke verhogingen e.d. stijgt de salarislast.

De veiligheid van Nederland vraagt grote bedragen, zowel voor de defensie als voor de verdediging tegen de zee. In ontwikkeling achterblijvende delen van ons land zullen een verbetering moeten ondergaan, waarmede belangrijke bedragen zijn gemoeid. De rente op de nationale schuld stijgt jaarlijks. De uitgaven voor hulp aan ontwikkelingsgebieden nemen toe; in 1961 en 1962 zullen de bijdragen aan het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap hoog zijn.

Zoals uit het vorenstaande blijkt, is er in de begroting een normaal accres te onderkennen, een stijging van het uitgavenpeil, die niet haar oorsprong vindt in bepaalde beleidsbeslissingen tot het entameren van nieuwe taken, doch die een gevolg is van een noodzakelijk meegroeien van de overheidsactiviteiten met de groei van de bevolking en de ontwikkeling van onze volkshuishouding.

De noodzaak om het uitgavenpeil minder sterk te laten stijgen dan het nationale inkomen dwingt ertoe het accrespercentage van de verschillende uitgavengroepen te matigen.

De onderstaande cijfers geven een beeld van de bedragen, welke voor enkele belangrijke overheidsstaken in de jaren 1957 tot en met 1961 zijn uitgegeven, c.q. geraamd.

Hoewel belangrijke bedragen worden uitgegeven, zal toch aan een temporisering bij de uitvoering van overheidsstaken niet steeds kunnen worden ontkomen. Dit kan bij ieder op zijn gebied de indruk wekken van achteropraken bij de vervulling van meestentijds redelijke verlangens. Hiertegenover kan worden opgemerkt, dat bij het huidige peil van de rijksuitgaven ten aanzien van verschillende voorzieningen meer wordt gedaan dan het accres van de normale behoefte vereist en dat het om achterstand in te halen veelal reeds voldoende is, indien het huidige peil van de rijksuitgaven wordt gehandhaafd. Een sprekend voorbeeld is het woningbouwprogramma, dat bij een productie van 80 000 woningen groter is dan het jaarlijkse behoefteaccres, waardoor het statistisch woningtekort, dat per 1 januari 1954 nog 220 000 woningen bedroeg, in de loop van 1960 naar verwachting belangrijk beneden de 100 000 woningen zal komen te liggen.

Daarnaast zijn er sectoren, waar de uitgaven zijn gestegen. Gewezen kan o.a. worden op de versnelling van de industrialisatie in de probleemgebieden. De verruiming van de gemeentefinanciën in de afgelopen jaren heeft een grotere activiteit in de lokale sfeer mogelijk gemaakt. De kapitaalsuitgaven van de lagere publiekrechtelijke lichamen (exclusief woningbouw en aflossingen) zijn van 1080 miljoen in 1955 gestegen tot 1460 miljoen in 1959. De uitkeringen aan de provincies ten behoeve van aanleg en onderhoud van wegen stijgen van 50 miljoen in 1957 tot 88 miljoen in 1961. Als voorbeelden van een voortschrijdende ontwikkeling der activiteiten in de lokale sfeer kunnen nog worden genoemd de elektrificatie, die in de meeste provincies binnen enkele jaren haar beslag zal hebben gekregen, en het tienjarenplan voor de drinkwatervoorziening, dat in 1962 zal zijn voltooid.

b. Nadere analyse van het uitgavenpeil

Een overzicht van het peil der rijksuitgaven geeft een kwantitatieve voorstelling van het totaal van de collectieve behoeften der volkshuishouding, waarvan de bevrediging aan het Rijk is opgedragen. Het totaal der uitgaven van een bepaald jaar zegt, op zich zelf beschouwd, weinig. Eerst een beschouwing over een reeks van jaren zal enig inzicht verschaffen. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen, dat de absolute bedragen voor de verschillende jaren door de beweging van het loon- en prijspeil zijn beïnvloed en dat het verloop van deze uitgaven mede wordt bepaald door de groei van de volkshuishouding. Door de uitgaven uit te drukken in

*Uitgavenbeeld van enkele essentiële overheidsvoorzieningen
(alleen rijksuitgaven)*

	Rekening 1957	Voorlopige rekening 1958	Vermoedelijk beloop 1959	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961
Industrialisatie en industriële infrastructuur	2	1	2	37	58
Investeringen ten behoeve van onderwijs (excl. land- bouwonderwijs) ¹⁾.	55	73	92	135	145
Wetenschappelijk onderwijs	46	67	85	125	135
Overig onderwijs	9	6	7	10	10
Cultuurtechnische werken	128	115	112	105	104
Ruilverkaveling	65	61	60	63	75
Herverkaveling	41	33	27	14	4
Waterschaps- en gemeentewerken	12	14	19	21	19
Overige voorzieningen (w.o. landschap en Stichting Beheer Landbouwgronden).	10	7	6	7	6
Waterstaatswerken	226	208	229	332	410
Waterwegen	17	13	26	50	109
Landwegen	96	85	82	107	107
Deltawerken	45	54	76	95	109
Zuiderzeewerken	61	48	39	60	62
Overige werken	7	8	6	20	23
Landbouwonderwijs, -onderzoek (incl. T.N.O.) en -voorlichting	72	79	82	93	107

¹⁾ Deze investeringen lopen ten dele via de Rijksgebouwendienst (voor 1961: 27 miljoen) en ten dele via het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zelf (voor 1961: 118 miljoen).

een percentage van het nationale inkomen worden deze invloeden op aanvaardbare wijze geëlimineerd. Tevens komt bij deze weergave de relatieve plaats van de rijkshuishouding in de gehele volkshuishouding tot uitdrukking. Hierbij zij opgemerkt, dat oorzaken, die tot veranderingen van de uitgaven leiden, niet altijd gelijktijdig en in gelijke mate het nationale inkomen beïnvloeden. Als voorbeeld hiervan kunnen worden genoemd de noodzakelijke, kostbare onderwijsvoorzieningen als gevolg van de naoorlogse geboortepiek, zonder dat tevens hierdoor het nationale inkomen (direct) toeneemt.

Onderstaande tabel geeft een indruk van de ontwikkeling van het peil der rijksuitgaven, zowel in absolute bedragen als in relatie tot het nationale inkomen. De bedragen voor de jaren 1951 t/m 1958 zijn ontleend aan de desbetreffende rekeningen; voor 1959 en 1960 zijn de vermoedelijke uitkomsten weergegeven, terwijl het bedrag voor 1961 is afgeleid uit de ontwerp-begroting en de additionele posten van dat jaar.

Daar eerst van 1958 af de financiering van de bouw van woningwetwoningen ten laste van de rijksbegroting is gebracht, zijn voor vergelijkingsdoeleinden 1958 en volgende jaren tevens exclusief woningwetvoorschotten weergegeven.

Maakten de rijksuitgaven in de eerste jaren na de tweede wereldoorlog nog meer dan 40 pct. van het nationale inkomen uit, daarna daalden ze relatief vrij snel tot omstreeks 25 pct., om gedurende de laatste jaren verder te zakken tot circa 22 pct.

Jaar	Netto nationaal inkomen (marktprijzen)	Uitgaven Gehele Dienst (exclusief afschrijvingen) ¹⁾	Uitgaven in % van het nationale inkomen
1951	19 510	5 469	28,0
1952	20 340	5 488	27,0
1953	21 840	6 067	27,8
1954	24 560	6 660	27,1
1955	27 570	7 340	26,6
1956	29 600	7 636	25,8
1957	32 040	7 714	24,1
1958	32 760	8 051	24,6
1959	35 120	9 115 ²⁾	26,0
1960	38 730 ²⁾	9 545 ²⁾	24,6
1961	41 690 ²⁾	9 935	23,8
		Uitgaven exclusief woningwetvoorschotten	
1958	32 760	7 859	24,0
1959	35 120	8 591	24,5
1960	38 730 ²⁾	8 945	23,1
1961	41 690 ²⁾	9 265	22,2

¹⁾ Voor een goede vergelijking zijn de bedragen in deze kolom voor 1957 en voorgaande jaren, toen de afschrijvingen nog niet, zoals nadien, op de aflossingen van binnenlandse schuld in mindering werden gebracht, alsnog met de desbetreffende afschrijvingsbedragen verlaagd.

²⁾ Schatting.

³⁾ Vermoedelijke uitkomsten.

Voor een zuiverder vergelijking van de rijksuitgaven met het nationale inkomen zijn op de bovenstaande totalen nog enige correcties nodig. Enkele uitgavencategorieën behoren dan namelijk op dezelfde wijze te worden gesaldeerd met de daartegenoverstaande middelen als dit bij de berekening van het nationale inkomen gebruikelijk is. Dit is bij voorbeeld het geval met de bedragen van de door het Rijk aan de andere sectoren van de volkshuishouding tegen betaling geleverde diensten (zoals radio en televisie), welke in de navolgende tabel in mindering zijn gebracht op het totaal der rijksuitgaven. Voorts wordt een verder gaande verfijning van de analyse van de in bovenstaande tabel opgenomen gegevens bereikt door een splitsing der uitgaven in reële en overdrachtsuitgaven. In de reële uitgaven komt het rechtstreekse beroep van het Rijk op de nationale middelen tot uiting. De overdrachtsuitgaven komen direct ten goede aan de overige sectoren van de volkshuishouding of aan het buitenland. Onder de reële uitgaven worden begrepen de netto-uitgaven van het Rijk voor lonen en salarissen (inclusief sociale lasten, waaronder de pensioenpremies) en die voor aanschaffing van goederen en diensten, zowel voor consumptieve als voor investeringsdoeleinden. In het algemeen

kan worden gesteld, dat vooral reële uitgaven, zij het niet alle, de productiecapaciteit van ons land vergroten.

De volgende tabel geeft de ontwikkeling van beide groepen en van het totaal der netto-rijksuitgaven — zowel in absolute bedragen als in procenten van het nationale inkomen — weer.

Jaar	Netto nationaal inkomen (marktprijzen)	Reële uitgaven ¹⁾		Overdrachtsuitgaven ²⁾		Totale netto-uitgaven	
		bedrag	in % van het N.I.	bedrag	in % van het N.I.	bedrag	in % van het N.I.
1951	19 510	2 098	10,8	2 932	15,0	5 030	25,8
1952	20 340	2 476	12,2	2 629	12,9	5 105	25,1
1953	21 840	2 621	12,0	2 832	13,0	5 453	25,0
1954	24 560	3 062	12,5	3 017	12,3	6 079	24,8
1955	27 570	3 430	12,4	3 431	12,4	6 861	24,8
1956	29 600	3 811	12,9	3 457	11,7	7 268	24,6
1957	32 040	3 990	12,5	3 310	10,3	7 300	22,8
1958	32 760	3 951	12,1	3 584	10,9	7 535	23,0
1959	35 120	4 089	11,6	4 396	12,5	8 485	24,1
1960	38 730	4 725	12,2	4 068	10,5	8 793	22,7
1961	41 690	5 152	12,4	4 163	10,0	9 315	22,4
				Exclusief woningwetvoorschotten, I.M.F. en E.B.U. ³⁾			
1958	32 760	3 951	12,1	3 392	10,3	7 343	22,4
1959	35 120	4 089	11,6	3 383	9,6	7 472	21,2
1960	38 730	4 725	12,2	3 569	9,2	8 294	21,4
1961	41 690	5 152	12,4	3 548	8,5	8 700	20,9

¹⁾ Deze omvatten het totaal van de saldi van rekening I en rekening V van bijlage 2, verhoogd met de afschrijvingsbedragen.

²⁾ Onder de overdrachtsuitgaven zijn de overige rekeningen van bijlage 2 opgenomen. In tegenstelling tot de reële uitgaven zijn zij op brutobasis verantwoord, behoudens de uitgaven voor indirecte investeringen, welke met de direct daartegenover staande aflossingen zijn gesaldeerd en de betalingen aan het buitenland, welke verminderd zijn met de ontvangsten ten laste van het buitenland. Voorts zijn de op rekening VII opgenomen bedragen voor „Aflossingen Nationale Schuld” verminderd met de afschrijvingen.

³⁾ Gecorrigeerd voor de woningwetvoorschotten (voor 1958 tot en met 1961), de deelneming in het Internationale Monetair Fonds (voor 1959 en 1960) en de uitgaven en ontvangsten in verband met de opheffing van de Europese Betalingsunie (voor 1959, 1960 en 1961).

Het relatieve peil van de totale netto-rijksuitgaven is de laatste tien jaar geleidelijk gedaald van rond 26 pct. in 1951 tot rond 21 pct. in 1961.

Het nationale inkomen steeg in de periode van 1951 tot 1956 met ruim 51 pct. en van 1956 tot 1961 met rond 41 pct. De stijging van de netto-rijksuitgaven was in genoemde perioden respectievelijk ruim 44 pct. en rond 20 pct.

De toeneming van de reële uitgaven houdt ongeveer gelijke tred met die van het nationale inkomen. De overdrachtsuitgaven, van 1951 tot 1956 toegenomen met rond 18 pct., zijn, indien woningwetvoorschotten, Internationaal Monetair Fonds en Europese Betalingsunie buiten beschouwing worden gelaten, sindsdien stabiel gebleven op een bedrag van circa 3,5 miljard; in procenten van het nationale inkomen zijn deze uitgaven gedaald.

Reële uitgaven

Een uitsplitsing van de reële uitgaven in enkele groepen is in onderstaande tabel weergegeven.

Netto reële uitgaven in procenten van het nationale inkomen (tegen marktprijzen)

Jaar	Defensie ¹⁾	Onderwijs	Burgerlijk apparaat	Investeringen waterstaat	Overige reële uitgaven	Totaal
1957	5,2	3,2	1,9	0,9	1,3	12,5
1958	4,5	3,4	2,3	0,9	1,0	12,1
1959	3,9	3,6	1,9	0,9	1,3	11,6
1960	4,0	3,8	2,0	1,1	1,3	12,2
1961	3,9	4,0	1,9	1,2	1,4	12,4

¹⁾ Exclusief de militaire pensioenen, die als overdrachtsuitgaven zijn beschouwd.

De uitgaven voor de defensie zijn aanvankelijk gedaald, doch te beginnen met 1960 zullen deze, althans in absolute zin, aanmerkelijk toenemen. De voorgenomen vaststelling van het defensieplafond voor de jaren 1961 tot en met 1963 op 1850 miljoen per jaar — exclusief de gevolgen van de salaris- en pensioenmaatregelen na 1959 (voor 1961 geraamd op 63 miljoen) — zal in volgende jaren tot verdere verhoging leiden, verband houdende met de effectuering van de thans reeds voorbereide en nog in voorbereiding zijnde aanschaffingen ter modernisering van de krijgsmacht. Als geheel zullen de defensie-uitgaven in 1961 in vergelijking met 1960 ten opzichte van het nationale inkomen weinig verandering ondergaan.

De uitgaven voor onderwijs vertonen een snelle toeneming. In de periode 1957—1961 stegen deze met bijna 60 pct., terwijl in dezelfde periode het nationale inkomen met ruim 30 pct. toenam.

De omvangrijke waterstaatswerken, die nodig zijn voor de beveiliging van het land, de aanleg en verbetering van land- en waterwegen, de verbetering van de waterhuishouding en de haveningen en -toegangskanalen blijven aanzienlijke investeringen vergen. De belangrijke toeneming van de investeringen in 1960 zal zich in 1961 dan ook voortzetten en ertoe leiden, dat de waterstaatsuitgaven procentueel sterker zullen stijgen dan het nationale inkomen.

De overige reële uitgaven omvatten de subsidies aan particuliere instellingen, o.a. voor onderzoekingswerk, kinderbescherming en medische verzorging. Voorts zijn hieronder begrepen de bijdragen van het Rijk in de kosten van de gemeentepolitie en in de kosten van internationale organisaties als de Europese Economische Gemeenschap¹⁾, de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en de Verenigde Naties. Zoals uit de tabel blijkt, stijgen deze uitgaven in iets sterkere mate dan het nationale inkomen.

De totale reële uitgaven, die, relatief gezien, ongeveer gelijk zijn gebleven, zijn de laatste tien jaar in absolute zin meer dan verdubbeld. Vele van deze uitgaven houden verband met de toeneming van de bevolking en de daarvoor noodzakelijke voorzieningen op het gebied van de economische welvaart (onderzoekingswerk, internationaal-economische samenwerking), de opleiding (onderwijs), verkeer (wegen e.d.) en de maatschappelijke voorzieningen (gezondheidszorg, kinderbescherming, maatschappelijk werk).

Overdrachtsuitgaven

Zoals in de miljoenennota 1960 reeds is opgemerkt, treedt bij de overdrachtsuitgaven een accentverschuiving naar de meer normale overheidsstaken aan de dag.

Uit de op blz. 12, rechts boven, opgenomen tabel blijkt, dat de overdrachtsuitgaven, welke in 1951 nog 15 pct. uitmaken van het nationale inkomen, in 1961, gecorrigeerd voor de bovengenoemde bijzondere posten, zijn gedaald tot 8,5 pct.

Een deel van de overdrachtsuitgaven is niet op korte termijn flexibel (o.a. rente en aflossingen op de nationale schuld), terwijl andere uitgaven met de groei van de volkshuishouding samenhangen. Daarnaast zijn er uitgaven in deze categorie, die vooral afhankelijk zijn van het gevoerde beleid, zoals de huurverlagende subsidies en de via het Landbouw-Egalisatiefonds verleende subsidies. Ten slotte is er nog een groep, die afhankelijk is van het gevoerde beleid op lange termijn, van de structuur van de wetgeving (o.a. ouderdoms- en andere pensioenvoorzieningen, alsmede bijdragen van het Rijk in de sociale verzekeringen) en een categorie met een aflopend karakter, zoals oorlogs- en rampschade-uitkeringen.

In nevenstaande tabel zijn de overdrachtsuitgaven gesplitst in enkele groepen.

¹⁾ Exclusief de bijdrage aan het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap, welke onder de overdrachtsuitgaven is gerubriceerd.

Overdrachtsuitgaven¹⁾ in procenten van het nationale inkomen (tegen marktprijzen)

Jaar	Nationale schuld	Prijs-subsidies	Overige inkomens-overdrachten	Oorlogs- en rampschade	Overige overdrachts-uitgaven	Totaal
1957	2,8	2,2	2,5	0,9	1,9	10,3
1958	2,5	2,7	3,1	0,5	1,5	10,3
1959	3,0	2,1	2,8	0,3	1,4	9,6
1960	2,6	2,0	2,7	0,3	1,6	9,2
1961	2,5	1,4	3,0	0,1	1,5	8,5

¹⁾ Exclusief de woningwetvoorschotten (voor 1958 tot en met 1961), de deelneming in het Internationale Monetaire Fonds (voor 1959 en 1960) en de uitgaven en ontvangsten in verband met de liquidatie van de Europese Betalingsunie (voor 1959, 1960 en 1961).

Onder de prijs subsidies zijn de agrarische subsidies via het Landbouw-Egalisatiefonds en de huursubsidies begrepen. In de navolgende tabel is het verloop van deze uitgaven van 1946 af weergegeven (inclusief tot 1954 de dotaties aan het Fonds voor de prijspolitiek), waarbij ten aanzien van de L.E.F.-subsidies voor de jaren van 1951 af een splitsing is gemaakt in z.g. producenten- en consumentensubsidies. De L.E.F.-subsidies van vóór 1951 kunnen nagenoeg geheel als consumentensubsidies worden beschouwd.

Prijs subsidies

Jaar	Nadelig saldo L.E.F.		Huur-subsidies	Fonds voor de prijs-politiek	Totaal
	producenten-subsidies	consumenten-subsidies			
1946	—	424	10	246	680
1947	—	493	11	101	605
1948	—	468	14	102	584
1949	—	266	29	57	352
1950	—	223	39	19	281
1951	37	106	59	—	202
1952	31	36	114	—	181
1953	58	58	133	72	321
1954	38	69	191	10	308
1955	92	81	222	—	395
1956	127	91	244	—	462
1957	345	107	269	—	721
1958	469	98	323	—	890
1959	315	68	364	—	747
1960	356	12	401	—	769
1961	297	—	303	—	600

In verband met de afschaffing van de consumentensubsidie op melk per 1 april 1960 is voor dit doel in 1961 geen bedrag meer opgenomen. De producentensubsidies, in het bijzonder die op zuivelprodukten, blijven een belangrijke last voor de begroting. Het verloop hiervan is mede in sterke mate afhankelijk van de prijsontwikkeling op de wereldmarkt. De raming van het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds voor 1961 ad 297 miljoen is gebaseerd op de huidige inzichten ten aanzien van het toekomstige opbrengstprijspeil, op het beleid inzake de garantieprijzen en op de afschaffing van de omzetbelasting op boter per 1 januari 1961. Afwijkingen kunnen te zijner tijd zeer wel mogelijk blijken, daar de prijsontwikkeling moeilijk te voorzien is.

De sterke stijging van de agrarische producentensubsidies in 1957 is vooral veroorzaakt door de in dat jaar doorgevoerde herziening van het landbouwprijsbeleid. Het jaar 1958 gaf een verdere stijging te zien als gevolg van de in dat jaar ingetreden zuivelcrisis. In het jaar 1959 heeft de langdurige droogte geleid tot een tijdelijke onderbreking van de afzetmoeilijkheden in de zuivelsector en een dienovereenkomstige verlaging van de

subsidielast. Deze verbetering der marktsituatie is evenwel van korte duur geweest, zodat voor 1960 wederom met een belangrijk hoger nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds moet worden gerekend.

De huursubsidies vertonen tot 1960 een regelmatige stijging. De huurverhogingen, die vóór 1960 tot stand zijn gekomen, hebben niet tot een verlaging van de jaarlijkse subsidielast geleid, omdat de subsidie per woning niet werd verlaagd onder meer in verband met de stijging van de bouwkosten, terwijl het aantal gesubsidieerde woningen jaarlijks toenam. De per 1 april 1960 getroffen huurmaatregelen hebben een belangrijke invloed op de in 1961 te verlenen subsidies voor woningwetbouw en particuliere woningbouw door de beëindiging van de subsidies op duurdere woningen en door verlaging van de subsidie per woning.

Onder de groep der overige inkomensoverdrachten zijn opgenomen pensioenen, voor zover deze niet ondergebracht zijn bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, toeslagen op pensioenen en renten, premies voor sociale verzekeringswetten en de ziekenfondsverzekering voor bejaarden, uitkeringen op grond van bestaande regelingen voor dienstplichtige kostwinners, oorlogs- en verzetsslachtoffers, emigranten, werklozen, gerepatrieerden uit Indonesië, alsmede voor gewezen overheids-personeel van Indonesië, de bijdragen ten behoeve van aanvullende werken en ten slotte de vergoedingen aan provincies en gemeenten wegens derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele en de grondbelasting.

De vrij belangrijke procentuele stijging van deze uitgavengroep in 1958 is onder meer veroorzaakt door de met de sanering van de Indonesische pensioenen samenhangende uitgavenverhoging. In de overeenkomstige tabellen in voorgaande miljoenennota's zijn voor de jaren 1959 en 1960 de geraamde saneringsbijdragen aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds verwerkt. In verband met de verschuiving van deze sanering naar 1961 zijn deze posten weer uit de percentages van 1959 en 1960 geëlimineerd. Nu zijn de saneringsbijdragen onder de overige inkomensoverdrachten voor 1961 opgevoerd, waardoor het percentage voor dat jaar belangrijk stijgt.

De bijdragen ten behoeve van aanvullende werken worden ten dele bepaald door conjuncturele omstandigheden. Het is dan ook in overeenstemming met de conjuncturele ontwikkeling, dat deze uitgaven de laatste jaren voortdurend afnemen.

De uitgaven voor oorlogs- en rampschade lopen af. In deze groep zijn tevens de uitkeringen aan oorlogsslachtoffers uit het voormalige Nederlands-Indië en de betalingen van Japans smartegeld opgenomen. Ook deze posten worden van jaar tot jaar geringer.

De overige overdrachtsuitgaven omvatten onder meer investeringsbijdragen voor cultuurtechnische werken en aan publiekrechtelijke lichamen, uitgaven ten behoeve van de overzeese rijkdelen en andere ontwikkelingslanden, voorts de uitgaven voortvloeiende uit de garanties ten aanzien van bepaalde Indonesische schulden, alsmede de netto kapitaalverstrekkingen aan fondsen en staatsbedrijven.

Uit het verloop van het totaal der overige overdrachtsuitgaven zijn weinig conclusies te trekken. Behoudens een onderbreking in 1960 neemt het percentage jaarlijks af. De daling, die zich bij enkele groepen geleidelijk voltrekt, wordt ten dele opgeheven door een — in enkele gevallen structurele — stijging bij andere groepen. De investeringsbijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen stijgen jaarlijks vrij belangrijk. Met name kunnen de uitkeringen aan de provincies ten behoeve van aanleg en onderhoud van wegen worden genoemd, die in 1957 50 miljoen bedroegen en voor 1961 worden geraamd op 88 miljoen. Een groep der overige overdrachtsuitgaven, die eveneens jaarlijks in betekenis toeneemt, wordt gevormd door de bijdragen aan de overzeese rijkdelen en, tot en met 1962, aan het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap.

Tot 1960 zijn de investeringen via fondsen en staatsbedrijven na aftrek van de ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden voortdurend gedaald. Over 1957 was

hiermede nog een bedrag van netto 111 miljoen gemeoid, waarvan per saldo ca. 84 miljoen aan het Staatsbedrijf der PTT en ruim 22 miljoen aan het Staatsgasbedrijf. Over 1960 zullen de aflossingen en reserveringen de investeringen met 20 miljoen overtreffen, doordat enerzijds de Staatsmijnen naar verwachting netto 76 miljoen aan het Rijk zullen afstorten, terwijl anderzijds onder meer de investeringen van de PTT, het Staatsgasbedrijf en het Zuiderzeefonds respectievelijk 28, 12 en 17 miljoen hoger zullen zijn dan de aflossingen en reserveringen. Voor 1961 worden de investeringen in staatsbedrijven en in landbouwkundige werken van het Zuiderzeefonds geraamd op 247 miljoen (waaronder PTT 200 miljoen), terwijl het totaal van de aflossingen en de bij het Rijk belegde gelden in dat jaar 226 miljoen (PTT 191 miljoen) zullen bedragen; per saldo derhalve een netto-uitgaaf van 21 miljoen.

De hulpverlening ten behoeve van de ontwikkelingslanden ten laste van de Nederlandse begroting is in enkele jaren verdubbeld. De belangrijke bedragen, die daarvoor de laatste jaren in de begroting zijn opgenomen, moeten, wat de landen buiten het Koninkrijk betreft, worden gezien als een uitvloeisel van de verplichtingen, voortvloeiende uit het E.E.G.-verdrag en van andere vormen van internationale samenwerking. Daarenboven hebben de bijdragen aan Suriname en de Nederlandse Antillen, alsmede aan Nederlands Nieuw-Guinea een niet onaanzienlijk peil bereikt. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van deze groep uitgaven van 1955 af. Hierbij zijn buiten beschouwing gelaten de budgettaire lasten, voortvloeiende uit de ontwikkeling van de betrekkingen met Indonesië, die eveneens een aanzienlijk bedrag vergen. Voor 1961 is hiervoor een bedrag van 270 miljoen geraamd.

*Uitgaven ten behoeve van ontwikkelingsgebieden
buiten Nederland*

Jaar	Suriname en Nederlandse Antillen	Nederlands Nieuw-Guinea	Overige landen	Totaal
1955	8	93 ¹⁾	5	106
1956	28	72	35	135
1957	25	69	31	125
1958	20	68	95	183
1959	22	70	91	183
1960	37	88	99	224
1961	25	97	102	224

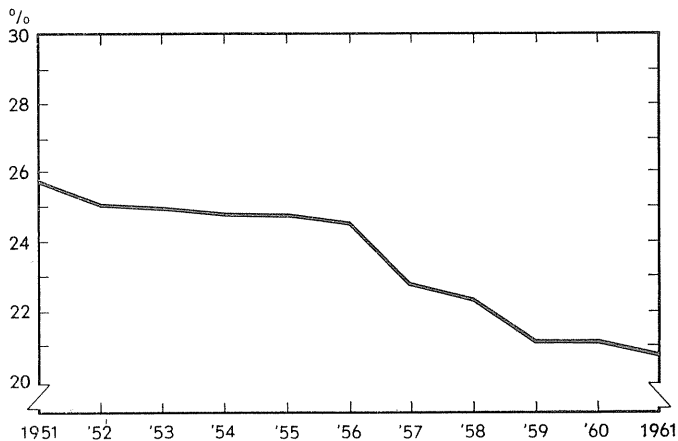
¹⁾ Hieronder is een extra bijdrage ad 26 miljoen begrepen ter aflossing van de in voorgaande jaren verstrekte leningen ten behoeve van kapitaaluitgaven.

De uitgaven ten behoeve van „overige landen” omvatten onder meer de deelneming in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling, die in de Europese Investeringsbank en de bijdrage aan het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap, alsmede de bijdragen aan het Uitgebreide Programma voor technische hulp en het Speciale Fonds der Verenigde Naties.

In 1958 zijn deze uitgaven sterk toegenomen, voornamelijk als gevolg van de bijdrage aan het E.E.G.-Ontwikkelingsfonds en de deelneming in het kapitaal van de Europese Investeringsbank. Voor 1961 is geen storting meer vereist op het Nederlandse aandeel in het geplaatste kapitaal van de Europese Investeringsbank. De hieruit voortvloeiende verlaging van het totaal der uitgaven voor de sector „overige landen” wordt echter meer dan gecompenseerd door de hogere bijdrage aan het E.E.G.-Ontwikkelingsfonds, die voor dat jaar ongeveer 60 miljoen zal bedragen.

Ten slotte volgt hiernaast een grafische voorstelling van het verloop der totale netto-uitgaven van het Rijk, zoals dit in de tabel op blz. 12, rechts boven is opgenomen.

Verloop van de totale netto-uitgaven van het Rijk in procenten van het nationale inkomen (tegen marktprijzen) 1951-1961

§ 7. De begroting 1960 en haar financiering

Het financieel-economisch perspectief, in het licht waarvan de ontwerpbegroting voor 1960 moest worden gezien, deed uitkomen, dat gewaakt diende te worden tegen een te snelle opvoering van het totaal der binnenlandse bestedingen. Bij de opstelling van de begroting voor 1960 was het Kabinet er daarnaast van uitgegaan, dat ten aanzien van de particuliere investeringen in dat jaar een toeneming mocht worden verwacht en dat ook de gemeentelijke investeringsactiviteit zich verder zou ontplooiën. Ten einde voor deze grotere behoefte ruimte te scheppen, meende het Kabinet, dat het begrotingstekort voor 1960 geringer moest zijn dan dat voor 1959, hetwelk meer dan 1400 miljoen had belopen.

De ingediende begroting voor 1960 sloot, met inbegrip van het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds, met een tekort op de Gehele Dienst van 782 miljoen. Daarnaast moest nog rekening worden gehouden met een aantal additionele posten, voornamelijk als gevolg van voorgenomen wettelijke maatregelen. Het tekort op de Gehele Dienst werd daardoor verhoogd met 169 miljoen en gebracht op 951 miljoen.

Volgens de vermoedelijke uitkomsten is het tekort van de begroting inmiddels verminderd tot 579 miljoen. In bijlage 3 wordt een gedetailleerde uiteenzetting gegeven van de verschillende oorzaken, welke tot deze daling hebben geleid. Zoals uit de daar gegeven analyse blijkt, is de vermindering van het tekort de resultante van een aantal verlagingen en verhogingen, zowel bij de uitgaven als bij de middelen. Bij de uitgaven kan als grote post, 218 miljoen, die tot een daling van het tekort heeft geleid, worden genoemd het uitstel van de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds. Aan de middenzijde is de belastingopbrengst 425 miljoen hoger geraamd.

Het kastekort voor 1960 werd op basis van de ontwerpbegroting geraamd op 915 miljoen. In aanmerking genomen, dat daarbij onder de ontvangsten een bedrag van rond 110 miljoen was begrepen wegens — niet als monetair adequaat dekkingsmiddel te beschouwen — aflossingen op uit de E.B.U.-liquidatie voortgevloeide vorderingen, werd het evenwel noodzakelijk geoordeeld, dat in totaal 1025 miljoen aan financieringsmiddelen zou worden gevonden. Hiervan zou 400 miljoen beschikbaar komen uit hoofde van op de voorinschrijfrekeningen accumulerende middelen; daarnaast zou het Rijk 625 miljoen op de open kapitaalmarkt moeten lenen.

Het met de vermoedelijke uitkomsten voor 1960 corresponderende kastekort kan thans globaal worden gesteld op 325 miljoen. Het verschil met het saldo op begrotingsbasis vindt in belangrijke mate zijn verklaring in de verwachting, dat in een aantal gevallen de betalingen in 1960 als gevolg van overloop-

verschillen bij de begrotingsbedragen zullen achterblijven. Ook het herziene kastekort dient uit een oogpunt van financiering te worden verhoogd door eliminering van de eerdergenoemde aflossingen door voormalige E.B.U.-partners (volgens de vermoedelijke uitkomsten ruim 160 miljoen). Aldus kan de behoefte aan dekkingsmiddelen thans worden gesteld op 485 miljoen; dit is 540 miljoen minder dan oorspronkelijk was voorzien. Het bedrag, dat netto voor het Rijk op de voorinschrijfrekeningen beschikbaar zal komen, zal intussen eveneens aanmerkelijk lager zijn. In de eerste plaats blijven, nu de voorgenomen sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds in 1960 nog niet tot stand zal komen, ook de daaruit voortvloeiende stortingen op de voorinschrijfrekeningen achterwege. In de tweede plaats is van de tweemaal 100 miljoen, die het Rijk in 1959 van deze rekeningen via de Bank voor Nederlandsche Gemeenten aan de gemeenten ter beschikking heeft gesteld tot verdere sanering van hun financiën, 160 miljoen in 1960 tot uitkering gekomen. De verwachting is thans, dat in het lopende jaar het positieve verschil tussen stortingen op de voorinschrijfrekeningen enerzijds en afboekingen ten behoeve van derden anderzijds 85 miljoen zal bedragen. Dit houdt in, dat uit een oogpunt van dekking een bruto beroep op de open kapitaalmarkt van 400 miljoen nodig zou zijn.

Inmiddels heeft het Rijk door het plaatsen van een tweetal leningen van ieder 300 miljoen dit bedrag met 200 miljoen overschreden. Hierdoor worden, evenals vorig jaar, liquiditeiten gebonden, die onder meer hun oorsprong vinden in het binnenvloeien van buitenlands kapitaal door verkoop van effecten naar het buitenland.

§ 8. Begrotingsvergelijking 1960—1961

In het thans volgende overzicht zijn de begrotingscijfers voor 1961 geplaatst tegenover de vermoedelijke uitkomsten van de begroting 1960. Aldus wordt een juister beeld verkregen dan bij een vergelijking van de ontwerpbegrotingen voor beide jaren, omdat bij de ramingen voor het komende begrotingsjaar rekening is gehouden met de ontwikkelingen, die ook reeds van invloed zijn op de vermoedelijke uitkomsten van het lopende jaar. In dit verband moge worden gewezen op de hogere uitgaven en belastingmiddelen als gevolg van de vrijere loonvorming en, wat de belastingopbrengst aangaat, op de grotere stijging van de productie dan een jaar geleden, ten tijde van het opstellen van de oorspronkelijke raming voor 1960, werd voorzien. Voorts zij nog gewezen op de daling van de zuivelprijzen op de wereldmarkt.

Uit dit overzicht blijkt, dat, indien rekening wordt gehouden met de additionele posten, het nadelige saldo van de ontwerp-begroting 1961 40 miljoen lager uitkomt dan dat van de begroting 1960 volgens de vermoedelijke uitkomsten.

Het geraamde voordelige saldo van de Gewone Dienst voor 1961 is 545 miljoen hoger dan dat voor 1960. Neemt men hierbij in aanmerking het bedrag ad 345 miljoen van de additionele posten, dan resulteert een verbetering van 200 miljoen ten opzichte van 1960.

De totale geraamde uitgaven op de Gewone Dienst voor 1961 (met inbegrip van de additionele uitgaven ad per saldo 273 miljoen) zijn 395 miljoen hoger dan die voor 1960. Tot deze verhoging dragen in belangrijke mate bij de uitgaven wegens de voorgenomen sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds ad 266 miljoen. Via de voorinschrijfrekeningen krijgt het Rijk wederom de beschikking over nagenoeg dit gehele bedrag. Voorts zijn nog te noemen de verhoging van de uitgaven wegens bijdragen van Nederland aan de Europese Economische Gemeenschap en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (27 miljoen), voor onderwijs en cultuur (159 miljoen), voor rente van gevestigde en vlottende schuld (31 miljoen), voor defensie (78 miljoen) en wegens verhoging van de uitkeringen aan de provincies voor de wegen (22 miljoen).

	1960 Vermoede- lijke uit- komsten	1961 Ontwerp- begroting
Gewone Dienst		
Uitgaven	7 643	7 765
Middelen	8 391	9 058
Saldo	+ 748	+ 1 293
Buitengewone Dienst		
Uitgaven	1 902	1 897
Middelen	575	410
Saldo	- 1 327	- 1 487
Gehele Dienst		
Uitgaven	9 545	9 662
Middelen	8 966	9 468
Saldo	- 579	- 194
Voorts zijn voor 1961 nog te verwach- ten de volgende additionele posten ten laste c.q. ten gunste (—) van de Gewone Dienst:		
Defensie-uitgaven wegens het achter- blijven van de kasuitgaven bij de be- groting		-125
Lasten c.q. baten, welke zullen voort- vloeien uit wettelijke regelingen, die op het tijdstip van indienen der begro- ting 1961 nog niet tot stand zijn ge- komen		
Sanering van het Algemeen Burger- lijk Pensioenfonds en het Spoor- wegpensioenfonds (uitgaven)		266
Overige additionele posten, per saldo		204
		345 ¹⁾
Begrotingstekort, rekening houdende met de additionele posten	579	539

¹⁾ Voor een specificatie van dit bedrag zij verwezen naar blz. 8 van deze nota.

Tegenover de juist genoemde en verdere kleinere verhogingen staat een aantal verlagingen. Enkele belangrijke zijn de verlaging van de uitgaven voor herstel van oorlogs- en watersnoodschade (70 miljoen), voor bijdragen en uitkeringen ingevolge de Financieringsregelingen 1947/1948 voor de woningbouw (31 miljoen), wegens uitkeringen ingevolge de Premie- en bijdragebesluiten woningbouw en het besluit bevordering eigen-woningbezit (69 miljoen), voor vergoeding wegens droogteschade in de agrarische sector (25 miljoen) en de verlaging van de bijdrage aan het Landbouw-Egalisatiefonds (72 miljoen).

De middelenzijde van de Gewone Dienst voor 1961 geeft, rekening houdende met een verlaging van per saldo 72 mil-

joen van de ten bate van het Rijk komende belastinginkomsten uit hoofde van additionele posten, een verhoging te zien van 595 miljoen ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten voor 1960 (8986 miljoen in plaats van 8391 miljoen). Hiervan heeft 589 miljoen betrekking op een hogere raming der belastingmiddelen, terwijl de niet-belastingmiddelen 6 miljoen hoger zijn geraamd. Laatstgenoemde stijging heeft enerzijds onder meer betrekking op de verhoging van de ramingen wegens rente van voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet (29 miljoen) en die van het aandeel in de opbrengst van het kijkgeld (12 miljoen). Anderzijds zijn er een aantal verlagingen, met name die voor de winstuitkering van de Nederlandsche Bank N.V. (9 miljoen), voor ontvangsten van de directie Kadaster en Hypotheken (5 miljoen), voor de winstuitkering van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie (11 miljoen) en voor de uitkering van de Japanse Regering wegens smartegeld (8 miljoen).

De raming van de uitgaven op de Buitengewone Dienst vertoont ten opzichte van 1960 een daling van 5 miljoen. Deze daling wordt onder meer veroorzaakt door de verlaging van de ramingen voor amortisatie en aflossing van gevestigde schuld buitenland (21 miljoen), voor deelneming in het Internationale Monetaire Fonds (67 miljoen), voor bijdrage in het kapitaal van het Europese Fonds (25 miljoen), wegens deelneming in het kapitaal van de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V. (21 miljoen) en wegens kapitaalverstrekking aan de Stichting Industrieel Garantiefonds (30 miljoen). Hiertegenover staat een verhoging van de uitgaven voor amortisatie en aflossing van gevestigde schuld binnenland (26 miljoen), wegens voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet (70 miljoen) en de kapitaalsuitgaven voor de waterstaat (61 miljoen).

De middelen van de Buitengewone Dienst zijn voor 1961 165 miljoen lager geraamd dan die voor 1960 volgens de vermoedelijke uitkomsten. Als belangrijkste posten in dit verband kunnen worden genoemd de verlaging van de ramingen voor de aflossing van verleende kredieten, voortvloeiende uit de liquidatie van de Europese Betalingsunie (110 miljoen), voor de door het Staatsmuntbedrijf afgeleverde munt (19 miljoen), wegens verkoop van aandelen van de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V. (21 miljoen) en voor de uitkering van de Staatsmijnen in Limburg wegens door reservering beschikbaar gekomen middelen (55 miljoen). Daartegenover is onder meer met een verhoging gerekend voor de bijdrage van België in de kosten van verbetering van het kanaal van Gent naar Terneuzen (10 miljoen) en voor de uitkering van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie wegens aflossing van kapitaal en wegens door reservering beschikbaar gekomen middelen (20 miljoen).

Voor een meer gedetailleerd overzicht van de verschillen tussen de ontwerp-begroting 1961 en de vermoedelijke uitkomsten voor 1960 zij verwezen naar de hoofdstukken II en III van deze nota.

II. De uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg

§ 1. Samenvattend overzicht

De indeling van de begroting in hoofdstukken, hoofdzakelijk overeenkomende met de departementen van algemeen bestuur, geeft geen zuivere verdeling weer van de kosten der onderwerpen van staatszorg. De taakverdeling van de departementen is aan wijzigingen onderhevig; taken en diensten worden van het ene departement naar het andere overgebracht en werkzaamheden worden anders gegroepeerd. Een vergelijking van de uitgaven per begrotingshoofdstuk over verschillende jaren kan daarom geen zuiver beeld geven van het verloop van de door het Rijk aan de onderscheidene onderwerpen van staatszorg bestede bedragen. Ten einde hierin te voorzien, is een overzicht samengesteld, waarin de uitgaven volgens een van de indeling naar departementen onafhankelijke groepering naar onderwerpen van staatszorg zijn samen-

gevat.
Zoals op blz. 15 van de miljoenennota 1960 is medege-
deeld, werd door de drie Beneluxlanden een uniform functi-

oneel coderingsschema aanvaard, afgestemd op internationale, door de Verenigde Naties en de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking aanvaarde begrippen. Hierdoor zullen de staatsbegrotingen van de Benelux-landen functioneel volledig met elkaar vergelijkbaar zijn. Deze nieuwe functionele codering is voor het eerst toegepast op de ontwerpbegroting voor 1961. Als gevolg daarvan hebben enige verschuivingen per (sub-)functie plaatsgevonden ten opzichte van de oude indeling. Deze worden onder andere veroorzaakt doordat een nieuwe functie Volksgezondheid werd ingevoerd en door een ver gaande toerekening per (sub-)functie van de algemene uitgaven (w.o. apparaatskosten). Op enkele punten is ter handhaving van het inzicht nog aansluiting gezocht bij de in voorgaande jaren gebruikte groepering in afwachting van een in overweging zijnde verdere onderverdeling van de nieuwe codering.

Voor de vergelijkbaarheid zijn de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960 en de vermoedelijke uitkomsten 1960 omge-
werkt op basis van de nieuwe indeling.

Overzicht van de uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1960 ¹⁾ ²⁾	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbegroting 1961 ³⁾	Oorspronkelijk vastgesteld 1960 ¹⁾	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbegroting 1961 ³⁾
1. Algemeen bestuur	333,9	351,9	348,5	87,1	107,0	88,6
2. Militaire uitgaven	1 652,3	1 709,9	1 787,6	0,1	0,1	0,1
3. Buitenlandse betrekkingen	139,6	144,6	163,9	42,2	132,8	31,0
4. Overzeese rijksdelen	96,7	112,6	113,6	8,0	14,0	8,7
5. Justitie en politie (incl. civiele verdediging)	402,7	410,6	443,4	—	—	—
6. Waterstaat	341,4	343,8	372,3	239,5	250,4	311,7
7. Verkeer	36,0	39,2	37,5	195,5	206,1	212,7
8. Handel en nijverheid	102,0	98,2	128,2	39,4	72,9	43,3
9. Landbouw en visserij	198,3	227,6	204,6	29,6	33,6	34,8
9a. Agrarische subsidies:						
consumenten	8,3	11,9	—	—	—	—
producenten	283,6	356,4	296,6	—	—	—
10. Onderwijs en cultuur	1 387,8	1 516,2	1 675,5	73,8	73,8	83,6
11. Sociale voorzieningen	836,8	948,0	944,9	9,8	9,2	4,6
12. Niet toegerekende uitgaven voor pensioenen	192,0	—	266,0	—	—	—
13. Volksgezondheid	73,1	76,2	79,4	3,8	3,8	5,1
14. Volkshuisvesting						
huursubsidies	384,1	399,8	302,7	—	—	—
woningwetvoorschotten	—	—	—	716,5	600,0	670,0
overige uitgaven volkshuisvesting	20,1	21,1	20,8	—	—	—
15. Herstel van oorlogsschade	88,6	96,0	49,2	—	—	—
16. Uitgaven verband houdende met de watersnood	24,7	23,4	—	—	—	—
17. Nationale schuld (verminderd met afschrijvingen)	636,0	612,0	643,2	377,1	398,1	403,2
18. Vergoedingen aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting	73,5	77,5	81,5	—	—	—
19. Afschrijvingen	66,0	66,0	78,0	—	—	—
20. Diversen	65,5	0,5	0,5	—	—	—
	7 443,0	7 643,4	8 037,9	1 822,4	1 901,8	1 897,4

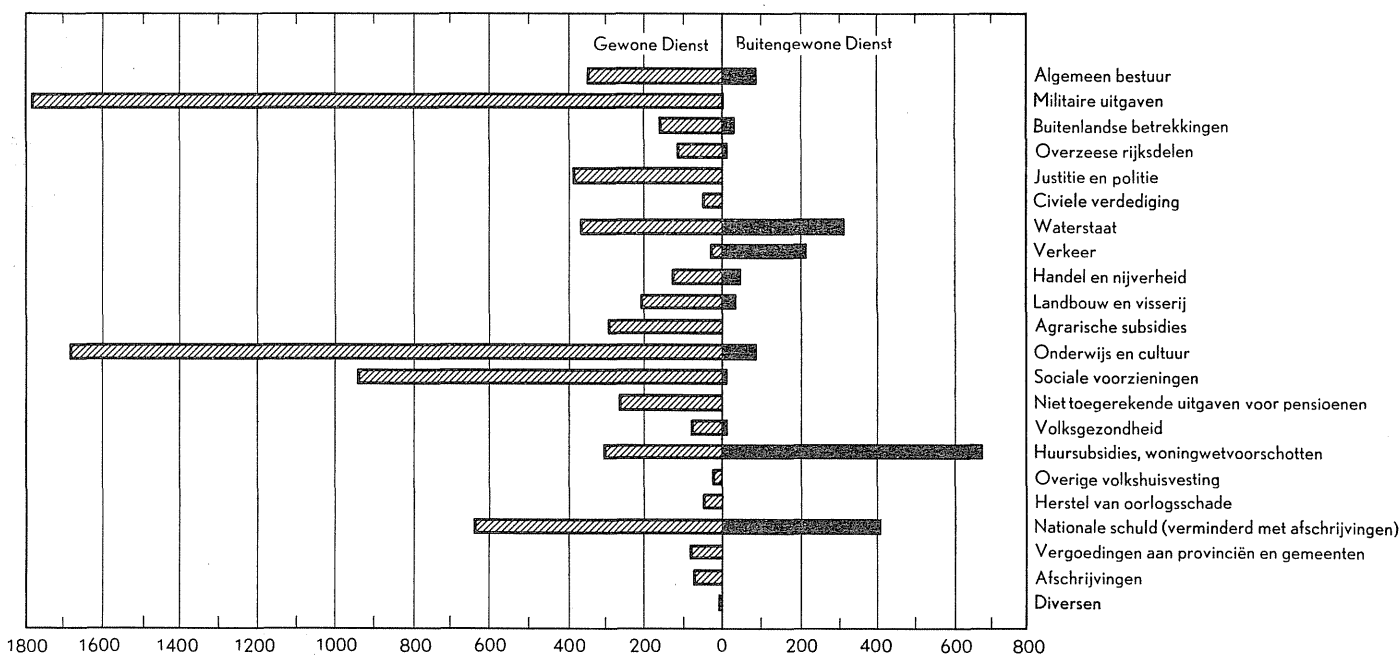
¹⁾ Inclusief de additionele uitgaven zoals vermeld op blz. 6 van de miljoenennota 1960.

²⁾ Inclusief de nog bij supplettoire begrotingswet aan hoofdstuk V (Binnenlandse Zaken) toe te voegen 80,9 miljoen betreffende Nederlands Nieuw-Guinea, oorspronkelijk onder het ingetrokken hoofdstuk XIII (Zaken Overzee) opgenomen.

³⁾ Inclusief de additionele uitgaven zoals vermeld op blz. 8 van deze nota.

In de hiernavolgende grafiek zijn de uitgavenramingen volgens de ontwerp-begroting 1961, gegroepeerd naar de verschillende onderwerpen van staatszorg, nogmaals weergegeven.

Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg volgens ontwerp-begroting 1961 (in miljoenen gulden)

§ 2. Nadere beschouwing van de uitgaven

In deze paragraaf worden de onderscheidene onderwerpen van staatszorg in beschouwing genomen. Hierbij wordt tevens enige aandacht geschonken aan de hoofdlijnen van het in 1961 te voeren beleid, zoals dat in de ontwerp-begroting tot uitdrukking wordt gebracht. Aan elke beschouwing gaat vooraf een functioneel overzicht van de uitgaven voor het desbetreffende onderwerp van staatszorg met vermelding van de daarvoor geraamde bedragen, respectievelijk volgens de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960, de vermoedelijke uitkomsten voor dat jaar en de ontwerp-begroting 1961, inclusief de te verwachten additionele uitgaven, zoals deze zijn vermeld op blz. 8 van deze nota. De belangrijkste verschillen tussen de opgenomen bedragen worden daarbij in het kort toegelicht.

Zoals in § 2 van hoofdstuk II van de miljoenennota 1960 is medegedeeld, werd in de ontwerp-begroting 1960 rekening gehouden met een bedrag van 65 miljoen wegens verhoging van de lonen en salarissen van het rijks personeel, het onderwizend personeel en de gemeentelijke politie in verband met de compensatie voor de voorgenomen huurverhoging en afschaffing van de melksubsidie in 1960. Bij de indiening van de ontwerp-begroting 1960 was het niet mogelijk dit bedrag nauwkeurig aan de verschillende functies toe te rekenen. In de vermoedelijke uitkomsten 1960 is dit bedrag thans wel aan de betreffende functies toegerekend.

Ten einde een inzicht te verkrijgen in de verdeling van de verschillende onderwerpen van staatszorg over de departementen, is aan het einde van dit hoofdstuk een overzicht opgenomen, waaruit per functie de opbouw uit de verschillende begrotingshoofdstukken kan worden afgeleid.

1. Algemeen bestuur

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961	Oorspr. vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961
Algemene uitgaven	17,9	18,6	19,4	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	17,0	17,0	17,1	—	—	—
Financieel bestuur	221,7	237,2	231,1	—	20,9	—
Muntwezen	2,2	2,2	1,7	18,9	18,9	15,8
Domeinbeheer	10,6	11,3	11,3	2,8	2,8	2,8
Koninklijk Nederlands Meteorologisch instituut	3,5	3,8	3,9	—	—	—
Centrale diensten voor het bestuursapparaat	61,0	61,8	64,0	65,4	64,4	70,0
	333,9	351,9	348,5	87,1	107,0	88,6

In bovenstaande tabel zijn samengebracht de uitgaven voor een aantal diensten van algemene aard, waarvan de kosten niet aan de overige onderwerpen van staatszorg kunnen worden toegerekend. Zo zijn onder Algemene uitgaven onder meer opgenomen de uitgaven betreffende het Huis der Koningin, de Hoge Colleges van Staat en het Kabinet der Koningin.

Onder de post wetenschappelijk onderzoek zijn o.a. begrepen de uitgaven voor het Centraal Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

De rubriek Financieel bestuur omvat voornamelijk de apparaatskosten van het Ministerie van Financiën, waarvan die voor de belastingdienst een belangrijk deel uitmaken. De stijging in deze rubriek van de raming voor het jaar 1961 ten opzichte van de begroting 1960 is grotendeels het gevolg van de salarismaatregelen, welke in het voorjaar 1960 ten aanzien van het rijksperoneel zijn genomen. De afwijking van de vermoedelijke uitkomsten 1960 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting kan voor wat betreft de Gewone Dienst onder andere verklaard worden door de zo juist genoemde salarismaatregelen en de vergroting van de omvang der exportkredietverzekering, waardoor de uitgaven voortvloeiende uit de hierop verleende staatsgaranties in 1960 naar schatting 4,5 miljoen hoger zullen zijn dan geraamd werd. Het bedrag van 20,9 miljoen op de Buitengewone Dienst heeft betrekking op de deelneming in de emissie Hoogovens. Hiertegenover werden Hoogoven-aandelen verkocht tot vrijwel hetzelfde bedrag.

Op de Buitengewone Dienst in de ontwerp-begroting 1961 is rekening gehouden met de aanmaak van 8 miljoen stuks zilveren rijksdaalders. Het vervaardigen van 45 miljoen stuks kwartjes en andere kleinere pasmunten tot een nominale waarde van 3,2 miljoen dient om aan de normale behoefte van de circulatie te voldoen. De lagere raming voor het jaar 1961 van het muntwezen op de Buitengewone Dienst is overigens het gevolg van een geringere ontminting van oude muntstukken.

Het ligt ook voor het jaar 1961 in de bedoeling voort te gaan met het verbeteren van domeingronden en met de bouw van een aantal nieuwe boerderijen op ontgonnen gronden.

Tot de centrale diensten voor het bestuursapparaat zijn onder meer gerekend de hoofdafdeling Overheidspersoneelszaken, de afdeling Vorming en Opleiding, de afdeling Functiewaardering, de Rijkspsychologische dienst en de Rijksgeeneeskundige dienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, het Rijksinkoopbureau en de Rijksgebouwendienst.

Onder de Buitengewone Dienst is in 1961 voor de kapitaalverstrekking aan het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf een hoger bedrag dan in 1960, nl. 5,8 miljoen uitgetrokken. Met inbegrip van de in voorgaande jaren gevoterde gelden is thans voor de stichting van het nieuwe gebouw in eerste fase een bedrag van 7,8 miljoen beschikbaar.

2. Militaire uitgaven

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961
Algemene uitgaven . .	50,3	37,9	38,7	0,1	0,1	0,1
Landmacht	739,5	775,0	874,2	—	—	—
Luchtmacht	420,2	435,0	498,3	—	—	—
Marine	351,9	365,0	401,1	—	—	—
Militaire pensioenen en wachtgelden. . .	90,4	97,0	100,3	—	—	—
Artillerie-Inrichtingen.	—	—	—	—	—	—
Achterblijven van de kasuitgaven bij de begroting	—	—	-125,0	—	—	—
	1 652,3	1 709,9	1 787,6	0,1	0,1	0,1

In aansluiting aan hetgeen omtrent het defensiebeleid in § 2 van hoofdstuk I is opgemerkt, moge het volgende worden medegedeeld.

De hogere raming van de vermoedelijke uitkomsten 1960 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting is het gevolg van de salaris- en pensioenmaatregelen 1960, waarvan het verhogende effect voor de defensie-uitgaven voor dat jaar op respectievelijk 52 en 6 miljoen wordt geschat.

Het defensieplafond is voor de periode 1961 tot en met 1963 gesteld op een basisplafond van 1850 miljoen per jaar, verhoogd met de gevolgen van de salaris- en pensioenmaatregelen 1960, voor 1961 geraamd op rond 63 miljoen. Het defensieplafond in de ontwerp-begroting 1961 bedraagt dus in totaal 1913 miljoen of ruim 200 miljoen meer dan de vermoedelijke uitkomsten 1960. De kasuitgaven zullen naar verwachting in 1961 125 miljoen onder dit plafond blijven. Voor 1962 wordt gerekend op kasuitgaven, gelijk aan het plafondbedrag, terwijl 75 miljoen van de in 1961 ontstane overloop, naar wordt aangenomen, in 1963 boven het plafond tot betaling zal komen.

Voor de drie krijgsmachtdelen is in de ramingen rekening gehouden met een wijziging van de bezoldiging van het militaire personeel, mede naar aanleiding van de aanbevelingen van het rapport van de Commissie Werkelijke Diensttijd Dienstplichtigen.

Wat de Koninklijke Marine betreft, zal worden voortgegaan met aanbouw en modernisering van de vloot; voor de aanschaffing van de Neptune-vliegtuigen worden verdere bedragen geraamd, terwijl voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van de nieuwbouw van fregatten en verdere oriëntering op het gebied van bouw en gebruik van een nucleaire onderzeeboot in het voornemen liggen.

De Koninklijke Landmacht gaat voort met de mechanisering en modernisering van de divisies, waarvoor onder meer lichte tanks en gepantserde personeelsvoertuigen zullen worden besteld, alsmede nieuwe handvuurwapenen, geschikt voor de N.A.T.O.-standaardmunitie.

In de ramingen voor de Koninklijke Luchtmacht is rekening gehouden met de bestelling van een tweede serie Starfighters, welke wederom uit de geïntegreerde Nederlands-Belgisch-Duitse productie zullen komen. In het bijzonder ten aanzien van de verdere behoefte aan deze vliegtuigen is hulp van de Verenigde Staten onontbeerlijk.

De verdediging van Nederlands Nieuw-Guinea zal in samenwerking door de drie krijgsmachtdelen worden voortgezet.

3. Buitenlandse betrekkingen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961
Algemene uitgaven . .	8,1	8,4	8,1	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	0,3	0,4	0,3	—	—	—
Vertegenwoordiging in het buitenland . . .	55,0	55,4	59,1	3,6	2,6	6,0
Deelneming aan internationale organisaties en conferenties. . .	11,5	12,0	12,2	13,6	105,2	—
Europese Economische Gemeenschap . . .	6,5	6,5	6,5	—	—	—
Hulp aan het buitenland	58,2	61,9	77,7	25,0	25,0	25,0
	139,6	144,6	163,9	42,2	132,8	31,0

De uitgaven voor de vertegenwoordiging in het buitenland zijn hoger geraamd mede in verband met een stijging van het prijspeil in het buitenland en een daaruit voortvloeiende verhoging van de verblijfsvergoedingen. Voor het treffen van voorzieningen ten behoeve van de huisvesting van de buitenlandse vertegenwoordigingen is op de Buitengewone Dienst 1961 6 miljoen geraamd.

In de rubriek Deelneming aan internationale organisaties en conferenties zijn de hogere vermoedelijke uitkomsten 1960

van de Buitengewone Dienst een gevolg van de overneming van de Nederlandsche Bank van een vordering op Spanje in verband met de toetreding van Spanje tot de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (5,1 miljoen), de vermoedelijke storting op deelneming in het Europese Fonds (20 miljoen) en verzilvering van renteloos schatkistpapier ten name van het Internationale Monetaire Fonds, wegens trekking door een der leden op het fonds (66,5 miljoen).

Onder hulp aan het buitenland zijn in 1961 onder meer begrepen de verplichte storting in het E.E.G.-fonds voor de ontwikkeling van de landen en gebieden overzee van rond 60 miljoen tegenover 40 miljoen in 1960, de bijdrage aan het Uitgebreide Programma voor technische hulp alsmede aan het Speciale Fonds van de Verenigde Naties (14,7 miljoen) en de kosten van de Nederlandse technische hulpprogramma's (1,7 miljoen). De hogere vermoedelijke uitkomsten 1960 betreffen een verhoging van de bijdrage aan het Speciale Fonds van de Verenigde Naties met 3,2 miljoen alsmede een verhoging van het Uitgebreide Programma voor technische hulp van de Verenigde Naties met 0,5 miljoen. De raming voor 1961 op de Buitengewone Dienst van 25 miljoen betreft de deelneming in het kapitaal van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling.

4. Overzeese rijkdelen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbe-groting 1961	Oorspr. vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerpbe-groting 1961
Algemene uitgaven . .	0,5	0,5	0,3	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	1,2	1,2	1,5	—	—	—
Suriname en de Nederlandse Antillen .	17,6	23,6	15,9	8,0	14,0	8,7
Nederlands Nieuw-Guinea	77,4	87,3	95,9	—	—	—
	96,7	112,6	113,6	8,0	14,0	8,7

De uitgavenstijging in 1960 van de rubriek „Suriname en de Nederlandse Antillen” boven de oorspronkelijke raming wordt verklaard door de versnelde uitvoering van werken van het Tienjarenplan voor Suriname.

Ten aanzien van de Stichting voor de ontwikkeling van machinale landbouw in Suriname is in de ontwerpbe-groting 1961 voor dekking van het exploitatietekort 2,4 miljoen minder opgenomen dan in de ontwerpbe-groting 1960. In 1960 is n.l. met de tekorten over drie jaren gerekend en in de ontwerpbe-groting 1961 over één jaar.

Het beleid van de Regering is erop gericht de ontwikkeling van de autochtone bevolking van Nederlands Nieuw-Guinea te versnellen. Met het oog hierop wordt de rijksbijdrage aan de geldmiddelen van het gebiedsdeel voor 1961 gesteld op 93,5 miljoen. Hierin is begrepen een bedrag van 2,5 miljoen, zijnde een deel van de normale jaarlijkse kosten van het Papoea-vrijwilligerskorps. Deze bedragen in totaal 3,5 miljoen; ten laste van het defensieplafond komt hiervan 1 miljoen. Bij het beoordelen van de hoogte van deze rijksbijdrage (1960 75,4 miljoen, vermoedelijk nader te verhogen tot 85,3 miljoen) dient nog te worden bedacht, dat voor de Stichting tot voorbereiding van agrarische bedrijven in Nederlands Nieuw-Guinea 1,4 miljoen en voor de Stichting agrarisch onderzoek daar te lande voor 1961 1,5 miljoen aan rijks-subsidie is uitgetrokken. (Het laatstgenoemde bedrag is ondergebracht in de rubriek wetenschappelijk onderzoek.) Afgezien van de in aantal en omvang toenemende projecten, welke in Nederlands Nieuw-Guinea door het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap worden gefinancierd, ontvangt het gebiedsdeel in 1961 derhalve, inclusief het ten laste van het defensieplafond komende deel ad 1 miljoen, in totaal 97,4 miljoen uit de rijksmiddelen.

5. Justitie en politie

(inclusief civiele verdediging)

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbe-groting 1961	Oorspr. vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp be-groting 1961
Algemene uitgaven . .	7,4	8,4	8,4	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	0,1	0,1	0,1	—	—	—
Rechtspraak	38,6	39,9	42,6	—	—	—
Rijkspolitie	68,9	72,5	76,0	—	—	—
Gemeentepolitie	121,8	125,5	139,7	—	—	—
Gevangeniswezen, Kinderbescherming, Psychopatenzorg en Re-classering	105,6	110,6	116,2	—	—	—
Binnenlandse veiligheid	10,3	10,9	10,4	—	—	—
	352,7	367,9	393,4	—	—	—
Civiele verdediging . .	50,0	42,7	50,0	—	—	—
	402,7	410,6	443,4	—	—	—

Bij de rubriek Rechtspraak is in 1961 o.m. rekening gehouden met de voorgenomen verhoging van de vergoedingen aan toegevoegde raadslieden in straf- en civiele zaken. Met betrekking tot het Herstel Rechtsverkeer kan de indiening van een ontwerp van wet tot liquidatie van de Raad voor het Rechtsherstel eerlang worden tegemoet gezien.

Het zich handhavend nijpend tekort aan personeel bij het Korps Rijkspolitie noopt opnieuw tot het nemen van maatregelen, die tot vermindering van dat tekort kunnen leiden, zoals een versterkte wervingsactie, voortgezette motorisering van de landdienst en de aantrekking van niet-politie-ambtenaren ter indeling bij de verkeersgroepen zomede ter vervanging van politiefunctionarissen die een administratieve taak vervullen. Het intensiveren van het verkeerstoezicht vindt gestadig voortgang, o.m. door een verdere aanschaffing van motorvoertuigen en uitbreiding van het mobilfoon-net. Voor de rijkspolitie te water zal ook in 1961 worden overgegaan tot de aanschaffing van enkele vaartuigen.

Bij de hogere raming van de kosten van de gemeentepolitie is, naast de normale uitbreiding als gevolg van de groei der bevolking, onder meer gerekend met een verhoging van de normvergoeding voor materiële uitgaven en met een aanzienlijk hoger bedrag voor uitkeringen ingevolge de z.g. hardheidsclausule van het Besluit Politiekosten 1950.

De stijging van de kosten van verpleging van in gezinnen en internaten ondergebrachte minderjarigen, aldaar geplaatst door kinderrechtters, raden voor de kinderbescherming en officieren van justitie, maakt het noodzakelijk ter zake grotere bedragen uit te trekken dan in 1960. Dit geldt eveneens voor de subsidie in de kosten van verpleging van regerings- en voogdkinderen. Door toekenning van bouwsubsidie wordt verbetering en uitbreiding van particuliere tehuizen voor kinderbescherming bevorderd. Voor subsidiëring der reclasseringsverenigingen moet aanzienlijk meer worden uitgetrokken, onder andere als gevolg van personeelsuitbreiding i.v.m. de toenemende vraag naar voorlichtingsrapporten. Naar verwachting zal het nieuwe rijksasiel voor criminele psychopaten te Doetinchem in 1961 volledig in bedrijf kunnen worden gesteld. Verwacht mag worden, dat met de gesubsidieerde bouw van een particulier asiel te Nijmegen een aanvang zal worden gemaakt, terwijl eveneens door toekenning van bouwsubsidie, de opnamecapaciteit van enkele ander particuliere inrichtingen voor verpleging van gestoorde criminelen zal worden vergroot.

Onder de rubriek Binnenlandse Veiligheidsdienst zijn mede opgenomen de apparaatskosten van de Directie Openbare

Orde en Veiligheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, van de afdeling Brandweer en van de Hulpverleningsdienst, alsmede de kosten van de reserve-rijkspolitie en de reserve-gemeentepolitie.

Evenals in de oorspronkelijke begroting 1960 is voor 1961 een bedrag van 50 miljoen voor de civiele verdediging uitgetrokken.

6. Waterstaat

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven . .	1,8	2,0	2,3	0,3	0,6	0,2
Wetenschappelijk onderzoek	3,9	4,5	4,1	—	—	—
Waterwegen	72,8	73,4	73,3	62,6	52,0	101,8
Landwegen	146,8	149,5	174,1	94,5	120,5	122,0
Landaanwinning . . .	32,9	33,0	32,0	35,6	31,6	34,7
Zee- en rivierwaterkering	77,7	78,3	80,4	46,5	45,7	53,0
Waterhuishouding . .	5,5	3,1	6,1	—	—	—
	341,4	343,8	372,3	239,5	250,4	311,7

De sterke verhoging voor 1961 ten opzichte van 1960 op de Buitengewone Dienst in de rubriek waterwegen houdt verband met de omstandigheid, dat verschillende maatregelen moeten worden genomen om gelijke tred te houden met de toenemende eisen van het scheepvaartverkeer, voornamelijk in internationaal verband.

De raming voor 1961 omvat de uitgaven voor voortzetting, c.q. aanvang van de volgende werken:

verbetering van de bevaarbaarheid van de Maas 12,5 miljoen (1960: 3,8 miljoen); verdieping Oude Maas 2 miljoen (1960: nihil); Harteluis en -kanaal 20 miljoen (1960: 3,1 miljoen); verbetering Noordzeekanaal, inclusief havenmond van IJmuiden, 15 miljoen (1960: 7 miljoen); verbetering kanaal Terneuzen—Gent 17 miljoen (1960: 5 miljoen); Rijnkanalisatie 13,1 miljoen (1960: 10,9 miljoen); voortzetting van de bouw van nieuwe sluzen c.a. in het Julianakanaal 13,5 miljoen (1960: 11 miljoen).

De uitkeringen aan de provincies voor de landwegen zullen in 1961, mede als gevolg van de voorgenomen financieringsregeling ter zake, op de Gewone Dienst een stijging van rond 22 miljoen te zien geven.

De belangrijk hogere raming in de rubriek landwegen bij de Buitengewone Dienst van de vermoedelijke uitkomsten 1960 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting vindt, naast een verwerking van uit voorgaande jaren overkomende fondsen, haar oorzaak in de besteding van een bedrag ad 11 miljoen, dat ten behoeve van de versnelde uitvoering van het rijkswegenprogramma in de probleemgebieden uit hoofdstuk XIV (Onvoorzien uitgaven) is overgeschreven.

De verbetering van het wegenstelsel volgens het Rijkswegenplan wordt voortgezet in het tempo, dat de beschikbare middelen toelaten, nl. 123 miljoen, waarvan 35 miljoen op de Gewone Dienst en 88 miljoen op de Buitengewone Dienst. Voor de uitvoering van het bruggenbouwprogramma is in 1961 een bedrag van 14 miljoen opgenomen. Daarnaast is 5 miljoen uitgetrokken voor de Coentunnel.

Ter bevordering van de infrastructuur in de probleemgebieden wordt nog 11 miljoen aangevraagd voor modernisering van de wegen Moerdijk—Roosendaal en Hoevelaken—Zwolle—Meppel.

De kapitaalverstrekking aan het Zuiderzeefonds beweegt zich ongeveer op hetzelfde niveau als in 1960, wanneer de van vorige diensten nog over te boeken onbestede bedragen buiten aanmerking worden gelaten.

Met de opbouw van de polder Oost-Flevoland zal worden voortgegaan (69 miljoen), terwijl de voortzetting van de bedijking van Zuidelijk Flevoland 15 miljoen vordert.

In het kader van het Deltaplan waarvoor op de Gewone en Buitengewone Dienst in 1961 in totaal 106 miljoen is uitgetrokken, wordt het Drie-eilandenplan in 1961 waarschijnlijk grotendeels voltooid; voor de afsluitdammen en aanpassingswerken wordt 15 miljoen uitgetrokken. Voor de bouw van de sluzen en dijkvakken in het Haringvliet is 44 miljoen opgenomen, terwijl de afdamming van Grevelingen en Volkerak 23 miljoen zal vergen. Ten behoeve van de indijking van de Lauwerszee wordt 3 miljoen aangevraagd, terwijl het in de bedoeling ligt ook een aanvang te maken met de indijking en het industrie-rijpmaken van het Zuider Sloe (4,5 miljoen).

7. Verkeer

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven . .	1,8	2,0	2,0	0,1	0,4	0,2
Wetenschappelijk onderzoek	3,2	3,8	3,7	—	—	—
Verkeer- en vervoerdiensten	12,1	13,4	12,3	—	—	—
Zeescheepvaart	4,8	4,9	4,7	0,2	0,5	—
Burgerlijke luchtvaart	14,1	15,1	14,8	5,0	7,0	12,5
P.T.T.	—	—	—	190,2	198,2	200,0
	36,0	39,2	37,5	195,5	206,1	212,7

De uitgavenstijging in 1960 van de verkeer- en vervoerdiensten boven de oorspronkelijke raming kan behalve door de stijging van het loon- en salarispeil in 1960 — hier onder meer ten aanzien van de kosten van het apparaat belast met de uitvoering van een aantal vervoerswetten en de daarop gebaseerde uitvoeringsbesluiten — worden verklaard door de inhaal van achterstand uit vorige jaren bij de opheffing van gelijkvloerse kruisingen van spoorwegen met in hoofdzaak niet-rijkswegen.

Met betrekking tot de rubriek burgerlijke luchtvaart kan worden opgemerkt, dat de uitbreiding van de apparatuur voor de luchtverkeersbeveiliging in verband met de moderne verkeersstraalvliegtuigen, waarmede reeds in 1959 was begonnen, ook in 1961 nog voortgang zal vinden. Bovendien is voor 1961 rekening gehouden met de inrichting van de nieuwe verkeersstoren op Schiphol. De voorgenomen verplaatsing van het verkeersareaal en de uitbreiding van start- en landingsbanen van de luchthaven Schiphol zullen een verhoging van de deelneming in het aandelenkapitaal voor het Rijk medebrengen. In verband hiermede is het artikel „Deelneming van het Rijk in het aandelenkapitaal van luchtvaartterreinen” in de begroting 1961 verhoogd met 5 miljoen. Eén van de twee weerscheperen verkeert in een dusdanig slechte staat, dat vervanging door een nieuw schip noodzakelijk is. Een groot gedeelte van de bouwkosten zal reeds ten laste van de begroting 1961 komen.

Scheepvaartfonds. Voor 1961 is geen begroting van dit fonds opgesteld omdat er rekening mee wordt gehouden dat de oprichting van de N.V. Scheepvaartmaatschappij „Trans-ocean”, waarin de drie regeringsschepen zullen worden ingebracht, nog in 1960 wettelijk geregeld zal worden.

P.T.T. De vorig jaar aangekondigde suppletioire verhoging van het investeringsbedrag voor 1959 met 17 miljoen is achteraf niet nodig gebleken. Wel blijft de toenemende vraag naar de verkeersdiensten van het bedrijf belangrijke investeringen vergen en zal er volgens de laatstbekende gegevens in 1960 naar verwachting nog een verhoging van de oorspronkelijke raming met 8 miljoen nodig zijn. Het niveau van de investeringen in 1961 zal vrijwel onveranderd blijven.

8. Handel en nijverheid

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven . . .	10,3	10,3	9,1	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	35,6	25,5	38,7	17,2	21,9	20,8
Handel en ambacht	12,3	12,6	13,0	—	—	—
Industrie	36,9	41,9	59,6	—	30,0	—
Mijnwezen	2,3	2,3	2,3	—	—	—
Energieproductie en -transport (incl. Euratom)	3,1	3,1	3,0	22,2	21,0	22,5
Toerisme	1,5	2,5	2,5	—	—	—
	102,0	98,2	128,2	39,4	72,9	43,3

De stijging van de uitgaven in de ontwerpbegroting 1961 voor wetenschappelijk onderzoek is hoofdzakelijk het gevolg van het uitbreiden van het onderzoekcentrum van het Reactor Centrum Nederland te Petten. Als eerste tranche voor de voltooiing van het bestaande bouwplan en voor de uitbreiding van het centrum is een bedrag van 7,7 miljoen opgenomen, zulks in het kader van het door het Reactor Centrum Nederland opgestelde driejarenplan 1961 t/m 1963. In totaal zal voor dit plan 27,7 miljoen nodig zijn. Voorts zijn in deze rubriek hogere bijdragen opgenomen in de exploitatieuitgaven van het Reactor Centrum Nederland en aan het onderzoek- en onderwijsprogramma van Euratom.

De afwijking van het vermoedelijk beloop 1960 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting is de resultante van een verhoging van de uitgaven ten behoeve van het Reactor Centrum Nederland en een verlaging van de bijdrage aan het onderzoek- en onderwijsprogramma van Euratom; dit laatste ten gevolge van overschotten uit voorgaande jaren.

Het grote aantal aanvragen in het kader van de premie- en prijsreductieregeling „Bevordering industrialisatie ontwikkelingskernen” en de voortzetting van de verbetering van de industriële infrastructuur in de probleemgebieden door middel van subsidies aan lagere overheden voor de aanleg van waterstaatswerken en andere openbare voorzieningen hebben geleid tot het opnemen van een aanzienlijk hoger bedrag voor 1961 in de rubriek industrie. In de vermoedelijke uitkomsten 1960 is ten aanzien van deze activiteiten reeds rekening gehouden met hogere uitgaven. Ten laste van 1960 komt een bedrag van 30 miljoen voor kapitaalverstrekking aan de Stichting Industrieel Garantiefonds, waarvoor de gelden reeds in voorgaande jaren in de begroting waren opgenomen. Ten einde een globaal overzicht te geven van de totale uitgaven voor de probleemgebieden is in het onderstaande onder het hoofd probleemgebieden een samenvattende toelichting opgenomen.

In de rubriek energieproductie en transport zijn voor 1961 op de Buitengewone Dienst opgenomen een lager bedrag voor de kapitaalverstrekking aan het Staatsgasbedrijf, een verdere kapitaalstorting in de N.V. Eurochemic en een bedrag ter financiering van de samenwerking met Euratom.

Voor de Staatsmijnen behoeft wederom geen gelden te worden uitgetrokken voor de kapitaalverstrekking, dank zij de stijging van de voor 1961 geraamde afschrijvingen, reserveringen en voorzieningen.

Probleemgebieden. Zoals in § 2 van hoofdstuk I van deze nota reeds is opgemerkt, zal de Regering ook in 1961 bijzondere aandacht besteden aan de ontwikkeling van de probleemgebieden. Voor een uitvoerige uiteenzetting van het regionale beleid, dat de Regering in verband hiermede voert, moge worden verwezen naar de zevende Nota inzake de industrialisatie van Nederland. In de daarvoor in aanmerking

komende departementale begrotingen is rekening gehouden met hogere uitgaven voor voorzieningen in deze gebieden. In tegenstelling tot het jaar 1960 zullen ten laste van hoofdstuk XIV (Onvoorziene uitgaven) daarvoor geen bedragen worden aangevraagd. De in april 1959 door de Minister van Economische Zaken afgekondigde premie- en prijsreductieregeling „Bevordering industrialisatie ontwikkelingskernen” heeft geresulteerd in een nog steeds aanhoudende stroom van aanvragen van industriële ondernemers ter verkrijging van de in deze regeling mogelijk gemaakte financiële steun. Rekening houdend met een onverminderde voortgang van de aanvragen, is voor deze specifiek stimulerende regeling op de begroting van Economische Zaken voor 1961 een bedrag van 20 miljoen aan uitgaven geraamd tegen 10 miljoen in de oorspronkelijke begroting 1960. Voorts is in het kader van de verbetering van de industriële infrastructuur in de probleemgebieden in 1959 en 1960 — op grond van de door de Commissie voor de Industriële Ontwikkeling der Probleemgebieden uitgebrachte adviezen — aan de desbetreffende gemeenten en provincies toestemming verleend uitvoering te geven aan projecten tot een bedrag van 45 miljoen, overeenkomende met een subsidiebedrag van 26 miljoen ten laste van het Departement van Economische Zaken. Voor 1961 en volgende jaren zullen deze investeringsactiviteiten worden voortgezet. Het ligt in de bedoeling voor een periode van vier jaren (incl. het reeds goedgekeurde programma voor 1960) uitvoering te geven aan een infrastructuurprogramma van 200 à 220 miljoen, waarin het genoemde departement met subsidies ten belope van 130 miljoen zal bijdragen. Op de begroting 1961 is voor dit doel een bedrag van 21 miljoen uitgetrokken. Ter financiering van uitgaven in het kader van incidentele voorzieningen in of buiten de probleemgebieden, indien daarmede het industrialisatiebelang wordt gediend, is voorts een bedrag van 2 miljoen geraamd.

Naast de werken, welke in het normale programma van de Rijkswaterstaat zijn opgenomen, is in de begroting 1961 van Verkeer en Waterstaat voorts rekening gehouden met een versnelde uitvoering van rijkswerken in de probleemgebieden, waartoe een aparte post van 15 miljoen is uitgetrokken. In 1960 is hiervoor reeds 11 miljoen ter beschikking gesteld, overgeschreven van hoofdstuk XIV (Onvoorziene uitgaven). Ook voor de jaren 1962 en 1963 zal voor dit doel een bedrag van ca. 15 miljoen worden uitgetrokken, waardoor het totale bedrag voor de vier jaren ca. 60 miljoen zal belopen.

Op de begroting van Maatschappelijk Werk is voorzien in gelden voor het stimuleren van investeringen op maatschappelijk, cultureel en hygiënisch terrein die de aanpassing van de bevolking aan de zich wijzigende omstandigheden kunnen bevorderen en wel ten bedrage van 1,5 miljoen bestemd voor afronding van de investeringsactiviteiten in de ontwikkelingsgebieden en van 3,5 miljoen voor de probleemgebieden. In 1960 is voor elk der beide genoemde activiteiten reeds 2,5 miljoen ter beschikking gesteld, waarvan de middelen voor de laatstgenoemde activiteit uit hoofdstuk XIV (Onvoorziene uitgaven) zijn overgeschreven. Het ligt in de bedoeling voor de jaren 1960 tot en met 1963 hiervoor totaal 7 miljoen ter beschikking te stellen voor de afronding in de ontwikkelingsgebieden en 13 miljoen voor de probleemgebieden. Op de begroting van Landbouw en Visserij zal van de uitgetrokken investeringsbijdragen voor ruilverkavelingen en waterbeheersings- en ontsluitingswerken uit te voeren door de lagere publiekrechtelijke lichamen, rond 35 pct. worden besteed aan objecten in de probleemgebieden. Hierbij wordt mede aangesloten aan de overige activiteiten in deze gebieden en wordt de ontwikkeling van het platteland gestimuleerd.

Aangezien bovengeschetst beleid financiële gevolgen voor de daarbij betrokken gemeenten heeft, zal het in vele gevallen noodzakelijk zijn zorg te dragen voor een versterking van de middelen van deze gemeenten. Het ligt in het voornemen om, te beginnen met het jaar 1960, een zodanige wijziging van het aandeelpercentage van het Gemeentefonds in de opbrengst der rijksbelastingen te bevorderen, dat de middelen

van het fonds met een bedrag van ongeveer 50 miljoen stijgen. In het kader van deze 50 miljoen zal het onder meer mogelijk zijn de betrokken gemeenten jaarlijks met ongeveer 7,5 miljoen tegemoet te komen in de extra-lasten, die voortvloeien uit het regionale welvaartsbeleid van de rijksoverheid.

Voor de financiering van regionale projecten ter verbetering van de voorzieningen op het gebied van het toerisme kan in 1961 ten laste van de begroting van Economische Zaken voor een bedrag van 2,5 miljoen aan verplichtingen worden aangegaan. In 1960 werd voor dit doel reeds een zelfde bedrag gereserveerd op hoofdstuk XIV (Onvoorzene uitgaven).

Evenals in het jaar 1960 zal de Regering bevorderen, dat in de stijgende behoefte aan woningen, die het gevolg is van de vestiging en uitbreiding van industrieën in de probleemgebieden, zoveel mogelijk zal worden voorzien.

9. Landbouw en visserij

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven	18,0	18,8	19,7	0,2	0,2	0,2
Wetenschappelijk onderzoek	30,5	31,7	33,6	4,7	4,7	5,2
Landbouw, tuinbouw en veeteelt	40,3	66,8 ¹⁾	43,0	—	—	—
Cultuurtechnische werken	94,2	94,7	90,3	23,0	23,0	27,0
Bosbouw	12,4	12,6	15,3	0,9	4,9	0,8
Jacht, rivier- en zeevisvangst	2,9	3,0	2,7	0,8	0,8	1,6
	198,3	227,6	204,6	29,6	33,6	34,8
Nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds	291,9	368,3	296,6	—	—	—
	490,2	595,9	501,2	29,6	33,6	34,8

¹⁾ Inclusief 25 miljoen wegens vergoeding in verband met de droogteschade.

Het totaal der uitgaven voor Landbouw en Visserij is vrijwel stabiel gebleven.

In de rubriek wetenschappelijk onderzoek vertonen de onderzoekingsinstituten die in het stadium van opbouw verkeren een verhoudingsgewijze sterke stijging van de personele en materiële uitgaven. Met name zijn dit de instituten voor veeteeltkundig onderzoek, voor de pluimveeteelt, voor toepassing van atoomenergie in de landbouw, voor landbouwbedrijfsgebouwen, voor landbouwhuishoudkundig onderzoek en het centrum voor plantenfysiologisch onderzoek.

Bij de landbouwvoorlichting (rubriek landbouw, tuinbouw, veeteelt) wordt sterker de nadruk gelegd op de voorlichting met betrekking tot de bedrijfsvoering, waarbij ook het bedrijfsleven wordt ingeschakeld.

De grondslagen van het Meerjarenplan voor ruilverkavelingen en andere cultuurtechnische werken dienen als uitgangspunt voor de geprojecteerde activiteiten in het komende begrotingsjaar. Hierbij zal de prioriteitenafweging tussen de in uitvoering te nemen ruilverkavelingen nader worden uitgewerkt en toegepast. Op deze wijze zal van de ruilverkavelingen een stemmingsprogramma van ca. 40 000 ha per jaar worden ten uitvoer gelegd, waarbij van een investeringsbedrag van f 2000 tot f 2500 per ha wordt uitgegaan. Daarnaast zijn de investeringsbijdragen aan waterbeheersings- en ontsluitingswerken, uit te voeren door de lagere publiekrechtelijke lichamen, gezien de grote daaraan bestaande behoefte, van belang. In totaal is het voor personeel, materieel en werken uitgetrokken bedrag niet verhoogd en belooft rond 118 mln. Hiermede kan de bijdrage aan de ontwikkeling van het platteland worden voortgezet. Overigens zij nog verwezen naar de tabel op blz. 11 met betrekking tot het uitgavenbeeld van enkele essentiële overheidsvoorzieningen.

Doordat de daling in de houtprijzen grotendeels tot stilstand kwam en de prijzen van bepaalde inlandse houtsoorten zijn gestegen, is het mogelijk geweest de in de verhoging van de exploitatie-uitgaven van het Staatsbosbeheer tot uitdrukking komende loonstijgingen door een verhoging van de exploitatie-inkomsten grotendeels op te vangen. De voor 4 miljoen in 1960 door het Staatsbosbeheer in de Noordoostpolder over te nemen bossen veroorzaken mede de stijging van de exploitatie-uitgaven.

Landbouw-Egalisatiefonds. In aansluiting aan de in § 2 van hoofdstuk I van deze nota gegeven beschouwingen omtrent de subsidiëring via het Landbouw-Egalisatiefonds moge hier nog het volgende worden opgemerkt. Kon vorig jaar worden gewezen op een gunstige ontwikkeling van de zuivelmarkt, in de loop van dit jaar is wel gebleken dat deze verbetering van zeer tijdelijke aard is geweest. Na een betrekkelijk korte opleving is het prijsniveau weer teruggevallen tot het lage peil, dat tijdens de zuivelcrisis in 1958 werd bereikt. Het vorenstaande verklaart het verschil ad 75 miljoen aan producentensubsidie op melk tussen de oorspronkelijke raming 1960 en de vermoedelijke uitkomsten. De stijging van de post onvoorzien en diversen ten opzichte van de oorspronkelijke raming 1960 moet voornamelijk worden toegeschreven aan het geleden verlies op geëxporteerde suiker van de oogst 1958.

In de ontwerp-begroting 1961 is bij de vaststelling van het voor de producentensubsidie op melk geraamde bedrag rekening gehouden met afschaffing van de omzetbelasting op boter en een zekere beperking voortvloeiende uit wijzigingen in de opzet van het markt- en prijsbeleid. Het opgenomen bedrag is voorts gebaseerd op de inzichten, welke medio 1960 bestonden omtrent het toekomstige prijsverloop der verschillende zuivelproducten.

Met uitgaven op grond van de steunregeling voor bewaarkool is geen rekening meer gehouden in verband met het aflopende karakter van deze steun.

De aftrekpost voor egalisatieheffingen stelt het bedrag voor, dat vermoedelijk aan het saldo van deze heffingen kan worden onttrokken, met inachtneming van een verantwoord reserve met het oog op toekomstige restitutieverplichtingen.

Hieronder volgt een specificatie van het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds volgens de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960, de vermoedelijke uitkomsten 1960 en de ontwerp-begroting 1961.

	Oorspronkelijk vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961
Voedergranen	45,0	45,0	45,0
Suiker	2,0	Memorie	2,0
Fabrieksaardappelen	18,0	14,0	15,0
Varkens	10,0	10,0	10,0
Walvistraan	4,0	0,4	3,0
Melk: cons. subsidie	8,3	11,9	—
produc.subsidie	200,0	275,0	230,0
Bewaarkool	1,0	1,0	—
Onvoorzien en diversen	3,6	26,0	1,6
	291,9	383,3	306,6
Egalisatieheffingen	—	15,0	10,0
Totale uitgaven (netto)	291,9	368,3	296,6

10. Onderwijs en cultuur

De uitgaven in de onderwijssector hebben betrekking op het rijks-, gemeentelijk- en bijzonder onderwijs. Zij bestaan niet alleen uit salarislasten en rijksstudietoelagen, doch ten dele ook uit investerings- en exploitatiekosten. Het hogere totaal voor 1961 is voor een belangrijk gedeelte het gevolg van de doorwerking van de loon- en salarismaatregelen 1960.

Wat de algemene uitgaven betreft zij erop gewezen dat de nog steeds voortdurende groei van het aantal leerlingen bij het kleuteronderwijs, het buitengewoon lager onderwijs en het

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbe-groting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbe-groting 1961
Algemene uitgaven . .	12,6	13,2	13,6	—	—	0,2
Wetenschappelijk onderzoek	17,0	17,8	18,6	5,1	5,1	4,2
Lager onderwijs	583,7	622,3	639,9	—	—	—
Voorbereidend, hoger en middelbaar onderwijs	143,8	204,5	227,0	0,2	0,2	—
Nijverheidsonderwijs	216,2	228,6	257,7	1,1	1,1	1,8
Land- en tuinbouwonderwijs	26,4	27,8	34,0	0,2	0,2	0,3
Ander vak- en beroeps- onderwijs	56,2	56,2	62,3	2,9	2,9	3,5
Wetenschappelijk onderwijs	213,6	223,6	276,7	64,2	64,2	73,4
Jeugdvorming, volkswikkeling en sport	26,8	27,9	32,8	—	—	—
Kunsten, oudheidkunde en natuurbescherming	38,1	39,3	45,1	0,1	0,1	0,2
Radio, televisie en pers	50,0	51,6	64,4	—	—	—
Erediensten	3,4	3,4	3,4	—	—	—
	1 387,8	1 516,2	1 675,5	73,8	73,8	83,6

voortgezet onderwijs, alsmede de toeneming van het aantal studenten meer werk veroorzaken op de beheers- en hulpafdelingen van het ministerie. In verband hiermede wordt een niet onbelangrijke personeelsuitbreiding voorgesteld, welke ook leidt tot een stijging van de materiële uitgaven.

Voor het wetenschappelijk onderzoek, in het bijzonder voor zover dit plaatsvindt door tussenkomst van de organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek, wordt voor 1961 een hoger bedrag aangevraagd.

De groei van het aantal leerlingen bij het buitengewoon lager onderwijs leidt tot uitbreiding van het aantal gesubsidieerde scholen. In verband met de gestegen kosten van de internaten, waarin schipperskinderen zijn geplaatst voor het geregeld ontvangen van onderwijs, moet ook de rijkssubsidie in de huisvestingskosten worden herzien. De hierboven genoemde uitbreiding van het aantal leerlingen bij het kleuteronderwijs leidt tot hogere subsidies, aangezien de salarislasten en de exploitatiekosten der kleuterscholen stijgen, mede doordat er nieuwe lokalen in gebruik moeten worden genomen, hetgeen tevens de vergoeding voor stichtingskosten beïnvloedt. Ten einde te kunnen voorzien in de behoefte aan een voldoende aantal leidsters van de schoolgaande kleuters, welker aantal, naar verwacht wordt, in de eerstvolgende jaren nog sterk zal toenemen, zal de mogelijkheid worden geopend het aantal gesubsidieerde opleidingsscholen voor kleuterleidsters uit te breiden.

Bij het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs en bij het nijverheidsonderwijs zullen de doorwerking van de z.g. geboortepiek, alsmede de toenemende belangstelling voor deze takken van onderwijs en de uitbreiding van het aantal gesubsidieerde scholen resulteren in hogere kosten. Bovendien is thans voor het gemeentelijke v.h.m.o. een aanzienlijk hoger bedrag uitgetrokken in verband met de inwerkingtreding van de wet van 14 april 1960 (*Stb.* 160), waarin de integrale subsidiëring van dit onderwijs is geregeld. De gevolgen hiervan zijn eveneens terug te vinden in de vermoedelijke uitkomsten 1960.

De herziening van het onderwijsprogramma van de lagere land- en tuinbouwscholen brengt meer kosten mede. De verdere ontwikkeling van de landbouwhogeschool leidt eveneens tot hogere uitgaven.

In de rubriek ander vak- en beroeps- onderwijs zullen de uitgaven voor de kweekscholen hoger worden door toeneming van het aantal parallelklassen en van het aantal cursussen voor bepaalde vakken.

De uitgaven voor het wetenschappelijk onderwijs vertonen een sterke stijging, welke o.m. wordt veroorzaakt door een belangrijke personeelsuitbreiding bij de rijksuniversiteiten en bij de technische hogescholen, alsmede door de verzwarening van de materiële lasten, ook in verband met het in exploitatie nemen van nieuwe en vergrote instituten en laboratoria. Rekening moet worden gehouden met de te verwachten grote toeneming van het aantal studenten in de eerstkomende jaren. Mede als gevolg hiervan zullen aanzienlijke investeringen en hogere exploitatie-uitgaven nodig zijn, zowel bij het rijks- als bij het gemeentelijk- en het bijzonder hoger onderwijs. Voor de rijksstudietoelagen wordt een hoger bedrag uitgetrokken met het oog op het nog steeds toenemende aantal aanvragen.

De uitgaven voor de jeugdvorming alsmede voor de lichamelijke vorming en de sport stijgen. Ook de rijkssubsidie voor de leatuurvoorziening is hoger geraamd in verband met uitbreiding van het aantal gesubsidieerde uitleenbibliotheken. Voor het volkshogeschoolwerk zal een nieuwe subsidieregeling worden ingevoerd, waarmee hogere uitgaven zijn gemoed. Voorts is een groter bedrag uitgetrokken ter verruiming van de accommodatie op het gebied van de openluchtrecreatie.

Voor kunsten, monumentenzorg, museumwezen en natuurbescherming zijn hogere bedragen geraamd.

Ten behoeve van radio en televisie is voor 1961 14,4 miljoen méér uitgetrokken, en wel 5 miljoen méér voor de radio en 9,4 miljoen méér voor de televisie. De uitgaven voor 1961 voor de televisie zijn 4 miljoen lager geraamd dan de netto-opbrengst van de middelen, ten einde verdere aflossing van de destijds ten behoeve van de televisie van rijkswege voorgeschoten gelden, totaal ten bedrage van 17,3 miljoen, mogelijk te maken. De verhoging van de bijdrage aan de radio-omroep komt overeen met de stijging van de opbrengst van de luisterbijdrage, welke stijging in hoofdzaak het gevolg is van het op 1 juli 1960 ingevoerde systeem van vooruitbetaling voor de termijn van een jaar.

11. Sociale voorzieningen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbe-groting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerpbe-groting 1961
Algemene uitgaven . .	9,5	15,3	10,3	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	0,6	0,6	0,7	—	—	—
Sociale zekerheid (inclusief uitgaven voor pensioenen en wacht-gelden)	247,5	321,7	340,2	—	—	—
Sociale bijstand	70,9	82,9	80,3	0,1	0,1	—
Uitgaven voor ambtenaren en anderen, voortvloeiende uit de gewijzigde verhouding met Indonesië	212,2	223,8	207,9	5,6	5,0	2,5
Emigratie	27,9	23,7	25,0	—	—	—
Diverse uitgaven voor sociale hulp	3,3	3,5	3,4	0,1	0,1	0,1
Arbeidsbescherming	7,1	7,6	7,8	—	—	—
Maatregelen in het belang van de werklozen en de werkgelegenheid	257,8	268,9	269,3	4,0	4,0	2,0
	836,8	948,0	944,9	9,8	9,2	4,6

Het verschil tussen de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960 voor de rubriek algemene uitgaven en de vermoedelijke uitkomsten wordt in hoofdzaak (circa 5 miljoen) veroorzaakt door uitgaven betreffende afgesloten dienstjaren. Voor het overige is de stijging toe te schrijven aan de loon- en salarismaatregelen.

Onder de rubriek sociale zekerheid is voor 1961 een bedrag van 35 miljoen opgenomen voor de ten laste van het Rijk komende bijdragen in het tekort van de ziekenfondsverzekering voor bejaarden. Ook de vermoedelijke uitkomsten 1960 zijn uit dezen hoofde rond 34 miljoen hoger dan de oorspronkelijke begrotingscijfers over dat jaar, waartin (zoals in de miljoenennota 1960 op blz. 6 vermeld) gerekend was op het vervallen van deze bijdrage. Voorts vertoont de raming 1961 van de in deze rubriek opgenomen post voor uitgaven ter zake van aanvulling van renten krachtens de Invaliditeitswet een stijging van 16 miljoen. Dit is een gevolg van de verhoging van de toeslagen op de renten en van de gezinstoeslagen per 1 april 1960 en een verdere toeneming van het aantal renten. In verband met verhogingen van de kinderbijslagen en de toeneming van het aantal gevallen is voor de kinderbijslagen aan rentetrekken ten opzichte van de begroting 1960 5,5 miljoen meer in de raming 1961 opgenomen. De geheel of ten dele ten laste van het Rijk komende premies voor de algemene ouderdomsverzekering zullen in 1961 rond 5 miljoen meer vergen dan waarop in de begroting 1960 was gerekend. Onder de rubriek sociale zekerheid zijn ook opgenomen de annuïteiten, verschuldigd aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds en de toeslagen en kindertoelagen aan gepensioneerden van deze fondsen. Bij de ramingen voor 1961 is rekening gehouden met de te verwachten stijging van de post „toeslagen op pensicenen” als gevolg van de voorgenomen maatregelen tot verbetering van de financiële positie der gepensioneerden. Ook in de vermoedelijke uitkomsten voor 1960 is hiervoor ruim 27 miljoen meer opgenomen dan oorspronkelijk geraamd. Overigens zijn de ramingen voor de toeslagen ten opzichte van 1960 lager gesteld in verband met het afnemen van de groep oude gepensioneerden (met hoge toeslagen).

Onder de rubriek sociale bijstand zijn opgenomen de kosten verbonden aan de uitvoering van de Wet Buitengewoon Pensioen 1940—1945, welke voor 1961 zijn geraamd op 27,6 miljoen. Dat is 5,8 miljoen meer dan oorspronkelijk voor 1960 is uitgetrokken. De vermoedelijke uitkomsten 1960 worden voor deze post 5,5 miljoen hoger gesteld dan de oorspronkelijke raming. Voor diverse activiteiten op het terrein van het maatschappelijk werk zijn hogere bedragen geraamd, onder andere voor het bijzonder gezins- en wijkwerk (1,4 miljoen) en het uitvoerend algemeen maatschappelijk werk (0,6 miljoen). In deze rubriek is voor 1961 ook begrepen een bedrag van 5 miljoen (voor 1960 2,5 miljoen) voor subsidies, verband houdende met investeringen in het kader van de sociale planning in de ontwikkelingsgebieden en de probleemgebieden.

De hogere vermoedelijke uitkomsten 1960 van de rubriek uitgaven voor ambtenaren en anderen, voortvloeiende uit de gewijzigde verhouding met Indonesië, zijn o.m. te verklaren door een verhoging van de toeslagen op pensioenen e.d. tot een bedrag van rond 8,5 miljoen en een overboeking van vorige dienstjaren wegens tegemoetkomingen aan oorlogsslachtoffers uit het voormalige Nederlands-Indië van 9 miljoen. Daartegenover kan met ongeveer 11,5 miljoen minder worden volstaan voor verzorging van gerepatrieerden in opvangcentra en in contractpensioens.

Voor 1961 is voor deze verzorging rond 9,5 miljoen opgenomen. De ondersteuning van gerepatrieerden via de gemeenten op grond van de regeling hulpverlening gerepatrieerden zal in 1961 2 miljoen meer vergen dan oorspronkelijk in 1960 voor dit doel is uitgetrokken (20,1 miljoen). Voor meubelvoorschotten is voor 1961 op de Buitengewone Dienst in deze rubriek een bedrag van 2,5 miljoen uitgetrokken tegenover 5,6 miljoen in de ontwerp-begroting 1960.

De uitgaven voor de emigratie in 1961 vertonen ten opzichte van de ontwerp-begroting 1960 een daling, aangezien ervan is uitgegaan, dat in 1961 26 000 emigranten zullen vertrekken (raming 1960: 30 000 emigranten).

De belangrijkste elementen voor de rubriek maatregelen in het belang van de werklozen en de werkgelegenheid vormen het aandeel van het Rijk in de premies voor de werkloos-

heidsverzekering, de uitgaven van de Directie Arbeidsvoorziening, de kosten in verband met maatregelen ter bestrijding van eventuele conjuncturele werkloosheid en de uitgaven voor de complementaire sociale- en arbeidsvoorzieningen. Het rijksaandeel in de premies voor de werkloosheidsverzekering is in verband met de stijging van het verzekeringsplichtige loon en met de toenemende beroepsbevolking voor 1961 4,3 miljoen hoger begroot. Voor bijdragen ten behoeve van aanvullende werken is vrijwel een zelfde bedrag uitgetrokken als voor 1960 (rond 49 miljoen). In tegenstelling tot het jaar 1960 is het op hoofdstuk XIV (Onvoorzien uitgaven) uitgetrokken bedrag van 25 miljoen uitsluitend bestemd om, indien de conjunctuur zich ongunstiger zou ontwikkelen dan waarmede bij de raming van de uitgaven is rekening gehouden, gelden te kunnen toevoegen aan het begrotingshoofdstuk of de begrotingshoofdstukken ten laste waarvan de alsdan in het belang der werkgelegenheidspolitiek te treffen maatregelen zullen worden gebracht. Ondanks de verhoging van de aan de cursisten der regionale werkplaatsen voor vakopleiding van volwassenen toe te kennen loondervingsvergoeding kan hiervoor in 1961 in totaal met een geringe verhoging worden volstaan als gevolg van concentratie van regionale werkplaatsen en omdat voor 1961 gemiddeld een lager aantal cursisten wordt verwacht dan voor 1960 werd geraamd. Voor uitgaven in verband met complementaire sociale- en arbeidsvoorzieningen wordt ongeveer 10 miljoen meer aangevraagd dan voor 1960, voornamelijk omdat het gemiddeld aantal van 23 700 plaatsings- en uitkeringsgevallen, waarvan bij de raming der begroting 1960 is uitgegaan naar verwachting in feite ongeveer 27 500 zal bedragen. De raming voor 1961 is daarom gebaseerd op gemiddeld 25 600 gevallen. Daarnaast is de raming beïnvloed door de in het voorjaar 1960 tot stand gekomen structurele wijzigingen in de sociale voorziening, de in dit jaar getroffen compensatiemaatregelen in verband met de huur- en melkprijzverhogingen, alsmede — wat de complementaire arbeidsvoorzieningen betreft — door de loonherziening in 1960 in het kader van het gedifferentieerde loonbeleid.

12. Niet toegerekende uitgaven voor pensioenen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Verhoogde premiebijdrage i.v.m. sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds	64,5	—	71,0	—	—	—
Inbouw van de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenverzekering	-26,0	—	—	—	—	—
Sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds	153,5	—	195,0	—	—	—
	192,0	—	266,0	—	—	—

Bij de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer op wetsontwerp 5389 (Zitting 1958—1959) inzake de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en van het Spoorwegpensioenfonds zijn met een nota van wijzigingen enkele veranderingen in het oorspronkelijke ontwerp voorgesteld. Voor zover deze wijzigingen voor de begrotingsuitgaven van belang zijn, houden zij in:

a. De sanering zal in werking treden op 1 januari 1961 in plaats van op 1 januari 1959;

b. de tekorten, die in de fondsen sinds de datum van de laatst verschenen wetenschappelijke balans tot 1 januari 1961 zijn ontstaan ten gevolge van het uitblijven van de sanering, worden opgenomen in de bedragen, waarvoor het Rijk de financiering op zich neemt;

c. het Rijk zal de aldus berekende bedragen aan de fondsen verstrekken door middel van 60 jaarlijkse bijdragen, welke op basis van annuïteiten zijn berekend.

De jaarlijkse bijdragen voor de financiering van de bestaande tekorten zullen 195 miljoen bedragen. Ingevolge het oorspronkelijke wetsontwerp had jaarlijks 122,5 miljoen betaald moeten worden aan rente over de als grootboekschuld erkende bedragen der tekorten, plus een bedrag ineens van 485 miljoen wegens achterstallige rente.

In de voorgestelde verhoging van de door de overheidsorganen verschuldigde pensioenpremie is geen wijziging aangebracht. De uit deze verhoging voortvloeiende vermeerdering van begrotingsuitgaven wordt op 71 miljoen geraamd. De in verband met de premieverhoging uit de opbrengst der rijksbelastingen aan het Provinciefonds en het Gemeentefonds toe te kennen compensatie kan op 25 miljoen worden gesteld. De sanering van de pensioenfondsen zal derhalve in totaal een nadelige invloed op de rijksbegroting hebben van 291 miljoen per jaar.

In de miljoenennota 1960 werd op basis van het oorspronkelijke wetsontwerp verondersteld, dat in 1959 een bedrag van in totaal 683 miljoen ten laste van het Rijk zou komen, waaronder de hierboven bedoelde achterstallige rente ad 485 miljoen. Voor 1960 was als rente over de ter betaling van het bedrag van 683 miljoen in 1959 vermeerderde staats-schuld 31 miljoen geraamd.

13. Volksgezondheid

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ont-werpbe-groting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ont-werpbe-groting 1961
Algemene uitgaven . .	2,7	2,9	3,5	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	4,5	5,0	5,4	3,8	3,8	5,1
Sociale en preventieve geneeskunde	36,0	36,8	37,3	—	—	—
Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	3,7	3,8	4,0	—	—	—
Openbare gezondheid .	26,2	27,7	29,2	—	—	—
	73,1	76,2	79,4	3,8	3,8	5,1

De stijging van de uitgaven voor de rubriek sociale en preventieve geneeskunde is in hoofdzaak het gevolg van de in 1960 getroffen salarismaatregelen en het normale accres van de verschillende subsidies en andere activiteiten op het gebied van de sociale en preventieve geneeskunde. Dat de stijging tot 1,3 miljoen kon worden beperkt is te danken aan het feit dat de uitgaven voor sera en vaccins ten opzichte van het jaar 1960 een daling vertonen van ruim 2 miljoen.

Behalve door de loon- en salarismaatregelen wordt de hogere raming van de openbare gezondheid voornamelijk veroorzaakt door een toeneming van het aantal onderzoeken in streeklaboratoria en bijzondere instituten en door de nieuwbouw van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid te Bilthoven.

14. Volkshuisvesting

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ont-werpbe-groting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ont-werpbe-groting 1961
Algemene uitgaven . .	6,2	6,6	6,8	—	—	—
Wetenschappelijk onderzoek	3,1	3,0	3,2	—	—	—
Huursubsidies	384,1	399,8	302,7	—	—	—
Woningwetvoor-schotten	—	—	—	716,5	600,0	670,0
Overige uitgaven in het belang van de volkshuisvesting	9,9	10,6	9,7	—	—	—
Ruimtelijke ordening .	0,9	0,9	1,1	—	—	—
	404,2	420,9	323,5	716,5	600,0	670,0

Onder verwijzing naar de beschouwingen omtrent het woningbouwbeleid in § 2 van hoofdstuk I van deze nota, moge te dezen aanzien nog het volgende worden medegedeeld.

In het woningbouwprogramma voor 1961 is — evenals vorig jaar — uitgegaan van 80 000 woningen. Hierin zijn begrepen 32500 woningwetwoningen, waarvoor in 1961 verplichtingen zullen worden aangegaan. In laatstgenoemd aantal zijn begrepen 320 woningen te bouwen in de Noordoostpolder en in Oost-Flevoland, waarvoor 6,4 miljoen op de begroting van het Zuiderzeefonds is geraamd. Gerekend is voorts met 32500 woningen die zullen worden gebouwd met toepassing van de Premie- en bijdrageregeling 1960. De overige woningen zullen zonder overheidssteun tot stand komen.

De voornaamste posten van de op de Gewone Dienst uitgetrokken bijdragen ten behoeve van de volkshuisvesting zijn:

	Vermoede-lijke uitkomsten 1960	Ont-werpbe-groting 1961
a. bijdragen in de exploitatiekosten van woningwetwoningen	143,0	146,0
b. premieregeling woningbouw	193,5	125,0
c. kosten van woningverbetering en -splitsing	5,3	4,5
d. uitkeringen ineens ingevolge de Financieringsregelingen 1947 en 1948 ter dekking van de onrendabele bouwkosten	53,5	26,0

De per 1 april 1960 op het gebied van de volkshuisvesting getroffen maatregelen, te weten een huurverhoging van 20 pct. en een nieuwe subsidieregeling voor de particuliere woningbouw, hebben een verlagende invloed gehad op de desbetreffende posten in de rijksbegroting. De door de huurverhoging mogelijk geworden verlaging van de exploitatiebijdragen voor bestaande woningwetwoningen, wordt echter voor een belangrijk deel teniet gedaan door een verhoging van de normen voor de onderhouds- en algemene kosten en door het scheppen van de mogelijkheid tot het vormen van reserves voor groot-onderhoud en woningverbetering van woningwetwoningen welke vóór 1946 zijn gebouwd. Niettemin zijn de kosten van het jaarlijks accres kleiner dan het effect van de hiervóór genoemde maatregelen en wordt voor 1961 een lager bedrag (146 miljoen) opgenomen dan aanvankelijk in de begroting 1960 (154 miljoen) was geraamd. De nieuwe subsidieregeling voor de particuliere woningbouw geeft een aanzienlijke verlaging van de uitgaven van het Rijk. De raming voor 1961 is evenwel slechts 75 miljoen lager dan

die voor 1960, omdat ten laste van de begroting 1961 nog een groot aantal verplichtingen op basis van de oude premie- en bijdrageregeling zullen moeten worden gehonoreerd. De uitkeringen ineens ingevolge de Financieringsregelingen 1947 en 1948 zijn enerzijds als gevolg van de laatste huurverhoging en anderzijds als gevolg van een kleiner aantal voor uitkering in aanmerking komende woningen lager geraamd dan in 1960.

De sinds 1958 hervatte voorschotverlening voor de financiering van de bouw van woningen ingevolge artikel 56 van de Woningwet heeft minder kasuitgaven gevegd dan oorspronkelijk werd geraamd, omdat de termijnbetalingen aan gemeenten op toegezegde voorschotten zich over een langere periode bleken uit te strekken dan vorig jaar werd verondersteld. Bij de vermoedelijke uitkomsten 1960 wordt op de Buitengewone Dienst thans gerekend met een bedrag van 600 miljoen. Voor 1961 is hier voor de betaling op in vorige jaren toegezegde voorschotten en voor een gedeelte van de in 1961 te verlenen voorschotten een bedrag van 670 miljoen uitgetrokken.

15. Herstel van oorlogsschade

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven . .	0,3	0,5	0,2	—	—	—
Herstel schade overheidseigendommen .	50,4	40,4	39,9	—	—	—
Herstel schade onroerende goederen en schepen	31,5	36,7	2,9	—	—	—
Herstel schade roerende goederen voor beroep of bedrijf. .	—	11,2	—	—	—	—
Landbouwherstel . . .	—	—	—	—	—	—
Herstel overige oorlogsschade	6,4	7,2	6,2	—	—	—
	88,6	96,0	49,2	—	—	—

De voorgenomen liquidatie van de onder het Ministerie van Financiën ressorterende dienst van het Commissariaat voor Oorlogsschade en de Schade-enquêtecommissie te Rotterdam heeft zich in 1960 voltrokken. Enkele taken, voornamelijk comptabele werkzaamheden, welke ten behoeve van andere departementen door het afwikkelingsbureau voor de oorlogs- en watersnoodschade worden verricht, zullen nog voortgang moeten vinden.

In verband met de vordering in de afwikkeling van de oorlogsschade in de publiekrechtelijke sector kan voor 1961 met een lager bedrag worden volstaan.

Ten aanzien van de rubriek herstel schade onroerende goederen en schepen kan worden opgemerkt, dat de bedragen, welke met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet 1927 van het dienstjaar 1960 naar 1961 zullen worden overgebracht, in afwijking van de destijds in de miljoenennota 1960 uitgesproken verwachting, ook nog voldoende zullen zijn om aan alle verplichtingen inzake geleden oorlogsschade aan onroerend goed — inclusief zoutschade — tot ultimo 1961 te voldoen. Voor het nakomen van verplichtingen na 1961 zullen echter in deze sector t.z.t. nieuwe bedragen op de begroting moeten worden uitgetrokken. Naast de post voor bijdragen in oorlogsschade aan schepen, waarvoor een bedrag van 0,8 miljoen in de begroting 1961 is opgenomen wegens het ontbreken van voldoende, uit vorige dienstjaren resterende gelden, is een bedrag van 1 miljoen opgenomen voor de omzetting van voorlopig verstrekte kredieten, terwijl de uitkeringen ingevolge ontheffing van bestedingsplicht in het dienstjaar 1961 eveneens 1 miljoen zullen vergen.

16. Uitgaven verband houdende met de watersnood

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven . .	—	5,5	—	—	—	—
Herstel schade hoofden buitenwaterkeringen	—	—	—	—	—	—
Herstel schade overige overheidseigendommen	1,9	1,9	—	—	—	—
Herstel schade onroerende goederen en schepen	21,0	14,2	—	—	—	—
Herstel schade roerende goederen voor beroep en bedrijf. .	—	—	—	—	—	—
Landbouwherstel . . .	1,8	1,8	—	—	—	—
Evacuatie, reëvacuatie, verzorging evacués	—	—	—	—	—	—
	24,7	23,4	—	—	—	—

Naar het zich laat aanzien, zullen de bedragen, welke met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet 1927, van het dienstjaar 1960 naar 1961 kunnen worden overgebracht, voldoende zijn om aan alle verplichtingen ter zake van geleden watersnoodschade — inclusief zoutschade — te voldoen.

Bij de vermoedelijke uitkomsten 1960 is onder de algemene uitgaven van deze rubriek een bedrag van 5,5 miljoen opgenomen als storting door het Rijk in het Nationale Rampenfonds ten behoeve van degenen, die schade hebben geleden door de overstroming in Tuindorp-Oostzaan.

17. Nationale schuld

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoe-delijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Algemene uitgaven . .	0,1	0,1	—	—	—	—
Rente en kosten binnenlandse schuld. .	589,5	565,5	600,4	—	—	—
Rente en kosten buitenlandse schuld .	46,4	46,4	42,8	—	—	—
Aflossing binnenlandse schuld	—	—	—	359,9	361,9	397,9
Aflossing buitenlandse schuld	—	—	—	83,2	102,2	83,3
	636,0	612,0	643,2	443,1	464,1	481,2
Af: Afschrijvingen . .	—	—	—	66,0	66,0	78,0
	636,0	612,0	643,2	377,1	398,1	403,2

Na de indiening van de begroting voor het dienstjaar 1960 heeft de uitgifte plaatsgevonden van de 4½ pct. lening 1960 I, de 4½ pct. onderhandse lening 1960 en de 4½ pct. lening 1960 II, waaruit voor de gevestigde binnenlandse schuld een nieuwe rentelast voortvloeit, welke voor 1961 36 miljoen belooft. Daarentegen ondergaat de gevestigde schuld met name door de op staatsschuld plaatsvindende verplichte aflossingen en inkopen een daling, ten gevolge waarvan voor 1961 voor rente op de gevestigde binnenlandse schuld 13 miljoen minder behoefte te worden uitgetrokken dan voor het jaar 1960. Aangezien de rente op de geldmarkt, vergeleken met die op het tijdstip van opstelling van de begroting 1960, hoger is komen te liggen, is de gemiddelde rente, welke naar raming over het uitstaande schatkistpapier betaald zal moeten worden ½ pct. hoger

geraamd dan die welke voor 1960 is aangenomen. Anderzijds is het bedrag van het gemiddelde uitstaande schatkistpapier lager geraamd op 4000 miljoen. Daarbij is erop gerekend, dat in 1961 tijdelijke financieringen van tekorten zullen plaatsvinden zolang deze nog niet uit het provenu van langlopende leningen gedekt kunnen worden en voor zover het betreft tijdelijke schatkistfinanciering op grond van seizoenfluctuaties. Ten gevolge van een en ander is aan rente op genoemde schuld 16 miljoen minder uitgetrokken. Wegens een verwachte stijging van de door de staatsbedrijven in 's Rijks kas gestorte gelden en van de reserve over afgesloten dienstjaren van het Gemeentefonds is voor deze onderdelen ruim 4 miljoen meer rente geraamd.

De vermoedelijke uitkomsten 1960 van de rubriek rente en kosten binnenlandse schuld zijn 24 miljoen lager dan de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960 als gevolg van consolidatie van vlottende schuld en van het feit, dat de rente op de nieuwe leningen eerst in 1961 moet worden betaald.

Voor rente op de buitenlandse gevestigde schuld is in 1961 ten gevolge van de verplichte periodieke aflossing 2,7 miljoen minder nodig, terwijl voorts wegens periodieke aflossing op het kortlopende krediet verleend door de Duitse Bondsrepubliek met een 0,9 miljoen lagere rentebetaling kan worden volstaan.

Ten aanzien van de aflossing op de binnenlandse schuld kan worden opgemerkt, dat in de begroting voor het dienstjaar 1961 als nieuwe verplichting is opgenomen de aflossing in dat jaar verschuldigd, van de hierboven vermelde drie binnenlandse leningen tot een totaal van 29 miljoen. Daarenboven is, voornamelijk ten gevolge van de wisselende aflossingspercentages van verschillende binnenlandse leningen, voor aflossingen op deze leningen 9 miljoen meer benodigd dan voor het jaar 1960. Het bedrag van de afschrijvingen van de Staat, hetwelk in de begroting in mindering wordt gebracht op het totaal aan aflossingsverplichtingen van de binnenlandse leningen, is 12 miljoen hoger geraamd.

Wat betreft de buitenlandse schuld is voor de eerste maal opgenomen de periodieke aflossing ad 0,1 miljoen op de lening groot \$ 3 miljoen, afgesloten met het Development Loan Fund te Washington. Het verschil tussen de vermoedelijke uitkomsten 1960 en de oorspronkelijk vastgestelde begroting wordt veroorzaakt door een versterkte aflossing van de op Nederland rustende schuld uit hoofde van de Lend-Lease-overeenkomst, welke aflossing voortvloeit uit de krachtens deze overeenkomst verplichte guldenbetalingen aan de Amerikaanse Regering.

18. Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting	31,0	33,5	35,5	—	—	—
Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de grondbelasting	42,5	44,0	46,0	—	—	—
	73,5	77,5	81,5	—	—	—

Op grond van de laatst bekende gegevens zullen voor 1960 hogere bedragen nodig zijn dan aanvankelijk werd voorzien. Uitgaande van deze hogere bedragen en rekening houdende met het natuurlijke accres in de opbrengsten van de betrokken belastingen, zijn de ramingen voor 1961 eveneens hoger gesteld.

19. Afschrijvingen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Afschrijvingen	66,0	66,0	78,0	—	—	—

De toeneming van de afschrijvingen in 1961 in vergelijking met de raming voor 1960 is veroorzaakt door nieuwe investeringen en door waardevermindering der activa als gevolg van herwaardering.

20. Diversen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961	Oorspr. vast-gesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp begroting 1961
Compensatie-uitkering i.v.m. melk-prijs- en huurverhogingen	65,0	—	—	—	—	—
Onvoorziene uitgaven	0,5	0,5	0,5	—	—	—
	65,5	0,5	0,5	—	—	—

De kosten van de uitkeringen ter compensatie van de melk-prijs- en huurverhogingen welke voor 1960 afzonderlijk werden geraamd op hoofdstuk XIV (Onvoorziene uitgaven), zijn voor het dienstjaar 1961 verwerkt in de voor personeelsuitgaven uitgetrokken bedragen op de onderscheidene hoofdstukken. Ook bij de vermoedelijke uitkomsten 1960 zijn deze kosten toegerekend aan de daarvoor in aanmerking komende begrotingsartikelen.

Verdeling van de uitgaven voor de onderwerpen van staatszorg naar begrotingshoofdstukken

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961	Oor- spronkelijk vastgesteld 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961
1. Algemeen Bestuur	333,9	351,9	348,5	87,1	107,0	88,6
Hoofdstuk:						
I. Huis der Koningin	2,9	2,9	2,9	—	—	—
II. Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	8,0	8,4	8,5	—	—	—
IIA. Algemene Zaken	3,7	3,7	4,3	—	—	—
V. Binnenlandse Zaken	11,8	11,0	11,9	1,2	4,2	5,8
VII B. Financiën	236,3	253,7	246,5	21,7	42,6	18,6
IXA. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	50,8	51,5	52,7	64,2	60,2	64,2
IXB. Verkeer en Waterstaat	3,6	3,9	4,0	—	—	—
X. Economische Zaken	16,8	16,8	16,9	—	—	—
XI. Landbouw en Visserij	—	—	0,3	—	—	—
IV. Justitie	—	—	0,3	—	—	—
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	—	—	0,2	—	—	—
2. Militaire uitgaven	1 652,3	1 709,9	1 787,6	0,1	0,1	0,1
Hoofdstuk:						
III. Buitenlandse Zaken	0,1	0,1	—	—	—	—
V. Binnenlandse Zaken	3,8	3,8	—	—	—	—
VII B. Financiën	0,5	0,5	—	—	—	—
VIII. Defensie	1 644,9	1 702,5	1 787,6	0,1	0,1	0,1
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	3,0	3,0	—	—	—	—
3. Buitenlandse betrekkingen	139,6	144,6	163,9	42,2	132,8	31,0
Hoofdstuk:						
II. Hoge Colleges van Staat en het Kabinet der Koningin	0,3	0,3	0,3	—	—	—
IIA. Algemene Zaken	—	0,1	—	—	—	—
III. Buitenlandse Zaken	135,2	139,9	160,6	3,6	2,6	6,0
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	0,7	0,7	—	—	—	—
VII B. Financiën	0,3	0,4	0,3	38,6	130,2	25,0
IXB. Verkeer en Waterstaat	0,4	0,4	0,4	—	—	—
XI. Landbouw en Visserij	2,7	2,8	2,3	—	—	—
4. Overzeese Rijksdelen	96,7	112,6	113,6	8,0	14,0	8,7
Hoofdstuk:						
IIB. Kabinet van de Vice-Minister-President	17,6	23,6	15,9	—	—	—
V. Binnenlandse Zaken	79,1	89,0	97,7	—	—	—
VII B. Financiën	—	—	—	8,0	14,0	8,7
5. Justitie en politie	352,7	367,9	393,4	—	—	—
Hoofdstuk:						
IV. Justitie	221,2	231,9	243,6	—	—	—
V. Binnenlandse Zaken	131,5	136,0	149,8	—	—	—
5a. Civiele Verdediging	50,0	42,7	50,0	—	—	—
Hoofdstuk:						
IIA. Algemene Zaken	13,1	0,2	0,9	—	—	—
V. Binnenlandse Zaken	20,8	25,6	22,8	—	—	—
VII B. Financiën	0,2	0,4	0,2	—	—	—
VIII. Defensie	5,6	5,6	8,0	—	—	—
IXB. Verkeer en Waterstaat	4,1	5,2	8,9	—	—	—
X. Economische Zaken	2,5	—	3,5	—	—	—
XI. Landbouw en Visserij	1,2	3,2	3,2	—	—	—
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	2,5	2,5	2,5	—	—	—
6. Waterstaat	341,4	343,8	372,3	239,5	250,4	311,7
Hoofdstuk:						
IXB. Verkeer en Waterstaat	341,4	343,8	372,3	239,5	250,4	311,7
7. Verkeer	36,0	39,2	37,5	195,5	206,1	212,7
Hoofdstuk:						
IXB. Verkeer en Waterstaat	36,0	39,2	37,5	195,5	206,1	212,7
8. Handel en Nijverheid	102,0	98,2	128,2	39,4	72,9	43,3
Hoofdstuk:						
III. Buitenlandse Zaken	3,1	3,1	3,0	—	—	—
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	4,5	2,1	5,8	—	—	—
VII B. Financiën	1,3	1,3	0,9	—	—	—
X. Economische Zaken	93,1	91,7	118,5	39,4	72,9	43,3

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961	Oor- spronkelijk vastgesteld 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961
9. Landbouw en Visserij	490,2	595,9	501,2	29,6	33,6	34,8
Hoofdstuk:						
IXB. Verkeer en Waterstaat	—	—	—	0,7	0,7	1,6
XI. Landbouw en Visserij	490,2	595,9	501,2	28,9	32,9	33,2
10. Onderwijs en Cultuur	1 387,8	1 516,2	1 675,5	73,8	73,8	83,6
Hoofdstuk:						
III. Buitenlandse Zaken	0,5	0,5	0,5	—	—	—
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	1 341,3	1 467,8	1 619,8	73,6	73,6	83,3
VIIIB. Financiën	3,4	3,4	3,5	—	—	—
IXB. Verkeer en Waterstaat	3,6	4,3	3,7	—	—	—
XI. Landbouw en Visserij	35,7	36,9	44,5	0,2	0,2	0,3
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	3,3	3,3	3,5	—	—	—
11. Sociale Voorzieningen	838,3	949,5	946,6	9,8	9,2	4,6
Hoofdstuk:						
II. Hoge Colleges van Staat en het Kabinet der Koningin	0,6	0,5	0,5	—	—	—
III. Buitenlandse Zaken	112,5	129,2	121,3	—	—	—
IV. Justitie	2,8	2,8	3,1	—	—	—
V. Binnenlandse Zaken	142,6	172,2	171,8	—	—	—
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	1,0	1,0	1,0	—	—	—
VIIIB. Financiën	26,6	33,6	26,4	4,0	4,0	2,0
IXA. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	2,0	2,0	2,3	—	—	—
IXB. Verkeer en Waterstaat	1,9	1,9	1,7	—	—	—
X. Economische Zaken	10,1	10,1	10,1	—	—	—
XI. Landbouw en Visserij	1,4	1,4	1,4	—	—	—
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	374,0	441,7	446,5	0,1	0,1	0,1
XIIA. Maatschappelijk Werk	137,8	142,6	135,5	5,7	5,1	2,5
XIV. Onvoorziene uitgaven	25,0	10,5	25,0	—	—	—
12. Niet toegerekende uitgaven voor pensioenen	192,0	—	266,0	—	—	—
Hoofdstuk:						
V. Binnenlandse Zaken	38,5	—	71,0	—	—	—
Sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds	153,5	—	195,0	—	—	—
13. Volksgezondheid	73,1	76,2	79,4	3,8	3,8	5,1
Hoofdstuk:						
III. Buitenlandse Zaken	0,7	0,7	0,7	—	—	—
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	72,4	75,5	78,7	3,8	3,8	5,1
14. Volkshuisvesting	404,2	420,9	323,5	716,5	600,0	670,0
Hoofdstuk:						
IXA. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	404,2	420,9	323,5	716,5	600,0	670,0
15. Herstel van oorlogsschade	88,6	96,0	49,2	—	—	—
Hoofdstuk:						
VIIA. Nationale Schuld	0,5	0,5	0,4	—	—	—
VIIIB. Financiën	77,7	85,6	39,2	—	—	—
IXA. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	5,4	4,1	5,1	—	—	—
IXB. Verkeer en Waterstaat	5,0	5,1	4,5	—	—	—
XIIA. Maatschappelijk Werk	—	0,7	—	—	—	—
16. Uitgaven verband houdende met de watersnood	24,7	23,4	—	—	—	—
Hoofdstuk:						
VIIIB. Financiën	24,7	23,4	—	—	—	—
17. Nationale Schuld	636,0	612,0	643,2	377,1	398,1	403,2
Hoofdstuk:						
VIIA. Nationale Schuld (verminderd met afschrijvingen)	636,0	612,0	643,2	377,1	398,1	403,2

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961	Oor- spronkelijk vastgesteld 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961
18. Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de der- ving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de per- sonele belasting en de grondbelasting	73,5	77,5	81,5	—	—	—
Hoofdstuk:						
VIIB. Financiën	73,5	77,5	81,5	—	—	—
19. Afschrijvingen	66,0	66,0	78,0	—	—	—
Hoofdstuk:						
VIIA. Nationale Schuld	66,0	66,0	78,0	—	—	—
20. Diversen	65,5	0,5	0,5	—	—	—
Hoofdstuk:						
XIV. Onvoorziene uitgaven	65,5	0,5	0,5	—	—	—

III. De middelen van het Rijk

§ 1. Samenvattend overzicht

In het onderstaande overzicht wordt een samenvatting gegeven van de middelenramingen.

Samenvattend overzicht der middelen

	Oorspr. raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Raming 1961
Kostprijsverhogende belastingen	3 198	3 356	3 641
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	4 186	4 483	4 859
Additionele posten	30 ¹⁾	—	-72 ²⁾
Winsten en andere baten van bedrijven	89	131	112
Overige middelen Gewone Dienst	400	421	446
Totaal middelen Gewone Dienst	7 903	8 391	8 986
Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden	344	491	347
Overige middelen Buitengewone Dienst	63	84	63
Totaal middelen Buitengewone Dienst	407	575	410
Totaal middelen Gehele Dienst	8 310	8 966	9 396

¹⁾ Verhoging van de grondbelasting (+ 38 miljoen) en wijziging van het aandeel van gemeenten en provincies in verband met voorgenomen voorzieningen op pensioengebied (- 8 miljoen).

²⁾ Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds met respectievelijk 0,24 pct. en 0,02 pct. in verband met voorgenomen voorzieningen op pensioengebied (- 25 miljoen); verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,58 pct. (- 57 miljoen) ingevolge het voorstel, neergelegd in het ontwerp der Financiële Verhoudingswet 1960; vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,1 pct. in verband met het wetsontwerp tot regeling van het wetenschappelijk onderwijs (+ 10 miljoen).

§ 2. Nadere beschouwing van de middelen

Belastingmiddelen

De raming van de belastingopbrengst voor het dienstjaar 1961 is, gespecificeerd per belastingmiddel, vervat in bijlage 8. Ter vergelijking zijn in deze bijlage voorts vermeld de oorspronkelijke raming en de vermoedelijke uitkomsten voor 1960. In enigermate gecompliceerde vorm zijn bedoelde belastingramingen — zowel vóór als na aftrek van de aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds — eveneens opgenomen in het hiernavolgende overzicht. In dit overzicht zijn de in bijlage 8 en de in de tabel van § 1 van dit hoofdstuk voorkomende additionele posten niet verwerkt.

De raming van de belastinginkomsten voor het dienstjaar 1961 belooft in totaal 9973 miljoen

Hierop dient in mindering te worden gebracht het aandeel van:

a. het Gemeentefonds	1399 miljoen	
b. het Provinciefonds	74 miljoen	
		1473 miljoen

zodat ten bate van de rijksbegroting resteert 8500 miljoen.

Overzicht der belastingmiddelen

	Vóór aftrek			Na aftrek			
	Oorspr. raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	1961	Oorspr. raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	1961	Percentages van het totaal
Omzetbelasting	1675	1800	1950	1412	1518	1656	19,5
Invoerrechten	950	950	1050	801	801	892	10,5
Accijnzen	805	825	859	678	696	729	8,6
Motorrijtuigenbelasting	155	155	170	155	155	170	2,0
Rechten van zegel en registratie	180	176	183	152	148	155	1,8
Grondbelasting (rijksopcenten)	—	38	39	—	38	39	0,5
Totaal kostprijsverhogende belastingen	3765	3944	4251	3198	3356	3641	42,9
Vennootschapsbelasting	1150	1125	1150	969	949	977	11,5
Inkomstenbelasting	1950	2225	2425	1644	1876	2059	24,3
Loonbelasting	1375	1500	1625	1159	1265	1380	16,2
Dividendbelasting en commissarissenbelasting	190	141	172	160	119	146	1,7
Rechten van successie, overgang en schenking	150	155	165	127	131	140	1,6
Vermogensbelasting	150	170	185	127	143	157	1,8
Totaal belastingen op inkomen, winst en vermogen	4965	5316	5722	4186	4483	4859	57,1
Totaal opbrengst van de door het Rijk geheven belastingen	8730	9260	9973	7384	7839	8500	100,0

Bij de berekening van de aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds zijn — overeenkomstig de thans bestaande wettelijke regeling — percentages gebezigd van resp. 14,33 en 0,76. Daarbij is in aanmerking genomen, dat beide fondsen niet delen in de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting en de grondbelasting (rijksopcenten).

Bij het opstellen van de belastingramingen voor het dienstjaar 1961 is uitgegaan van de economische vooruitzichten, zoals deze zijn geschetst in § 1 van hoofdstuk I van deze nota. Deze houden onder meer in, dat de Nederlandse economie in 1961 een verdere expansie zal vertonen, zij het, dat het expansietempo — mede als gevolg van het gebrek aan arbeidskrachten — geringer zal zijn dan in 1960. Zo is op basis van een recente prognose van het Centraal Planbureau aangenomen, dat het nationale inkomen tegen marktprijzen van 1960 op 1961 zal toenemen met ongeveer 7 pct. en dat de nationale bestedingen een nog iets sterker accres zullen vertonen.

Met betrekking tot het fiscale regime is bij het opstellen van de belastingramingen onder meer het complex van belastingmaatregelen in aanmerking genomen zoals dit is vervat in het drietal tegelijk met deze nota ingediende ontwerpen van wet, houdende

— verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting;

— voorzieningen met betrekking tot de investeringsaftrek en met betrekking tot de tijdelijke verhoging van de vennootschapsbelasting en

— voorzieningen met betrekking tot de tijdelijke maatregelen op het gebied van de indirecte belastingen.

Dit complex van maatregelen op belastinggebied omvat:

a. een verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting met ingang van een bij Koninklijk besluit te bepalen tijdstip (bij de raming der belastingmiddelen is als tijdstip van in werking treden 1 juli 1961 aangehouden);

b. een permanent maken van de tijdelijke verhogingen van het bijzonder invoerrecht op benzine, de motorrijtuigenbelasting voor dieselauto's enz., het tussen- en weeldetarief van de omzetbelasting enz. en de omzetbelasting op televisietoestellen;

c. een permanent maken van de tijdelijke verhoging van de omzetbelasting voor personenauto's, motorrijwielen en banden, evenwel onder gelijktijdige verlaging van het huidige tarief van 20 pct. tot 18 pct., zijnde het voorgestane weeldetarief;

d. een verlenging van de tijdelijke vrijstelling van omzetbelasting voor sigaren voor een periode van drie jaren;

e. een verlenging van de tijdelijke verhoging van het tarief van de vennootschapsbelasting van 40—43 pct. tot 44—47 pct., welke verlenging op een bij Koninklijk besluit te bepalen tijdstip ongedaan zal worden gemaakt;

f. een permanent maken van de verlaging van de investeringsaftrek van tweemaal 8 pct. tot tweemaal 5 pct. op het sub e bedoelde tijdstip.

Uit de ingediende wetsontwerpen blijkt voorts, dat de tijdelijke verhoging van de omzetbelasting op sigaretten en de tijdelijke verhoging van het tarief van de vermogensbelasting niet zullen worden verlengd.

De betekenis van een en ander voor de opbrengst der belastingmiddelen (vóór aftrek van het aandeel der lagere publiekrechtelijke lichamen), zowel voor 1961 als op jaarbasis, blijkt uit het onderstaande overzicht.

	1961	Op jaarbasis
1. Verlaging van het tarief van de inkomsten- en loonbelasting (in geval van in werking treden per 1 juli 1961)	195	475
2. Vervallen per 1 januari 1961 van de tijdelijke verhoging van de omzetbelasting op sigaretten	10	15
3. Vermindering per 1 januari 1961 van het tarief van omzetbelasting op personenauto's, motorrijwielen en banden voor deze voertuigen van 20% tot 18%	10	12
4. Vervallen per 1 januari 1962 van de tijdelijke verhoging van de vermogensbelasting	—	30
5. Terugkeer van het tarief van de vennootschapsbelasting van 44—47% naar 40—43% op een bij Koninklijk besluit te bepalen tijdstip	— ¹⁾	115
	215	647
6. Verlaging van de investeringsaftrek van tweemaal 8% tot tweemaal 5% op het sub 5 bedoelde tijdstip	— ²⁾	150
	215	497
Afgerond	215	500

¹⁾ De betekenis van deze maatregel voor de raming van de belastinginkomsten voor het dienstjaar 1961 is — ongeacht het tijdstip van in werking treden — nihil, omdat de raming van de vennootschapsbelasting voor dat dienstjaar betrekking heeft op het boekjaar 1960 (1959/'60).

²⁾ Deze verlaging is — ongeacht het tijdstip van in werking treden — voor de raming der belastingmiddelen voor het dienstjaar 1961 van geen belang, omdat bij het opstellen van bedoelde raming reeds op basis van de maatregel van 29 april jl. is uitgegaan van een investeringsaftrek van tweemaal 5 pct.

Bij het opstellen van de belastingramingen voor 1961 is voorts in aanmerking genomen, dat:

a. met ingang van 1 januari 1961 in het kader van de versnelde realisatie van de gemeenschappelijke markt een nieuwe verlaging van het z.g. binnentarief zal plaatsvinden onder gelijktijdige aanpassing van het z.g. buitentarief;

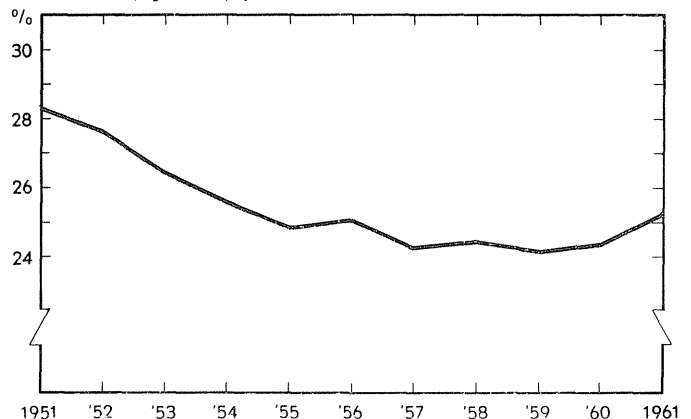
b. de omzetbelasting voor boter op 1 januari 1961 zal worden afgeschaft.

Bovendien is verondersteld, dat de algemene belastingherziening eerst na 31 december 1961 in werking zal treden.

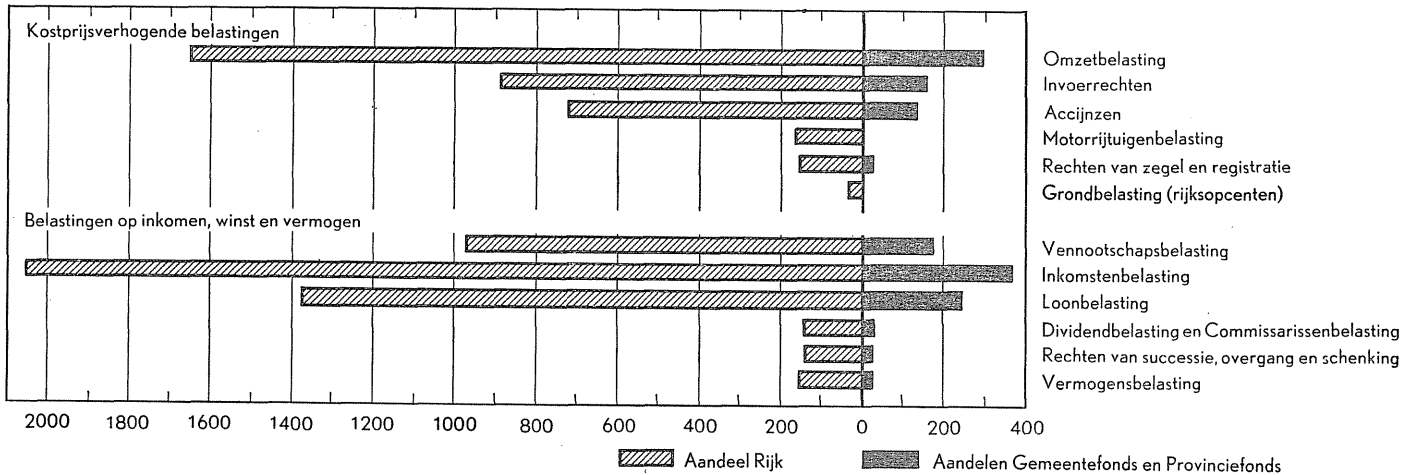
De hiervóór vermelde wijzigingen in het fiscale regime, alsmede de volledige doorwerking van de verlaging van de loonbelasting voor ongehuwden van 1 januari 1960 en van de verlaging van het tarief van de invoerrechten in het kader van de gemeenschappelijke markt van 1 juli 1960, brengen op zich zelf beschouwd een daling van de belastingopbrengst (vóór aftrek van de aandelen van de lagere publiekrechtelijke lichamen) van 1960 op 1961 met zich mede, welke naar schatting rond 200 miljoen zal bedragen. Er mag voorts van worden uitgegaan, dat uit hoofde van de investeringsaftrek en de vervroegde afschrijving per saldo van 1960 op 1961 geen mutatie in de opbrengst der belastingen zal optreden. De invloed van de op 29 april jl. afgekondigde beperkingen wordt nl. voor deze opbrengsten teniet gedaan door de doorwerking van eerder van kracht geworden maatregelen in tegengestelde richting.

De totale belastingopbrengst, vóór aftrek van de aandelen van de lagere publiekrechtelijke lichamen, zal blijkens het overzicht van 1960 op 1961 stijgen van 9260 miljoen tot 9973 miljoen. Het accres van rond 715 miljoen vormt het saldo van de eerder vermelde opbrengstverlaging uit hoofde van wijzigingen in het fiscale regime etc. met ca. 200 miljoen en van een stijging van de opbrengst der belastingen in samenhang met de voorziene economische ontwikkeling met 915 miljoen. Dit laatste accres impliceert, dat bij het opstellen van de belastingraming voor het dienstjaar 1961 een stijging van de belastingopbrengst van 1960 op 1961 uit dien hoofde in aanmerking is genomen van bijna 10 pct. Het feit, dat dit stijgingspercentage de verwachte toename van het nationale inkomen en de nationale bestedingen overtreft, kan globaal genomen worden toegeschreven aan de progressie, welke in verschillende belastingtarieven ligt besloten.

Verloop van de totale belastingbaten in % van het nationale inkomen 1951-1961 (tegen marktprijzen)

Opbrengsten van de ten behoeve van het Rijk geheven belastingen in 1961 (in miljoenen guldens)

Belastingen en nationaal inkomen

Jaar	Nationaal inkomen tegen		Belastingopbrengsten t.b.v. het Rijk ¹⁾			Totale belastingbaten ²⁾		
			bedrag	in % van het N. I. tegen		bedrag	in % van het N. I. tegen	
	marktprijzen	factorkosten		marktprijzen	factorkosten		marktprijzen	factorkosten
1951	19 510	16 970	4 778	24,5	28,2	5 550	28,4	32,7
1952	20 340	17 740	5 054	24,8	28,5	5 630	27,7	31,7
1953	21 840	19 150	4 995	22,9	26,1	5 780	26,5	30,2
1954	24 560	21 610	5 098	20,7	23,6	6 300	25,6	29,2
1955	27 570	24 570	5 719	20,7	23,3	6 870	24,9	28,0
1956	29 600	26 510	6 032	20,4	22,7	7 430	25,1	28,0
1957	32 040	29 050	6 574	20,5	22,6	7 770	24,3	26,7
1958	32 760	29 990	6 447	19,7	21,5	8 025	24,5	26,7
1959	35 120	31 860	7 224	20,6	22,7	8 505	24,2	26,7
1960	38 730 ³⁾	35 070 ³⁾	7 839	20,2	22,4	9 585	24,7	27,3
1961	41 690 ³⁾	37 640 ³⁾	8 428	20,2	22,4	10 620	25,5	28,2

1) 1951 t/m 1958 rekeningcijfers.
1959 vermoedelijk beloop.
1960 vermoedelijke uitkomsten.
1961 ontwerpbegroting inclusief additionele posten.

2) De belastingbedragen, welke aan het desbetreffende jaar kunnen worden toegerekend, geheven door het Rijk en de lagere publiekrechtelijke lichamen.

3) Schatting.

In bovenstaande tabel zijn de belastingopbrengsten in de periode 1951 tot en met 1961 uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen. Met betrekking tot de belastingopbrengsten zijn daarbij onderscheiden enerzijds de ten goede van het Rijk komende belastinginkomsten en anderzijds de totale belastingbaten. Deze laatste vertegenwoordigen de opbrengsten van de door het Rijk en de lagere publiekrechtelijke lichamen geheven belastingen, welke economisch aan het desbetreffende jaar kunnen worden toegerekend. In de tabel is voorts zowel het nationale inkomen tegen factorkosten als het nationale inkomen tegen marktprijzen als maatstaf genomen.

Bij beschouwing van de meest recente gegevens blijkt, dat de percentages, die betrekking hebben op de aan het Rijk ten goede komende belastingopbrengsten, van 1959 op 1960 enige teruggang vertonen. Ten dele hangt dit samen met het toevallige verloop van de aanslagregeling, de werking van ver-

vroegde afschrijving en investeringsaftrek en de verlaging van het tarief van de inkomsten- en de loonbelasting voor ongehuwden. Van 1960 op 1961 blijven bedoelde percentages vervolgens stabiel. In dit verband zij gewezen op de reeds hiervoor vermelde opbrengstverlagende factoren, die blijkens het ongewijzigd blijven van de percentages de werking van de progressie in de belastingtarieven teniet doen.

De percentages, die de totale belastingbaten betreffen, geven een hiervan afwijkend verloop te zien. Deze percentages vertonen zowel van 1959 op 1960 als van 1960 op 1961 een toeneming. Dit verschil ten opzichte van het verloop bij de belastingopbrengsten van het Rijk hangt grotendeels samen met het feit, dat bij de kohierbelastingen van verschillende bedragen wordt uitgegaan. Dit speelt met name bij de vennootschapsbelasting een rol. Zo is voor 1961 in de belastingbaten de verwachte opbrengst verwerkt van de aanslagregeling over het boekjaar 1961; in de belastingopbrengst van het Rijk daarentegen, zoals bekend, de opbrengst over 1960. Juist in het onderhavige geval leidt dit tot een vrij grote afwijking in het absolute en daardoor ook procentuele verloop, omdat mag worden verwacht, dat de opbrengst van de vennootschapsbelasting, die de laatste jaren betrekkelijk stabiel is geweest, van het boekjaar 1960 op het boekjaar 1961 aanmerkelijk zal stijgen onder invloed van het verder doorwerken van de per 29 april jl. afgekondigde beperking van investeringsaftrek en vervroegde afschrijving.

Niet-belastingmiddelen
Winsten en andere baten van bedrijven

	Oorspronkelijke raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Raming 1961
Uitkering van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie wegens voordelig saldo	15,0	26,0	15,0
Uitkering van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie ad 3½ % over de bedrijfsbaten der verkeersdiensten	21,9	23,2	24,3
Uitkering van de Rijkspostspaarbank wegens voordelig saldo	memorie	—	memorie
Uitkering van de Staatsmijnen wegens dividend op het aandelenkapitaal	11,3	15,0	15,0
Uitkering van het Staatsgasbedrijf wegens voordelig saldo	2,2	0,4	0,1
Uitkering van het Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen” wegens dividend op het stamkapitaal	0,4	0,4	0,4
Uitkering van de door De Nederlandsche Bank N.V. behaalde winst	10,0	23,0	14,0
Exploitatiebaten van bedrijven in de particuliere sector:			
Mij tot Financiering van het Nationaal Herstel N.V.	3,0	3,0	3,0
Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	3,5	4,2	5,0
N.V. Koninklijke Luchtvaart Mij	4,0	4,0	4,0
N.V. Nederlandsche Spoorwegen	memorie	9,0	9,0
Breedband N.V.	10,4	14,2	14,2
N.V. Nederlandse Aardolie-maatschappij	4,7	4,7	4,1
N.V. Koninklijke Nederlandse Zoutindustrie	1,1	1,4	1,3
Andere bedrijven	1,9	2,1	2,2
	89,4	130,6	111,6

De exploitatieresultaten over 1960 van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie laten zich gunstiger aanzien dan in de begroting 1960 was voorzien. Er is voor 1960 11 miljoen meer winst geraamd als gevolg van het feit, dat de datum van ingang van de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds verschoven is. De winstuitkering 1961 is, evenals voor 1960, oorspronkelijk gebaseerd op 2 pct. van het in het bedrijf aanwezige en nog niet afgeloste kapitaal. De resterende winst wordt aan de reserves toegevoegd, waardoor de eigen bijdrage van het bedrijf in de financiering van de benodigde bedrijfsmiddelen tot uitdrukking wordt gebracht.

De winst van de Rijkspostspaarbank zal, evenals in het voorgaande jaar, aan de algemene reserve van de bank moeten worden toegevoegd, gezien de verwachting, dat het totale spaartegoed zodanig zal stijgen, dat deze reserve het wettelijk gestelde maximum van 15 pct. van het spaartegoed ook dan nog niet zal bereiken.

Overige middelen van de Gewone Dienst

	Oorspronkelijke raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Raming 1961
Vergoedingen voor aan derden bewezen diensten en opbrengsten van verkochte rijksgoederen:			
Aandeel in de opbrengst van de luisterbijdrage	30,5	35,5	35,4
Aandeel in de opbrengst van het kijkgeld	21,3	21,3	32,9
Ontvangsten voortvloeiende uit de verlening van staatsgaranties voor verzekeringen van hier te lande gevestigde ondernemingen in verband met handels- en dienstenverkeer met het buitenland	7,0	9,0	7,0
Diverse ontvangsten van de Directie Kadaster en Hypotheken	5,4	5,4	10,0
Opbrengst der Staatsloterij	5,8	5,8	5,6
Diverse ontvangsten van de Dienst der Domeinen	27,4	27,4	29,8
Loodsgelden en dergelijke	16,0	16,0	16,8
Andere vergoedingen en ontvangsten	120,7	131,7	121,7
Personeelsverhaal	9,0	9,0	8,0
Inkomsten wegens rente	127,3	128,7	158,4
Andere middelen:			
Gerechtelijke boeten en opbrengst van verbeurd verklaarde goederen	16,0	17,0	17,5
Overige	13,6	14,3	3,1
	400,0	421,1	446,2

De vergoedingen voor aan derden bewezen diensten en opbrengsten van verkochte rijksgoederen hebben betrekking op een aantal retributies en andere regelmatig vloeiende middelen.

Onder de inkomsten wegens personeelsverhaal zijn begrepen de inhoudingen ingevolge de spaarregeling (Koninklijk besluit van 15 maart 1954, *Stb.* 102), alsmede het verhaal van de bijdragen voor inkoop van diensttijd voor pensioen.

Voor 1961 is wegens rente van voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet een bedrag geraamd van 77,5 miljoen tegen 49 miljoen in 1960.

Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden

	Oorspronkelijke raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Raming 1961
Staatsbedrijf der P.T.T.	148,1	170,4	190,8
Staatsmijnen	5,5	75,5	20,6
Staatsgasbedrijf	9,0	9,0	10,2
Staatsvisserijbedrijf	0,9	0,9	0,9
Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf	0,4	0,4	0,4
Staatsmuntbedrijf	0,1	0,1	0,1
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”	memorie	—	memorie
Scheepvaartfonds	2,0	2,0	—
Lagere publiekrechtelijke lichamen	24,1	24,0	27,3
Schuldovereenkomsten, afgesloten met enige landen	25,4	25,4	27,1
Van de Nederlandsche Bank overgenomen E.B.U.-vorderingen	108,1	162,0	52,2
Voorlopig verstrekte kredieten tot financiering van de herbouw of het herstel van onroerend goed, waaraan oorlogsschade is geleden	2,0	2,0	1,3
Andere	18,5	18,9	16,3
	344,1	490,6	347,2

Zoals in het voorgaande reeds is opgemerkt, laten de exploitatieresultaten over 1960 van het Staatsbedrijf der Posten, Telegrafie en Telefonie zich gunstiger aanzien dan in de begroting 1960 was voorzien. Als gevolg hiervan is bij de vermoedelijke uitkomsten inzake de kapitaalontvangsten voor het jaar 1960 rekening gehouden met een grotere reservering dan aanvankelijk was geraamd. De raming voor 1961 sluit zich hierbij aan. De voor de Staatsmijnen opgenomen bedragen hebben uitsluitend betrekking op de door dit bedrijf bij het Rijk gestorte, c.q. te storten reserveringen, welke niet voor de interne financiering nodig zijn. In verband met de niet ongunstige gang van zaken in dit bedrijf is voor 1960 rekening gehouden met een grotere storting van deze bij het Rijk te beleggen gelden.

De aflossingen van lagere publiekrechtelijke lichamen zijn in hoofdzaak aflossingen op voorschotten, verstrekt ingevolge artikel 56 der Woningwet.

In verband met de liquidatie van de Europese Betalingsunie in 1959 heeft het Rijk de vorderingen ter zake van de Nederlandsche Bank N.V. overgenomen. Voor 1961 is wegens aflossing hierop een bedrag van 52,2 miljoen geraamd tegen 162,0 miljoen in 1960 volgens de vermoedelijke uitkomsten. Dit laatste bedrag is 53,9 miljoen meer dan de oorspronkelijke raming voor 1960. De Franse Regering heeft namelijk versterkt afgelost.

Overige middelen van de Buitengewone Dienst

	Oorspronkelijke raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Raming 1961
Opbrengst van door ontmunting verkregen metaal.	memorie	—	0,1
Door het Staatsmuntbedrijf afgeleverde munt.	42,1	42,1	23,2
Aflossing, uitloting en verkoop van Nationale Schuld, aangekocht voor het „Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van het Rijk”	2,0	2,0	4,9
Kapitaalbijdragen van lagere publiekrechtelijke lichamen en van derden	14,1	14,1	29,3
Verkoop van onroerende goederen enz. (Domeinen)	4,1	4,4	4,1
Verkoop van aandelen van de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	—	20,8	—
Andere.	—	0,6	1,4
	62,3	84,0	63,0

De kapitaalbijdragen van de lagere publiekrechtelijke lichamen en van derden hebben betrekking op bijdragen in de kosten van rijkswerken. Voor de bedoelde werken, met name voor de verbetering van het kanaal van Gent naar Terneuzen, zijn voor 1961 hogere uitgaven opgevoerd. De hogere ramingen van de bijdragen zijn hierop afgestemd. Tegenover de opbrengst ad 20,8 miljoen in 1960 wegens verkoop van aandelen van de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V. staat een uitgaaf wegens deelneming in de emissie van dat bedrijf tot vrijwel hetzelfde bedrag.

IV. Uitgavenbeleid, doelmatigheid en sterkte rijks personeel

§ 1. Invloed van beleidsbeslissingen op het uitgavenpeil

In hoofdstuk IV van de miljoenennota 1960 heeft de ondergetekende enige aandacht gewijd aan de invloed van het beleid op de rijksuitgaven. Aldaar is uiteengezet, dat de totaliteit van de rijksuitgaven dient te worden gezien als de resultante van beleidsbeslissingen en van de doelmatigheid, welke bij de uitvoering daarvan wordt betracht. Bij de uitvoering van het beleid zal naar grote doelmatigheid dienen te worden gestreefd; de invloed daarvan op het peil der rijksuitgaven is echter van beperkte betekenis. Het eigenlijke beleid kan worden onderscheiden in beslissingen, die in het verleden zijn genomen (wetten, niet-wettelijke regelingen, toezeggingen of op andere wijze aangegane verplichtingen), en beslissingen in het heden (nieuwe regelingen, handhaving of wijziging van regelingen, meer of minder ruime uitvoering van een activiteit). Door beleidsbeslissingen zijn belangrijke wijzigingen in de rijksuitgaven mogelijk.

Wat de beperking van rijkstaken betreft, kan, zoals in de miljoenennota 1960 is opgemerkt, het grootste resultaat niet worden verwacht van het afkappen van bestaande taken, maar van het kritisch bezien van de uitgaven voor bestaande taken en het betrachten van terughoudendheid met de aanvaarding van nieuwe taken. De ondergetekende heeft er daarbij de aandacht op gevestigd, dat het van groot belang is, dat de Volksvertegenwoordiging en de publieke opinie begrip tonen voor een sober uitgavenbeleid en dat met name bij de parlementaire behandeling van de begrotingshoofdstukken van de zijde van het Parlement de verschillende afzonderlijke begrotingsposten kritisch worden bezien en de betekenis daarvan wordt beoordeeld uit de gezichtshoek van het algemeen belang. Dit appel aan de Volksvertegenwoordiging om mede te werken aan de bevordering van een sober uitgavenbeleid heeft aanleiding gegeven tot een gedachtenwisseling bij de algemene financiële beschouwingen. Daarbij zijn onder meer de vragen aan de orde gesteld of deze beschouwingen kunnen worden gezien als een vaststelling van het algemene patroon van de uitgaven en of de ruimte voor een uitgavenstijging in de toekomst niet leidt tot de wenselijkheid, dat van de zijde der Staten-Generaal wordt getracht tijdig naar voren te brengen op welke punten een uitgavenverhoging urgent wordt geacht.

In een groeiende economie mogen de rijksuitgaven in absolute zin stijgen. Deze ruimte is echter slechts zeer ten dele beschikbaar voor nieuwe initiatieven, zeker indien men enige verlichting van de belastingdruk wenst. Zoals ook uit de begroting 1961 blijkt, vertonen vele bestaande uitgaven een stijgende tendens b.v. doordat zij gekoppeld zijn aan de groei van de bevolking, van het verkeer of van het aantal leerlingen. Er is in de begroting een normaal accres, een stijging van het uitgavenpeil, die niet haar oorsprong vindt in nieuwe initiatieven, doch het gevolg is van een meegroei van de overheidsactiviteiten met onze volkshuishouding. Daarnaast leent een deel van de uitgaven zich door contractuele verplichtingen bezwaarlijk voor een vermindering op korte termijn (b.v. rente, aflossing, pensioenen, betalingen krachtens internationale verdragen). De overblijvende ruimte is gering. Met het oog hierop heeft de Regering in de thans voorliggende begroting een grote beperking in acht genomen bij het aanvaarden van nieuwe taken.

Het naar voren brengen van plannen en denkbeelden is van groot belang voor de ontwikkeling van een land. Aan initiatieven is in ons land geen gebrek. Vele plannen worden gepubliceerd. Deze winnen aan waarde, wanneer de kosten en de te verwachten voordelen worden geanalyseerd en wanneer getracht wordt materiaal te bieden, op grond waarvan een keuze tussen alternatieven kan worden gedaan. Zo bevat het meerjarenplan voor cultuurtechnische werken vele gegevens, welke houvast kunnen bieden, niet alleen voor een beslissing over een totaal programma, maar ook over de volgorde binnen dat

programma. Voor zover het plannen betreft, die geheel of gedeeltelijk door het Rijk zouden moeten worden betaald, zal in de eerste plaats de Regering een keuze moeten doen, doch daarna komt de Volksvertegenwoordiging aan het woord.

Bij de algemene financiële beschouwingen pleegt te worden gesproken over het uitgavenpeil, doch dit leidt nog niet noodzakelijk tot een uitspraak over het gewenste uitgaventotaal. De ondergetekende vertrouwt nu, dat de in § 2 van hoofdstuk I van deze nota gegeven uiteenzetting inzake de zogenaamde prioriteiten en het daarbij aangegeven kader, waarbinnen de rijksuitgaven zich in de komende jaren naar de mening van de Regering zullen moeten bewegen, zal bijdragen tot meer klaarheid in dit opzicht.

De Commissie Onderzoek Militair Aankoopbeleid heeft in het tweede deel van haar verslag (gedrukte stukken, zitting 1959—1960—5450, nr. 3) aandacht geschonken aan de budgetfunctie van de Staten-Generaal (met name moge worden verwezen naar blz. 27 en 33). Indien en voor zover de Kamers daar prijs op stellen, is de ondergetekende steeds bereid tot nader overleg over deze materie. Hierbij zij nog opgemerkt, dat ook de commissie, welke in 1956 door de toenmalige ambtsvoorganger van de ondergetekende is belast met een onderzoek naar de wenselijkheden van een herziening van de Comptabiliteitswet (de commissie-Simons), dit vraagstuk in haar onderzoek heeft betrokken. Deze commissie zal dit jaar rapport uitbrengen.

§ 2. Burgerlijk apparaat

In de hiernavolgende tabel en grafieken zijn enige gegevens vastgelegd met betrekking tot het verloop van de sterkte van het burgerlijk rijks personeel.

Uit deze gegevens blijkt, dat de totale begrotingssterkte voor 1961 op 120 463 man wordt geraamd tegen 119 643 man voor 1960, dus een nominale stijging van 820 man. Bij een beoordeling van deze aantallen moet ten eerste in aanmerking worden genomen, dat voor 1960 in de personeelsformatie van het Departement van Economische Zaken reeds 196 man, maar in 1961 totaal 568 man zijn begrepen, belast met de werkzaamheden, verbonden aan het verzamelen en uitwerken van de gegevens over de volkstelling, dus zuiver voor werk met een aflopend karakter. Ten tweede is in de personeelsraming 1961 van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen een uitbreiding van 1249 man ten opzichte van 1960 opgenomen. Deze uitbreiding betreft vooral docerend en wetenschappelijk personeel, aan te stellen in verband met de grote toevloed van leerlingen en studenten naar het voortgezet en hoger onderwijs. Indien vorengenoemde groepen buiten beschouwing worden gelaten, blijkt de totale begrotingssterkte van het burgerlijk rijks personeel van 1960 op 1961 met 801 te zijn gedaald.

Bij de beoordeling van de onderhavige cijfers dient men in aanmerking te nemen, dat een groot deel van het personeel werkzaam is in takken van dienst, waarvan het duidelijk is, dat zij in verband met de toeneming van het verkeer en de groei van de bevolking, op langere termijn gezien, een stijging zullen vertonen (zoals de rijkspolitie, de rijkswaterstaat, de belastingdienst). Er wordt getracht om door vereenvoudiging in de administratie en door toepassing van moderne mechanische administratiemethoden enige compensatie te vinden voor uitbreidingen, welke overigens op grond van toegenomen werkzaamheden noodzakelijk zijn.

In het verloop van de sterkte van het rijks personeel meent de Regering het resultaat te mogen zien van het streven om, waar dit in de rijksdienst mogelijk is, door vergroting van de efficiency tot inkrimping van het ambtenarenkorps te geraken.

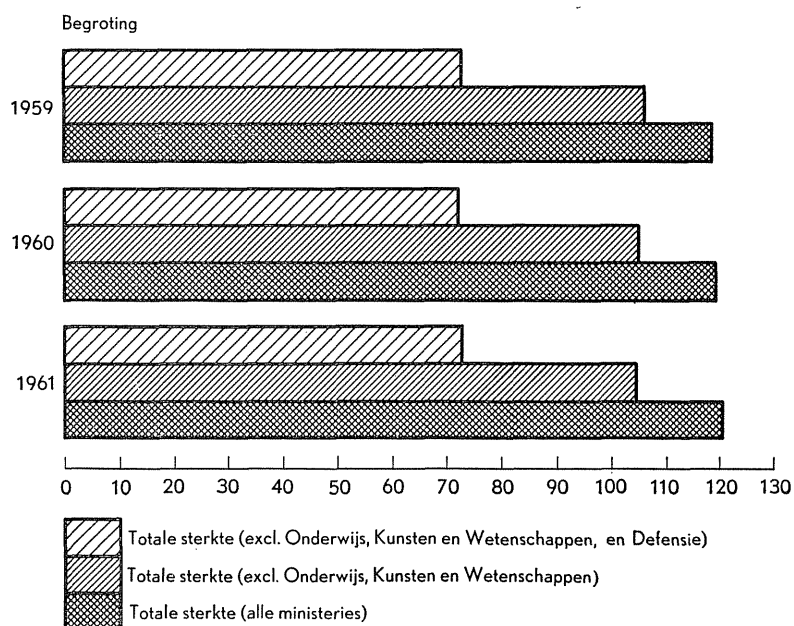
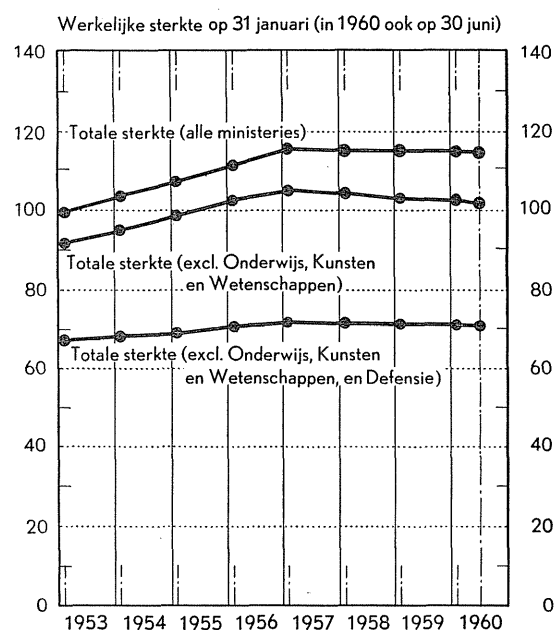
Voor een uitvoeriger overzicht van het verloop der personeelssterkte per departement sinds 1953 zij verwezen naar bijlage 9 bij deze nota.

Overzicht van het verloop van de sterkte van het
burgerlijk rijksperoneel¹⁾

Omschrijving	Werkelijke sterkte				Begrotingssterkte			
	31-1-58	31-1-59	31-1-60	30-6-60	1958	1959	1960	1961
Burgerlijk rijksperoneel excl. O.K.W. en De- fensie	71 181	70 914	70 484	70 133	73 144	72 945	72 607	72 836
Defensie	32 945	32 265	31 753	31 392	33 485	33 100	33 123	32 465
O.K. en W.	10 536	11 238	12 225	12 567	11 593	12 589	13 913	15 162
Totaal	114 662	114 417	114 462	114 092	118 222	118 634	119 643	120 463

¹⁾ Exclusief het personeel van de staatsbedrijven en de geschorsten, de langdurig zieken e.d. De aantallen, opgenomen in de miljoenennota 1960, zijn voor zoveel nodig herzien.

Overzicht van het verloop van de sterkte van het burgerlijk rijksperoneel (x 1000 personen)

V. De nationale schuld

Blijkens onderstaande tabel is gedurende de periode 30 juni 1959—30 juni 1960 de staatsschuld gedaald met 259 miljoen. Deze daling is ontstaan door een afnemning van de binnenlandse schuld met 135 miljoen en van de buitenlandse schuld met 124 miljoen.

Overzicht van de omvang van de nationale schuld

	30 juni 1959	30 juni 1960
Binnenlandse staatsschuld		
Gevestigde binnenlandse schuld	11 270	12 151
Schatkistpapier in omloop	4 330	3 391
Muntbiljetten in omloop	104	106
Gemeente- en Provinciefonds	149	128
Stortingen door rijksfondsen en institutionele be- leggers in anticipatie op een uit te geven lening	604	517
Overige binnenlandse schulden op korte termijn	607	702
Vergoedingen wegens geleden oorlogsschade (incl. Grootboek voor de Wederopbouw) . .	288	230
Vergoedingen wegens geleden watersnoodschade	29	21
Totaal binnenlandse schuld	17 381	17 246
Buitenlandse staatsschuld		
Gevestigde buitenlandse schuld	1 468	1 373
Kortlopende buitenlandse schuld	236	207
Totaal buitenlandse schuld	1 704	1 580
Totaal staatsschuld	19 085	18 826
Liquide middelen en vorderingen op korte termijn	916	764

Zoals reeds in hoofdstuk V van de miljoenennota 1960 is medegedeeld, heeft in voornoemde periode de uitgifte plaatsgevonden van de 4½ pct. lening 1959, in welke lening is deelgenomen voor 790,8 miljoen met schuldbewijzen of inschrijvingen in het schuldregister van de 3 pct. Nederlandse Staatslening per 1962—64 en voor 400 miljoen in contanten. Voorts zijn in deze periode uitgegeven de 4½ pct. leningen 1960 I en 1960 II, elk groot 300 miljoen, en de 4½ pct. onderhandse lening 1960, groot 200 miljoen, ten laste van de voorinschrijvingen.

Niettegenstaande voornoemde nieuwe uitgiften tot een totaalbedrag van 1200 miljoen is de gevestigde binnenlandse schuld slechts toegenomen met 881 miljoen. Voor het verschil tussen beide bedragen ad 319 miljoen heeft schulddelging plaatsgevonden, en wel voor 315 miljoen wegens periodieke aflossingen en verplichte inkopen en voor 4 miljoen wegens het in betaling geven van staatsschuld ter voldoening van belastingaanslagen.

Voornamelijk door voornoemde langlopende leningen is het bedrag aan schatkistpapier in omloop gedaald met 939 miljoen.

De mutaties in de overige posten van de binnenlandse nationale schuld resulteerden per saldo in een daling van 77 miljoen.

Op de buitenlandse schuld is in de verslagperiode 127 miljoen verplicht afgelost, terwijl uit hoofde van de koersfluctuaties van de Canadese dollar de guldenstegenwaarde van de verplichtingen in deze valuta daalde met 8 miljoen. Daarentegen is onder de gevestigde schuld als nieuwe verplichting opgenomen de lening, afgesloten met het Development Loan Fund te Washington, groot 11 miljoen.

Een gedetailleerd overzicht van de ontwikkeling van de staatsschuld sedert 1952 is opgenomen in bijlage 12 van deze nota.

VI. De kasontwikkeling van het Rijk

De kasontwikkeling in 1959

In het navolgende overzicht zijn de gegevens samengevat betreffende de kasontwikkeling van het Rijk in de jaren 1958 en 1959 en in het eerste halfjaar 1960. Blijkens het eerste deel van deze opstelling (posten 1 t/m 5), dat de met de begrotingsuitvoering samenhangende kastransacties tot uitdrukking brengt, bereikten zowel de budgettaire kasontvangsten als de betalingen in 1959 een hoger niveau dan in het voorafgaande jaar. Het accres van de betalingen overtrof dat van de ontvangsten met 534 miljoen; het uit de realisatie van de Gehele Dienst der rijksbegroting voortvloeiende kastekort steeg diengevolge van 447 miljoen in 1958 tot 981 miljoen in 1959.

Bij de beoordeling van deze stijging dient rekening te worden gehouden met enkele bijzondere factoren. Zo vond in 1958 de terugstorting plaats door de Bank voor Nederlandsche Gemeenten in 's Rijks schatkist van de in 1957 aan haar verstrekte liquiditeitsvoorschotten ad 533 miljoen. Deze aflossing

werd in mindering gebracht op de overige begrotingbetalingen (post 5) van dat jaar. Daartegenover ondervond het kasdeficit over 1959 de nadelige invloed van de uit de liquidatie van de Europese Betalingsunie per 15 januari 1959 voortvloeiende transacties, waarmede netto 531 miljoen was gemoeid. Dit bedrag omvat in de eerste plaats de in het kader van deze afwikkeling verrichte vervroegde aflossing van de uit hoofde van het Britse Settlement resterende schuld ad 197 miljoen (begrepen in post 4). Voorts is onder de overige begrotingsontvangsten (post 2) het uit deze aflossing voortvloeiende rentevoordeel voor het Rijk ad 26 miljoen opgenomen. Ten slotte vergde de overneming per 15 mei 1959 door het Rijk van de overige uit de liquidatie van de E.B.U. resulterende bilaterale vorderingen van de Nederlandsche Bank een bedrag van 427 miljoen, dat, na aftrek van nadien in 1959 ontvangen aflossingen ad 67 miljoen, onder de overige begrotingsbetalingen (post 5) is verantwoord.

Overzicht van de kasmutaties van het Rijk

Ontvangsten	1958	1959			1960 1e half- jaar	Betalingen	1958	1959			1960 1e half- jaar
		1e half- jaar	2e half- jaar	Totaal				1e half- jaar	2e half- jaar	Totaal	
<i>Budgettaire ontvangsten en betalingen</i>											
1. Ontvangsten in geld uit belastingen	6 405	2 912	4 001	6 913	3 346	3. Aflossing van langlopende binnenlandse staatsschuld .	216	171	128	299	187
2. Overige begrotingsontvangsten excl. overboekingen van de tegenwaarde-rekening	842	298	581	879	356	4. Aflossing van langlopende buitenlandse staatsschuld .	106	256	44	300	54
	7 247	3 210	4 582	7 792	3 702	5. Overige betalingen ten laste van de begroting	7 372	3 865	4 309	8 174	3 926
Kastekort uit hoofde van begrotingstransacties	447	1 082	—	981	465		7 694	4 292	4 481	8 773	4 167
	7 694	4 292	4 582	8 773	4 167	Kasoverschot uit hoofde van begrotingstransacties	—	—	101	—	—
<i>Overige ontvangsten en betalingen</i>											
Kasoverschot uit hoofde van begrotingstransacties	—	—	101	—	—	Kastekort uit hoofde van begrotingstransacties	447	1 082	—	981	465
6. Overboekingen van de tegenwaarde-rekening	17	—	—	—	—	14. Mutaties in de voorschrijffrekeningen betreffende deelneming in staatsleningen (zie ook post 8) . .	22	4	—	—	306
7. Opneming van langlopende binnenlandse staatsschuld .	441	396	393	789	788	15. Aflossing van kortlopende buitenlandse staatsschuld (zie ook post 10)	—	—	—	—	29
8. Mutaties in de voorschrijffrekeningen betreffende deelneming in staatsleningen (zie ook post 14) .	—	—	218	214	—	16. Netto aflossing van schatkistpapier (zie ook post 11)	—	—	872	363	67
9. Opneming van langlopende buitenlandse staatsschuld .	—	—	—	—	11	17. Aflossing op de boekschuld aan de Nederlandsche Bank ingevolge de overeenkomst van 26 februari 1947	100	—	—	—	—
10. Opneming van kortlopende buitenlandse staatsschuld (zie ook post 15)	—	236	—	236	—	18. Vermindering schuld aan provincies en gemeenten uit hoofde van belastingen (zie ook post 12)	—	108	—	43	96
11. Netto plaatsing van schatkistpapier (zie ook post 16)	318	509	—	—	—	19. Mutaties in diverse vorderingen en schulden op korte termijn (zie ook post 13) . .	—	—	35	24	—
12. Vermeerdering schuld aan provincies en gemeenten uit hoofde van belastingen (zie ook post 18)	33	—	65	—	—		569	1 194	907	1 411	963
13. Mutaties in diverse vorderingen en schulden op korte termijn (zie ook post 19) .	201	11	—	—	132		441	—	—	—	—
	1 010	1 152	777	1 239	931	Toeneming liquide middelen van het Rijk	—	—	—	—	—
Afneming liquide middelen van het Rijk	—	42	130	172	32		1 010	1 194	907	1 411	963
	1 010	1 194	907	1 411	963						

Een tweede bijzondere uitgavenverhogende factor in 1959 (eveneens verwerkt in post 5) was de betaling van 131 miljoen in goud aan het Internationale Monetair Fonds in verband met de verhoging van het Nederlandse quotum in het kapitaal van deze instelling.

Indien de genoemde incidentele factoren buiten beschouwing worden gelaten, blijkt, dat de budgettaire kasontvangsten van 1958 op 1959 een stijging vertoonden met 519 miljoen, terwijl de betalingen met 142 miljoen terugliepen. Het eveneens voor de eerdergenoemde bijzondere posten gecorrigeerde kastekort daalde dientengevolge van 980 miljoen in 1958 tot 319 miljoen in 1959.

De toeneming van het totaal der budgettaire kasontvangsten deed zich nagenoeg geheel voor bij de ten bate van het Rijk geïnde belastingen. Zij kan in belangrijke mate — onder meer wat betreft de omzetbelasting en de invoerrechten — in verband worden gebracht met de sterke toeneming van de economische activiteit. Daarnaast werden de ontvangsten aan loonbelasting gunstig beïnvloed door de in de tweede helft van 1959 tot stand gekomen differentieële loonsverhogingen.

Aan de uitgavenzijde was het accres ad 83 miljoen uit hoofde van aflossing van langlopende binnenlandse staatsschuld (post 3) in hoofdzaak een gevolg van het verrichten van de eerste aflossingen op de 3 pct. Investeringscertificaten, de 3½ pct. staatslening 1948 en de 4½ pct. staatslening 1958. De — voor de eerdergenoemde bijzondere factoren gecorrigeerde — overige begrotingsbetalingen (post 5) vertoonden een teruggang met 222 miljoen. In de eerste plaats bleven de subsidie-uitgaven via het Landbouw-Egalisatiefonds belangrijk ten achter bij het in 1958 uitgekeerde bedrag. Anders dan in dat jaar deed zich in 1959 geen cumulatie voor van betalingen uit hoofde van de melkprijsgarantie, terwijl met deze uitkeringen voorts een geringer bedrag was gemoeid als gevolg van de inmiddels verbeterde situatie op de internationale zuivelmarkt. Ook de militaire kasuitgaven (exclusief civiele verdediging) gaven een teruggang te zien, en wel met 151 miljoen tot 1505 miljoen. Ten slotte deed zich eveneens een daling voor bij de uitgaven voor herstel van oorlogs- en watersnoodschade; zij beliepen nl. 83 miljoen, respectievelijk 5 miljoen, tegen 139 miljoen, respectievelijk 11 miljoen in 1958. Daartegenover stegen de door het Rijk ten behoeve van de woningwetbouw verstrekte voorschotten met 340 tot 520 miljoen. Van de overige overheidsvoorzieningen, waarmede in 1959 hogere kasuitgaven waren gemoeid, behoren die op het gebied van het onderwijs tot de belangrijkste.

Het Rijk heeft de in 1959 aanwezige ruimte op de open kapitaalmarkt benut door reeds in de eerste zeven maanden een bedrag aan te trekken, gelijk aan de aanvankelijk in de miljoenennota 1959 geraamde behoefte voor het gehele jaar. Door middel van de uitgifte van een tweetal staatsleningen, elk groot nominaal 400 miljoen, werd een bedrag van reël 789 miljoen in de open kapitaalmarkt opgenomen (post 7). Daarnaast kreeg het Rijk de beschikking over een bedrag van 214 miljoen aan langlopende middelen, die op de voorinschrijf-rekeningen accumuleerden (post 8). Dit was de resultante van enerzijds reserveringen door rijksfondsen en anderzijds door onttrekkingen in het bijzonder ten behoeve van de lagere publiekrechtelijke lichamen.

Het totaal van de door het Rijk in 1959 aangetrokken kapitaalmarkt-middelen ad 1003 miljoen (1958 419 miljoen) ging belangrijk uit boven hetgeen nodig was voor de financiering van het uit monetair oogpunt relevante kastekort, dat gelijkgesteld kan worden aan het eerdergenoemde gecorrigeerde tekort ad 319 miljoen. Dit verschil ad ca. 685 miljoen droeg in grote mate bij tot de, onder de bestaande conjuncturele omstandigheden van 1959 wenselijk te achten, aanzienlijke onttrekking van liquiditeiten aan de circulatie door het Rijk.

Van de in 1959 opgetreden mutaties in de vlottende schuld van het Rijk waren die in het uitstaande schatkistpapier relatief het belangrijkste (posten 11 en 16). Bij een vergelijking met 1958 dient men echter enkele bijzondere transacties in het oog te houden, die zowel in 1958 als in 1959 een rol hebben gespeeld. Zo werden in 1958 een aantal bijzondere aflos-

singen verricht van in het buitenland geplaatst papier, waarmede in totaal 573 miljoen was gemoeid. Anderzijds werd in 1959 een bedrag van netto 296 miljoen rechtstreeks bij de Nederlandsche Bank ondergebracht in samenhang met de overneming van de E.B.U.-vorderingen van deze instelling. Laat men deze bijzondere posten buiten beschouwing, dan blijkt, dat in 1958 voor bijna 900 miljoen aan schatkistpapier in het binnenland werd geplaatst en in 1959 659 miljoen werd afgelost. Deze tegengestelde ontwikkeling vormt een aanwijzing voor de in het algemeen minder ruime positie van de binnenlandse geldmarkt in 1959, welke voor een groot deel het gevolg was van de toegenomen belangstelling van het bankwezen voor kortlopende beleggingen in buitenlandse geldmarktcentra.

Het in 1959 opgenomen bedrag aan kortlopende buitenlandse staatsschuld ad 236 miljoen (post 10) heeft betrekking op een uit de liquidatie van de E.B.U. voortvloeiende schuld aan de Duitse Bondsrepubliek, welke van de Nederlandsche Bank werd overgenomen.

Het uit de realisatie van de begroting voor 1959 resulterende kasdeficit ad 981 miljoen bleef niet onaanzienlijk ten achter bij de laatstelijk in de vorige miljoenennota vermelde schatting van ruim 1400 miljoen. Het verschil tussen raming en realisatie werd enerzijds veroorzaakt door hogere ontvangsten aan niet-belastingmiddelen, hoofdzakelijk als gevolg van hogere kapitaalaflossingen en winstuitkeringen door staatsbedrijven.

Anderzijds bleven verschillende budgettaire betalingen, waaronder die voor militaire doeleinden en volkshuisvesting, beneden het destijds geraamde niveau. Voorts werden uitgaven, waarmede in de prognose rekening was gehouden, in 1959 niet gerealiseerd. Dit geldt onder meer voor de betalingen in samenhang met de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds (182 miljoen), waarvan een wettelijke regeling in 1959 nog niet tot stand kwam, alsmede voor een kapitaalverstrekking ad 30 miljoen aan het Industriële Garantiefonds.

De kasontwikkeling in het eerste halfjaar 1960

De budgettaire kasontwikkeling leidde in het eerste halfjaar 1960 tot een tekort van 465 miljoen. Bij vergelijking van dit saldo met dat over de overeenkomstige periode van het voorgaande jaar ad 1082 miljoen dient opnieuw rekening te worden gehouden met de gevolgen van de liquidatie van de E.B.U. Enerzijds hebben deze — zoals uit de hiervóór verstrekte gegevens kan worden afgeleid — het budgettaire kastekort in het eerste halfjaar 1959 voor 598 miljoen ongunstig beïnvloed, anderzijds is in post 2 voor de eerste zes maanden van 1960 63 miljoen begrepen wegens ontvangen aflossingen op uit de opheffing van de E.B.U. voortgevloeide bilaterale vorderingen. Na correctie voor deze posten blijkt uit een vergelijking van de beide halve jaren een stijging van het kastekort van 484 miljoen tot 528 miljoen. Deze relatief geringe achteruitgang is de resultante van een toeneming van de ontvangsten met 455 miljoen en van de betalingen met 499 miljoen.

De stijging van de budgettaire ontvangsten komt vrijwel geheel voor rekening van de belastinginkomsten. De hier opgetreden toeneming hangt vooral samen met de zich voortzettende economische expansie en, wat de loonbelasting betreft, meer in het bijzonder met de stijging van het loonpeil.

Aan de uitgavenzijde kan het accres van post 5 (overige begrotingsbetalingen) onder meer worden toegeschreven aan de in 1960 tot stand gekomen loonsverhogingen voor het overheidspersoneel. Voorts gaven de uitgaven voor subsidieverlening via het Landbouw-Egalisatiefonds een stijging te zien, zulks ondanks de afschaffing per 1 april 1960 van het nog resterende consumentensubsidie op melk. Deze stijging is veroorzaakt doordat de producentensubsidies belangrijk toenamen, tengevolge van de inmiddels opgetreden daling van het prijspeil voor zuivelprodukten. Ook de militaire kasuitgaven (exclusief

civiele verdediging) droegen bij tot de stijging van het uitgaven-niveau; in vergelijking met de eerste helft van 1959 vermeerderden zij namelijk met 67 miljoen tot 802 miljoen. Ten slotte was met de verstrekking van voorschotten ten behoeve van de woningwetbouw opnieuw een hoger bedrag gemoeid, te weten 226 miljoen tegen 179 miljoen in het eerste halfjaar 1959.

Het bedrag van de door het Rijk in het eerste halfjaar 1960 aangetrokken binnenlandse kapitaalmarkt-middelen bleef met 482 miljoen (post 7 minus 14) iets ten achter bij het voor de E.B.U.-aflossingen gecorrigeerde kastekort van 528 miljoen. Door middel van de uitgifte van een tweetal 4½ pct. staatsleningen werd een bedrag van reëel 592 miljoen opgenomen, terwijl daarnaast een onderhandse lening bij de rijksfondsen en -instellingen werd geplaatst, die 196 miljoen opleverde (post 7). De deelneming aan de onderhandse lening werd door de rijksfondsen gefinancierd ten laste van hun voorinschrijfrekeningen. Bovendien werden aan deze rekeningen bedragen onttrokken, die, grotendeels via de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, ter beschikking werden gesteld van de lagere publiekrechtelijke lichamen. Als resultante van deze onttrekkingen enerzijds en van nieuwe stortingen anderzijds verminderten de op de voorinschrijfrekeningen aangehouden tegoden met per saldo 306 miljoen (post 14).

Onder post 9 is opgenomen de opbrengst ad 11 miljoen van een bij het Development Loan Fund gesloten lening, bestemd voor deelneming in de financiering van de woningbouw ten behoeve van Nederlandse emigranten in Australië. Daartegenover werd, eveneens in de buitenlandse sfeer, in het eerste halfjaar 1960 de eerste aflossing verricht op uit de E.B.U.-liquidatie resulterende schulden aan voormalige E.B.U.-partners (post 15).

De mutatie in de binnenlandse vlottende schuld was per saldo gering; er resulteerde een daling met 31 miljoen. Het uitstaande schatkistpapier liep door netto-aflossing terug met

67 miljoen. Een daling vertoonde ook de schuld aan provincies en gemeenten uit hoofde van belastingen (post 18), en wel met 96 miljoen. Anderzijds vloeide uit hoofde van mutaties in diverse kortlopende vorderingen en schulden een bedrag van netto 132 miljoen in 's Rijks kas, dat is 121 miljoen meer dan in de overeenkomstige periode van het voorgaande jaar (post 13). Dit accres kan grotendeels worden toegeschreven aan mutaties in de onbelegde gelden van de Postcheque- en Girodienst die, anders dan in 1959, leidden tot netto stortingen in 's Rijks schatkist.

De in het voorgaande genoemde diverse ontvangsten en betalingen resulteerden in een afneming van de liquide middelen van het Rijk met per saldo slechts 32 miljoen, zodat het bevredigende peil van einde 1959 gehandhaafd bleef.

	31 dec. 1957	31 dec. 1958	30 juni 1959	31 dec. 1959	30 juni 1960
Saldo bij de Ned. Bank . . .	290	643	712	528	530
Postrekeningen van 's Rijks schatkist	21	30	16	37	34
Comptabelen e.d.	183	211	164	196	166
Overige liquide middelen . .	—	51	1	2	1
Totaal	494	935	893	763	731
Mutatie t.o.v. vorige ultimo .		+441	— 42	—130	—32

Uitgaande van de realisatie van het eerste halfjaar en op grond van het verwachte beloop van de begrotingsontvangsten en -betalingen in de tweede helft van het jaar, wordt thans, zoals reeds in hoofdstuk I, § 7, werd vermeld, voor het gehele jaar 1960 een budgettair kastekort geraamd van globaal 325 miljoen.

VII. Slotbeschouwing

De omvang van de documenten, die tegelijk met deze miljoenennota aan de Staten-Generaal worden aangeboden, vormt een aanwijzing van de veelheid van terreinen, waarop in de huidige maatschappij de Overheid haar activiteiten ontwikkelt. Hoezeer ook die activiteiten uiteenlopende aspecten vertonen, zij hebben dit gemeen, dat zij met het oog op hun financieel-economische gevolgen dienen te worden ingepast binnen een begrenzing, die wordt bepaald door de eis van een gezonde en evenwichtige economische ontwikkeling van de volkshuishouding. Men kan dit aldus formuleren, dat er wel een zekere mogelijkheid bestaat, voor bepaalde overheidstaken een plaats of een grotere plaats in te ruimen, doch dat de gevolgen ervan moeten worden afgewogen tegen die van aanpassing van hetzij andere uitgaven, hetzij van de belastingdruk, een afweging, waarbij allerlei, ook structurele gezichtspunten een rol kunnen spelen.

Hoe echter ook de beslissing en daarmee het totale beeld van de begroting uitvalt, het evenwicht in onze economie mag er niet door in gevaar worden gebracht.

In dit licht gezien, is het van grote betekenis, dat, zoals in het eerste hoofdstuk is uiteengezet, het jaar 1961 uit een oogpunt van evenwichtshandhaving hoogstwaarschijnlijk een moeilijk jaar zal zijn. Men zou zelfs kunnen zeggen, dat in 1961 de beslissing valt over de vraag, of de voortgaande hoogconjunctuur zal leiden tot overspanning en overbesteding. Op de arbeidsmarkt is een toestand ontstaan, waarbij de vraag naar arbeidskrachten het aanbod verre overtreft, terwijl nog een verscherping is te verwachten, waarvan een sterke opwaartse druk op de lonen het gevolg zou kunnen zijn.

Weliswaar levert de betalingsbalans op lopende rekening thans een bevredigend overschot als gevolg van de exportontwikkeling. Ook vertoont de kapitaalmarkt geen tekenen van verkrapting, mede vanwege het hoge peil der besparingen, die enerzijds het aanbod verruimen, anderzijds, voor zover de besparingen de vorm aannemen van interne bedrijfsreserveringen, de vraag beperken. Echter kan een ongunstiger worden van de verhouding tussen produktie en bestedingen zowel op de betalingsbalans als op de kapitaalmarkt snel verstorend werken. Daarenboven moet het uitgesloten worden geacht, dat, wanneer het evenwicht in onze economie niet meer voldoende gehandhaafd blijft, het prijsstabilisatiebeleid duurzaam succes zal hebben.

Onder deze omstandigheden is een behoedzaam beleid geboden. Daarbij valt niet alleen te denken aan de begroting en het loon- en prijsbeleid; ook van andere instrumenten moet waar nodig gebruik worden gemaakt, zoals het vergunningenbeleid in de bouwsector en die op het gebied van de geld- en kapitaalmarkt.

Overwegende, dat een ruime liquiditeit van onze volkshuishouding een factor — en bij een oplopende conjunctuur een belangrijke factor — kan worden voor de ontwikkeling van de bestedingen, streeft de Overheid reeds geruime tijd naar een binding van liquiditeiten. Aan de kapitaalmarkt worden namelijk meer middelen onttrokken dan voor de financiering van het tekort in de overheidssector nodig zijn. Aldus wordt een consolidatie van vlottende schuld bewerkstelligd, die, voor zover zij plaatsvindt bij de gemeenten, tevens bijdraagt tot de sanering van haar financiële positie. Dit beleid zal worden voortgezet in een mate, die mede wordt bepaald door de omvang van de verruiming van het aanbod op de kapitaalmarkt, voortvloeiende uit verkoop van effecten naar het buitenland.

Uit een oogpunt van beheersing van bronnen van inflatoire financiering is het voorts verheugend, dat de Nederlandsche Bank N.V. overleg heeft gepleegd met de representatieve organisaties van de handelsbanken en de landbouwkredietinstellingen over een regeling, die het mogelijk moet maken over te gaan tot beperking van een kredietexpansie, ingeval daartoe aanleiding zou bestaan.

Terugkerend tot het begrotingsbeleid zij eraan herinnerd, dat in hoofdstuk I, § 5, reeds uitvoerig aandacht is gewijd aan het conjuncturele aspect van de begroting 1961. Op enkele van de daar gevonden conclusies wil de ondergetekende hier nog eens ingaan.

De uitgaven blijken, na het elimineren van een aantal posten, die uit een oogpunt van invloed op de economische ontwikkeling buiten beschouwing mogen blijven, in vergelijking tot de vermoedelijke uitkomsten 1960 met 136 miljoen of 1½ pct. te stijgen. Hiermede is voldaan aan de eis, dat de overheidsuitgaven in de opgaande fase van de conjunctuur, door in groeipercentage achter te blijven bij dat van het reële nationale inkomen, ruimte moeten laten voor een stijging van andere bestedingscategorieën. Daarenboven blijft de stijging van het uitgavenpeil ten achter bij wat structureel gezien als groei van het nationale inkomen waarschijnlijk is; aldus wordt tevens een bijdrage geleverd tot de ook op langere termijn gezien wenselijke relatieve vermindering van de overheidsuitgaven.

Bij deze analyse richt zich de blik slechts op het totaal van de uitgaven. Achter de vrij matige mutatie van dit totaal gaat echter een groot aantal verhogingen en verlagingen schuil. Ook in komende jaren zullen, wil de absolute uitgavenstijging binnen zo eng mogelijke grenzen blijven, verlagingen hun rol moeten spelen als compenserend element voor onvermijdelijke verhogingen. Het karakter van de thans gerealiseerde uitgavenverminderingen vraagt in dit licht de aandacht. Eerder in deze nota is reeds gewezen op de noodzaak die compensatie vooral te zoeken in de sfeer van de overdrachtsuitgaven, welke het karakter dragen van prijssubsidies. Vermelding verdient in dit verband, dat in de begroting 1961 de agrarische producentensubsidies en de huursubsidies — deze laatste vooral als uitvloeisel van de jongste huurverhoging en de gewijzigde subsidieregeling — te zamen met rond 170 miljoen zijn verminderd. Van geheel ander karakter zijn de min of meer automatisch aflopende posten, niet samenhangend met wijzigingen in het beleid, zoals de uitgaven voor herstel van oorlogs- en watersnoodschade, die met 70 miljoen teruglopen. Ten slotte zijn er de wegvallende incidentele posten, waarvan de vergoeding wegens droogteschade een voorbeeld is. De aflopende posten dragen evenwel van jaar op jaar minder bij tot de uitgavendaling, terwijl tegenover het wegvallen van incidentele uitgaven telkenjare ook weer nieuwe blijken te staan. De conclusie moet zijn, dat het op zich zelf niet verontrustende verloop van het totaal der uitgaven in 1961 de ogen niet mag doen sluiten voor de noodzaak, het overheidsbeleid kritisch te blijven bezien, opdat ook in de toekomst het uitgavenpeil in de hand kan worden gehouden.

Overgaande tot de middelenzijde van de begroting wil de ondergetekende nog eens in het licht stellen, dat de niet met tariefwijzigingen samenhangende hogere opbrengst van de belastingen bij het bepalen van de impulswerking van de begroting buiten beschouwing is gebleven. Deze moet nl., gegeven de belastingstructuur, worden gezien niet als een oorzaak, maar als een gevolg van de optredende veranderingen in inkomens en bestedingen, veranderingen, die op hun beurt weer het gevolg zijn van allerlei impulsen, waaronder die van de begroting en van het buitenland. Dit wil niet zeggen, dat de hierbedoelde stijging van de belastingopbrengst zonder betekenis zou zijn. Zij vormt een in het kaderwerk van het economisch proces ingebouwde rem op de verdere doorwerking van de diverse impulsen. Een nieuw, specifiek element, dat aan de begroting van een bepaald jaar moet worden toegeschreven, is zij evenwel niet.

Dit is in principe wel het geval met wijzigingen in het fiscale regime. De invloed hiervan op de belastingbedragen, verwerkt in de ontwerpbegroting 1961, vergeleken met de vermoedelijke uitkomsten 1960, kan worden gesteld op ongeveer 200 of 170 miljoen, resp. vóór en na aftrek van de aandelen van Gemeentefonds en Provinciefonds. In deze be-

dragen zijn, behalve enkele wijzigingen van geringere betekenis, de gevolgen verwerkt van verschillende mutaties in de vervroegde afschrijving en de investeringsaftrek en voorts die, welke zullen optreden indien op 1 juli 1961 het tarief van de loon- en de inkomstenbelasting wordt verlaagd.

Wat de eerstgenoemde maatregelen betreft moet worden opgemerkt, dat vanwege hun bijzondere karakter het effect ervan op de verwerkte belastingbedragen uit een oogpunt van impulswerking slechts met veel reserve op één lijn kan worden gesteld met die van tariefsveranderingen en met uitgavenverhogingen of -verlagingen. In het concrete geval van de begroting 1961 lijkt deze moeilijkheid niet van overwegende betekenis, nu de gevolgen van vroegere en meer recente maatregelen (dus die van 29 april jl.) elkaar in de cijfers nagenoeg compenseren. Hierbij moet echter wel worden aangetekend, dat de jongste, remmende, maatregelen kwantitatief aanzienlijk meer gewicht in de schaal zouden leggen, wanneer men voor de vennootschapsbelasting niet het voorafgaande boekjaar, maar het met het begrotingsjaar samenvallende boekjaar in de berekening betreft. Het lijkt ook niet onwaarschijnlijk, dat de grootte van de toeneming van de investeringen van 1960 op 1961 sterker onder invloed zal staan van de remming van 1960 dan onder die van de stimulering in vroegere jaren. Dat deze remmende werking geboden was, moge uit het geschetste beeld van de huidige situatie en het perspectief voldoende zijn gebleken; evenzeer als uit de begrotingsanalyse naar voren is gekomen, dat die remmende werking niet wordt teniet gedaan door aanwending van de in 1961 uit dien hoofde beschikbaar komende middelen voor hogere overheidsuitgaven.

Ten aanzien van de verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting moge de ondergetekende in herinnering brengen, dat, hoewel in de ramingen voor 1961 en daarmee ook bij de in hoofdstuk I weergegeven impulsanalyse is uitgegaan van een datum van ingang van 1 juli 1961, het Kabinet — met erkenning van de aan deze procedure verbonden bezwaren van niet-economische aard — van oordeel is, dat het moment van in werking treden op grond van conjuncturele overwegingen nog nader zal moeten worden vastgesteld. Weliswaar toont de analyse in hoofdstuk I aan, dat bij aanvaarding van de datum van 1 juli 1961 de begroting een uit een oogpunt van conjunctuurbeleid wenselijke tegendruk uitoefent, doch de ondergetekende zou de resultaten van de desbetreffende, op zich zelf belangwekkende berekeningen toch niet als de voor het moment van in werking treden uitsluitend beslissende factor willen zien. Omtrent de economische ontwikkeling in 1961 bestaat nog veel onzekerheid. De mogelijkheid moet dan ook onder ogen worden gezien dat in verband met een verdere verscherping van de conjunctuur een belastingverlaging per 1 juli 1961 conjunctureel beslist slecht zou vallen.

De ondergetekende is zich ervan bewust, dat men de betekenis van de begroting als conjunctuurpolitiek instrument niet te hoog moet aanslaan en ook dat van het budget slechts een beperkte conjuncturele tegendruk kan uitgaan. Dit neemt niet weg, dat de omstandigheden een zo groot mogelijke tegendruk noodzakelijk kunnen maken. Een belastingverlaging als thans wordt voorgesteld, betekent op het moment van in werking treden een impuls van niet te onderschatten betekenis. Het verleden heeft voldoende aangetoond, hoe belangrijk een juiste keuze is van het tijdstip voor het treffen van maatregelen, die

naar hun aard een conjunctuurstimulerende werking hebben. Zij kunnen, wanneer onze economie door grote spanningen in labiele toestand verkeert, gemakkelijk de oorzaak zijn van evenwichtsverstoring. Daarbij dient men ook niet te vergeten, dat alsdan de belastingverlichting zelf door een optredende prijs- en inkomensinflatie haar effect op korte termijn weer zou kunnen verliezen.

Onder deze omstandigheden hecht het Kabinet er grote waarde aan de mogelijkheid open te houden, in de loop van het eerste halfjaar 1961 aan de hand van de dan beschikbare gegevens de vraag te beantwoorden of de invoering van het nieuwe tarief per medio van het jaar inderdaad verantwoord is te achten.

De hoge prioriteit, die het Kabinet toekent aan het bevorderen van een gezonde, evenwichtige economische ontwikkeling, vindt haar weerslag in de nadruk, die in deze nota op verschillende plaatsen wordt gelegd op de noodzaak van een behoedzaam beleid ten aanzien van de bestedingen. Nu zou de zoëven genoemde onzekerheid ten aanzien van de conjuncturele ontwikkeling ook ruimte kunnen laten voor de veronderstelling van een afwijking in andere richting, waardoor juist een grotere manoeuvreerruimte zou ontstaan. Men zou er dan in dit verband aan kunnen herinneren, dat ook in de vorige miljoenennota reeds werd gewaarschuwd tegen het gevaar van een te snelle expansie van de bestedingen, die in een overbesteding zou kunnen uitmonden, en dat niettemin de feitelijke ontwikkeling in 1960 anders is geweest. Inderdaad kon als gevolg van de onvoorziene grote stijging van de productie een gunstiger situatie ontstaan dan indertijd voor mogelijk werd gehouden, ook al zijn er in 1960 wel spanningen opgetreden. De reserves in het productie-apparaat, en met name de mogelijkheden van produktiviteitstoename, zijn groter geweest dan aanvankelijk was verondersteld. Het is echter nauwelijks te verwachten, dat deze ontwikkeling in die mate zal doorgaan, dat de op zich zelf reeds niet onaanzienlijke produktiviteitsstijging, die voor 1961 in de weergegeven prognose is voorzien, nog wezenlijk zal worden overtroffen. Mocht dit toch het geval zijn en zouden, doordat de bestedingen niet dienovereenkomstig toenemen, daaruit geringere spanningen resulteren dan thans worden verwacht, dan kan dit slechts worden toegejuicht. Des te geringer zullen de bezwaren zijn van een daadwerkelijke verwezenlijking van de zo noodzakelijke verlichting van de belastingdruk op het persoonlijke inkomen.

Het moet naar het oordeel van de ondergetekende mogelijk zijn, bij een passend beleid op al die punten, waar de bestedingen in het geding zijn, tot belastingverlaging te komen. Dit beleid is ten dele nedergelegd in de hierbij ingediende begroting 1961. Andere wezenlijke onderdelen zijn het permanent maken van een deel der tijdelijke belastingverhogingen en het voorbehoud ten aanzien van de datum van in werking treden van de verlaging. Wanneer en de begroting en de andere genoemde punten door de Staten-Generaal worden aanvaard, zijn daarmee belangrijke voorwaarden vervuld om de verlichting van de persoonlijke fiscale lasten tot stand te brengen met behoud van een redelijk economisch evenwicht.

De Minister van Financiën,
J. ZIJLSTRA.

RIJKSBEGROTING

VOOR HET DIENSTJAAR

1961

BIJLAGEN 1 T/M 13

BIJ DE NOTA BETREFFENDE DE
TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

Nr. 2

BIJLAGEN

bij de

NOTA BETREFFENDE DE TOESTAND VAN
'S RIJKS FINANCIËN, BEHORENDE BIJ DE
ONTWERPBEGROTING VOOR 1961

Algemene begrotingsoverzichten

	Blz.
1. Algemene verzamelstaat van de ontwerp-rijksbegroting voor het dienstjaar 1961	2
2. Analyse van de begrotingen 1959, 1960 en 1961, aangepast aan de methode van de nationale boekhouding	3
3. De ontwikkeling van de begroting 1960	8
4. Overzicht van de diensten 1949 tot en met 1959	12

Analyses van de uitgaven

5. Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1954 tot en met 1961	15
6. Overzicht van de uitgaven voor investeringen door het Rijk en door de fondsen en de staatsbedrijven	17

Analyses van de middelen

7. Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1954 tot en met 1961	18
8. Overzicht van de aan de rijksbegroting ten goede komende belastingen voor 1960 en 1961	20

Bijzondere overzichten en onderwerpen

9. De sterkte van het burgerlijk rijkspersoneel	21
10. Enige gegevens over de financiën van de lagere publiekrechtelijke lichamen	22
11. De staatsbalans	25
12. Overzicht van de ontwikkeling van de nationale schuld sinds 1952	30
13. Beknopt overzicht van de begrotingen van de fondsen en de staatsbedrijven voor 1961	31

1. Algemene verzamelstaat van de ontwerp-rijksbegroting voor het dienstjaar 1961¹⁾

I. Gewone Dienst (in miljoenen gulden)					III. Gehele Dienst (in miljoenen gulden)						
Hoofdstukken		Ver- moedelijke uitkomsten 1960		Raming 1961		Hoofdstukken		Ver- moedelijke uitkomsten 1960		Raming 1961	
		Uit- gaven	Mid- delen	Uit- gaven	Mid- delen			Uit- gaven	Mid- delen	Uit- gaven	Mid- delen
I.	Huis der Koningin	3	—	3	—	I.	Huis der Koningin	3	—	3	—
II.	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	9	—	9	—	II.	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	9	—	9	—
II A.	Algemene Zaken	4	—	5	—	II A.	Algemene Zaken	4	—	5	—
II B.	Kabinet van de Vice- Minister-President	24	—	16	—	II B.	Kabinet van de Vice- Minister-President	24	—	16	—
III.	Buitenlandse Zaken	273	10	286	3	III.	Buitenlandse Zaken	276	10	292	3
IV.	Justitie	235	27	247	28	IV.	Justitie	235	27	247	28
V.	Binnenlandse Zaken	436	1	525	1	V.	Binnenlandse Zaken	440	2	531	1
VI.	Onderwijs, Kunsten en We- tenschappen	1 472	80	1 627	90	VI.	Onderwijs, Kunsten en We- tenschappen	1 546	82	1 710	92
VII A.	Nationale Schuld	678	126	722	156	VII A.	Nationale Schuld	1 076	129	1 125	159
VII B.	Financiën	479	7 949	594	8 528	VII B.	Financiën	670	8 215	648	8 647
VIII	Defensie	1 710	22	1 796	23	VIII	Defensie	1 710	22	1 796	23
IX A.	Volkshuisvesting en Bouw- nijverheid	477	9	382	6	IX A.	Volkshuisvesting en Bouw- nijverheid	1 137	31	1 116	31
IX B.	Verkeer en Waterstaat.	411	74	433	64	IX B.	Verkeer en Waterstaat.	868	261	959	286
X.	Economische Zaken	119	45	149	44	X.	Economische Zaken.	192	132	192	77
XI.	Landbouw en Visserij	640	23	553	20	XI.	Landbouw en Visserij	673	27	587	24
XII.	Sociale Zaken en Volks- gezondheid	526	17	531	17	XII.	Sociale Zaken en Volks- gezondheid	530	17	536	17
XII A.	Maatschappelijk Werk	136	8	135	6	XII A.	Maatschappelijk Werk	141	11	138	8
XIV. 2)	Onvoorziene uitgaven	11	—	25	—	XIV. 2)	Onvoorziene uitgaven	11	—	25	—
	Totaal	7 643	8 391	8 038	8 986		Totaal	9 545	8 966	9 935	9 396
	Saldo	+748		+948			Saldo		-579		-539

II. Buitengewone Dienst

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten
(in miljoenen gulden)

Hoofdstukken		Ver- moedelijke uitkomsten 1960		Raming 1961	
		Uit- gaven	Mid- delen	Uit- gaven	Mid- delen
III.	Buitenlandse Zaken	3	—	6	—
V.	Binnenlandse Zaken	4	1	6	—
VI.	Onderwijs, Kunsten en We- tenschappen	74	2	83	2
VII A.	Nationale Schuld	398	3	403	3
VII B.	Financiën	191	266	54	119
IX A.	Volkshuisvesting en Bouw- nijverheid	660	22	734	25
IX B.	Verkeer en Waterstaat.	457	187	526	222
X.	Economische Zaken.	73	87	43	33
XI.	Landbouw en Visserij	33	4	34	4
XII.	Sociale Zaken en Volks- gezondheid	4	—	5	—
XII A.	Maatschappelijk Werk	5	3	3	2
	Totaal	1 902	575	1 897	410
	Saldo		-1327		-1487

¹⁾ Inclusief de additionele posten, vermeld in paragraaf 3 van hoofdstuk I van deze nota.

²⁾ Hoewel als gevolg van de opheffing van het Departement van Zaken Overzee hoofdstuk XIII is vervallen, is hoofdstuk XIV nog niet vernummerd. Het ligt nl. in de bedoeling voor 1962 de begrotingshoofdstukken geheel opnieuw te nummeren.

2. Analyse van de begrotingen 1959, 1960 en 1961, aangepast aan de methode van de nationale boekhouding

De begrotingsuitgaven en -ontvangsten over de jaren 1959, 1960 en 1961 zijn in deze analyse gegroepeerd naar kostensoorten overeenkomstig de bij de nationale boekhouding gevolgde methode¹⁾. Naast de functionele indeling van de uitgaven in hoofdstuk II en de specificatie der middelen in hoofdstuk III kunnen de in deze bijlage opgenomen rekeningen het inzicht in de betekenis van de rijksuitgaven en -ontvangsten voor de volkshuishouding verdiepen. De hier gevolgde methode ligt met de in hoofdstuk II toegepaste functionele indeling in beginsel ten grondslag aan begrotingsanalyses in het kader van de Verenigde Naties en van de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking; bij vergelijkende begrotingsstudies in Beneluxverband wordt zij reeds jaren toegepast.

De cijfers voor 1959 hebben betrekking op het vermoedelijk beloop. Voor 1960 zijn de vermoedelijke uitkomsten verwerkt, terwijl in de cijfers voor de ontwerpbegroting 1961 rekening is gehouden met de additionele posten, zoals deze op blz. 8 van de nota zijn weergegeven.

De analyse is opgebouwd uit zeven rekeningen. De eerste omvat de uitgaven en ontvangsten van het Rijk in de consumptieve sfeer. In de uitgaven zijn, behalve de lonen en salarissen, ook de uitgaven begrepen in verband met de aankoop van goederen en diensten door het Rijk van de bedrijven en van het buitenland, zowel te zijnen eigen behoefte (materiële uitgaven) als ten behoeve van de particuliere sector, de lagere publiekrechtelijke lichamen en het buitenland.

Het gebruik van duurzame kapitaalgoederen dient eveneens onder het verbruik van de nationale middelen gerekend te worden. Tegenover de consumptieve uitgaven van het Rijk zijn onder de baten van rekening I de ontvangsten uit hoofde van aan de particuliere sector geleverde goederen en diensten weergegeven (diverse exploitatieontvangsten), evenals de van de lagere publiekrechtelijke lichamen en van het buitenland ontvangen bijdragen in diensten van het Rijk. Het netto beroep van het Rijk op de nationale middelen voor consumptieve doeleinden komt tot uitdrukking in het saldo van rekening I. Voor 1961 is dit geraamd op 4763 miljoen.

In rekening II zijn onder de lasten de rente op de staatschuld en de bijdragen in exploitatieverliezen van bedrijven opgenomen. Onder de baten zijn de door het Rijk van de bedrijven en het buitenland ontvangen rente en winst weergegeven.

Rekening III beoogt de inkomensherverdelende activiteit van het Rijk tot uitdrukking te brengen. De opgevoerde bedragen betreffen overdrachten om niet, waarbij geen rechtstreeks verband gelegd kan worden tussen inkomen en tegenprestatie.

Het totaal der saldi van de rekeningen I, II en III vormt het zogenaamde exploitatiesaldo van het Rijk. Voor de jaren 1959, 1960 en 1961 bedraagt dit respectievelijk 1635, 1553 en 1604. Het exploitatiesaldo, dat de besparingen van het Rijk weergeeft, strekt met de uit het beroep op de kapitaalmarkt verkregen gelden tot financiering van vermogensoverdrachten om niet door het Rijk, van investeringen en schuldaflossing.

In rekening IV zijn vermogensoverdrachten om niet, waarbij dus geen direct verband tussen geldstroom en tegenprestatie aanwezig is, weergegeven.

De som van de saldi van de rekeningen I t/m IV is gelijk aan het saldo van de Gewone Dienst.

Rekening V geeft de rechtstreekse investeringen van het

Rijk weer. Het saldo van deze rekening, dat voor 1961 311 miljoen bedraagt, is gelijk aan de nettotoeneming van de kapitaalgoederen van de Staat. Behalve de nieuwe werken, welke in de begroting op de Buitengewone Dienst zijn geraamd, zijn in deze rekening ook opgevoerd het zogenaamde grootonderhoud van werken en de uitgaven voor inrichting, uitbreiding en vernieuwing (roerende goederen), welke in de rijksbegroting ten laste van de Gewone Dienst worden gebracht. Daartegenover is de aan de creditzijde voorkomende post afschrijvingen verhoogd met het bedrag, dat gemoeid is met het grootonderhoud van werken en met de inrichting, uitbreiding en vernieuwing.

In rekening VI worden die investeringen samengebracht, die formeel in de rijksbegroting als kapitaalverstrekking worden beschouwd, doch materieel een investering zijn van de rijks-overheid. Als voorbeeld kan de kapitaalverstrekking aan de staatsbedrijven en die aan het Zuiderzeefonds genoemd worden, dit laatste voor zover het de landbouwkundige werken betreft. Voor zover echter de kapitaalverstrekking aan het Zuiderzeefonds strekt tot aanleg van waterbouwkundige werken, wordt deze beschouwd als een directe investering van het Rijk en derhalve opgenomen onder rekening V „Directe investeringen”. Ten slotte zijn onder rekening VI de deelnemingen in investeringen van de particuliere sector opgenomen.

In rekening VII worden de overige vermogensoverdrachten van en aan het Rijk samengevat. De som van de saldi van de rekeningen V, VI en VII is gelijk aan het saldo van de Buitengewone Dienst.

Na deze algemene beschouwing volgt, voor zover dit nodig lijkt, een korte toelichting op enige in de rekeningen voorkomende posten.

Rekening I. Consumptie

A. Lasten

Onder „Bijdragen in diensten van de particuliere sector” vallen in het algemeen de subsidies, welke niet voor werken zijn bestemd en ook niet het karakter hebben van een inkomens- of vermogensoverdracht, doch worden gegeven ten behoeve van het bijzonder onderwijs, de verpleging e.d., dus voor het verrichten van taken, welke de Staat, om welke reden dan ook, niet door zijn eigen organen doet verrichten.

Onder „Bijdragen in diensten van lagere publiekrechtelijke lichamen” worden samengebracht de bijdragen van de Staat in uitgaven van consumptieve aard van lagere publiekrechtelijke lichamen, zoals die voor de gemeentepolitie en voor het openbaar onderwijs.

De „Bijdragen in diensten van het buitenland” bevatten de subsidies, bijdragen, contributies, enz. aan andere landen en aan internationale organisaties en instellingen.

B. Baten

De post „Personeelsverhaal” behelst de ontvangsten wegens inhoudingen op het salaris ingevolge bijdragen voor inkoop van diensttijd voor pensioen en de inhoudingen ingevolge de spaarregeling.

Onder de „Bijdragen van lagere publiekrechtelijke lichamen in diensten van het Rijk” worden ontvangsten geboekt wegens diensten, door het Rijk verleend, in welke diensten door lagere publiekrechtelijke organen wordt bijgedragen. Hieronder worden onder meer opgenomen de bijdragen van gemeenten in de kosten van rijksonderwijsinstellingen.

Voor de „Bijdragen van het buitenland in diensten van het Rijk” geldt mutatis mutandis hetzelfde. Voorbeelden hiervan doen zich voor bij die gevallen, waarin Nederland ten behoeve van een ander land of internationale organisaties diensten verricht en daarvoor een vergoeding ontvangt.

¹⁾ In de laatste publikaties betreffende de nationale rekeningen worden door het Centraal Bureau voor de Statistiek enige nieuwe criteria en definities gehanteerd, waardoor verschillen kunnen ontstaan tussen de in deze bijlage verstrekte gegevens en die van het C.B.S. Ten einde deze voor de toekomst te vermijden, is thans overleg gaande met dit bureau.

Rekening II. Rente, verlies en winst

De posten „Bijdragen in exploitatieverliezen van bedrijven” en „Aandeel in exploitatiewinsten van bedrijven” hebben zowel op staatsbedrijven als op bedrijven in de particuliere sector betrekking.

Rekening III. Inkomensoverdrachten

De overige overdrachten aan gezinnen omvatten een groot aantal posten. Als voorbeeld kunnen worden genoemd: pensioenen en onderstanden aan anderen dan voormalig rijks-personeel, militaire pensioenen, rijksbijdragen ten behoeve van de ziekenfondsverzekering, hulp aan emigranten, uitkeringen ten behoeve van uit Indonesië gerepatrieerden.

Het bedrag, dat het totaal der inkomensoverdrachten via of aan lagere publiekrechtelijke lichamen aangeeft, is eveneens samengesteld uit een belangrijk aantal posten. De vergoedingen aan gemeenten en provincies wegens verlaging van de personele belasting en die aan de gemeenten wegens verlaging van de maxima der gemeentelijke opcenten op de grondbelasting kunnen als voorbeeld worden vermeld. Voorts omvat deze groep uitgaven in verband met complementaire sociale en arbeidsvoorzieningen en de zogenaamde kostwinnersvergoedingen aan dienstplichtigen.

Rekening IV. Vermogensoverdrachten**Rekening V. Directe investeringen**

Na hetgeen in het algemeen gedeelte is vermeld, behoeven de op deze rekeningen ondergebrachte posten, naar het voorkomt, geen nadere toelichting.

Rekening VI. Indirecte investeringen**A. Debet**

Het karakter van deze rekening werd reeds in het voorgaande toegelicht.

De post „Investeringen via fondsen” betreft kapitaalverstrekkingsaan fondsen, als bedoeld in artikel 87 van de Comptabiliteitswet, welke door die fondsen voor investeringsdoeleinden worden gebruikt.

Voor de post „Investeringen via staatsbedrijven” geldt mutatis mutandis hetzelfde. Staatsbedrijven zijn die bedrijven, waarvoor artikel 88 van de Comptabiliteitswet toepassing heeft gevonden.

Onder de post „Deelnemingen in investeringen van derden” zijn samengebracht deelnemingen in investeringen van de particuliere sector, derhalve van particuliere bedrijven en instellingen, en van bedrijven, welke, hoewel in feite eigendom van de rijksoverheid, een privaatrechtelijke bedrijfsvorm hebben. Een deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven als vorenbedoeld, wordt, wanneer die deelneming leidt tot investeringen door die bedrijven, hieronder verantwoord.

De overige posten behoeven, naar het voorkomt, geen toelichting.

B. Credit

Behalve de aflossingen op kapitaalverstrekkingsaan door het Rijk zijn hieronder tevens begrepen de uitkeringen aan het Rijk, als bedoeld in artikel 10, tweede lid, van de Bedrijvenwet.

Voorts zij verwezen naar hetgeen is medegedeeld sub VI, A, Debet.

Rekening VII. Overige vermogensmutaties**A. Debet**

In de post „Kapitaalverstrekkingsaan particuliere bedrijven” zijn die uitgaven verwerkt, waarbij de Staat kapitaal ter leen verstrekt aan particuliere bedrijven, waaronder hier worden verstaan alle bedrijven, met uitzondering van de staatsbedrijven ex artikel 88 van de Comptabiliteitswet.

De post „Kapitaalverstrekkingsaan buitenland” wordt ook gebruikt voor kapitaalverstrekkingsaan overzeese rijksdelen.

B. Credit

De post „Aflossingen door particuliere bedrijven” omvat die gevallen, waarin de Staat aflossing ontvangt op door hem tegen de een of andere vorm van schuldbekentenis aan particuliere bedrijven verstrekt kapitaal.

I. Consumptie
(in miljoenen gulden)

Lasten

Baten

Omschrijving	1959 Ver- moedelijk beloop	1960 Ver- moedelijke uitkomsten	1961 Ontwerp- begroting	Omschrijving	1959 Ver- moedelijk beloop	1960 Ver- moedelijke uitkomsten	1961 Ontwerp- begroting
<i>Lonen en salarissen (incl. sociale lasten) . . .</i>	1 417	1 605	1 725	<i>Personeelsverhaal . . .</i>	10	9	8
Burgerlijk apparaat . .	593	654	695	Burgerlijk apparaat . .	6	6	6
Militair apparaat ¹⁾ . .	709	803	878	Militair apparaat . . .	2	2	1
Onderwijs	115	148	152	Onderwijs	2	1	1
<i>Materiële uitgaven . .</i>	880	1 003	1 034	<i>Diverse exploitatie- ontvangsten</i>	227	226	241
Burgerlijk apparaat . .	183	196	210	Burgerlijk apparaat . .	153	141	142
Militair apparaat . . .	664	767	785	Militair apparaat . . .	13	10	11
Onderwijs	33	40	39	Onderwijs	61	75	88
<i>Bijdragen in diensten van de particuliere sector</i>	1 114	1 278	1 409	<i>Bijdragen van lagere pu- blikrechtelijke licha- men in diensten van het Rijk</i>	10	12	7
Uitgaven voor onder- wijs	882	1 028	1 151	Onderwijs	3	4	1
Overige uitgaven . . .	232	250	258	Overige	7	8	6
<i>Bijdragen in diensten van lagere publiekrecht- elijke lichamen</i>	346	387	453	<i>Bijdragen van het buiten- land in diensten van het Rijk</i>	10	11	12
Uitgaven voor onder- wijs	203	229	276	<i>Saldo I (netto con- sumptie)</i>	3 827	4 390	4 763
Uitgaven voor politie .	117	126	144				
Overige uitgaven van consumptieve aard .	26	32	33				
<i>Bijdragen in diensten van het buitenland</i>	56	60	70				
<i>Afschrijvingen²⁾</i>	271	315	340				
Burgerlijk apparaat . .	261	308	328				
Onderwijs	10	7	12				
	4 084	4 648	5 031		4 084	4 648	5 031

II. Rente, verlies en winst

<i>Rente en kosten van bin- nenlandse schuld . .</i>	478	566	600	<i>Rente van vorderingen op het binnenland</i>	74	111	146
<i>Rente en kosten van bui- tenlandse schuld . . .</i>	43	47	43	<i>Rente van vorderingen op het buitenland</i>	46 ³⁾	17	12
<i>Bijdragen in exploitatie- verliezen van bedrijven</i>	6	5	5	<i>Aandeel in exploitatie- winsten van bedrijven .</i>	127	131	112
				<i>Saldo II</i>	280	359	378
	527	618	648		527	618	648

¹⁾ Inclusief het burgerpersoneel van het Departement van Defensie en inclusief de beloningen in natura aan het militair personeel.

²⁾ Hierbij is, naast de in de rijksbegroting opgenomen post voor afschrijvingen, tevens een bedrag begrepen, overeenkomende met de bedragen wegens groot-onderhoud van werken en voor aanschaffing van roerende goederen voor inrichting, uitbreiding en vernieuwing. Deze

bedragen komen in rekening V onder de bruto-investeringen voor, doch worden in de rijksbegroting rechtstreeks ten laste van de Gewone Dienst gebracht.

³⁾ In dit bedrag is begrepen 26 miljoen disconto, verband houdende met de versterkte aflossing van het Britse Settlement.

Noten van blz. 6.

¹⁾ Hieronder opgenomen een bedrag van 195 miljoen (annuïteiten) wegens de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds. Een bedrag van 71 miljoen wegens verhoogde bijdrage in verband met deze sanering is verwerkt onder de lasten van rekening I Consumptie.

²⁾ In deze bedragen zijn bijdragen in de oorlogsschade aan onroerende goederen ter vervanging van voorlopig verstrekte kredieten opgenomen.

Lasten				III. Inkomensoverdrachten				Baten
Omschrijving	1959 Ver- moedelijk beloop	1960 Ver- moedelijke uitkomsten	1961 Ontwerp- begroting	Omschrijving	1959 Ver- moedelijk beloop	1960 Ver- moedelijke uitkomsten	1961 Ontwerp- begroting	
<i>Overdrachten aan ge- zinnen</i>	457	468	486	<i>Belastingopbrengsten . .</i>	7 224	7 839	8 500	
Bijdragen ten behoeve van aanvullende wer- ken	89	63	51	Kostprijsverhogende be- lastingen	3 009	3 356	3 641	
Kosten in verband met maatregelen ter be- strijding van eventuele conjuncturele werk- loosheid	—	—	25	Belastingen op inkomen, winst en vermogen . .	4 215	4 483	4 859	
Overige overdrachten aan gezinnen	368	405	410	<i>Correctie belastingop- brengst in verband met additionele posten . .</i>	—	—	— 72	
<i>Overdrachten aan pensi- o-en- en sociale fondsen</i>	324	356	554	<i>Boeten en opbrengst ver- beurd verklaarde goe- deren</i>	18	17	17	
Aan pensioenfondsen .	184	191	379 ¹⁾	<i>Saldo III</i>	— 5 742	— 6 302	— 6 745	
Aan sociale fondsen . .	140	165	175					
<i>Prijsverlagende subsidies</i>	383	368	297					
Via het Landbouw-Ega- lisatiefonds	383	368	297					
<i>Huurverlagende subsidies</i>	126	154	152					
Rechtstreeks aan derden	7	5	1					
Via of aan lagere publiek- rechtelijke lichamen .	119	149	151					
<i>Inkomensoverdrachten via of aan lagere pu- bliekrechtelijke licha- men</i>	210	208	211					
	1 500	1 554	1 700		1 500	1 554	1 700	

IV. Vermogensoverdrachten

<i>Overdrachten aan gezin- nen</i>	11	21	4	<i>Overdrachten ten laste van het buitenland . .</i>	8	8	—
<i>Overdrachten aan bedrij- ven</i>	187	208	119	<i>Overdrachten ten laste van de particuliere sec- tor.</i>	—	3	—
Oorlogsschadevergoe- dingen ²⁾	52	57	12	<i>Bijzondere kapitaal- winsten</i>	17	7	3
Rampschadevergoedin- gen	4	16	—	<i>Saldo IV</i>	683	805	656
Overige overdrachten .	131	135	107				
<i>Overdrachten ten behoe- ve van de woningbouw</i>	238	249	154				
<i>Overdrachten aan lagere publiekrechtelijke li- chamen</i>	119	150	174				
Oorlogsschadevergoe- dingen	33	35	35				
Rampschade- vergoedingen	1	2	—				
Investeringsbijdragen .	85	113	139				
<i>Overdrachten aan het buitenland</i>	112	150	168				
Overdrachten aan over- zeese rijkdelen	78	106	108				
E.E.G.-ontwikkelings- fonds	33	44	60				
Overige overdrachten aan het buitenland .	1	—	—				
<i>Bijzondere kapitaalver- liezen</i>	41	45	40				
	708	823	659		708	823	659

Voor noten zie blz. 5.

Debet			V. Directe investeringen				Credit	
Omschrijving	1959 Vermoedelijk beloop	1960 Ver- moedelijke uitkomsten	1961 Ontwerp- begroting	Omschrijving	1959 Vermoedelijk beloop	1960 Ver- moedelijke uitkomsten	1961 Ontwerp- begroting	
<i>Nieuwe werken</i>	275	353	424	<i>Afschrijvingen¹⁾</i>	271	315	340	
Waterstaatswerken . . .	167	234	294	Burgerlijk apparaat . .	261	308	328	
Bestuursapparaat en do- meinen	6	10	10	Onderwijs	10	7	12	
Onderwijs	58	49	56	<i>Verkoop van onroerende goederen</i>	7	4	5	
Rijksgebouwdienst . . .	44	60	64	<i>Deelneming in investe- ringen van het Rijk . . .</i>	6	14	30	
<i>Groot-onderhoud van werken¹⁾</i>	171	220	226	Door lagere publiek- rechtelijke lichamen . .	6	10	16	
Waterstaatswerken . . .	147	189	196	Door het buitenland . .	—	4	14	
Bestuursapparaat en domeinen	24	31	30	<i>Saldo V</i>	192	269	311	
<i>Inrichting, uitbreiding en vernieuwing (roerende goederen)¹⁾</i>	30	29	36					
Burgerlijk apparaat . . .	20	22	24					
Onderwijs	10	7	12					
	476	602	686		476	602	686	

¹⁾ Zie noot 2 bij rekening I.

VI. Indirecte investeringen

<i>Investerings via fondsen</i>	8	17	20	<i>Aflossingen door fondsen</i>	5	5	3
Zuiderzeefonds	8	17	20	<i>Aflossingen en beleg- gingen bij het Rijk door staatsbedrijven . . .</i>	283	256	223
<i>Investerings via staats- bedrijven</i>	262	224	227	P.T.T.	168	170	191
P.T.T.	164	198	200	Staatsmijnen	95	76	21
Staatsmijnen	44	—	—	Staatsgasbedrijf	18	9	10
Staatsgasbedrijf	24	21	19	Overige	2	1	1
Overige	30	5	8	<i>Liquidatie van deelne- mingen in investe- ringen van derden</i>	2	1	—
<i>Deelnemingen in inves- teringen van derden . . .</i>	25	44	46	<i>Saldo VI (netto indirecte investerings)</i>	5	23	67
	295	285	293		295	285	293

VII. Overige vermogensmutaties

<i>Kapitaalverstrekkings binnenland</i>	597	703	727	<i>Aflossings binnenland</i>	41	61	42
Aan gezinnen	18	20	21	Door gezinnen	3	5	4
Aan particuliere bedrijven	50	79	34	Door particuliere bedrij- ven	13	32	10
Voor woningbouwvoor- schotten	524	600	670	Van woningbouwvoor- schotten	22	22	26
Overige	5	4	2	Door lagere publiek- rechtelijke lichamen . .	3	2	2
<i>Kapitaalverstrekkings buitenland</i>	588 ¹⁾	144 ¹⁾	34	<i>Aflossings door het bui- tenland</i>	18	190 ²⁾	79 ²⁾
<i>Aflossings Nationale Schuld</i>	598	464	481	<i>Ontvangsten in verband met aan- en ontmun- tingen</i>	37	44	28
Binnenland	299	362	398	<i>Saldo VII</i>	1 700	1 035	1 109
Buitenland	299 ³⁾	102	83				
<i>Uitgaven in verband met aan- en ontmuntings</i>	13	19	16				
	1 796	1 330	1 258		1 796	1 330	1 258

¹⁾ 1959: In dit bedrag is begrepen 360 miljoen wegens de verlening door het Rijk van kredieten, voortvloeiende uit de liquidatie van de Europese Betalingsunie, en 136 miljoen wegens de deelneming in het Internationale Monetaire Fonds.

1960: In dit bedrag is begrepen 67 miljoen wegens deelneming in het Internationale Monetaire Fonds.

²⁾ Betreft hoofdzakelijk de aflossing op de in noot 1 bedoelde kredieten namelijk 162 miljoen voor 1960 en 52 miljoen voor 1961.

³⁾ In dit bedrag is begrepen 197 miljoen wegens versterkte aflossing van het Britse Settlement.

3. De ontwikkeling van de begroting 1960

Aan de begroting 1960 is op verschillende plaatsen in deze miljoenennota aandacht gewijd. In hoofdstuk I, § 7, is de wijze van financiering uiteengezet; in hoofdstuk II zijn de mutaties in de begroting 1960 vermeld ter vergelijking met de begroting 1961; in hoofdstuk III is de ontwikkeling geschetst van de middelenramingen voor 1960. In aansluiting op deze uiteenzettingen wordt in deze bijlage nader aandacht geschonken aan de wijzigingen, welke het begrotingsbeeld 1960 tot nu toe heeft ondergaan.

De ingediende begroting

De ingediende begroting sloot, met inbegrip van het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds, waarvoor een post was opgenomen onder de uitgaven van hoofdstuk XI (Landbouw en Visserij) met een tekort op de Gehele Dienst van 782 miljoen. De Gewone Dienst wees een overschot aan van 633 miljoen en de Buitengewone Dienst een tekort van 1415 miljoen.

Behalve met het tekort van 782 miljoen op de Gehele Dienst moest nog rekening worden gehouden met een aantal additionele posten, voornamelijk als gevolg van voorgenomen wettelijke maatregelen, waarvan de financiële gevolgen in de ingediende begroting nog niet waren verwerkt, waaronder de voorgenomen sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds en de verhoging van de toeslagen op pensioenen en uitkeringen wegens sociale verzekeringen in verband met de looncompensatie. Het tekort op de Gehele Dienst werd daardoor verhoogd met 169 miljoen en gebracht op 951 miljoen.

De parlementaire behandeling

Tijdens de parlementaire behandeling werd, in verband met opheffing van het Ministerie van Zaken Overzee, hoofdstuk XIII van de ingediende begroting ingetrokken. Naar gelang van de verdeling van de taken van het voormalige ministerie werden de desbetreffende begrotingsartikelen van het ingetrokken hoofdstuk XIII naar andere begrotingshoofdstukken overgebracht. Voor de zaken betreffende Suriname en de Nederlandse Antillen, waarvan de behartiging werd toevertrouwd aan de Vice-Minister-President, werd een nieuw hoofdstuk II B (Kabinet van de Vice-Minister-President) in-

gediend. De uitgaven en ontvangsten met betrekking tot het Koninklijk Militair Invalidenhuis Bronbeek werden bij nota van wijzigingen toegevoegd aan hoofdstuk VIII (Defensie). Het lag in de bedoeling het overblijvende gedeelte van het ingetrokken hoofdstuk XIII, betrekking hebbende op de zaken van Nederlands Nieuw-Guinea, eveneens bij nota van wijzigingen, toe te voegen aan hoofdstuk V (Binnenlandse Zaken). Deze nota van wijzigingen kon evenwel niet tijdig worden ingediend, zodat de toevoeging aan hoofdstuk V zal geschieden bij suppletoire begrotingswet. Ten einde het totaalbeeld van de begroting niet te vertekenen, is in het hierna volgende overzicht aangenomen, dat de opnemings van het restant van het ingetrokken hoofdstuk XIII ad 80,9 miljoen in hoofdstuk V reeds bij nota van wijzigingen is geschied.

De overige wijzigingen, welke tijdens de parlementaire behandeling in de ingediende begroting werden aangebracht, zijn van beperkte omvang. Het betreft met name een verhoging met 5 miljoen van de op hoofdstuk VI (Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) aanvankelijk voor „memorie” uitgetrokken bijdrage in de kosten van uitbreiding van de Stichting Academisch Ziekenhuis Utrecht, waartegenover de bijdragen in de kosten van nieuwbouw en inrichting van nieuwe en vergrote gebouwen van de Technische Hogescholen te Delft en te Eindhoven met 2,6 onderscheidenlijk 2 miljoen werden verlaagd, aangezien van de in 1957 en 1958 verleende bijdragen een gedeelte onbesteed was gebleven. Voorts werd het op hoofdstuk X (Economische Zaken) ter bevordering van de industrialisatie in ontwikkelingskernen uitgetrokken bedrag ad 5 miljoen met een zelfde bedrag verhoogd, gezien het aantal premieaanvragen.

Als gevolg van de vorengenoemde en van enkele minder belangrijke wijzigingen in andere hoofdstukken werden de uitgaven op de Gewone Dienst per saldo verhoogd met 4,4 miljoen en die op de Buitengewone Dienst met 0,4 miljoen, zodat het tekort van de Gehele Dienst werd gebracht van 951 op 956 miljoen.

Samenvattend overzicht

Het hier volgende overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van de begroting 1960, zoals deze heeft geleid tot de vermoedelijke uitkomsten.

(in miljoenen gulden)

Omschrijving	Ontwerp-begroting volgens miljoenennota 1960 ¹⁾	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960 ²⁾	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Per saldo wijzigingen tussen de kolommen 2 en 3
	1	2	3	4
Gewone Dienst				
Uitgaven	7 439	7 443	7 643	+ 200
Middelen	7 903	7 903	8 391	+ 488
Saldo	+ 464	+ 460	+ 748	+ 288
Buitengewone Dienst				
Uitgaven	1 822	1 823	1 902	+ 79
Middelen	407	407	575	+ 168
Saldo	— 1 415	— 1 416	— 1 327	+ 89
Gehele Dienst				
Uitgaven	9 261	9 266	9 545	+ 279
Middelen	8 310	8 310	8 966	+ 656
Saldo	— 951	— 956	— 579	+ 377

¹⁾ Inclusief de additionele posten, vermeld op blz. 6 van de miljoenennota van 1960.

²⁾ Waar in deze bijlage wordt gesproken over de oorspronkelijk vastgestelde begroting, wordt bedoeld de begroting inclusief de additionele posten, vermeld op blz. 6 van de miljoenennota 1960, en inclusief een bedrag van 80,9 miljoen ter zake van Nederlands Nieuw-Guinea.

Het totaal van de begrotingsuitgaven voor 1960 zal volgens de huidige verwachtingen 9545 miljoen bedragen (tegen 9266 miljoen in de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960) en het totaal van de middelen 8966 miljoen (oorspronkelijk 8310 miljoen). Het tekort op de Gehele Dienst wordt derhalve becijferd op 579 miljoen (oorspronkelijk 956 miljoen). De verbetering in het nadelige saldo met 377 miljoen is de resultante van een verhoging van de uitgaven met 279 miljoen en een stijging van de middelen met 656 miljoen.

De ontwikkeling van de uitgaven

Uit onderstaande tabel blijkt, dat aan de stijging van de uitgaven op de Gehele Dienst verhogingen tot een totaal van 817 miljoen en verlagingen tot een totaal van 538 miljoen ten grondslag liggen. De verhogingen zijn voor een deel het gevolg van de toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet. Aangezien dit deel in de tabel niet in één totaalbedrag tot uitdrukking komt, worden de verhogingen van deze aard afzonderlijk toegelicht.

De toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet

Bij een aantal begrotingsposten voor het jaar 1960 is het opnemen van nieuwe kredieten achterwege gelaten of is met lagere kredieten volstaan, omdat geheel of gedeeltelijk zou kunnen worden geput uit onbesteed gebleven bedragen van 1959. Deze bedragen worden met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet naar de begroting 1960 overgebracht. In het oorspronkelijke begrotingsbeeld voor dat jaar was reeds rekening gehouden met het aldus tot besteding komen van 56 miljoen voor civiele uitgaven. De additionele bestedingen uit dezen hoofde zullen naar het zich thans laat aanzien in totaal 149 miljoen bedragen, derhalve 93 miljoen meer. Van de verwachte verhogingen, vallende onder deze categorie van uitgaven, kunnen met name worden genoemd de tegemoetkomingen aan oorlogsslachtoffers uit het voormalige Nederlands-Indië (9 miljoen), de bijdragen in oorlogsschade (6 miljoen), de woningbouwsubsidies (11 miljoen), de uitgaven voor diverse waterstaatswerken (te zamen 14 miljoen), de bijdrage aan het Reactor Centrum Nederland (5 miljoen) en de kapitaalverstrekking aan de Stichting Industrieel Garantiefonds (30 miljoen).

Overzicht van de mutaties in de uitgaven ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde rijksbegroting 1960 (in miljoenen gulden)

Omschrijving	Gewone Dienst	Buitengewone Dienst	Gehele Dienst
Verhogingen			
Loon- en compensatiemaatregelen	220	—	220
Deelneming in het Internationale Monetair Fonds	—	67	67
Uitgaven voortvloeiende uit wettelijke verplichtingen	183	72	255
Nadelig saldo van het Landbouw-Egaliteitsfonds	76	—	76
Dienst van de Nationale Schuld	2	21	23
Overige uitgaven	115	61	176
Totaal van de verhogingen	596	221	817
Verlagingen			
Loon- en compensatiemaatregelen	65	—	65
Sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds	218	—	218
Uitgaven voortvloeiende uit wettelijke verplichtingen	21	5	26
Woningwetvoorschotten	—	117	117
Dienst van de Nationale Schuld	26	—	26
Overige uitgaven	66	20	86
Totaal van de verlagingen	396	142	538
Per saldo verhoging	200	79	279

Loon- en compensatiemaatregelen

De loon- en salarismaatregelen, welke in het kader van de vrijere loonvorming ten aanzien van het overheidspersoneel met ingang van 1 januari 1960 werden getroffen, alsmede de compensatiemaatregelen voor de verhoging van de consumptiemelkprijs en de huurverhoging per 1 april 1960 zullen op de Gewone Dienst tot hogere uitgaven leiden. Voor de compensatiemaatregelen was voorshands op hoofdstuk XIV (Onvoorziene uitgaven) een bedrag van 65 miljoen geraamd, dat thans is afgevoerd. Met de gevolgen van de vrijere loonvorming was noch bij de uitgaven, noch in de belastingopbrengsten rekening gehouden. Thans wordt de werkelijke verhoging op de personeelsartikelen in totaal becijferd op 167 miljoen, dat is 102 miljoen meer dan oorspronkelijk alleen voor de compensatiemaatregelen was geraamd. Het bedrag van 167 miljoen is het saldo van verhogingen als gevolg van de loon- en compensatiemaatregelen en van verlagingen van personeelsuitgaven wegens vacatures (o.a. bij het onderwijs, de rijkspolitie, het gevangeniswezen en de belastingdienst) en inkrimping (o.a. bij de regionale werkplaatsen voor de vakopleiding van volwassenen en bij de kampen voor arbeiders op aanvullende werken).

In het kader van deze maatregelen moet eveneens worden genoemd de verhoging van de toeslagen op pensioenen en op uitkeringen wegens sociale verzekeringen. Hiervoor was, uitsluitend voor compensatiemaatregelen, in het oorspronkelijke begrotingsbeeld 1960 additioneel een bedrag van 42 miljoen opgenomen. De verhoging, waarbij voor wat de toeslagen op pensioenen betreft behalve met de compensatie tevens met de verhoging als gevolg van de vrijere loonvorming rekening is gehouden, wordt thans becijferd op 95 miljoen, dus 53 miljoen meer.

Zoals reeds vermeld, staat tegenover de hierboven genoemde verhoging ad 167 miljoen, verspreid over alle hoofdstukken der rijksbegroting, een verlaging ad 65 miljoen op hoofdstuk XIV (Onvoorziene uitgaven).

Deelneming in het Internationale Monetair Fonds

Op de Buitengewone Dienst moet wegens deelneming in dit fonds, in de begroting voor memorie geraamd, gerekend worden op een uitgave van 66,5 miljoen wegens een beroep op het fonds, gedaan door één der leden.

Sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds

In verband met de voorgenomen sanering van deze fondsen was in het oorspronkelijke begrotingsbeeld een bedrag van 218 miljoen additioneel onder de uitgaven van de Gewone Dienst opgenomen. De sanering zal evenwel in 1960 nog niet tot stand komen.

Uitgaven voortvloeiende uit wettelijke verplichtingen

De verhogingen, welke voortvloeien uit wettelijke verplichtingen, belopen voor de Gehele Dienst 255 miljoen.

Op de Gewone Dienst moet met een bedrag van 49 miljoen gerekend worden voor uitgaven ten behoeve van het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs, welke tot dusverre door de gemeenten gedragen werden, doch die met ingang van 1 januari 1959, als gevolg van een wijziging van de middelbaar-onderwijswet (Stb. 160 dd. 14 april 1960) ten laste van het Rijk komen. Daartegenover staat een lager aandeel van het Gemeentefonds in de belastingopbrengst tot ongeveer een gelijk bedrag. In de oorspronkelijke begroting was additioneel gerekend met een verlaging met 26 miljoen van de toeslagen op eigen, weduwen- en wezenpensioenen in verband met de voorgenomen inbouw van de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenverzekering in de pensioenen. Aangezien de hierbedoelde inbouw geen doorgang vindt, moeten uit dien hoofde de uitgaven thans 26 miljoen hoger worden gesteld. De bijdrage ad 7 miljoen aan een te vormen pensioenfonds voor het personeel van de Koninklijke hofhouding zal niet, zoals in de miljoenennota 1960 gemeld, ten laste komen van de begroting 1959, doch ten

laste van 1960 (wet van 5 november 1959, *Stb.* 422). Voor enkele categorieën oorlogsschade-uitkeringen zal in totaal 18 miljoen meer zijn benodigd dan oorspronkelijk was geraamd. Daarvan komt 6 miljoen beschikbaar uit onbestede gebleven bedragen van vorige jaren. De bijdragen ten behoeve van de woningbouw zullen 16 miljoen meer vereisen dan geraamd was. Hiervan wordt 11 miljoen met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet van de begroting 1959 overgebracht. Voor 5 miljoen is de verhoging een gevolg van herziening van de normen voor bijdragen in de exploitatie van woningwoningen. In het oorspronkelijke begrotingsbeeld was additioneel gerekend met het vervallen van de bijdrage van het Rijk in de ziekenfondsverzekeringen voor bejaarden, welke in de ontwerpbegroting tot een bedrag van 29 miljoen was opgenomen. Aangezien de bedoelde wetswijziging geen doorgang zal vinden, moet met de oorspronkelijk geraamde bijdrage, thans verhoogd met ruim 4 miljoen, worden gerekend. Voor de uitgaven aan buitengewoon pensioen 1940—1945 moet, behalve met de daarvoor in het oorspronkelijk begrotingsbeeld additioneel opgenomen 5 miljoen, gerekend worden met een verhoging van ruim 5 miljoen. Gezien de versnelde uitvoering van de werken, zal de bijdrage in de kosten van het Tienjarenplan voor Suriname 12 miljoen meer vereisen dan oorspronkelijk was geraamd. Van deze verhoging komt de helft ten laste van de Gewone, de helft ten laste van de Buitengewone Dienst.

Op de Buitengewone Dienst zal voorts de bijdrage in het kapitaal van het Europese Fonds, in de begroting voor memorie geraamd, naar verwachting 20 miljoen bedragen. Voor de overneming door de Staat van een vordering van De Nederlandsche Bank N.V. op Spanje is een bedrag van 5 miljoen vereist. De kapitaalverstrekking aan het Staatsbedrijf der PTT zal worden verhoogd met 8 miljoen. Het bedrag ad 30 miljoen, dat vorig jaar in de vermoedelijke uitkomsten wegens kapitaalbijdrage aan de Stichting Industrieel Garantiefonds ten laste van de dienst 1959 werd geraamd, zal met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet naar de begroting 1960 worden overgebracht. Naar verwachting zal het genoemde bedrag dit jaar tot betaling komen.

Tegenover de genoemde en andere verhogingen tot geringe bedragen, te zamen 255 miljoen, staat een aantal verlagingen tot in totaal 26 miljoen. De belangrijkste daarvan betreffen de uitkering van watersnoodschade (7 miljoen) en die wegens oorlogsschade aan lagere publiekrechtelijke lichamen (10 miljoen), beide op de Gewone Dienst. De overige verlagingen in deze groep zijn van geringe omvang.

Woningwetvoorschotten

Het bedrag, dat in de oorspronkelijke begroting voor woningwetvoorschotten is geraamd, kan worden verlaagd met 116,5 miljoen, daar de voorschotten in een trager tempo door de gemeenten worden opgenomen dan aanvankelijk was voorzien.

Landbouw-Egalisatiefonds

De bijdrage aan het Landbouw-Egalisatiefonds dient 76 miljoen hoger te worden gesteld dan oorspronkelijk was geraamd. In hoofdzaak is dit een gevolg van de daling van de wereldmarktprijzen, welke leidt tot een verhoging van de producentensteun aan melkveehouders met 75 miljoen. Voorts is thans 22 miljoen geraamd wegens premie op de uitvoer van het suikeroverschot, oogst 1958. Daartegenover wordt aan monopolieheffingen op geïmporteerde granen 15 miljoen (oorspronkelijk nihil) ten gunste van het fonds verwacht.

Dienst van de Nationale Schuld

De mutaties in de uitgaven van de dienst van de Nationale Schuld zijn van geringe omvang. De belangrijkste zijn een verhoging van de uitgaven op de Buitengewone Dienst wegens versterkte aflossing van buitenlandse schuld ad 19 miljoen en een verlaging van de uitgaven op de Gewone Dienst wegens rente van vlottende schuld binnenland met 26 miljoen als gevolg van consolidatie.

Overige uitgaven

De verhogingen, welke onder de rubriek overige uitgaven zijn gerangschikt, belopen voor de Gehele Dienst 176 miljoen. Op de Gewone Dienst hebben zij voor 19 miljoen, op de Buitengewone Dienst voor 18 miljoen betrekking op de eerder vermelde hogere uitgaven, waardoor de benodigde gelden met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet van de begroting 1959 worden overgebracht. Van de overige verhogingen verdienen de volgende afzonderlijke vermelding. Op de Gewone Dienst is thans de storting opgenomen van het Rijk ten bedrage van 5,5 miljoen in het Nationale Rampenfonds ten behoeve van degenen, die schade geleden hebben door de overstroming in Tuindorp-Oostzaan. De bijdrage aan de geldmiddelen van Nederlands Nieuw-Guinea zal ten opzichte van de oorspronkelijke raming 10 miljoen meer bedragen, o.m. wegens versnelling in de werkzaamheden ter vergroting van het vliegveld Mokmer. De vergoeding van de schade, welke agrarische bedrijven door de droogte in 1959 hebben geleden, vergt een uitgave van 25 miljoen, waarin de oorspronkelijke begroting niet voorzag. De uitgaven voor complementaire sociale voorzieningen en complementaire arbeidsvoorzieningen zullen de oorspronkelijke raming met 16 miljoen te boven gaan.

Op de Buitengewone Dienst is onder de verhogingen rekening gehouden met 21 miljoen wegens deelneming van het Rijk in een emissie van de N.V. Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken. Voor nagenoeg een gelijk bedrag zijn aandelen Hoogovens door de Staat verkocht; de opbrengst van deze verkoop is onder de mutaties in de middelen opgenomen. Voor de waterstaatswerken moet, naast de verschillende verhogingen tot in totaal 13 miljoen, waarvoor de gelden door overloop uit de begroting 1959 beschikbaar komen, nog gerekend worden op 11 miljoen, te besteden voor versnelling in de uitvoering van werken ter bevordering van de industriële infrastructuur in de probleemgebieden. Dit bedrag komt in mindering van de mede voor dit doel op de Gewone Dienst van hoofdstuk XIV (Onvoorzien uitgaven) uitgetrokken 25 miljoen. Voor de aanleg van wegen, voorkomende op het rijkswegenplan, moet voorts op een verhoging met 10 miljoen gerekend worden, waarvoor ten dele compensatie gevonden wordt door vertraging in de uitvoering van andere waterstaatswerken.

Voor het overige zijn de verhogingen, zowel op de Gewone Dienst als op de Buitengewone Dienst, elk voor zich van geringe invloed op het totale begrotingsbeeld.

De verlagingen in deze rubriek, ten bedrage van 86 miljoen op de Gehele Dienst, hebben op de Gewone Dienst voor 14 miljoen en op de Buitengewone Dienst voor 8 miljoen betrekking op bedragen, welke met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet naar de begroting 1961 zullen worden overgebracht. In hoofdzaak betreft het hier diverse waterstaatswerken. Onder de verlagingen op de Gewone Dienst is voorts een bedrag van 13 miljoen opgenomen, dat in de oorspronkelijke begroting voor de civiele verdedigingsvoorbereiding op hoofdstuk II A (Algemene Zaken) was geraamd, doch dat thans over de diverse hoofdstukken is verdeeld. De bijdrage aan de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie kan 10 miljoen lager worden gesteld. De zorg voor gerepatrieerden zal 7 miljoen minder vereisen dan oorspronkelijk werd verwacht. Ten slotte is onder de verlagingen op de Gewone Dienst een bedrag ad 14,5 miljoen begrepen, dat van hoofdstuk XIV is overgeboekt naar andere hoofdstukken.

De ontwikkeling van de middelen

De verhoging van de middelen met per saldo 656 miljoen komt voor 425 miljoen voor rekening van de belastingmiddelen; voor de niet-belastingmiddelen wordt per saldo een verhoging met 231 miljoen verwacht.

De belastingmiddelen

De oorspronkelijke raming van de belastingmiddelen voor het dienstjaar 1960 beliep, na aftrek van de aandelen van het

Gemeentefonds en het Provinciefonds en rekening houdende met enige additionele posten zoals vermeld op blz. 6 van de Miljoenennota 1960, 7414 miljoen. Bij het bepalen van de vermoedelijke uitkomsten voor 1960 is deze schatting met 425 miljoen verhoogd tot 7839 miljoen.

De verhoging kan ten dele worden toegeschreven aan het feit, dat bij het ramen van de vermoedelijke uitkomsten — in tegenstelling tot de bij het opstellen van de oorspronkelijke raming gevolgde procedure, waarvan onder meer melding is gemaakt op blz. 29 van de miljoenennota 1960 — is rekening gehouden met de gevolgen van de vrijere loonvorming voor de opbrengst der belastingen. Voorts hangt de verhoging van de raming samen met de omstandigheid, dat de produktie dit jaar een grotere stijging te zien geeft dan ten tijde van het opstellen van de oorspronkelijke raming werd voorzien. Een en ander kan mede in verband worden gebracht met de krachtige toeneming van de export.

Het aandeel van het Gemeentefonds is bij het bepalen van de ten bate van het Rijk komende belastingopbrengst volgens de vermoedelijke uitkomsten voor 1960 gesteld op 14,91 pct., zijnde 14,33 pct. volgens de bestaande wettelijke regeling, vermeerderd met 0,58 pct. in verband met het voorstel, neergelegd in het ontwerp Financiële-Verhoudingswet 1960 (wetsontwerp 5472). Het aandeel van het Provinciefonds bedraagt 0,76 pct. (In de oorspronkelijke raming beliepen de aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds resp. 14,94 pct. en 0,76 pct. De aan het Rijk ten goede komende belastingopbrengst, berekend met behulp van deze percentages, was voorts additioneel verminderd met 8 miljoen in verband met een verwachte verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds wegens te treffen voorzieningen op pensioengebied).

Een overzicht van de oorspronkelijke ramingen en van de vermoedelijke uitkomsten voor de afzonderlijke belastingen is vevat in bijlage 8.

De niet-belastingmiddelen

De opbrengst van de niet-belastingmiddelen zal, volgens de huidige verwachtingen, de oorspronkelijke raming per saldo

met 231 miljoen overtreffen. Het betreft hier vrijwel uitsluitend verhogingen.

(in miljoenen guldens)

	Gewone Dienst	Buitengewone Dienst	Gehele Dienst
Verhogingen	65	168	233
Verlagingen	2	—	2
Saldo verhoging . . .	+ 63	+ 168	+ 231

Van de verhogingen op de Gewone Dienst kunnen met name genoemd worden de winstuitkering van de Nederlandsche Bank N.V., die de oorspronkelijke raming met 13 miljoen zal overtreffen, het aandeel in de winst van de N.V. Nederlandsche Spoorwegen ad 9 miljoen, de uitkering van het voordelig saldo van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, die 11 miljoen hoger zal zijn dan de raming, de dividenduitkering van de N.V. Breedband en de dividenduitkering van de Staatsmijnen (te zamen 8 miljoen). Voorts zal de wijziging in de inning van de radioluisterbijdrage tot hogere ontvangsten in 1960 ten bedrage van 5 miljoen leiden.

Op de middelen van de Buitengewone Dienst is de opbrengst geboekt van de verkoop van aandelen-Hoogovens ad 21 miljoen, welk bedrag is besteed voor deelneming in een nieuwe emissie van het genoemde bedrijf. Op de vorderingen van de Staat, voortvloeiende uit de liquidatie van de Europese Betalingsunie, is door Frankrijk 54 miljoen vervroegd afgelost. Het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie zal 22 miljoen meer bij het Rijk deponeren dan aanvankelijk geraamd wegens toevoeging aan fondsen en reserves. De uitkering van de Staatsmijnen wegens door reservering beschikbaar gekomen middelen wordt thans 70 miljoen hoger geraamd dan aanvankelijk was voorzien.

4. Overzicht van de diensten 1949 tot en met 1959

In de wet van 18 november 1953 (*Stb.* 503) is, overeenkomstig het bepaalde in artikel 86a van de Comptabiliteitswet, een samenvatting gegeven van de uitkomsten van 's Rijks geldelijk beheer over de jaren 1939 tot en met 1948. In aansluiting daarop wordt in tabel I van deze bijlage een overzicht gegeven van de rekeningcijfers betreffende de diensten 1949 tot en met 1958 (voor dit laatste jaar volgens de voorlopige rekening) en van het vermoedelijk beloop van de dienst 1959.

De tabellen II en III geven een inzicht in de ontwikkeling van de uitgaven en de ontvangsten voor de dienstjaren 1958 en 1959. Daartoe zijn naast elkaar gesteld: de cijfers van de oorspronkelijk vastgestelde begrotingen, de uitkomsten, welke in de miljoenennota 1960 als de meest recente gegevens ten aanzien van deze beide begrotingsjaren waren opgenomen, en de uitkomsten, zoals die thans worden verwacht.

In de toelichting bij deze tabellen worden de belangrijkste posten genoemd, welke tot de verschillen tussen de nu en de vorig jaar gepubliceerde cijfers hebben bijgedragen.

I. Dienstjaren 1949—1959

(in miljoenen gulden)

Omschrijving	Rekeningcijfers									Voorlopige rekeningcijfers 1958	Vermoedelijk beloop 1959
	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957		
Gewone Dienst											
Uitgaven	2 827	2 897	3 357	3 720	3 951	4 616	5 240	5 758	5 855	6 446	6 819
Middelen	4 472	4 431	5 141	5 447	5 441	5 587	6 286	6 607	7 424	7 050	7 771
Saldo	+ 1 645	+ 1 534	+ 1 784	+ 1 727	+ 1 490	+ 971	+ 1 046	+ 849	+ 1 569	+ 604	+ 952
Buitengewone Dienst I (Uitgaven en ontvangsten van aflopend karakter)											
Uitgaven	981	856	771	587	1 092	709	852	446	278	1)	1)
Middelen	492	495	419	926	402	618	262	308	199	1)	1)
Saldo	— 489	— 361	— 352	+ 339	— 690	— 91	— 590	— 138	— 79	1)	1)
Landbouw-Egalisatiefonds											
Saldo	— 266	— 223	— 143	— 67	— 116	— 107	— 173	— 218	— 452	— 567	2)
Buitengewone Dienst II (Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten)											
Uitgaven	391	982	1 296	1 214	1 015	1 341	1 199	1 360	1 298	1 039	2 296
Middelen	140	436	301	275	372	590	626	411	441	326	399
Saldo	— 251	— 546	— 995	— 939	— 643	— 751	— 573	— 949	— 857	— 713	— 1 897
Gehele Dienst											
Uitgaven (incl. nadelig saldo L.E.F.)	4 465	4 958	5 567	5 588	6 174	6 773	7 464	7 782	7 883	8 052	9 115
Middelen	5 104	5 362	5 861	6 648	6 215	6 795	7 174	7 326	8 064	7 376	8 170
Saldo	+ 639	+ 404	+ 294	+ 1 060	+ 41	+ 22	— 290	— 456	+ 181	— 676	— 945

1) Te beginnen met de begroting 1958 is de Buitengewone Dienst I in de Gewone Dienst opgenomen.

2) Begrepen in de uitgaven op de Gewone Dienst.

II. Dienstjaar 1958

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹⁾	Vermoedelijk beloop volgens miljoenennota 1960	Voorlopige rekeningcijfers
Gewone Dienst			
Uitgaven	6 646	6 485	6 446
Middelen	7 370	7 021	7 050
Saldo.	+ 724	+ 536	+ 604
Landbouw-Egalisatiefonds			
Saldo.	— 326	— 591	— 567
Buitengewone Dienst			
Uitgaven	1 322	1 051	1 039
Middelen	275	328	326
Saldo.	— 1 047	— 723	— 713
Gehele Dienst			
Uitgaven (inclusief nadelig saldo L.E.F.)	8 294	8 127	8 052
Middelen	7 645	7 349	7 376
Saldo.	— 649	— 778	— 676

¹⁾ Inclusief de additionele uitgaven en middelen, vermeld op blz. 3 van de miljoenennota 1958.

Het nadelige saldo op de Gehele Dienst van de begroting 1958 vertoont volgens de voorlopige rekening een verbetering met 102 miljoen ten opzichte van het saldo, dat in de miljoenennota 1960 werd geraamd. Het benadert thans zeer dicht het saldo van de oorspronkelijk vastgestelde begroting, zulks in tegenstelling tot de daaraan voorafgaande dienstjaren, waarvan de uitkomst volgens de rekening aanzienlijk van de oorspronkelijke begrotingscijfers afweek. Tot de voorgenomde verbetering hebben een verlaging van de uitgaven met 75 miljoen en een verhoging van de middelen met 27 miljoen bijgedragen.

De uitgaven op de Gewone Dienst tonen een verlaging met 39 miljoen, waarvan een bedrag van 13 miljoen betrekking heeft op de uitgaven voor onderwijs en cultuur. Voor het overige betreft het hier een groot aantal posten, verspreid over de gehele begroting, en elk voor zich van geringe omvang.

Het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds wordt thans 24 miljoen gunstiger becijferd, hetgeen voornamelijk toe te schrijven is aan het feit, dat de geraamde garantietoelagen voor de te exporteren suikeroogst 1958 niet meer ten laste van de dienst 1958 kunnen worden gebracht, doch ten laste van de dienst 1960 (afgesloten dienstjaren) zullen worden verrekend.

De verlaging met 12 miljoen van de uitgaven op de Buitengewone Dienst heeft voor 9 miljoen betrekking op investeringen van de waterstaat (Deltawerken en aanleg rijkswegen).

De middelen op de Gewone Dienst geven een verbetering te zien met 29 miljoen, hetgeen voor een bedrag van 24 miljoen toe te schrijven is aan de belastingontvangsten.

De middelen op de Buitengewone Dienst wijken volgens de voorlopige rekening niet noemenswaardig af van de raming van het vorige jaar volgens het vermoedelijke beloop.

III. Dienstjaar 1959

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹⁾	Vermoedelijke uitkomsten volgens miljoenennota 1960	Vermoedelijk beloop
Gewone Dienst			
Uitgaven ²⁾	7 411	7 244	6 819
Middelen	7 281	7 460	7 771
Saldo.	— 130	+ 216	+ 952
Buitengewone Dienst			
Uitgaven	1 624	2 325	2 296
Middelen	244	259	399
Saldo.	— 1 380	— 2 066	— 1 897
Gehele Dienst			
Uitgaven	9 035	9 569	9 115
Middelen	7 525	7 719	8 170
Saldo.	— 1 510	— 1 850	— 945

¹⁾ Inclusief de op blz. 5 van de miljoenennota 1959 vermelde additionele uitgaven en middelen.

²⁾ Waarin begrepen het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds.

Het nadelige saldo op de Gehele Dienst van de begroting 1959, dat volgens de vermoedelijke uitkomsten per 15 augustus 1959 werd geraamd op 1850 miljoen, wordt thans becijferd op 945 miljoen. De uitgaven blijken te zijn gedaald met 454 miljoen, terwijl de middelen zijn toegenomen met 451 miljoen.

Op de Gewone Dienst zullen de uitgaven, ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten van het vorig jaar, naar verwachting dalen met 425 miljoen. Dit bedrag is het saldo van een groot aantal verhogingen en verlagingen, verspreid over alle begrotingshoofdstukken. Daarvan verdienen de volgende afzonderlijke vermelding.

De uitgaven voor de civiele verdedigingsvoorbereiding zullen 21 miljoen, die voor de militaire verdediging, voor zover zij ten laste van de Gewone Dienst komen, 115 miljoen achterblijven bij de verwachtingen van het vorige jaar. Voor subsidies aan gemeentelijke scholen voor v.h.m.o. zal, als gevolg van de wijziging van de middelbaar-onderwijswet van 14 april 1960 (*Stb.* 160), 44 miljoen meer zijn vereist. Een lager aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst van de belastingen tot een nagenoeg gelijk bedrag staat daar tegenover. Voor diverse toeslagen op pensioenen blijkt 8 miljoen minder benodigd. Aangezien de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds in 1959 niet tot stand is gekomen, kan de betaling van rente op het actuariële tekort van die fondsen en de hogere premiebijdrage, waarmede vorig jaar nog werd gerekend, te zamen 193 miljoen, thans worden afgevoerd.

Wegens rente op vlottende schuld zal 14 miljoen minder vereist zijn. Het bedrag der afschrijvingen op activa van de Staat dient met 7 miljoen te worden verhoogd. De bijdrage ad 7 miljoen aan een te vormen pensioenfonds voor het personeel van de Koninklijke hofhouding zal niet meer ten laste van 1959, doch ten laste van 1960 komen. De uitkeringen wegens oorlogsschade zullen 19 miljoen minder bedragen. Het betreft hier voornamelijk de uitkeringen aan lagere publiekrechtelijke lichamen. De personele uitgaven van de belastingdienst zullen 10 miljoen bij de verwachting van het vorige jaar ten

achter blijven. De bijdragen ten behoeve van de woningbouw zullen 32 miljoen lager zijn.

Aan diverse waterstaatswerken, voornamelijk de Deltawerken, zal 8 miljoen minder worden besteed dan vorig jaar werd verwacht. De zorg voor gerepatrieerden zal 5 miljoen minder vereisen. Het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds wordt thans 64 miljoen gunstiger becijferd, welk voordelig verschil in hoofdzaak de melksubsidies betreft. Ten slotte moet op hoofdstuk XI (Landbouw en Visserij) nog gerekend worden met een verhoging ten bedrage van 57 miljoen, waarvan 48 miljoen op de Gewone en 9 miljoen op de Buitengewone Dienst, wegens uitgaven betreffende afgesloten dienstjaren. Zoals de Algemene Rekenkamer in het verslag betreffende haar werkzaamheden over het jaar 1959 (Stuk nr. 5957, punt 5) meedeelt, betreft het hier uitgaven, die niet tijdig konden worden verevend, daar de desbetreffende controlerapporten niet tijdig aan het genoemde hoge college konden worden overgelegd. De overige mutaties in de uitgaven op de Gewone Dienst, die per saldo leiden tot een verlaging met 28 miljoen, zijn elk op zich van geringe betekenis.

De verhoging van de middelen op de Gewone Dienst met 311 miljoen ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten, zoals die het vorige jaar in de miljoenennota werden berekend, komt voor 244 miljoen voor rekening van de belastingontvangsten.

De vennootschapsbelasting heeft aanzienlijk meer opgebracht — ten gevolge van het hoge bedrag, dat in de tweede helft van 1959 werd opgelegd uit hoofde van de voorlopige aanslagregeling over het boekjaar 1959 — dan vorig jaar was voorzien. Voorts rechtvaardigen de thans ter beschikking staande gegevens een verhoging van de schatting van de inkomstenbelasting. Ten slotte kan worden gewezen op het feit, dat de aan het Rijk ten goede komende belastingopbrengst volgens de vermoedelijke uitkomsten was berekend aan de hand van aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds van resp. 15,13 pct. en 0,774 pct.; bij het bepalen van het vermoedelijk beloop is daarentegen uitgegaan van resp. 14,33 pct. en 0,76 pct. (Het aandeel van het Gemeentefonds is verlaagd met 0,61 pct. wegens de overname door het Rijk met ingang van 1 januari 1959 van de gemeentelijke uitgaven voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs; voorts met 0,19 pct. wegens het feit, dat de voorgenomen sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds in 1959 geen doorgang heeft gevonden. Dit laatste vormt tevens de verklaring van de vermindering van het aandeel van het Provinciefonds in de belastingopbrengst met 0,014 pct.).

Voor het overige is er een groot aantal mutaties in de ontvangsten, waarvan de volgende met name zijn te vermelden. De winstuitkering van De Nederlandsche Bank N.V. heeft 13 miljoen meer bedragen. Op manipulatiekredieten, welke post voor memorie was geraamd, is 8 miljoen aan rente ont-

vangen. Het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie keert 9 miljoen meer uit wegens voordelig saldo. Voorts wordt door het genoemde bedrijf 6 miljoen afgestort, welk bedrag wegens vorderingen uit de oorlogsjaren van de Duitse posterijen is ontvangen. De Staatsmijnen keren 5 miljoen meer uit wegens dividend. De liquidatieopbrengst van effecten, welke op grond van het Besluit Herstel Rechtsverkeer aan de Staat zijn vervallen, bedraagt 5 miljoen meer dan vorig jaar werd berekend. De overige mutaties in de middelen op de Gewone Dienst, te zamen leidend tot een verhoging met 21 miljoen, zijn van geringe omvang.

In de uitgaven op de Buitengewone Dienst wordt thans per saldo een daling berekend met 29 miljoen. De belangrijkste mutaties, welke daartoe hebben bijgedragen, zijn de volgende. Door de eerder vermelde verhoging van het bedrag der afschrijvingen op activa van de Staat wordt het bedrag der aflossingen, waarop de afschrijvingen in mindering zijn gebracht, thans 7 miljoen lager becijferd. De bijdrage aan het Europese Fonds bedraagt 12 miljoen minder. De kapitaalverstrekking aan het Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”, welke voor memorie was geraamd, belooft 28 miljoen. Aan voorschotten ingevolge artikel 56 van de Woningwet is 26 miljoen minder verstrekt. Wegens nieuwbouw door bemiddeling van de Rijksgebouwendienst is 7 miljoen minder vereist. Aan kapitaaluitgaven voor waterstaatswerken is 18 miljoen minder uitgegeven. De kapitaalverstrekking aan het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie is 18 miljoen lager dan vorig jaar werd verwacht. Daarentegen is de kapitaalverstrekking aan de Staatsmijnen 44 miljoen hoger. In de vermoedelijke uitkomsten was met een bedrag van 30 miljoen gerekend voor het Industrieel Garantiefonds. Dit bedrag zal volgens de huidige verwachting ten laste van de begroting 1960 komen.

Zoals hiervoren reeds vermeld, moet op de Buitengewone Dienst nog met een bedrag van 9 miljoen gerekend worden wegens uitgaven over afgesloten dienstjaren in de sector landbouw. De overige mutaties in de uitgaven op de Buitengewone Dienst, te zamen leidend tot een verhoging met 8 miljoen, zijn elk voor zich van geringe betekenis.

In de middelen van de Buitengewone Dienst wordt thans een verbetering berekend met 140 miljoen. Tot deze verbetering hebben voornamelijk de volgende mutaties bijgedragen. De ontvangsten wegens door het Staatsmuntbedrijf afgeleverde munt zijn 7 miljoen lager. Door het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie wordt 34 miljoen meer gestort wegens aflossing van kapitaal en wegens reservering. De afschrijvingen en reserveringen van het Staatsgasbedrijf bedragen 11 miljoen meer, terwijl de Staatsmijnen een bedrag van 95 miljoen afstorten wegens reserveringen over de jaren 1957, 1958 en 1959. Voor het overige zijn de mutaties in de middelen van de Buitengewone Dienst, te zamen leidend tot een verhoging met 7 miljoen, van geringe omvang en betekenis.

5. Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1954 tot en met 1961

In deze bijlage wordt een beeld gegeven van het verloop der totale uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1954 tot en met 1961.

De in overzicht I opgenomen cijfers voor de jaren 1954 tot en met 1957 zijn ontleend aan de rijksrekeningen, die voor 1958 aan de voorlopige rekening, terwijl de cijfers voor 1959, 1960 en 1961 betrekking hebben op respectievelijk het vermoedelijk beloop, de vermoedelijke uitkomsten en

de ontwerpbegroting inclusief de additionele uitgaven, zoals vermeld in § 3 van hoofdstuk I van deze nota. In overzicht II zijn de uitgaven van de Gehele Dienst uitgedrukt in percentages van het nationale inkomen.

De uitgaven voor de civiele verdediging zijn opgenomen onder de functie politie en justitie en het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds onder de categorie agrarische subsidies.

I. Uitgaven Gehele Dienst (in miljoenen guldens)

	1954	1955	1956	1957	1958	Vermoedelijk beloop 1959	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961
1. Algemeen bestuur	225,9	353,1	376,7	471,5 ¹⁾	373,0	362,7	458,9	437,1
2. Militaire uitgaven	1 634,8	1 712,5	1 831,5	1 794,5	1 633,8	1 529,4	1 710,0	1 787,7
3. Buitenlandse betrekkingen ²⁾	76,4	82,6	108,7	118,8	168,0	692,2	277,4	194,9
4. Overzeese rijksdelen	40,9	105,5	104,8	100,3	90,6	93,9	126,6	122,3
5. Justitie en Politie (inclusief civiele verdediging)	244,6	322,8	299,1	347,0	361,1	362,9	410,6	443,4
6. Waterstaat	263,8	341,8	408,7	434,9	419,3	458,3	594,2	684,0
7. Verkeer	138,6	176,6	241,8	256,5	187,3	206,9	245,3	250,2
8. Handel en Nijverheid ³⁾	177,8	160,2	200,0	97,6	99,5	162,0	171,1	171,5
9. Landbouw en Visserij	148,2	184,5	203,0	181,6	229,8	289,1	261,2	239,4
9a. Agrarische subsidies	107,4	173,4	218,1	451,8	566,5	382,7	368,3	296,6
10. Onderwijs en cultuur	648,0	748,9	930,7	1 114,6	1 201,6	1 381,5	1 590,0	1 759,1
11. Sociale voorzieningen	974,0	1 024,7	1 088,9	827,0	999,4	933,5	957,2	949,5
12. Niet toegerekende uitgaven voor pensioenen ⁴⁾	—	—	—	—	—	—	—	266,0
13. Volksgezondheid	39,8	42,0	52,0	59,5	72,8	71,0	80,0	84,5
14. Volkshuisvesting:								
huursubsidies	191,0	222,4	244,2	268,6	324,3	363,5	400,5	302,7
woningwetvoorschotten	6,7	2,8	1,3	2,1	192,3	524,2	600,0	670,0
overige uitgaven volkshuisvesting	18,9	16,2	24,8	16,3	15,7	17,6	20,4	20,8
15. Herstel van oorlogsschade	311,0	610,5 ⁵⁾	299,4	193,6	144,2	86,6	96,0	49,2
16. Uitgaven verband houdende met de watersnood	256,5	164,9	94,2	28,3	10,2	5,0	23,4	—
17. Nationale schuld	1 121,7 ⁶⁾	858,1 ⁷⁾	838,6	884,2	830,9 ⁸⁾	1 048,0 ⁸⁾⁹⁾	1 010,1 ⁸⁾	1 046,4 ⁸⁾
18. Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting	34,4	36,1	69,4	65,3	67,9	73,0	77,5	81,5
20. Diversen	—	—	0,4	—	—	0,5	0,5	0,5
Totaal exclusief afschrijvingen	6 660,4	7 339,6	7 636,3	7 714,0	7 988,2	9 044,5	9 479,2	9 857,3
19. Afschrijvingen	113,0	125,0	146,0	169,0	63,0	70,0	66,0	78,0
Totaal-generaal	6 773,4	7 464,6	7 782,3	7 883,0	8 051,2	9 114,5	9 545,2	9 935,3

Opgenomen zijn onder:

¹⁾ de overneming door het Rijk van de vorderingen van de Nederlandsche Bank op de Argentijnse Nationale Bank ad 68 miljoen.

²⁾ wegens:

a. deelneming in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling:
in 1954: 5,0 miljoen in 1958: 35,0 miljoen
in 1955: 5,0 miljoen in 1959: 14,0 miljoen
in 1956: 23,0 miljoen in 1960: 25,0 miljoen
in 1957: 27,0 miljoen in 1961: 25,0 miljoen

b. beleggingen binnen de Bondsrepubliek Duitsland van de door dat land ingevolge de restitutie-overeenkomst betaalde termijn:
in 1954: 9,1 miljoen in 1955: 9,1 miljoen

c. deelneming in de Internationale Financierings Maatschappij:
in 1956: 11,7 miljoen

d. de E.E.G.- en Euratomverdragen:
in 1958: 59,2 miljoen in 1960: 55,1 miljoen
in 1959: 61,3 miljoen in 1961: 70,4 miljoen

e. verlening door de Staat van kredieten, voortvloeiend uit de liquidatie van de Europese Betalingsunie:
in 1959: 360,3 miljoen

f. deelneming in het Internationale Monetair Fonds:
in 1959: 135,6 miljoen in 1960: 66,5 miljoen

g. bijdrage in het kapitaal van het Europese Fonds:
in 1959: 25,0 miljoen in 1960: 25,0 miljoen

h. overneming van de Nederlandsche Bank van vorderingen op Hongarije, Turkije en Tsjecho-Slowakije:
in 1959: 17,7 miljoen; Spanje: in 1960: 5,1 miljoen

³⁾ vanaf 1957, de kapitaalverstrekking aan de Staatsmijnen op nettobasis, d.i. na aftrek van de ontvangen aflossingen.

⁴⁾ wegens sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds in 1961: 266 miljoen.

⁵⁾ de budgettaire verantwoording van de oorlogsschadevergoeding van 300 miljoen aan de Nederlandsche Spoorwegen.

⁶⁾ de versterkte aflossing van 142,9 miljoen op het Britse Settlement, van 199,4 miljoen op de lening van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling en van 68,9 miljoen op het krediet, afgesloten met de Belgische Regering.

⁷⁾ de versterkte aflossing van 194,6 miljoen op de lening van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling.

⁸⁾ na aftrek van de bijdrage van de Gewone Dienst ten bedrage van de afschrijvingen:

in 1958: 63 miljoen in 1960: 66 miljoen
in 1959: 70 miljoen in 1961: 78 miljoen

⁹⁾ de versterkte aflossingen van 197,3 miljoen op het Britse Settlement en van 15,2 miljoen op het Lend-Lease krediet.

II. Uitgaven Gehele Dienst
(uitgedrukt in percentages van het nationale inkomen
tegen marktprijzen)

Onderwerpen van staatszorg	1954	1955	1956	1957	1958	Ver- moedelijk beloop 1959	Vermoe- delijke uitkom- sten 1960	Ontwerp- begroting 1961
1. Algemeen bestuur	0,92	1,28	1,27	1,47	1,14	1,03	1,18	1,05
2. Militaire uitgaven	6,66	6,21	6,19	5,60	4,99	4,35	4,42	4,29
3. Buitenlandse betrekkingen	0,31	0,30	0,37	0,37	0,51	1,97	0,72	0,47
4. Overzeese rijkdelen	0,17	0,38	0,35	0,31	0,28	0,27	0,33	0,29
5. Justitie en politie (inclusief civiele verdediging)	0,99	1,17	1,01	1,08	1,10	1,03	1,06	1,06
6. Waterstaat	1,07	1,24	1,38	1,36	1,28	1,30	1,53	1,64
7. Verkeer	0,56	0,64	0,82	0,80	0,57	0,59	0,63	0,60
8. Handel en nijverheid	0,72	0,58	0,68	0,31	0,30	0,46	0,44	0,41
9. Landbouw en visserij	0,60	0,67	0,69	0,57	0,70	0,82	0,67	0,57
9a. Agrarische subsidies	0,44	0,63	0,74	1,41	1,73	1,09	0,95	0,71
10. Onderwijs en cultuur	2,64	2,72	3,14	3,48	3,67	3,93	4,11	4,22
11. Sociale voorzieningen	3,97	3,72	3,68	2,58	3,05	2,66	2,47	2,28
12. Niet toegerekende uitgaven voor pensioenen	—	—	—	—	—	—	—	0,64
13. Volksgezondheid	0,16	0,15	0,17	0,19	0,22	0,20	0,21	0,20
14. Volkshuisvesting:								
huursubsidies	0,78	0,81	0,82	0,84	0,99	1,03	1,03	0,73
woningwetvoorschotten	0,03	0,01	0,00	0,00	0,59	1,49	1,55	1,61
overige uitgaven volkshuisvesting	0,08	0,06	0,08	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
15. Herstel van oorlogsschade	1,27	2,21	1,01	0,61	0,44	0,26	0,25	0,12
16. Uitgaven verband houdende met de waters- nood	1,04	0,60	0,32	0,09	0,03	0,02	0,06	—
17. Nationale schuld (verminderd met afschrij- vingen)	4,57	3,11	2,83	2,76	2,54	2,99	2,61	2,51
18. Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting	0,14	0,13	0,23	0,20	0,21	0,21	0,20	0,20
20. Diversen	—	—	0,00	—	—	0,00	0,00	0,00
Totaal exclusief afschrijvingen	27,12	26,62	25,78	24,08	24,39	25,75	24,47	23,65
19. Afschrijvingen	0,46	0,45	0,49	0,53	0,19	0,20	0,17	0,19
Totaal-generaal	27,58	27,07	26,27	24,61	24,58	25,95	24,64	23,84

6. Overzicht van de uitgaven voor investeringen door het Rijk en door de fondsen en de staatsbedrijven

In het hier volgende overzicht zijn de directe investeringen in nieuwe werken opgenomen, alsmede de investeringen, welke het Rijk doet via de fondsen en de staatsbedrijven. Door het Rijk gefinancierde investeringen van buiten de rijksdienst staande lichamen (zoals de Nederlandse Centrale Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek, de Stichting Fundamenteel Onderzoek der Materie, het Reactor Centrum Nederland e.d.) blijven hier derhalve buiten beschouwing. Voorts zijn de militaire investeringen en de investeringen door het Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen” buiten beschouwing gelaten.

In de bedragen voor 1961 zijn mede begrepen de gelden, die volgens de raming uit vorige dienstjaren, met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet, in dat jaar tot besteding zullen komen.

De investeringen, die door bemiddeling van de Rijksgebouwdienst tot stand zullen komen, zijn, voor zover zij op het wetenschappelijk, respectievelijk het overig onderwijs betrekking hebben, aan die functies toegerekend. Tot de groep „overige” zijn o.m. de investeringen van de Domeinen gerekend.

Uitgaven voor investeringen (in miljoenen guldens)

Omschrijving	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp- begroting 1961
<i>Waterstaat</i>	372	464
waterwegen	50	109
landwegen	107	107
Deltawerken	95	109
Zuiderzeewerken	100	116
overige werken	20	23
<i>Onderwijs</i>	75	82
wetenschappelijk onderwijs (alleen rijksuniversiteiten en -hogescholen)	65 ¹⁾	72 ¹⁾
overig onderwijs	10	10
<i>Bestuursapparaat</i>	45	49
<i>P.T.T.</i>	198	200
<i>Staatsmijnen</i>	86	74
<i>Staatsgasbedrijf</i>	18	10
<i>Overige</i>	9	8
<i>Totaal</i>	803	887

¹⁾ Exclusief de bijdragen van het Rijk in investeringskosten van

	1960	1961
a. de gemeentelijke universiteit te Amsterdam	12	12
b. de bijzondere universiteiten en economische hogescholen	35	36

7. Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1954 tot en met 1961

Het merendeel der rijksmiddelen — belastingmiddelen — heeft een algemeen karakter en kan niet aan afzonderlijke onderwerpen van staatszorg worden toegerekend. Het is derhalve niet mogelijk, de belastingmiddelen, welke in beginsel dienen voor de financiering van alle categorieën van uitgaven, toe te bedelen aan enkele bepaald daarvoor aangewezen functionele uitgavengroepen.

In navolging hiervan is er eveneens van afgezien, de niet-belastingmiddelen, welke zouden zijn toe te rekenen aan bepaalde functies, doch die ten opzichte van de belastingmiddelen kwantitatief niet belangrijk zijn, functioneel op te delen. Volstaan is met een indeling in enkele categorieën met een bijzonder karakter.

Bij de belastingen is onderscheid gemaakt tussen de kostprijshogende belastingen en de belastingen op inkomen, winst en vermogen. In het bedrag wegens opbrengst van belastingen op inkomen, winst en vermogen voor 1961 zijn voor de kohierbelastingen ramingen opgenomen van de opbrengst van één belasting-, respectievelijk boekjaar, hetgeen betekent, dat geen rekening is gehouden met bijzondere factoren als inhaal van achterstand, versnelling van de aanslagregeling en overloop. De bedragen, vermeld voor de jaren 1954 tot en met 1960, betreffen werkelijke, respectievelijk vermoedelijke rekeningcijfers; de baten, voortvloeiende uit de genoemde factoren, zijn hierin dus wel begrepen.

Tot de exploitatiebaten van bedrijven zijn, behalve de baten van de eigenlijke staatsbedrijven, ook die van de Nederlandsche Bank N.V. en van andere bedrijven in de particuliere sector gerekend. Tot deze laatste bedrijven behoren o.m. Breedband N.V., de N.V. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij, de N.V. Nederlandse Aardoliemaatschappij, de N.V. Koninklijke Nederlandse Zoutindustrie, de N.V. Nederlandse Spoorwegen, de Maatschappij tot Financiering van het

Nationaal Herstel N.V. en de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V.

De inkomsten wegens rente hebben betrekking op ontvangen rente van staatsbedrijven en andere instellingen. Middelen met een speciaal karakter worden gevormd door de baten, voortvloeiende uit monetaire operaties, de vrijgegeven tegenwaardegelden, de baten wegens herstelbetalingen, gerecupereerde goederen en liquidatie van vijandelijk vermogen. Als baten, voortvloeiende uit monetaire operaties, zijn beschouwd de in 1955 verantwoorde baten in verband met de geldzuivering. Bij de vrijgegeven tegenwaardegelden gaat het om de totale vrijgave, ongeacht de bestemming, welke aan de beschikbaar gekomen middelen is gegeven.

De diverse middelen ten bate van de Gewone Dienst vormen een conglomeraat van inkomsten wegens prestatie van diensten en levering van goederen door het Rijk, wegens boeten en opbrengst van verbeurd verklaarde goederen, luisterbijdragen, kijkgeld en andere speciale heffingen, bijzondere bijdragen, enz.

Bij de middelen van de Buitengewone Dienst is volstaan met een splitsing in ontvangen aflossingen en overige middelen. De bijdrage van de Gewone Dienst wegens afschrijvingen staat tegenover de overeenkomstige post op de uitgavenbegroting en heeft voor de omvang der rijksmiddelen alleen boekhoudkundige betekenis. (Zie ook noot 2 op de volgende bladzijde).

Ten slotte zij vermeld, dat, ten einde aansluiting te verkrijgen met de elders in deze nota vermelde cijfers der middelen, in het hierna opgenomen overzicht de opbrengsten der bijzondere heffingen tot en met 1958 buiten beschouwing zijn gelaten. Volledigheidshalve zijn deze opbrengsten echter tot genoemd jaar in een afzonderlijke tabel samengevat. De bedoelde opbrengsten zijn sedert 1959 opgenomen onder de middelen van hoofdstuk VII B (Financiën).

Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1954 tot en met 1961
(tot en met 1958 exclusief bijzondere heffingen)
(in miljoenen guldens)

Omschrijving	1954	1955	1956	1957	1958	Ver- moede- lijk beloop 1959	Ver- moede- lijke uit- komsten 1960	Raming 1961
Kostprijsverhogende belastingen	2 487,3	2 603,0	2 787,6	2 819,1	2 743,8	3 009,0	3 356,2	3 641,1
Belastingen op inkomen, winst en vermogen . .	2 610,3	3 116,2	3 243,9	3 755,2	3 703,0	4 215,3	4 483,0	4 858,6
Additionele posten ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	— 72,0
Winsten en andere baten van bedrijven	107,9	83,4	103,7	117,2	147,3	127,6	130,6	111,6
Inkomsten wegens rente	80,3	75,2	64,5	84,3	93,3	119,8	128,7	158,4
Baten voortvloeiende uit monetaire operaties . .	—	61,3	—	—	—	—	—	—
Vrijgegeven tegenwaardegelden	427,9	153,4	122,7	363,6	16,8	—	—	—
Baten wegens herstelbetalingen, gerecupereerde goederen en liquidatie vijandelijk vermogen . .	130,4	174,1	259,5	50,0	35,0	—	—	—
Diverse middelen Gewone Dienst	361,3	281,4	333,0	433,7	310,6	299,6	292,4	287,8
Totaal Middelen Gewone Dienst	6 205,4	6 548,0	6 914,9	7 623,1	7 049,8	7 771,3	8 390,9	8 985,5
Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden	352,7	395,3	182,9	228,9	258,7	344,0	490,6	347,2
Diverse middelen Buitengewone Dienst	124,6	105,4	82,0	43,0	67,4	55,1	84,0	63,0
Totaal Middelen Buitengewone Dienst (exclusief bijdrage wegens afschrijvingen)	477,3	500,7	264,9	271,9	326,1	399,1	574,6	410,2
Totaal der middelen (exclusief bijdrage wegens af- schrijvingen)	6 682,7	7 048,7	7 179,8	7 895,0	7 375,9	8 170,4	8 965,5	9 395,7
Bijdrage van de Gewone Dienst wegens af- schrijvingen	113,0	125,0	146,0	169,0	— ²⁾	— ²⁾	— ²⁾	— ²⁾
Totaal der middelen	6 795,7	7 173,7	7 325,8	8 064,0	7 375,9	8 170,4	8 965,5	9 395,7

Overzicht van de opbrengsten der bijzondere heffingen

Vermogensaanwasbelasting	43,5	13,4	19,5	— 4,7	2,9
Vermogensheffing ineens	30,8	10,5	5,2	— 2,3	0,0
Totaal ³⁾	74,3	23,9	24,7	— 2,4	2,9

¹⁾ Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds met respectievelijk 0,24 pct. en 0,02 pct. in verband met voorgenomen voorzieningen op pensioengebied (— 25 miljoen); verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,58 pct. (— 57 miljoen) ingevolge het voorstel, neergelegd in het ontwerp der Financiële-Verhoudingswet 1960 (Gedrukte stukken Zitting 1959—1960—5472); vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,1 pct. in verband met het wetsontwerp tot regeling van het wetenschappelijk onderwijs (+ 10 miljoen).

²⁾ De bijdrage van de Gewone Dienst ten bedrage van de afschrijvingen is ingaande 1958 niet meer onder de kapitaalsontvangsten opgenomen, doch bij de kapitaalsuitgaven op de aflossingen van de binnenlandse gevestigde schuld in mindering gebracht.

³⁾ Het totaal van de opbrengsten der bijzondere heffingen tot en met 1958 bedraagt rond 3205 miljoen.

8. Overzicht van de aan de rijksbegroting ten goede komende belastingen voor 1960 en 1961

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Oorspronkelijke raming 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Raming 1961
I. Kostprijsverhogende belastingen:			
a. Motorrijtuigenbelasting	155	155	170
b. Invoerrechten	950	950	1 050
c. Accijns op wijn	10	13	14
d. Accijns op gedistilleerd	155	152	155
e. Accijns op bier	45	47	50
f. Accijns op suiker	95	88	90
g. Accijns op tabak	500	525	550
h. Omzetbelasting	1 675	1 800	1 950
i. Rechten van zegel	65	66	68
j. Rechten van registratie	115	110	115
k. Grondbelasting (rijksopcenten)	—	38	39
Totaal I	3 765	3 944	4 251
II. Belastingen op inkomen, winst en vermogen:			
a. Inkomstenbelasting	1 950 ¹⁾	2 225 ³⁾	2 425 ⁴⁾
b. Vermogensbelasting	150 ¹⁾	170 ³⁾	185 ⁴⁾
c. Vennootschapsbelasting	1 150 ²⁾	1 125 ³⁾	1 150 ⁵⁾
d. Loonbelasting	1 375	1 500	1 625
e. Dividendbelasting	165	120	150
f. Commissarissenbelasting	25	21	22
g. Rechten van successie	150	155	165
Totaal II	4 965	5 316	5 722
Totaal I en II	8 730	9 260	9 973
Aandeel Gemeentefonds ⁶⁾	1 281	1 352	1 399
Aandeel Provinciefonds ⁶⁾	65	69	74
	1 346	1 421	1 473
Ten bate van de rijksbegroting	7 384	7 839	8 500
Verhoging van de grondbelasting	+ 38		
Verhoging aandeel Gemeente- en Provinciefonds in verband met voorzieningen op pensioengebied (voor 1961 met in totaal 0,26%)	— 8		— 25
Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,58% in verband met het voorstel, neergelegd in het ontwerp Financiële-Verhoudingswet 1960			— 57
Vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,1% in in verband met het wetsontwerp tot regeling van het wetenschappelijk onderwijs			+ 10
Per saldo ten bate van de rijksbegroting	7 414	7 839	8 428

¹⁾ Raming opbrengst belastingjaar 1960.

²⁾ Raming opbrengst boekjaar 1959 (1958/1959).

³⁾ Raming opbrengst boekingsstijdvak 1960/1961.

⁴⁾ Raming opbrengst belastingjaar 1961.

⁵⁾ Raming opbrengst boekjaar 1960 (1959/1960).

⁶⁾ Het aandeel van het Gemeentefonds bedraagt 14,33 pct. (voor de oorspronkelijke raming 1960 en de vermoedelijke uitkomsten 1960 respectievelijk 14,94 pct. en 14,91 pct.) en dat van het Provinciefonds 0,76 pct. van de opbrengst van de sub I en II genoemde belastingen, met uitzondering van de motorrijtuigenbelasting en de grondbelasting (rijksopcenten).

9. De sterkte van het burgerlijk rijks personeel

Overzicht van het verloop van de sterkte van het burgerlijk rijks personeel ¹⁾

Hoofdstuk/Fonds	Werkelijke sterkte									Geraamd in de begroting		
	31 jan. 1953	31 jan. 1954	31 jan. 1955	31 jan. 1956	31 jan. 1957	31 jan. 1958	31 jan. 1959	31 jan. 1960	30 juni 1960	1959	1960 ²⁾	1961
II. Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	346	338	338	333	339	347	357	357	361	368	373	382
II A. Algemene Zaken	114	120	118	119	123	126	125	148	144	151	157	158
II B. Kabinet van de Vice-Minister-President								34	35		35	35
III. Buitenlandse Zaken	2 275	2 375 ³⁾	2 567 ³⁾	2 714 ³⁾	2 748 ³⁾	2 682 ³⁾	2 387 ³⁾	2 360 ³⁾	2 353 ³⁾	2 439	2 484	2 480
IV. Justitie	14 243	14 285	14 096	13 994	14 044	13 956	13 988	13 922	13 860	14 326	14 375	14 154
V. Binnenlandse Zaken	726	833	870	911	956	1 000	1 008	1 184	1 180	1 027	1 253	1 247
VII B. Financiën	21 899	21 860	21 695	21 128	21 089	21 021	21 063	20 965	20 769	21 433	21 432	21 524
IX A. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	2 855	2 883	2 868	2 782	2 692	2 627	2 521	2 452	2 440	2 547	2 497	2 480
IX B. Verkeer en Waterstaat	7 251	7 383	7 632	8 205	8 545	8 668	8 625	8 836	8 803	9 130	8 998	9 132
X. Economische Zaken	4 529	4 249	3 943	4 076	4 175	3 823	3 681	3 591	3 611	3 898	3 875	4 301
XI. Landbouw en Visserij (met inbegrip van het Landbouw-Egalisatiefonds)	5 966	6 180	6 625	7 613	8 164	8 446	8 666	8 486 ⁴⁾	8 496 ⁴⁾	8 792	8 692	8 700
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	4 682	4 819	4 968	5 171	5 082	5 091	5 175	5 162	5 173	5 380	5 380	5 380
XII A. Maatschappelijk Werk	808	859	888	1 144	1 311	1 154	1 127	1 047	992	1 198	1 083	886
XIII. Zaken Overzee	228	245	255	276	280	274	276	551 ⁵⁾	538 ⁵⁾	284	560 ⁵⁾	530
Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	401	422	443	440	576	627	555	551	538	545	560	530
Zuiderzeefonds	1 179	1 194	1 222	1 273	1 317	1 339	1 360	1 389	1 378	1 427	1 413	1 447
Sub-totaal	67 502	68 045	68 528	70 179	71 441	71 181	70 914	70 484	70 133	72 945	72 607	72 836
VIII. Defensie	24 820	27 368	30 030	32 156	33 152	32 945	32 265	31 753	31 392	33 100	33 123	32 465
Totaal exclusief Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	92 322	95 413	98 558	102 335	104 593	104 126	103 179	102 237	101 525	106 045	105 730	105 301
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	7 582	8 207	8 662	9 113	10 325	10 536	11 238	12 225 ⁶⁾	12 567 ⁶⁾	12 589	13 913	15 162
Totaal-generaal	99 904	103 620	107 220	111 448	114 918	114 662	114 417	114 462	114 092	118 634	119 643	120 463

¹⁾ De personeelssterkten hebben betrekking op personeel met een volledige dagtaak, met dien verstande, dat waar mogelijk het aantal ambtenaren met onvolledige dagtaak is herleid tot het aantal, dat nodig zou zijn, indien een volledige dagtaak werd vervuld. Het overige personeel met onvolledige dagtaak, zomede zij, die in militaire dienst zijn, de langdurig zieken, de geschorsten e.d., zijn buiten beschouwing gelaten. De sterkte van het tot die categorieën behorende burgerlijke rijks personeel bedroeg per 30 juni 1960 in totaal 10 020 man. Het personeel, werkzaam bij de staatsbedrijven, is niet in de vermelde aantallen begrepen.

²⁾ De aantallen, opgenomen in de miljoenennota 1960, zijn voor zoveel nodig herzien.

³⁾ Buiten beschouwing zijn gelaten respectievelijk 15 (31 januari 1954), 71 (31 januari 1955), 131 (31 januari 1956), 156 (31 januari 1957), 73 (31 januari 1958), 30 (31 januari 1959), 22 (31 januari 1960) en 22 (per 30 juni 1960) ambtenaren in tijdelijk dienstverband, belast met werkzaamheden, verband houdende met de toekenning en uitbetaling van tegemoetkomingen aan oorlogsslachtoffers uit het voormalig Nederlands-Indië.

⁴⁾ Exclusief het aantal personen werkzaam bij het dienstvak natuurbescherming en het Rijksinstituut voor veldbiologisch onderzoek in de natuur van het Staatsbosbeheer.

⁵⁾ De taken van het voormalig Departement van Zaken Overzee zijn overgenomen door het Kabinet van de Vice-Minister-President, en door de ministeries van Binnenlandse Zaken en van Defensie.

⁶⁾ Inclusief het aantal personen werkzaam bij het dienstvak natuurbescherming en het Rijksinstituut voor veldbiologisch onderzoek in de natuur van het Staatsbosbeheer.

10. Enige gegevens over de financiën van de lagere publiekrechtelijke lichamen

a. Financiële positie der gemeenten en provincies

De financiering van de kapitaalsuitgaven der lagere publiekrechtelijke lichamen en de ontwikkeling van de schuldpositie van de gemeenten vormen nog steeds een belangrijk vraagstuk.

Zoals bekend is, was de financiële positie van de lagere publiekrechtelijke lichamen in 1956 en 1957 minder gunstig geworden. In 1957 bedroegen de kapitaalsuitgaven van de provincies en gemeenten te zamen op kasbasis rond 2600 miljoen (in 1956: 1936 miljoen). De bruto vlottende schuld was aan het einde van dat jaar opgelopen tot 2261 miljoen (eind 1950 bedroeg deze 653 miljoen). Ten einde de financiële positie van de lagere Overheid te verbeteren en de handhaving van de bouw van rond 40 000 woningwetwoningen (woningen met een relatief lage huur) te verzekeren, heeft het Rijk toen enkele maatregelen getroffen. Bij circulaire van de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie van 12 juli 1957 werd aan de gemeentebesturen medegedeeld, dat nieuwe investeringen dan ter hand mochten worden genomen, indien de financiering daarvan met vaste geldmiddelen verzekerd was. In aansluiting hierop werd de gemeentelijke financiering op langere termijn, voor zover deze slechts boven de condities van het rentegamma mogelijk was, gecentraliseerd bij de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten. De woningwetvoorschotten werden met ingang van 1958 wederom ten laste van de rijksbegroting gebracht. Door een beperking van het tekort op de rijksbegroting is er ten slotte naar gestreefd voldoende ruimte op de kapitaalmarkt te laten voor de financiering van de gemeentelijke kapitaalsuitgaven. Mede dank zij deze maatregelen is de financiële positie van de lagere publiekrechtelijke lichamen verbeterd. Deze verbetering komt onder meer tot uitdrukking in een aanzienlijke vermindering van de bruto vlottende schuld der gemeenten, nl. van 2261 miljoen per ultimo 1957 tot 1014 miljoen per ultimo juni 1960. De gemeentelijke kapitaalsuitgaven zijn na een korte inzinking in 1958 gestegen tot 2685 miljoen in 1959. Bovendien is de woningbouw op peil gebleven en is ten minste de helft hiervan gerealiseerd in de sector met lage huren.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat de Regering ertoe bijdraagt de voorwaarden te scheppen, dat de investeringsactiviteit van de gemeenten zich op financieel gezonde wijze verder kan ontplooiën.

Na deze algemene beschouwing volgt hierna een overzicht van het verloop van de kapitaalsuitgaven (op kasbasis) van gemeenten en provincies te zamen, alsmede van de wijze, waarop deze werden gefinancierd. Naast het verloop in de jaren 1958 en 1959 zijn ook cijfers vermeld over het verloop in het eerste halfjaar van 1959 en van 1960.

Blijkens dit overzicht vertonen de kapitaalsuitgaven, vooral die voor openbare werken en voor onderwijs, een belangrijke stijging. Het totaal der kapitaalsuitgaven in 1959 lag ongeveer 170 miljoen boven het in 1958 bereikte niveau (hetwelk rond 140 miljoen lager lag dan het zeer hoge bedrag van 1957).

Over de financiering van de in 1959 verrichte kapitaalsuitgaven en aflossingen kan het volgende worden opgemerkt. Het saldo van de lopende rekening (vóór afschrijvingen) steeg vrij sterk, evenals — zij het in mindere mate — de kapitaalsinkkomsten. Te zamen leverden deze ongeveer 240 miljoen meer op dan in 1958. Daartegenover daalde het bedrag van de woningbouwvoorschotten van het Rijk en de opgenomen vaste leningen met rond 570 miljoen. In 1959 werd minder aan vlottende schuld geconsolideerd dan in het daaraan voorafgaande jaar, nl. 340 miljoen tegen 794 miljoen.

Het bedrag der kapitaalsuitgaven in het eerste halfjaar 1960 ad 1085 miljoen vertoont een accres van rond 45 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar 1959. Ook de beschikbare

Kapitaalsuitgaven van provincies en gemeenten op kasbasis (in miljoenen gulden)

	1958	1959	1ste halfjaar 1959	1ste halfjaar 1960 ¹⁾
Woningbouw	943	892	419	374
Openbare werken	429	516	210	253
Nutsbedrijven	264	274	125	123
Onderwijs	180	234	98	114
Overige investeringen . . .	360	437	187	221
Totaal	2 176	2 353	1 039	1 085
Aflossing van opgenomen leningen en voorschotten	364	332	129	186
Totaal te financieren . . .	2 540	2 685	1 168	1 271
<i>Gefinancierd door:</i>				
Saldo lopende rekening (voor afschrijvingen) . .	410	592	310	256
Kapitaalsinkkomsten	300	354	148	168
Vaste geldleningen en voorschotten	2 578	2 018	985	980
Ontvangen aflossingen op verstrekte geldleningen en voorschotten	46	61	25	27
Saldo mutaties netto vlottende schuld	— 794	— 340	— 300	— 160
	2 540	2 685	1 168	1 271

¹⁾ Voorlopige cijfers.

financieringsmiddelen stegen in deze periode, nl. van 1168 miljoen tot 1271 miljoen. Voor vermindering van de netto vlottende schuld kwam in het eerste halfjaar 1960 een bedrag van 160 miljoen ter beschikking.

Uit de eerder hierboven vermelde bedragen blijkt, dat in een periode van 2½ jaar de excessief hoge bruto vlottende schuld per ultimo 1957 tot minder dan de helft is teruggebracht. Het jaar 1958 heeft daartoe belangrijk bijgedragen, doch in aanmerking nemende het hoge niveau van de kapitaalsuitgaven van de lagere Overheid, mag ook de in 1959 en in de eerste helft van 1960 bereikte consolidatie van vlottende schuld niet onbevredigend worden genoemd. Intussen blijft de noodzaak van voortgaande consolidatie bestaan. Ten opzichte van de z.g. kasgeldnorm (25 pct. van het bedrag van de gewone dienst van de gemeentebegroting, exclusief de hoofdstukken kasvoorzieningen en verrekeningen) beweegt de vlottende schuld zich nog op een niveau, dat enige honderden miljoenen te hoog is. Hierbij is dan nog buiten beschouwing gelaten het bedrag der door gemeenten aangegane verplichtingen uit hoofde van kapitaalsuitgaven, welke niet door vaste financieringsmiddelen resp. gecontracteerde leningen zijn gedekt. Bedenkt men bovendien, dat een herstel van een normale financiële positie der gemeenten tevens impliceert, dat deze voldoende speelruimte binnen de z.g. kasgeldnorm dienen te bezitten, dan volgt hieruit, dat nog aanmerkelijk meer dan bovengenoemde 300 miljoen voor consolidatie in aanmerking komt. Het zal, gebruik makend van de gunstige ontwikkeling op de kapitaalmarkt, wellicht mogelijk zijn om ook in 1960 de consolidatie een belangrijke stap verder te brengen.

De rentestand op de kapitaalmarkt vertoonde in de loop van 1959 een daling tot op een peil, dat nog maar weinig boven het niveau van het z.g. rentegamma lag. Zoals in de vorige miljoenennota reeds vermeld, gaven de Ministers van Binnenlandse Zaken en van Financiën in maart 1959 de wens te kennen, dat gemeenten, die erin zouden slagen, anders dan bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, leningen te sluiten op voorwaarden van het rentegamma, de opbrengst dezer leningen ten volle zouden aanwenden voor consolidatie van vlottende schuld en de financiering van nog niet op lange termijn gedekte verplichtingen ter zake van kapitaalsuitgaven, zolang hun bruto vlottende schuld inclusief de nog niet op lange termijn gedekte verplichtingen de kasgeldnorm zouden overtreffen. Deze richtlijn is nog onverminderd van kracht.

b. Het Gemeentefonds, het Provinciefonds en de ten behoeve van de gemeenten en provincies geheven rijksbelastingen

Uitgaande van het geldende aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst der daarvoor aangewezen rijksbelastingen, kunnen de middelen van het fonds voor 1961 worden gesteld op 1399 miljoen, zijnde 14,33 pct. van de opbrengst van de volgende belastingen tot de daarachter vermelde bedragen (in miljoenen guldens):

Inkomstenbelasting	2425
Vermogensbelasting	185
Vennootschapsbelasting	1150
Loonbelasting	1625
Dividendbelasting	150
Commissarissenbelasting	22
Invoerrechten	1050
Accijnzen	859
Omzetbelasting	1950
Rechten van zegel	68
Rechten van registratie	115
Rechten van successie, van overgang en van schenking	165
Totaal	9764

In verband met het feit, dat het ontwerp der Financiële-Verhoudingswet 1960 (5472) zich nog in het stadium der parlementaire behandeling bevindt en daarin derhalve geen basis kan worden gevonden voor het doen van de uitkeringen uit het fonds aan de gemeenten, ligt het in de bedoeling om in afwachting van het tijdstip, waarop voorschotbetalingen overeenkomstig de nieuwe regeling der financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten mogelijk worden, ten laste van het genoemde bedrag ad 1399 miljoen voorlopige uitkeringen aan de gemeenten te doen. De begroting van het Gemeentefonds is in overeenstemming met deze bedoeling ingericht.

De reserve van het Gemeentefonds, welke is gevormd over afgesloten dienstjaren, wordt naar de toestand van 1 januari 1961 geraamd op 426,5 miljoen. De ten laste van de rijksbegroting aan het Gemeentefonds te vergoeden rente, evenals voor 1960 voorlopig te stellen op 2½ pct., bedraagt 10,7 miljoen.

De begroting van het Gemeentefonds zal opnieuw in beschouwing moeten worden genomen en aan de desbetreffende bepalingen moeten worden aangepast, zodra de nieuwe regeling van de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten het *Staatsblad* zal hebben bereikt.

Het aandeel van het Provinciefonds in de opbrengst van de bovengenoemde rijksbelastingen bedraagt volgens de geldende bepalingen 0,76 pct. Op die basis komt voor de verdeling naar de vigerende maatstaven een bedrag van 74,2 miljoen beschikbaar. Indien het bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanhangige ontwerp van wet tot sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (5389) ongewijzigd tot wet wordt verheven, zal het aandeelpercentage 0,02 pct. hoger worden gesteld.

Naast hetgeen uit de genoemde fondsen wordt uitgekeerd, komen rechtstreeks ten goede aan de gemeenten de opbrengst

in hoofdsom en gemeentelijke opcenten der grondbelasting en personele belasting en aan de provincies de opbrengst van de provinciale opcenten op deze beide belastingen.

Zowel de gemeenten als de provincies ontvangen bovendien nog ten laste van de rijksbegroting een compensatie voor het verlies, dat zij leden in verband met de per 1 januari 1954 ingegane tariefsverlaging van de personele belasting, terwijl de gemeenten eveneens een compensatie ten laste van de rijksbegroting ontvangen voor de in 1956 ingegane verlaging van het maximumaantal gemeentelijke opcenten op de grondbelasting. Op de voet van de wet van 31 juli 1957, *Stb.* 287, houdende wijziging van de personele belasting en van de financiële verhouding tussen het Rijk enerzijds en de gemeenten en provincies anderzijds, wordt evenwel op de eerstbedoelde compensatieuitkering een korting toegepast ten bedrage van de meeropbrengst in hoofdsom en opcenten van de personele belasting als gevolg van de per 1 augustus 1957 ingegane huurverhoging.

De aan de provincies en gemeenten ten goede komende opbrengst van de genoemde belastingen en compensaties wordt globaal geraamd op:

	Gemeenten	Provincies
	(in miljoenen guldens)	
<i>Grondbelasting</i>		
hoofdsom	36	—
opcenten	20	21,6
compensatie opcenten	46	—
totaal	102	21,6
<i>Personele belasting</i>		
hoofdsom	25,6	—
opcenten	38,4	12,8
compensatie hoofdsom	11,9	—
compensatie opcenten	17,7	5,9
totaal	93,6	18,7
Totaal-generaal	195,6	40,3

De compensatieuitkeringen aan de gemeenten komen te vervallen, zodra de nieuwe regeling van de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten het *Staatsblad* zal hebben bereikt.

c. De bijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen rechtstreeks uit 's Rijks kas

In de navolgende tabel is een samenvatting gegeven van de bijdragen, welke de lagere publiekrechtelijke lichamen rechtstreeks en merendeels op grond van wettelijke regelingen uit 's Rijks kas ontvangen. Ter toelichting moge nog het volgende dienen.

De hogere bijdragen in de kosten voor de gemeentepolitie zijn onder meer het gevolg van een te verwachten verhoging van de normvergoeding voor materiële kosten op grond van de stijging der uitgaven in de afgelopen jaren. Tevens is rekening gehouden met een verhoging der maximumsterkte, alsmede met te verwachten hogere bijdragen voor de bouw en verbouwingen van politiebureaus. Ten slotte is in de raming voor 1961, zowel bij de gemeentepolitie als voor het onderwijs, de premieverhoging verwerkt, die voortvloeit uit de maatregelen tot sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

De bijdragen in de kosten van het gemeentelijk onderwijs nemen blijkens de tabel belangrijk toe. Als gevolg van een wijziging van de middelbaar-onderwijswet in 1960 komen uitgaven ten behoeve van het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs, welke voordien door de gemeenten gedragen werden, vanaf 1 januari 1959 ten laste van het Rijk. Voor 1961 is uit dien hoofde rekening gehouden met een stijging der rijksuitgaven van ongeveer 55 miljoen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1960. Daartegenover

wordt compensatie gevonden door een lager aandeel van het Gemeentefonds in de belastingopbrengst. Vervolgens is onder de additionele posten voor 1961 een bijdrageverhoging aan de gemeenten verwerkt ten bedrage van circa 29 miljoen in verband met het wetsontwerp tot regeling van het wetenschappelijk onderwijs, waartegenover onder de middelen rekening is gehouden met een vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds ten bedrage van 10 miljoen. Ten slotte leidt de voortgezette uitbreiding van het voortgezet gewoon en uitgebreid lager onderwijs tot een bijdrageverhoging.

De post sociale voorzieningen betreft voornamelijk de bijdragen in de uitgaven voor complementaire sociale en arbeidsvoorzieningen. De raming voor 1961 is ongeveer 10 miljoen hoger dan in de begroting 1960 is opgenomen. Deze stijging houdt verband met een hogere schatting van het aantal plaatsings- en uitkeringsgevallen dan ten grondslag lag aan de begroting 1960, alsmede met de doorwerking van de in 1960 getroffen compensatiemaatregelen in verband met de huur- en melkprijzverhogingen en — voor wat de complementaire arbeidsvoorzieningen betreft — met de eveneens in dat jaar doorgevoerde loonherziening.

In verband met de nieuwe functionele codering zijn de bijdragen voor volksgezondheid, die in voorgaande miljoenennota's begrepen waren in de post sociale voorzieningen, thans afzonderlijk opgevoerd.

De bijdragen voor volkshuisvesting betreffen hoofdzakelijk de bijdragen in de exploitatie van woningwetwoningen, als bedoeld in artikel 56, leden 3 en 4, der Woningwet. De stijging van de bijdragen, die in de vermoedelijke uitkomsten 1960 tot uitdrukking komt, is voor een deel het gevolg van het groter aantal in 1960 afgewikkelde gevallen. Voorts is de verlaging invloed van de huurverhoging per 1 april 1960 ten dele teniet gedaan, onder meer door een verhoging van de normen voor de onderhoudskosten en algemene kosten. Onder de bijdragen voor volkshuisvesting zijn mede begrepen de bijdragen aan gemeenten in de kosten van verbetering en splitsing van bestaande woningen.

In de bijdragen voor waterstaatswerken zijn verwerkt de uitkeringen aan de provincies gezamenlijk, als bedoeld in de wet van 6 oktober 1934 tot instelling van een Verkeersfonds. Voor 1961 is rekening gehouden met een verhoging der uitgaven van 22 miljoen, mede in verband met het ontwerp-Wegenfinancieringswet. Voorts zijn onder de bijdragen voor waterstaatswerken begrepen diverse uitkeringen aan lagere publiekrechtelijke lichamen voor wegen, havens, kanalen, rivieren, veerdiensten en dergelijke en tot versterking van zwakke plaatsen in bestaande hoogwaterkeringen.

De vergoedingen aan de lagere publiekrechtelijke lichamen voor oorlogsschade zijn voor 1961 10 miljoen lager geraamd in verband met de voortgang in de afwikkeling.

Het hogere bedrag, dat in de begroting 1961 opgenomen is ter zake van vergoedingen aan provincies en gemeenten voor

de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de verlaging van de maxima der gemeentelijke opcenten op de grondbelasting, is gebaseerd op een nadere raming voor 1960, terwijl tevens rekening is gehouden met het natuurlijk accres in de opbrengst der grond- en personele belasting.

Onder de overige doeleinden zijn onder meer opgenomen de kostwinnersvergoedingen en uitgaven ingevolge het Inkomstenvergoedingsbesluit-militairen, die voor de begroting 1960 en 1961 respectievelijk 28 en 29 miljoen bedragen. Voorts zijn onder de overige doeleinden begrepen de bijdragen ter bevordering van de regionale industrialisatie, die volgens de vermoedelijke uitkomsten 1960 en de ontwerp-begroting 1961 respectievelijk 13,5 en 23 miljoen bedragen.

Voor de financiering van de bouw van woningen ingevolge artikel 56 van de Woningwet werd voor 1960 oorspronkelijk 717 miljoen geraamd. De kasuitgaven zullen hierbij ten achter blijven. Bij de vermoedelijke uitkomsten 1960 wordt thans gerekend met een bedrag van 600 miljoen; voor 1961 is voor de betaling op in vorige jaren toegezegde voorschotten en voor een gedeelte van de in 1961 te verlenen voorschotten een bedrag van 670 miljoen geraamd.

Overzicht van de bijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen rechtstreeks uit 's Rijks kas
(in miljoenen gulden)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgesteld 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1960	Ontwerp-begroting 1961
Gewone Dienst:			
Politie	127	126	144
Onderwijs	170	229	276
Sociale voorzieningen	88	105	98
Volksgezondheid	10	11	11
Volkshuisvesting	134	149	151
Waterstaatswerken	99	95	116
Oorlogsschade	45	35	35
Bescherming Bevolking	24	20	19
Rampschade	2	2	—
Vergoeding voor verlaging personele en grondbelasting	74	78	82
Overige doeleinden	42	45	57
	815	895	989
Buitengewone Dienst:			
Voorschotten ingevolge artikel 56 van de Woningwet	717	600	670
Overige doeleinden	4	4	2
	721	604	672

11. De staatsbalans

Staatsbalans per 31 december 1959
(met ter vergelijking de cijfers van de balans 1958)
(in miljoenen gulden)

<i>Activa</i>					<i>Passiva</i>
	1958	1959			
1. Kas-, bank- en girosaldi		935		763	
2. Vorderingen op korte termijn en vooruitbetalingen:					
a. Belastingen	2 730	2 820			
b. Nog ten gunste van 1959 (1958) te ontvangen andere middelen	125	159			
c. Kredieten aan het buitenland	63	424			
d. Overige vorderingen en vooruitbetalingen	489	441			
		3 407		3 844	
3. Vorderingen op lange termijn: . .					
a. Voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet	639	1 142			
b. Overige vorderingen	677	732			
		1 316		1 874	
4. Reparatievorderingen op voormalige vijandelijke mogendheden		P.M.		P.M.	
5. Deelneming in het Internationale Monetair Fonds en in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling	2 090	3 658			
6. Onroerende en roerende goederen	11 928	12 179			
7. Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen	5 090	5 630			
8. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover verplichtingen staan (contrapost aan de creditzijde onder nr. 17) . . .	795	913			
9. Diverse activa	194	185			
10. Saldo	6 193	5 791			
		31 948		34 837	
19. Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen:					
a. betreffende Indonesië	543	501			
b. betreffende diverse instellingen enz.	4 668	4 115			
		5 211		4 616	
11. Schulden op korte termijn:					
a. Schatkistpapier in omloop . .	3 821			3 458	
b. Buitenlandse schuld	—			236	
c. Onbelegde gelden Postcheques Girodienst	364			263	
d. Muntbiljetten in omloop . . .	110			105	
e. Schulden uit hoofde van leveringen, werkzaamheden enz. . .	1 800			1 285	
f. Diverse schulden op korte termijn	880			1 183	
		6 975		6 530	
12. Verplichtingen inzake oorlogschade	6 262			6 280	
waarvan reeds betaald	5 931			6 014	
		331		266	
13. Verplichtingen, verband houdende met de overeenkomsten van Bretton-Woods				1 699	3 117
14. Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening				609	823
15. Schulden op lange termijn:					
a. Geconsolideerde binnenlandse schuld	11 043			11 539	
b. Buitenlandse schuld	1 721			1 426	
c. Verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds:					
actuaireel tekort	3 840			4 900	
contante waarde annuïteiten .	620			600	
d. Verplichtingen betreffende andere pensioenfondsen	910			955	
		18 134		19 420	
16. Verplichtingen betreffende sociale verzekeringsfondsen				P.M.	P.M.
17. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover vorderingen staan (contrapost aan de debetzijde onder nr. 8)				795	913
18. Diverse passiva:					
a. Muntfonds	90			88	
b. Reserve waardeveranderingen.	3 315			3 680	
		3 405		3 768	
		31 948		34 837	

Het nadelige balanssaldo is in 1959 verminderd met 402 miljoen (namelijk van 6193 miljoen ultimo 1958 tot 5791 miljoen ultimo 1959). Hierbij dient in aanmerking te worden genomen, dat de verplichtingen van het Rijk uit hoofde van de actuariële tekorten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds op de balans 1959 630 miljoen hoger zijn dan op de balans 1958 (zoals hieronder toegelicht bij de posten 15c en 15d). Andere factoren hebben het balanssaldo gunstig beïnvloed tot een bedrag van

1032 miljoen, hetgeen voornamelijk is toe te schrijven aan het vermoedelijke begrotingsoverschot van de Gewone Dienst 1959, dat 952 miljoen bedraagt. Aan het slot van onderstaande toelichtingen is de mutatie in het balanssaldo nader gespecificeerd.

Vermeld zij nog, dat — evenals vorig jaar — in de balans geen rekening is gehouden met het niet nakomen door Indonesië van zijn leningsverplichtingen.

Toelichtingen op de balanscijfers

Post 1. Kas-, bank- en giroaldi.

Specificatie:	(in mln. gld.)	
	1958	1959
Nederlandsche Bank	643	528
Postrekening 1	28	33
Overige saldi	264	202
	<u>935</u>	<u>763</u>

Post 2. Vorderingen op korte termijn en vooruitbetalingen.

a. Belastingen

Als vorderingen wegens belastingen zijn opgenomen de belastingbedragen, welke per 31 december 1959 materieel verschuldigd waren.

Het bedrag van 2820 miljoen is als volgt samengesteld:

1. Kohierbelastingen:

	(in mln. gld.)	
Reeds opgelegd (saldo kohierdebiteuren en buitengewone heffingen)	1015	
Nog niet opgelegd (globale schatting):		
over 1958 en voorgaande jaren	340	
over 1959	1180	
	<u>—</u>	<u>2535</u>

2. Niet-kohierbelastingen:

Omzetbelasting	250	
Loonbelasting	225	
Accijnzen	190	
Successierechten e.d.	85	
	<u>—</u>	<u>750</u>
		<u>3285</u>

Hierop is in mindering gebracht:

Aandeel Gemeentefonds en aandeel Provinciefonds	350	
Ultimo 1959 reeds ontvangen, doch nog niet ten gunste van de middelen of van de kohiervorderingen geboekt	115	
	<u>—</u>	<u>465</u>
		<u>2820</u>

c. Kredieten aan het buitenland.

In de balans 1958, gepubliceerd in de miljoenennota 1960, waren de buitenlandse kredieten opgenomen onder de post „overige vorderingen en vooruitbetalingen”, omdat deze kredieten relatief slechts een gering bedrag vormden.

De belangrijke toeneming in 1959 werd grotendeels veroorzaakt door de kredieten, welke in dat jaar zijn verstrekt aan enige landen in verband met de liquidatie van de Europese Betalingsunie (E.B.U.). Bij deze liquidatie werd het tegoed van Nederland in de E.B.U. omgezet in een aantal vorderingen op en enkele schulden aan andere landen van deze unie. Het Rijk heeft deze vorderingen en schulden overgenomen van de Nederlandsche Bank. Ultimo 1959 bedroeg het totaal van de vorderingen nog 360 miljoen; anderzijds was het Rijk nog 236 miljoen verschuldigd aan Duitsland, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 11b.

Onder de buitenlandse kredieten zijn voorts enige vorderingen begrepen (totaal pro resto 64 miljoen), welke — evenals de ultimo 1958 openstaande saldi (totaal 63 miljoen) — hoofdzakelijk betrekking hebben op de consolidatie van saldi van betalingsakkoordrekeningen; in verband met deze consolidatie heeft het Rijk de desbetreffende saldi overgenomen van de Nederlandsche Bank.

Post 5. Deelneming in het Internationale Monetaire Fonds en in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling.

In 1959 is de kapitaaluitbreiding van de beide bovengenoemde instellingen van kracht geworden. Het quotum voor Nederland van het Internationale Monetaire Fonds werd verhoogd met 50 pct., dit is \$ 137,5 miljoen. Van deze verhoging werd 25 pct. in goud gestort bij het fonds. In verband hiermede steeg het bedrag van de deelneming met f 522,5 miljoen (tegenwaarde van \$ 137,5 miljoen), terwijl de onder post 13 opgenomen verplichtingen toenamen met f 392 miljoen (75 pct. van f 522,5 miljoen). Voorts werd in 1959 op verzoek van het fonds f 5 miljoen betaald ter vervanging van „notes”, gedeponereerd bij het fonds.

De kapitaaldeelname van Nederland in de Internationale Bank werd verdubbeld, hetgeen een verhoging met \$ 275 miljoen betekende; storting van dit bedrag werd niet geëist. Derhalve nam zowel de deelneming, opgenomen onder post 5, als de verplichting jegens de bank (balanspost 13) toe met f 1045 miljoen, zijnde de tegenwaarde van \$ 275 miljoen. Overigens werd in 1959 op verzoek van de bank f 14 miljoen voldaan ter vervanging van „notes”, welke betaling in mindering kwam van de verplichtingen.

De invloed van de beschreven transacties op de balansposten 5 en 13 kan als volgt worden samengevat:

Fonds	Post 5 (deelname)	Post 13 (verplichtingen)
Verhoging van het quotum	+ 522,5	+ 522,5
betaling hierop ..	—	— 130,6
verzilvering van notes	—	— 5
	<u>+ 522,5</u>	<u>+ 386,9</u>
<i>Bank</i>		
Verhoging kapitaaldeelname	+ 1045	+ 1045
verzilvering van notes	—	— 14
	<u>+ 1045</u>	<u>+ 1031</u>
Totaal	<u>+ 1567,5</u>	<u>+ 1417,9</u>

Post 6. Onroerende en roerende goederen.

Hieronder volgt een overzicht van de samenstelling van het balansbedrag:

(in miljoenen guldens)

	(Gecorrigeerde waarde per 31-12-1958)	Investerings in 1959	Afschrijvingen in 1959	Waarde per 31-12-1959
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	4 175	147	47	4 275
Ministerie van Defensie:				
Oorlog	3 370	158	282	3 246
Marine	1 431	41	100	1 372
Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	431	76	12	495
Burgerlijke rijksgebouwen	1 117	44	10	1 151
Agrarische eigendommen	1 246	52	7	1 291
Diversen	356	3	10	349
	<u>12 126</u>	<u>521</u>	<u>468</u>	<u>12 179</u>

In het bedrag van 12 126 miljoen (gecorrigeerde waarde per 31-12-1958) is o.m. een bedrag van circa 175 miljoen begrepen wegens alsnog in aanmerking genomen prijsstijgingen per ultimo 1958. Laatstgenoemd bedrag is tevens onder balanspost 18b gereserveerd.

Post 7. Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen.
Specificatie:

	(in mln. gld.)	
N.V. Nederlandsche Spoorwegen	1760	
Staatsbedrijf der PTT en Rijkspostspaarbank	1775	
Staatsmijnen	815	
N.V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal-fabrieken	210	
N.V. Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel	180	
N.V. Breedband	179	
N.V. De Nederlandsche Bank	170	
Staatsgasbedrijf	139	
N.V. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij	114	
N.V. Luchthaven Schiphol	55	
Europese Investeringsbank	54	
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”	35	
Overige staatsbedrijven en deelnemingen	144	
		5630

De mutaties in 1959 kunnen als volgt worden samengevat:

	(in mln. gld.)
Verhoging van het balansbedrag wegens waarde-stijgingen (gereserveerd op de balans onder post 18b aan de creditzijde)	ca. 190
Toeneming van de reserves	„ 185
Netto-investeringen	„ 165
	540

Posten 8 en 17. Vorderingen, respectievelijk verplichtingen uit hoofde van contracten e.d.

De toeneming van deze vorderingen en verplichtingen komt voornamelijk voor rekening van de Ministeries van Defensie en van Verkeer en Waterstaat.

Post 11. Schulden op korte termijn.

a. Schatkistpapier in omloop.

Specificatie:

	(in mln. gld.)	
	ultimo 1958	ultimo 1959
Schatkistpromessen	2212	539
Schatkistbiljetten	1609	2919
	3821	3458

Onder het bedrag van 2919 mln (biljetten ultimo 1959) bevindt zich het schatkistpapier, dat in 1959 is geplaatst bij de Nederlandsche Bank ter financiering van de overneming van de E.B.U.-vorderingen (zie de toelichting bij balanspost 2c).

b. Buitenlandse schuld.

Deze post is reeds toegelicht bij balanspost 2c.

e. Schulden uit hoofde van leveringen, werkzaamheden enz.

De schulden, opgenomen onder deze balanspost, hebben voornamelijk betrekking op de per 31 december 1959 nog ten laste van de begroting 1959 te verrichten betalingen. Ter toelichting op de belangrijke mutatie in 1959 diene het volgende.

Op 31 december 1958 was onder de schulden een bedrag van 484 miljoen begrepen wegens de aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds te betalen rentebijdragen betreffende de jaren 1955 t/m 1958 over de tekorten van deze fondsen, hetgeen verband hield met de voorgenomen sanering. Aangezien inmiddels echter wijzigingen zijn aangebracht in het saneringsplan, konden de hierbedoelde rentebijdragen vervallen, waartegenover de onder de posten 15c en 15d opgenomen tekorten van de fondsen zijn verhoogd. Een en ander is nader toegelicht bij post 15c.

f. Diverse schulden op korte termijn.

Deze schulden omvatten een groot aantal posten van verschillende aard, o.a. de saldi van de rekeningen, welke door diverse instellingen bij de schatkist worden aangehouden, de door de staatsbedrijven bij het Rijk afgestorte reserves en de op 31 december lopende rente van staatsschuld.

De belangrijkste mutaties in 1959 hadden betrekking op:

toeneming van de door de staatsbedrijven afgestorte reserves	circa 165 mln.
de lopende rente van staatsschuld, welke ultimo 1959 hoger was dan ultimo 1958	„ 55 mln.
storting van de bijdrage van Nederland in het ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap (gestort op een rekening-courant bij het Rijk, ten laste van de begrotingen 1958 en 1959)	„ 60 mln.

Post 13. Verplichtingen, verband houdende met de overeenkomsten van Bretton-Woods.

De mutatie in 1959 is reeds toegelicht bij balanspost 5.

Post 14. Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening.

De toeneming van het balansbedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

	(in mln. gld.)
Gereserveerd in 1959	296
Bijgeboekte rente	1
	297
Uitbetaald ten laste van de gestorte bedragen (voornamelijk ten behoeve van leningen aan gemeenten)	83
	214

Post 15. Schulden op lange termijn.

Onder de posten 15a en 15b is — evenals in voorgaande jaren — de gehele geconsolideerde binnenlandse en buitenlandse schuld opgenomen, derhalve inbegrepen het kortlopende deel daarvan (de in de eerstvolgende 5 jaren vervallende bedragen wegens expiratie en periodieke aflossingen).

a. Geconsolideerde binnenlandse schuld.

Mutaties in 1959:

	(in mln. gld.)
Nieuwe staatsleningen	1590,8
Hiervoor in betaling gegeven schuldbewijzen van de 3 pct.-lening 1962—1964	790,8
Netto-plaatsing	800
Aflossingen	304
	496

b. Buitenlandse schuld.

In 1959 is een bedrag van 299 miljoen afgelost op de langlopende buitenlandse schuld. Door koersstijging van de Canadese dollar steeg de tegenwaarde in guldens met 4 miljoen.

c. en d. Verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en andere pensioenfondsen.

Blijkens de memorie van antwoord betreffende het wetsontwerp 5389 (maatregelen in verband met de financiële positie van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en van het Spoorwegpensioenfonds) zijn de tekorten van het A.B.P. en het Spoorwegpensioenfonds per 1 januari 1961 berekend op respectievelijk 5155 miljoen en 222 miljoen. Uitgaande van deze berekeningen kunnen de tekorten per 31 december 1959 globaal worden gesteld op respectievelijk 4900 miljoen en 210 miljoen; deze bedragen zijn verwerkt in de balansposten 15c en 15d.

Op de staatsbalans 1958 waren ter zake opgenomen de tekorten, blijkende uit de laatste wetenschappelijke balansen van de fondsen, te weten 3840 miljoen voor het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en 156 miljoen voor het Spoorwegpensioenfonds. Hieruit volgt, dat deze verplichtingen op de staatsbalans 1959 totaal 1114 miljoen hoger zijn dan op de vorige staatsbalans (A.B.P. 1060 miljoen en Spoorwegpensioenfonds 54 miljoen).

Het verdient de aandacht, dat de invloed van deze verhogingen op het balanssaldo aanmerkelijk kleiner is dan 1114 miljoen. Onder balanspost 11e waren namelijk ultimo 1958 opgenomen de te betalen rentebijdragen over de tekorten (totaal 484 miljoen). Deze konden voor de balans 1959 vervallen in verband met de bijstelling van de actuariële tekorten. Hieruit volgt, dat het balanssaldo ter zake is beïnvloed voor $1114 - 484 = 630$ miljoen.

De overige verplichtingen betreffende de pensioenfondsen zijn in 1959 verminderd met de aflossingsbestanddelen der door het Rijk betaalde annuïteiten.

Post 16. Verplichtingen betreffende sociale verzekeringsfondsen.

Aangezien nog geen beslissing is genomen met betrekking tot de toekomstige voorzieningen ten aanzien van de invaliditeitsverzekering en andere in de Invaliditeitswet geregelde verzekeringen, zijn de desbetreffende verplichtingen wederom pro memorie opgenomen.

Post 18. Diverse passiva.

b. Reserve waardeveranderingen.

De toeneming van deze reserve is reeds toegelicht bij de balansposten 6 en 7.

Post 19. Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen.

b. Betreffende diverse instellingen enz.

	(in mln. gld.)	
	ult°. 1958	ult°. 1959
Garanties:		
Export- en importgaranties	1178	1153
Garanties inzake door derden verstrekte leningen en kredieten aan, respectievelijk ten behoeve van:		
De Bank voor Nederlandsche Gemeenten	850	820
Onderwijsinstellingen:		
nijverheidsscholen	408	527
instellingen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs en kweekscholen	124	160
St. Radboudstichting te Nijmegen	16	16
diverse onderwijsinstellingen	5	6
	— 553 —	709

Middenstandskredieten	99	142
Bedrijven op het gebied van de landbouw	59	76
Diverse bedrijven (z.g. bijzondere financieringen en kredieten ex art. 71 Wet Materiële Oorlogsschade)	62	67
Ziekenhuizen e.d.	55	59
N.V. Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel	57	44
Woningbouw (garanties, verstrekt door de Staatsmijnen)	45	42
Ontwikkeling van Curaçao en Aruba ..	23	38
N.V. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij	37	36
Stichting voor Ontwikkeling van de Machinale Landbouw in Suriname	36	35
N.V. Breedband	23	22
N.V. Nederlandse Soda Industrie Delfzijl	21	18
Diversen	30	43
	3128	3304
Saldi van de door de Nederlandsche Bank voor rekening van het Rijk gevoerde rekeningen	1540	811
	4668	4115

De teruggang van de saldi van de door de Nederlandsche Bank voor rekening van het Rijk gevoerde rekeningen houdt verband met de in 1959 voltrokken liberalisatie van het betalingsverkeer, in het kader waarvan o.m. de E.B.U. is geliquideerd.

Balanssaldo.

Hieronder volgt een beknopte analyse van het verschil ad 550 miljoen tussen de vermindering van het nadelige balanssaldo in 1959 (402 miljoen) en het vermoedelijke begrotingsoverschot van de Gewone Dienst 1959 ten bedrage van 952 miljoen. (De buitengewone dienst kan in dit verband buiten beschouwing blijven, aangezien de mutaties op deze dienst in beginsel geen invloed uitoefenen op het balanssaldo.)

(in mln. gld.)

Toeneming van de tekorten der pensioenfondsen (zie de toelichting bij de balansposten 15c en 15d)	630
Afschrijvingen op in de balans opgenomen activa, aangeschaft ten laste van de Gewone Dienst 1959 en voorgaande jaren, verminderd met de aanschaffingen, welke ten laste van de Gewone Dienst 1959 zijn geboekt	153
Nadelig verschil met betrekking tot de belastingen tussen de aan het jaar 1959 toe te rekenen baten en de ter zake in het vermoedelijk beloop van het dienstjaar 1959 opgenomen bedragen	153
	936
Betalingen in 1959 ten laste van de Gewone Dienst, waarvoor op de balans 1958 reeds schuldverplichtingen waren opgenomen (o.a. oorlogsschade)	127
Toeneming der reserves van de staatsbedrijven enz.	185
Diversen, per saldo	74
	386
	550

Ten slotte volgt nog een opstelling, waarin de staatsbalans ultimo 1959 en de balansen van enige voorgaande jaren in gecomprimeerde vorm zijn weergegeven.

Gecomprimeerde staatsbalansen
(in miljoenen guldens)

Activa

Passiva

	31 dec. 1947	31 dec. 1950	31 dec. 1953	31 dec. 1956	31 dec. 1959		31 dec. 1947	31 dec. 1950	31 dec. 1953	31 dec. 1956	31 dec. 1959
Kas-, bank- en giroaldi . .	1 221	575	1 167	458	763	Schulden op korte termijn ¹⁾	14 299	11 224	9 400	6 125	6 530
Vorderingen op korte termijn (incl. dispositieruimte op buitenlandse kredieten) en vooruitbetalingen	7 022	6 877	4 806	4 051	3 844	Verplichtingen inzake oorlogsschade	4 908	3 586	2 365	678	266
Vorderingen op lange termijn	2 093	1 128	1 340	1 045	1 874	Nederlandsche Bank voor overneming rijksmarkenbezit	1 500	1 500	700	200	—
Reparatievorderingen op voormalige vijandelijke mogendheden	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	Verplichtingen, verband houdende met de overeenkomsten van Bretton-Woods	1 326	2 081	1 794	1 761	3 117
Deelneming in het Internationale Monetaire Fonds en in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling	1 400	2 090	2 090	2 090	3 658	Stortingen door rijksfondsen en institutionele beleggers in anticipatie op een uit te geven vaste lening	1 634	286	323	357	823
Onroerende en roerende goederen	5 114	5 982	7 874	10 257	12 179	Schulden op lange termijn:					
Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen	2 546	3 555	4 080	4 515	5 630	a. verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en andere pensioenfondsen	P.M.	P.M.	P.M.	4 035	6 455
Vorderingen uit hoofde van contracten e. d., waartegenover verplichtingen staan	778	1 300	1 393	1 168	913	b. overige schulden . . .	9 124	11 549	11 590	13 044	12 965
Diverse activa	287	414	457	293	185	Verplichtingen betreffende sociale verzekeringsfondsen	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.
						Verplichtingen uit hoofde van contracten e. d., waartegenover vorderingen staan	778	1 300	1 393	1 168	913
Saldo	20 461	21 921	23 207	23 877	29 046	Diverse passiva	146	552	1 217	2 161	3 768
	13 254	10 157	5 575	5 652	5 791						
	33 715	32 078	28 782	29 529	34 837		33 715	32 078	28 782	29 529	34 837
Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen	1 337	3 464	3 769	3 546	4 616	Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen . . .	1 337	3 464	3 769	3 546	4 616

¹⁾ In deze schulden op korte termijn zijn begrepen de verplichtingen inzake de watersnoodschade.

12. Overzicht van de ontwikkeling van de nationale schuld sinds 1952

(in miljoenen guldens)

	31-12 1952	31-12 1953	31-12 1954	31-12 1955	31-12 1956	31-12 1957	31-12 1958	31-12 1959	30-6 1960
Gevestigde binnenlandse schuld	8 360	8 785	10 286	10 987	11 097	10 826	11 043	11 539	12 151
Schatkistpapier in omloop	5 508	4 605	3 186	3 120	2 816	2 782	3 821	3 458	3 391
Schatkistpapier bij de Nederlandsche Bank ingevolge de overeenkomst dd. 26 februari 1947	151	517	360	322	460	460	—	—	—
Boekschuld aan de Nederlandsche Bank ingevolge de overeenkomst dd. 26 fe- bruari 1947	1 300	700	300	200	200	100	—	—	—
Muntbiljetten in omloop	146	151	159	171	141	127	110	105	106
Schuld aan gemeenten en provincies (ter zake van belastingen)	—	60	34	20	3	—	—	—	—
Gemeentefonds en Provinciefonds enz. .	245	207	193	77	112	211	250	208	128
Stortingen door Rijksfondsen en institu- tionale beleggers in anticipatie op een uit te geven vaste lening	249	323	388	321	357	631	609	823	517
Overige binnenlandse schulden op korte termijn	1 756	1 796	1 497	1 213	576	441	617	593	702
Vergoedingen wegens geleden oorlogs- schade (incl. het Grootboek voor de Wederopbouw)	2 728	2 365	1 710	974	678	528	331	266	230
Vergoedingen wegens geleden waters- noodschade	—	648	347	166	74	42	31	27	21
Totaal binnenlandse schuld	20 443	20 157	18 460	17 571	16 514	16 148	16 812	17 019	17 246
Gevestigde buitenlandse schuld	2 961	2 790	2 286	2 013	1 947	1 823	1 721	1 426	1 373
Vlottende buitenlandse schuld	64	3	—	—	—	—	—	236	207
Verplichtingen wegens bij het Internatio- nale Monetaire Fonds opgenomen vreemde valuta	182	—	—	—	—	261	—	—	—
Totaal buitenlandse schuld	3 207	2 793	2 286	2 013	1 947	2 084	1 721	1 662	1 580
Totaal-Generaal	23 650	22 950	20 746	19 584	18 461	18 232	18 533	18 681	18 826

13. Beknopt overzicht van de begrotingen van de fondsen en de staatsbedrijven voor 1961

(in miljoenen guldens)

In dit overzicht worden de begrotingen van de verschillende fondsen en staatsbedrijven in beknopte vorm weergegeven. Voor de beoordeling van het totaalbeeld van de rijksbegroting

zijn deze aanvullende gegevens niet noodzakelijk; zij dienen slechts ter nadere algemene informatie. Opgemerkt zij, dat thans geen begroting is ingediend voor het Scheepvaartfonds.

A. ALGEMEEN BURGERLIJK PENSIOENFONDS ¹⁾

Gewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Apparaatskosten van de Pensioenraad	6,2	Pensioenraad	1,1
		vnl. ontvangsten wegens werkzaamheden voor de Buitengewone Pensioenraad en voor het Rijk.	
Pensioenen	374,7	Pensioenen	661,3
Pensioenen	236,5	Restitutie door het Rijk van toeslagen op pensioen en van kindertoelagen	41,6
Toeslagen, premie-compensatie en huur- bijslag	137,5	Bijdrage van het Rijk ingevolge de artikelen 158 en 168a van de Pensioenwet	36,2
Kindertoelagen	0,4	Bijdragen voor eigen en gezinspensioen door het Rijk en lagere publiekrechtelijke licha- men	420,0
Vergoeding, resp. uitkering van wiskundige reserve	0,3	Bijdragen wegens inkoop van diensttijd ..	9,0
		Bijdragen van het Rijk voor pensioenen van weduwen en wezen van militairen	16,4
		Rente van beleggingen	137,6
		Diverse andere ontvangsten	0,5
Beleggingen	832,2	Beleggingen	550,7
Onderhandse leningen op lange termijn, re- serveringen volgens artikel 6 van de Beleg- gingswet en aankoop van effecten en on- roerende goederen	331,8	Aflossingen van leningen op lange termijn, uitloting en verkoop van effecten en van onroerende goederen	50,0
Beleggingen op korte termijn en aankoop van schatkistpapier	500,0	Aflossing van beleggingen op korte termijn en verkoop van schatkistpapier	500,0
Diversen	0,4	Diversen	0,7
	1213,1		1213,1

¹⁾ Met de gevolgen van de voorgenomen sanering van dit fonds en met de verhoging van de toeslagen op pensioenen is in de begroting van dit fonds nog geen rekening gehouden.

B. ZUIDERZEEFONDS**Gewone Dienst**

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Zuiderzeesteunwet	1,4	Uitkering ten laste van hoofdstuk IX B (Verkeer en Waterstaat)	1,4
	1,4		1,4

Buitengewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Noordoostpolder	24,4	Noordoostpolder	24,4
Waterbouwkundige werken	5,1	Waterbouwkundige werken	5,1
Ontginning en kolonisatie	19,3	Diverse inkomsten	0,1
Uitgaven	9,9	Kapitaalverstrekking	5,0
Voordelig saldo	9,4 ¹⁾	Ontginning en kolonisatie	19,3
		Opbrengst produkten e.d.	5,1
		Opbrengst huren, pachten e.d. ..	13,6
		Diverse andere inkomsten	0,6
Oostelijk Flevoland	69,7	Oostelijk Flevoland	69,7
Waterbouwkundige werken	18,8	Waterbouwkundige werken	18,8
		Diverse inkomsten	0,1
Ontginning en kolonisatie	50,9	Kapitaalverstrekking	18,7
		Ontginning en kolonisatie	50,9
		Opbrengst produkten e.d.	19,4
		Kapitaalverstrekking	29,6
		Diverse andere inkomsten	1,9
Markerwaard	0,5	Markerwaard	0,5
Waterbouwkundige werken	0,5	Waterbouwkundige werken	0,5
		Kapitaalverstrekking	0,5
Zuidelijk Flevoland	16,9	Zuidelijk Flevoland	16,9
Waterbouwkundige werken	16,8	Waterbouwkundige werken	16,8
		Diverse inkomsten	0,1
Ontginning en kolonisatie	0,1	Kapitaalverstrekking	16,7
		Ontginning en kolonisatie	0,1
		Kapitaalverstrekking	0,1
Overige uitgaven	0,1	Overige ontvangsten	0,1
		Kapitaalverstrekking	0,1
	111,6		111,6

¹⁾ Dit voordelige saldo is toegevoegd aan de kapitaalverstrekking uit 's Rijks kas ad 61,4 miljoen.

C. LANDBOUW-EGALISATIEFONDS**Gewone Dienst**

<i>Uitgaven</i>		<i>Inkomsten</i>	
Garantieregeling voor binnenlandse granen	45,0	Egalisatieheffingen op geïmporteerde granen en derivaten daarvan	10,0
Nadelig saldo van de suikerregelingen	2,0	Bijdrage van hoofdstuk XI (Landbouw en Visserij)	296,6
Garantieregeling voor fabrieksaardappelen	15,0	Bijdrage van de Buitengewone Dienst	0,4
Uitgaven in verband met het marktordenend beleid voor de varkenshouderij	10,0		
Toeslag op de melkprijs	230,0		
Kosten uit hoofde van de garantie aan de Nederlandse Maatschappij voor de Walvisvaart	3,0		
Onvoorziene uitgaven	2,0		
	307,0		307,0

Buitengewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Inkomsten</i>	
Bijdrage aan de Gewone Dienst	0,4	Aflossing van de aan het Produktschap voor Aardappelen, ten behoeve van aardappelexporteurs, verstrekte leningen	0,4
	0,4		0,4

D. GEMEENTEFONDS**Gewone Dienst**

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>
Voorlopige uitkeringen aan gemeenten en toevoeging aan de reserve over de lopende dienst	1399,2	14,33 pct. van de opbrengst van de daarvoor aange- wezen rijksbelastingen
	<u>1399,2</u>	<u>1399,2</u>

Buitengewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>
Beschikking over de reserve	Memorie	Toevoeging aan de reserve
		10,7

E. PROVINCIEFONDS

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>
Uitkeringen aan provincies, als bedoeld in artikel 126 <i>undevicies</i> der provinciale wet	74,2	Uitkering uit 's Rijks middelen, als bedoeld in artikel 126 <i>duodevicies</i> der provinciale wet
		74,2

G. STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfsrekeningen	7,7	Opbrengsten	18,4
Verbruik papier en direct materiaal	5,0	Andere baten der exploitatie	0,4
Werk door derden	5,0		
Rente en assurance	0,3		
Afschrijvingen	0,3		
Omzetbelasting	0,5		
	<u>18,8</u>		<u>18,8</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Gebouw en terrein, nieuw-, aan- en verbouw en aankoop van gronden en opstallen door bemiddeling van de Rijksgebouwendienst	4,9	Uitkering van het Rijk ten bedrage van de uitgaven voor uitbreiding en vernieuwing van het gebouw en terrein en voor aanschaffing van werktuigen en gereedschappen	5,8
Aanschaffing van werktuigen en gereedschappen	0,9	Afschrijvingen	0,3
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	0,3		
	<u>6,1</u>		<u>6,1</u>

H. STAATSBEDRIJF DER POSTERIJEN, TELEGRAFIE EN TELEFONIE EN DE RIJKSPOSTSPAARBANK**Lasten en baten van de exploitatie van het Staatsbedrijf der P.T.T.**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Posterijen	249,2	Posterijen	251,4
Telegrafie	36,1	Telegrafie	38,6
Telefonie	346,6	Telefonie	407,5
Draadomroep	22,9	Draadomroep	16,6
Omroep en televisie	11,9	Omroep en televisie	11,9
Postcheque- en Girodienst	62,8	Postcheque- en Girodienst	67,8
	<u>729,5</u>	Overige baten	30,0
Waarvan ten laste komt van subsidies, afschrijvingen en rente	176,0		
zodat wordt uitgetrokken	553,5		
Subsidies	0,1		
Afschrijvingen	111,6		
Rente	64,3		
Overige lasten	0,1		
Toevoeging aan fondsen en reserves	79,2		
Uitkering aan het Rijk van het voordelig saldo	15,0		
	<u>823,8</u>		<u>823,8</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Kosten van voorbereiding, oprichting, uitbreiding en vernieuwing van duurzame bedrijfsmiddelen	200,0	Uitkering van het Rijk ter bekostiging van kapitaalsuitgaven	200,0
Uitkering aan het Rijk wegens afschrijvingen	111,6	Afschrijvingen	111,6
Deponering bij het Rijk wegens toevoeging aan fondsen en reserves	79,2	Bedrag der toevoeging aan fondsen en reserves, voor deponering bij het Rijk beschikbaar gekomen	79,2
	390,8		390,8

Lasten en baten der exploitatie van de Rijkspostspaarbank

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfslasten	95,4	Bedrijfsbaten	109,1
Toevoeging aan fondsen en reserves	13,7		
	109,1		109,1

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Kosten van aanschaffing van bedrijfsmiddelen en voorraden	2,5	Beschikking over de reserve ten behoeve van de aanschaffing van bedrijfsmiddelen en voorraden	2,5
	2,5		2,5

I. STAATSMUNTBEDRIJF**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Personeelsuitgaven	0,9	Vergoeding voor het verrichten van muntwerkzaamheden	1,0
Onderhoudskosten	0,1	Overige baten der exploitatie	0,3
Materiaal en metaalverbruik	0,1		
Diverse exploitatielasten	0,1		
Afschrijvingen	0,1		
	1,3		1,3

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Aanschaffing van werktuigen en meubelen en aanmaak van werktuigen	0,1	Uitkering van het Rijk ten bedrage van de uitgaven voor het aanschaffen en de aanmaak van werktuigen en meubelen	0,1
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	0,1	Afschrijvingen	0,1
	0,2		0,2

J. STAATSVISSERSHAVENBEDRIJF**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Uitgaven voor havens, hallen, water, elektriciteit, terreinen, sloopshellingen en droogdok e.d.	1,7	Inkomsten van havens en hallen, voor water, elektriciteit, terreinen, sloopshellingen en droogdok e.d. ...	2,9
Uitkering aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	0,1	Vershil tussen ingecalculerde en wettelijk vastgestelde rente	0,3
Uitkeringen aan het Rijk voor rente	0,6		
Afschrijvingen	0,8		
	3,2		3,2

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Terreinen, gebouwen en inrichtingen	1,6	Uitkering van het Rijk ten bedrage van de uitgaven voor uitbreiding en vernieuwing van terreinen, gebouwen en inrichtingen	1,6
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing	0,8	Afschrijvingen	0,8
	2,4		2,4

K. STAATSMIJNEN IN LIMBURG

Lasten en baten der exploitatie

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfsrekeningen:		Opbrengsten van bedrijven	1051,7
Koolwinning	405,2	Diverse baten	0,5
Briketfabriek	17,8		
Cokesfabrieken en gasdistributiebedrijf	286,8		
Chemische bedrijven	210,5		
Energiebedrijven	43,7		
Overige bedrijven	26,2		
	990,2		
waarvan komt ten laste van diverse artikelen	68,9		
zodat wordt uitgetrokken	921,3		
Subsidies	0,7		
Recht op de mijnen	0,7		
Afschrijvingen	67,5		
Tegoedschrijving aan reserverekeningen	23,0		
Vennootschapsbelasting	24,0		
Dividend	15,0		
	1052,2		1052,2

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Investeringen in vaste activa	74,0	Afschrijvingen	67,5
Deelnemingen in de kapitaalvoorziening van vreemde ondernemingen	5,0	Aflossing op de hypothecaire lening aan de Stichting „Thuis Best” e.a.	0,2
Hypothecaire lening aan de Stichting „Thuis Best” e.a. voor woningen ten behoeve van het personeel van de Staatsmijnen en voorschotten voor woningbouw door personeel	0,1	Toeneming reserves en voorzieningen	32,0
Uitkering aan het Rijk, als bedoeld in artikel 10, tweede lid, van de Bedrijvenwet (<i>Stb.</i> 1928, 249) ..	20,6		
	99,7		99,7

L. STAATSGASBEDRIJF

Lasten en baten der exploitatie

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Personeelsuitgaven	1,5	Brutowinst op gas	19,1
Algemene en specifieke uitgaven	2,9	Opbrengst van produkten en overige baten	0,5
Afschrijvingen	6,4		
Rente	5,0		
Tegoedschrijving aan reserverekeningen	3,7		
Uitkering aan het Rijk van het winstsaldo	0,1		
	19,6		19,6

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Kapitaalgoederen	9,3	Uitkering door het Rijk wegens verstrekking van kapitaal	19,4
waarvan te financieren uit restanten van vorige jaren	1,7	Afschrijvingen	6,4
	7,6	Reservering	3,7
Voorraden	11,8		
Uitkering aan het Rijk	10,1		
	29,5		29,5

M. STAATSBEDRIJF „ARTILLERIE-INRICHTINGEN”

Lasten en baten der exploitatie

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfsrekening	38,2	Productie voor de Staat der Nederlanden	3,0
Afschrijvingen	2,4	Productie voor anderen	0,0
Tegoedschrijving aan reserverekeningen	0,6	Rente	0,1
Vennootschapsbelasting	0,5		
Uitkering aan het Rijk als dividend op het stamkapitaal	0,4		
	<u>42,1</u>		<u>4,1</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Investerings	2,7	Afschrijvingen	2,4
Toeneming van het ter voorziening in de vlottende middelen van het bedrijf opgenomen kapitaal	0,3	Toeneming reserves en voorzieningen	0,6
	<u>3,0</u>		<u>3,0</u>